ئۇيغۇر خەلق ماقال-تەمسىللىرى

ئۇيغۇر خەلق ماقال-تەمسىللىرى

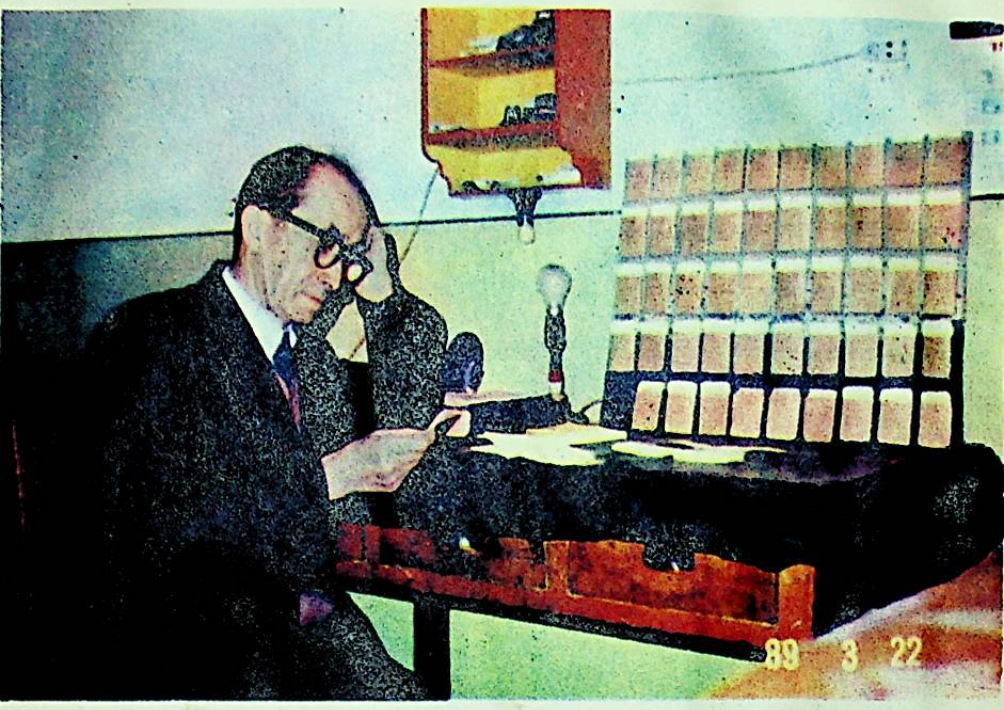
توزگۈچى: مۇھەممەت رەھىم

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئابدۇۋۇپلى خەلپەتوف
مەسئۇل كوررېكتورى: ئاسىيە
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: رىزۋان تۇردى

ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى
توزگوچى: مۇھەممەت رەسىم

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جىيەنجۇڭ كوچىسى54№)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا 2 ـ باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 850×1168 مىللىمېتر 1/32
باسما تاۋىقى: 13.375، قىستۇرما ۋاراقى: 5
1990 ـ يىل 1 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
1990 ـ يىل 5 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 1 ـ 4,500
ISBN7-228-01210-X/I·417
باھاسى: 5.00 يۈەن

تۆزگۆچی مەهەمەت رەهیم

نەشر دياتتىن

قولىڭىزدىكى بۇ كتاب پېشقەدەم شائىر ۋە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتچىسى، ماھىر مۇھەررىر مۇھەممەت رەھىمنىڭ ئۆمۈر بويى قېتىرقىنىپ توپلىشى، تەھرىرلىشى، تەتقىق قىلىشى ۋە تەكرار سېلىشتۇرۇپ تاللىشىدىن ئۆتۈپ نەشر قىلىنغان ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرىنىڭ بىرىنچى، ئىككىنچى، ئۈچىنچى كىتابى ھەم باشقا مەنبەلەر ئاساسىدا بىرقەدەر تولۇقلاپ نەشر قىلىندى.

خەلقنىڭ روشەن كۆزى - سەزگۈر يۈرىكى ۋە ئوي - پىكرىدىن توغۇلغان بۇ ماقال - تەمسىللەر بىزگە ئەجدادلىرىمىزنىڭ دۇنيا قارىشىنى، ئەقىل - پاراسىتىنى، تارىخىنى ۋە چوڭقۇر پەند - نەسىھەتلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

كىتابخانلارنىڭ بۇ كىتابنىڭ مەزمۇنى، تۈزۈلۈشى ھەققىدىكى تەكلىپ، پىكىرلىرىنى قىزغىن قارشى ئالىمىز.

مۇندەرىجە

خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى توغرىسىدا 1
ۋەتەن، ئەل ـ يۇرت توغرىسىدا 1
ئىتتىپاقلىق ۋە ئىتتىپاقسىزلىق توغرىسىدا 9
دوستلۇق ۋە دۈشمەنلىك توغرىسىدا 16
باتۇرلۇق، مەردلىك ۋە قورقۇنچاقلىق توغرىسىدا 25
بىلىم، ھۈنەر ۋە نادانلىق توغرىسىدا 33
ئەقىل ـ ئىدراك ۋە ئەخمەقلىق توغرىسىدا 44
ئىش ـ ئەمگەك ۋە ھۇرۇنلۇق توغرىسىدا 60
دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ۋە باغۋەنچىلىك توغرىسىدا ... 78
ۋاقىت، مەزگىل ۋە تەبىئەت ھادىسىلىرى توغرىسىدا 90
راستچىللىق، يالغانچىلىق ۋە ھىيلە ـ مىكىر توغرىسىدا ... 98
كەمتەرلىك، تەكەببۇرلۇق ۋە ماختانچاقلىق توغرىسىدا ... 107
ھوشيارلىق، ئېھتىياتچانلىق ۋە بىپەرۋالىق توغرىسىدا ... 115
ئىقتىسادچىللىق ۋە ئىسراپچىلىق توغرىسىدا 121
ئار ـ نومۇس توغرىسىدا 126
سەۋر ـ تاقەت ۋە ئالدىراڭغۇلۇق توغرىسىدا 129
ئارزۇ ـ ئۈمىد ۋە چىدام ـ غەيرەت توغرىسىدا 135
ئىززەت ـ ئابروي ۋە قەدىر ـ قىممەت توغرىسىدا 140
بەخت ـ تەلەي ۋە تەۋەككۈلچىلىك توغرىسىدا 148
ياشلىق، قېرىلىق ۋە ئۆمۈر توغرىسىدا 154

تازىلىق، سالامەتلىك ۋە ئۆلۈم - يېتىم توغرىسىدا 164
تىل ۋە گەپ - سۆز توغرىسىدا 173
تىنچ - ئامانلىق، خاتىرجەمسىزلىك ۋە غەم - قايغۇ توغرىسىدا... 187
ھەمكارلىق، ئادەمگەرچىلىك ۋە نائەھلىيلىك توغرىسىدا... 193
مىجەز - خۇلق ۋە كىشى تەبىئىتى توغرىسىدا 202
تۇرلۇك جىسمانىي ئەيىبلەر توغرىسىدا 216
ئەدەب - ئەخلاق ۋە تەربىيە توغرىسىدا 224
زىبۇ زىننەت ۋە ياسانچۇقلۇق توغرىسىدا 230
ئىشق - مۇھەببەت ۋە چىراي توغرىسىدا 233
ئائىلە، ئاتا - ئانا ۋە پەرزەنت توغرىسىدا 244
ئۇرۇق - تۇغقان ۋە قولۇم - قوشنا توغرىسىدا 266
توي - تۆكۈن ۋە مېھماندوستلۇق توغرىسىدا 272
سەپەر ۋە يولداشلىق توغرىسىدا 279
غەرىب، مۇساپىر ۋە يېتىملىك توغرىسىدا 284
تاماق ۋە يېمەك - ئىچمەك توغرىسىدا 287
ھايۋانات ۋە نەرسىلەر توغرىسىدا 292
تۇرلۇك ئىجتىمائىي ئەھۋاللار توغرىسىدا 303
بايلىق ۋە كەمبەغەللىك توغرىسىدا 330
ياخشى - يامان ۋە ياخشىلىق - يامانلىق توغرىسىدا ... 343
سېخىيلىق، بېخىللىق، ئىنساپ ۋە مەنپەئەت توغرىسىدا ... 354
كەسىپ، تىجارەت ۋە ئىلىش - بېرىش مۇناسىۋەتلىرى
توغرىسىدا 368
يامان كەسىپ ۋە يامان ھەۋەسلەر توغرىسىدا 382
دىنىي ئېتىقاد ۋە موللا توغرىسىدا 389
يۇقىرى تەبىقىنىڭ ماقال - تەمسىللىرى 397
ماۋزۇسىز ماقال - تەمسىللەر 401

خەلق ماقال - تەمسىللىرى توغرىسىدا

بىزنىڭ باتۇر، ئەمگەكچان ۋە ئەقىل - پاراسەتلىك ئەجدادلىرىمىز ياراتقان ماقال - تەمسىللەر خەلق دانىشمەنلىكىنىڭ نەمۇنىسى سۈپىتىدە تارىخىمىزنى يورۇتۇپ كەلمەكتە. خەلق ئۆز ماقال - تەمسىللىرىدە گۈزەللىك ھەلەن رەزىللىك، مۇھەببەت ھەلەن نەپرەت توغرىسىدىكى پەلسەپىۋى كۆز قاراشلىرىنى توغرا خۇلاسىلەپ، دىئالېكتىك ماتېرىيالىزمغا ئۇيغۇن ئىلمىي يەكۈن چىقارغان. ماقال - تەمسىللەردىكى ئۆتكۈر پەلسەپىۋى پىكىر ۋە روشەن بەدىئىي ئالاھىدىلىك — خەلق تەپەككۇرىنىڭ توغرا، ئىخچام ۋە ئوبرازلىق ئىپادىسىدۇر.

تۇرمۇشنى كۆزىتىش ۋە تونۇش چوڭقۇرلاشقانسېرى ئۇنىڭدىن ئالغان تەسىراتنى ئىپادىلەشمۇ شۇنچە ئىخچام ۋە مەزمۇنلۇق بولىدۇ. ماقال - تەمسىللەر رېئال تۇرمۇشنىڭ ئەنە شۇنداق مۇجەسسەم ئىپادىسى بولغىنى ئۈچۈن بىر مىللەتنىڭ تارىخىنى، مەدەنىيىتىنى، ئۆرپ - ئادەتلىرىنى، ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلىرىنى ۋە باشقا ئالاھىدىلىكلىرىنى چۈشىنىشتە قىممەتلىك ماتېرىيال ھېسابلىنىدۇ. شۇڭلاشقا ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرى بىزگە ماددىي ۋە مەنىۋى تۇرمۇشىمىز ھەلەن چەمبەرچاس باغلانغان قىممەتلىك مىللىي مىراسلىرىمىزدىن بىرى بولۇپ قالىدى.

پىلىمسىز ئادەم — مېۋىسىز دەرەخ.

قىلىچنىڭ كۆچىدىن قەلەمنىڭ كۈچى ئارتۇق.

ھۈنەرى بار قول ئۆلمەس.

ماقال - تەمسىلەر تۇرمۇشتىكى قىممەتلىك تەجرىبە - ساۋاقلارنىڭ جەۋھىرى بولغاچقا، ئۇنىڭ قايىل قىلىش كۈچى ناھايىتى زور. بۇ خىل كۈچ ماقال - تەمسىلەرنىڭ توغرا ھۆكۈم ۋە ھەقىقىي يەكۈن بولالىغانلىقىدىن كەلگەن. مەسىلەن:

ئورنىنى كىم كولىسا، ئۆزى چۈشىدۇ.

دوستقا تاپا قىلما، دۈشمەنگە كۈلكە.

قېرىسى بار ئۆينىڭ كىتابى بار.

سۆيمىگەنگە سۈركەلمە.

ماقال - تەمسىلەر سىنىپىي جەمئىيەتتە بىرلا سىنىپنىڭ مۇلكى بولۇپ قالمىدى. ئۇنىڭ ئىچىدە سىنىپىي كۈرەشنىڭ ھەر خىل شەكىللىرىنى، تۈرلۈك ئىجتىمائىي قاتلاملارنىڭ كۆز قاراشلىرىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان پىكىر - ئۇقۇملار بار. ئەكسىچە، ھەممە سىنىپ ۋە قاتلاملارغا ئورتاق ماقال - تەمسىلەرمۇ بار. ئەزگۈچى سىنىپلار ئەمگەكچى خەلقنى ئالداش ۋە بويسۇندۇرۇش يولىدا ئۆزلىرىنىڭ مۇددىئاسىنى، تەبىئىتىنى

مەشھۇر ئۇيغۇر ئالىمى مەھمۇد قەشقەرىنىڭ XI ئەسىردە يېزىلغان «تۈركىي تىللار دىۋانى» ناملىق ئۇلۇغ ئەسىرىدە ماقال ـ تەمسىلەرگە خېلى كۆپ ئورۇن بېرىلگەن. بۇ ماقال ـ تەمسىلەرنىڭ بىرمۇنچىسى تۇرمۇشىمىزدا ھازىرمۇ ئىستېمال قىلىنماقتا. مەسىلەن:

ئاش تاتىغى تۇز.
(ئاشنىڭ تەمى تۇز بىلەن).

ئالىمچى ئارسلان، بېرىمچى سىچقان.
(ئالغۇچى ئارسلان، بەرگۈچى چاشقان).

ئاتاسى ئاچىق ئالما يېسە، ئوغلىنىڭ چىشى قامار.
(ئاتىسى غورا يېسە، ئوغلىنىڭ چىشى قاماپتۇ).

بۇ ماقال ـ تەمسىلەر «تۈركىي تىللار دىۋانى» يېزىلغان دەۋردىن كۆپ ئىلگىرى بارلىققا كەلگەنلىكى شۈبھىسىز. ماقال ـ تەمسىلەرنىڭ تارىخىنى خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ تارىخىدىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ. بەزىبىر ماقال ـ تەمسىلەرنىڭ مەزمۇنىغا قاراپ بارلىققا كەلگەن دەۋرىنى مۆلچەر قىلغىلى بولسىمۇ، كۆپچىلىكىنى مۆلچەرلەش مۇمكىن ئەمەس.

نۇرغۇن ـ ماقال تەمسىلەردە ئەجدادلىرىمىزنىڭ مەرىپەت پەرۋەرلىك روھى ئىپادىلەنگەن بولۇپ، خەلقىمىزنى بىلىم، ھۈنەر ئۆگىنىشكە ئىلھاملاندۇرۇپ كەلمەكتە. مەسىلەن:

ئادەم بالىسىنىڭ باھاسى ئىلىم بىلەن.

بىلىملىك ئوزار، بىلىمسىز توزار.

ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرى ئەسىرلەردىن بۇيان خەلقنىڭ تۇرلۇك ئىجتىمائىي پائالىيەتلىرى جەريانىدا يارىتىلغان بولغاچقا، تۇرمۇشنىڭ ھەممە ساھەلىرىگە ھازىر جاۋاب بولالايدىغان مول مەزمۇنغا ئىگە. ۋەتەنپەرۋەرلىك، كوللېكتىۋىزملىق ئىدىيىلىرى، دوستلارغا شەپقەت، دۇشمەنگە نەپرەت تۇيغۇلىرى، ئۇيغۇر - ئىناق ياشاش، ئەمگەك سۆيۈش، بىلىم - ھۈنەر ئۆگىنىش، ئەدەب - ئەخلاق ۋە پەزىلەت ئىگىسى بولۇش توغرىسىدىكى پىكىرلەر ماقال - تەمسىللەرنى بىباھا قىممەتكە ئىگە قىلغان رەڭدار مەزمۇنلاردۇر.

ماقال - تەمسىللەر قەلەم ۋە ئېغىز ئۇتقىمىزنىڭ ئاممىبابلىقىنى يۇقىرى كۆتۈرىدىغان، تىلىمىزغا ئالاھىدە ئېنىقلىق، تېرەنلىك ۋە گۈزەللىك بېرىدىغان مۇھىم تىل بايلىقىمىزدۇر. مەسىلەن، يەرنى ئوغۇتلاشنىڭ ئەھمىيىتى توغرىسىدا كۆپ سۆزلەشنىڭ ئورنىغا، «يەر تويمىغۇچە ئەل تويماس» دېگەن ماقالنى ئىشلەتسەك، گېپىمىز يىغنچاق ۋە مەزمۇنلۇق بولىدۇ. شۇڭا خەلق ماقال - تەمسىللىرىنى ئۇلۇغ يازغۇچى ماكسىم گورگىي ناھايىتى يۇقىرى باھالاپ مۇنداق دېگەنىدى:

«ئومۇمەن ماقال - تەمسىللەر ئەمگەكچىلەر ئامبىسىنىڭ پۈتۈن تۇرمۇش ۋە ئىجتىمائىي، تارىخىي تەجرىبىلىرىنى نەمۇنىلىك سۆزلەتتە شەكىللەندۈرىدۇ. يازغۇچى سۆزلەرنى خۇددى مۇشتۇمنى تۆگكەندەك ئىخچام قىلىشقا ئۆگىتىدىغان مۇنداق ماتېرىيال بىلەن تۇنۇشۇشى كېرەك».

ماقال - تەمسىللەر يۇكسەك دەرىجىدە مەنتىقىي كۆچكە ئىگە بولغانلىقى بىلەن فولكلورنىڭ باشقا ژانىرلىرىدىن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. رېئال تۇرمۇشتىن ھاسىل بولغان مەھسۇلي بىلىملەر مەنتىقىي تەپەككۇرنى ئويغىتىدۇ. ئۇ بىر

ۋە مەنپەئەتلەرنى ئىپادىلەيدىغان ماقال - تەمسىللەردىن پايدىلىنىدۇ. مەسىلەن:

قۇم يىغىلىپ تاش بولماس،
قۇل يىغىلىپ باش بولماس.

تۈز ھەققى — خۇدا ھەققى.

بەرمىسىمۇ باي ياخشى،
يېمىسىمۇ ماي ياخشى.

ئەمگەكچى خەلق بولسا، ئۆزلىرىنىڭ ئۆتكۈر ۋە ھەجۋىي ماقال - تەمسىللىرى بىلەن ئەزگۈچىلەرگە غەزەپ - نەپرەتلىرىنى ياغدۇرىدۇ، مەسخىرە قىلىدۇ ۋە ئازادلىق، ئەركىنلىك يولىدا كۈرەشكە چاقىرىدۇ. مەسىلەن:

بېرىشتە سانىقى توققۇز،
ئېلىشتا سانىقى ئوتتۇز.

ئوڭدا ياتقان گىرده يەپتۇ،
كەتمەن چاپقان جىگدە.

قىرىق ئاغىچا ئاچتىن ئۆلۈپتۇ.

جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتمەس.

ياش تۆككۈچە، مۇش تۈگ.

ئۆزىنىڭ پىشانىسىنى سىلاپ باقمىسا، باشقىلارنىڭ كەچىلىكىنى كۆرۈپ كۈلىدىغانلارنى مەسخىرە قىلىدۇ.

ماقال ـ تەمسىلىرىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى ئۇنىڭدىكى شېئىرىي خۇسۇسىيەتتۇر. نۇرغۇن ماقال ـ تەمسىلىر شېئىرىيەت شەكلىدە بولغاچقا، خۇددى خەلق تىلى بىلەن يېزىلغان ياخشى شېئىرغا ئوخشاش تەسىرچان، جەلپكار ۋە سىكىشلىق بولۇشتەك ئەۋزەللىكلەرگە ئىگە. بەزى ماقال ـ تەمسىلىردە رەسمىي قافىيە، ۋەزىن، تۇراقلار بار. مەسىلەن:

ئارپا ـ تېرىق ئاش ئىكەن،
ئۇنچە ـ مارجان تاش ئىكەن.

كىشىنىڭ ئېتى ئات ئەمەس،
ئىككى پۇتۇم يات ئەمەس.

ئۆزۈمنى چاغلىماي شىلتاق ئېتىپتىمەن،
پالاسقا يۆگىنىپ ھەپتە يېتىپتىمەن.

بەزى ماقال ـ تەمسىلىردە جۈملە ئىچىدىكى ئىككى ئاساسىي رەپتىن قافىيىداش بولۇپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

ھەرىگەننى موللا بەرمەس.

ئويلاپ سۆزلە.

كۆرمەپتۇ.

ۋە مەنپەئەتلىرىنى ئىپادىلەيدىغان ماقال - تەمسىللەردىن پايدىلىنىدۇ. مەسىلەن:

قۇم يىغىلىپ تاش بولماس،
قۇل يىغىلىپ باش بولماس.

تۇز ھەققى — خۇدا ھەققى.

بەرمىسىمۇ باي ياخشى،
يېمىسىمۇ ماي ياخشى.

ئەمگەكچى خەلق بولسا، ئۆزلىرىنىڭ ئۆتكۈر ۋە ھەجۋىي ماقال - تەمسىللىرى بىلەن ئەزگۈچىلەرگە غەزەپ - نەپرەتلىرىنى ياغدۇرىدۇ، مەسخىرە قىلىدۇ ۋە ئازادلىق، ئەركىنلىك يولىدا كۈرەشكە چاقىرىدۇ. مەسىلەن:

بېرىشتە سانمقى توققۇز،
ئېلىشتا سانمقى ئوتتۇز.

ئوڭدا ياتقان گىرده يەپتۇ،
كەتمەن چاپقان جىگده.

قىرىق ئاغىچا ئاچتىن ئۆلۈپتۇ.

جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتمەس.

ياش تۆككۈچە، مۇش تۈگ.

سەلنى كۆپ يېسەك، ئەمەن تېتىيدۇ» دېيىلسە، جەنۇبىي شىنجاڭدا «ھالۋىنى كۆپ يېسەك، زاك تېتىيدۇ» دەپ ئېلىنغان.

يۇقىرىقىدەك، سەۋەبلىرى بىلەن ئۆزگىرىپ، تۈرلۈك شەكىل ئالغان ماقال - تەمسىللەر خېلى بار. بۇنىڭ بىرى ئاساس، قالغانلىرى ۋارىيانت بولىدۇ. ۋارىيانتلار مەزمۇن جەھەتتە ئوخشاش بولسىمۇ، ئورۇن، پەيت ۋە ئىش - ھەرىكەتكە قاراپ تاللاپ ئىشلىتىلىدۇ.

ماقال - تەمسىللەرنى ئىشلىتىش ۋە تەتبىق قىلىش جەھەتتە ئۇچ خىل خاراكتېرگە ئايرىشقا بولىدۇ. 1 - خىل ماقال - تەمسىللەر ئۆزى ئىپادىلىگەن ھادىسە ئۇچۇنلا ئىشلىتىلىدۇ. باشقا ھادىسىلەرگە تەتبىق قىلىنمايدۇ. مەسىلەن:

ئىش ئۆملۈكتە، كۈچ بىرلىكتە،

ئەقىل ياشتا ئەمەس، باشتا.

مېھمان ئاتاڭدىن ئۇلۇغ،

2 - خىل ماقال - تەمسىللەر ئۆزى ئىپادىلىگەن ھادىسە ئۇچۇنلا ئىشلىتىلىدۇ، شۇنىڭغا ئوخشايدىغان ھادىسىلەرگىمۇ تەتبىق قىلىنىدۇ. بۇ، بەزى ماقال - تەمسىللەرنىڭ كۆچمە مەنىگە ئىگە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن:

بۇلبۇل تاغقا كۆنمەس،
كەكلىك باغقا (كۆنمەس).

بۇ ماقالنىڭ ئەسلى مەنىسى: قۇشلارنىڭ ياشاش شارائىتى ھەر خىل بولىدۇ، دېگەندىن ئىبارەت. ئۇنىڭ كۆچمە مەنىسى:

ماقال ـ تەمسىلەرددكى مۇنداق شېئىرىي خۇسۇسىيەت كىشىلەرنىڭ ئاسان تۇتۇۋېلىشىنى ۋە بەدىئىي زوق ئېلىشىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ.

ماقال ـ تەمسىلەر ئۆزگىرىپ تۇرۇش خۇسۇسىيىتىگىمۇ ئىگە: بۇنىڭ سەۋەبى، بىرىنچىدىن، ئۇزاق تارىخىي جەريانلاردىن بۇيان ئېخىزدىن ئېخىزغا كۆچۈپ يۈرۈپ، كىشىلەرنىڭ ئوخشاش بولمىغان تۇرمۇش تەجرىبىلىرىگە دۇچ كېلىدۇ. شۇنىڭ تەسىرىدە بەزى ـ ماقال ـ تەمسىلەر بىر ھادىسىنىڭ بىرنەچچە خىل تەرەپلىرىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان تۇراقىرگە ئايرىلىپ كېتىدۇ. مەسىلەن:

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
بوز خالتاڭنى قويۇپ بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
بەش بالاڭنى قويۇپ بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
تورقا ـ تاۋار كىيىپ بار.

تويغا بارساڭ بۇرۇن بار،
بۇرۇن بارساڭ ئورۇن بار.

ئىككىنچىدىن، ھەر يەرنىڭ تۇرمۇش شارائىتى، ئۆرپ ـ ئادىتى ۋە تىل شېۋىلىرى ئاز ـ پاز پەرقلىنىدىغانلىقى ئۈچۈن بىر مەزمۇنىدىكى ماقال ـ تەمسىل باشقىچە سۆز ـ ئاتالغۇلار بىلەن تۈزۈلگەن بولىدۇ. مەسىلەن: شىمالىي شىنجاڭدا «ھەر

ماقال ـ تەمسىلەر بارلىققا كەلمەكتە. بۇ ماقال ـ تەمسىلەر كىشىلەرنىڭ ماددىي ۋە مەنىۋى تۇرمۇشىدىكى يېڭى ئۆزگىرىشلەرنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بەرمەكتە. مەسىلەن:

بىلىملىك ئاسماندا ئۇچىدۇ،
بىلىمسىز ساماندا ياتىدۇ.

مالسىزلىقتىن ئاكىسىزلىق يامان.

پاكىت ئالدىدا پىل ئوسۇرۇپتۇ.

خەلق ماقال ـ تەمسىللىرىدىن ئەدەبىي ئىجادىيەتچىلەر، مەتبۇئات، ئاخبارات ۋە تەقدىقات ساھەسىدىكىلەرنىڭ پايدىلىنىدىغانلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ، دىنىي تۇس ئالغان، خۇراپىي ئەقىدىلەر ۋە ئۆتمۈش جەمئىيەتتىكى يۇقىرى تەبىقىدىكىلەرنىڭ ئىدىئولوگىيەسى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن بىر قىسىم ماقال ـ تەمسىللەر ئايرىم ـ ئايرىم هالدا «دىنىي ئېتىقاد ۋە موللا توغرىسىدا»، «يۇقىرى تەبىقىنىڭ ماقال ـ تەمسىللىرى» دېگەن ماۋزۇلار ئاستىدا بۇ كىتابقا كىرگۈزۈلدى. بۇ بىر قىسىم ماقال ـ تەمسىللەرمۇ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئۆتمۈش تارىخىنى، مەدەنىيىتىنى، تىلىنى، ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلىرىنى، ئۆرپ ـ ئادەتلىرىنى ۋە دىنىي كۆز قاراشلىرىنى تەتقىق قىلىشتا ئوخشاشلا قىممەتكە ئىگە. ئەگەر بىز بۇ خىل ماقال ـ تەمسىللەرگە ئورۇن بەرمىسەك، تارىخنىڭ سەلبىي دەرسلىكلىرىنىڭ تەزبىيىۋى رولىغا سەل قارىغان بولىمىز. گەپ ئۇلارنى دىن توغرا پايدىلىنىشقا باغلىق.

هۆرمەتلىك كىتابخان!

هەر كىمگە ئۆز يۇرتى ياخشى، دېگەن بولىدۇ، «قول ئىچىگە ئېگىلەر» - بۇ ماقالنىڭ كۆچمە مەنىسى ئەڭ كۆپ بولۇپ، ماددىي ۋە مەنىۋى مەنپەئەتكە مۇناسىۋەتلىك شەخسىيەتنىڭ ھەممە تۈرلىرىگە تەتبىقلاپ ئىشلىتىلىدۇ. شۇڭا بۇ خىلدىكى ماقاللار تەمسىل خاراكتېرلىك بولىدۇ.

3 - خىل ماقال - تەمسىللەر خەلق مەسەللىرىگە ئوخشاش ھايۋانات ۋە نەرسىلەر ئۈستىدە توقۇلغان بولۇپ، كىشىلەرنىڭ تەبىئىتىنى، خۇي - پەيلىنى ۋە ئىش - ھەرىكەتلىرىنى مەجازىي ۋاستىلەر ئارقىلىق ئىپادىلەپ بېرىدۇ. بۇلار ماقال ئەمەس، تەمسىل دەپ ئاتىلىدۇ. مەسىلەن:

قازاننىڭ گۈۋاھچىسى چۆمۈچ.

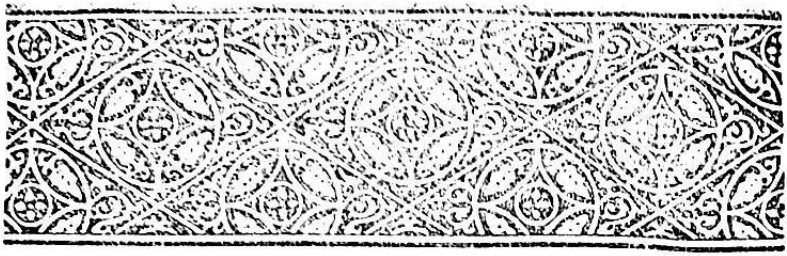
پالتا چۈشكۈچە، كۆتەك ئارام ئاپتۇ.

موزاينىڭ يۈگۈرۈشى سامانلىققىچە.

ئىت ئۇستىخان يېيسە، كۆتى بىلەن كېكشەر.

قاغا دەر: ئاپئاق بالام،
كىرپە دەر: يۇمشاق بالام.

ماقال - تەمسىللەرمۇ جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ قانۇنىيەتلىرىدىن خالىي ئەمەس. ھازىرقى دەۋرىمىزگە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان بىرقىسىم ماقال - تەمسىللەر ئىستېمال قىممىتىنى يوقىتىپ، تارىخىي ۋە ئىنتوگرافىيىلىك قىممىتىنىلا ساقلاپ قالدى. بۇنىڭ ئەكسىچە، جەمئىيەت تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، يېڭى - يېڭى

ۋەتەن، ئەل - يۇرت توغرىسىدا

ئاتاڭنىڭ بالىسى بولغۇچە،
ئەلنىڭ بالىسى بول.

ئاتاڭ ئۆلسە ئۆلسۇن،
ئاتاڭنى كۆرگەنلەر ئۆلمەسۇن.

ئادەمگە ئادەم كېرەك.

ئادەمنىڭ كۈنى كۆپ بىلەن،
ھايۋاننىڭ كۈنى چۆپ بىلەن.

ئاغىسىز ئەل بولماس،
ياقىسىز تون (بولماس).

قولىڭىزدىكى بۇ توپلام ئىلگىرىكى توپلاملارنىڭ يېڭىدىن بولغانچىقا مۇمكىنقەدەر ياخشىراق ئىشلەشكە تىرىشتىم. ئەپسۇسكى، بىلىم ۋە ئىقتىدارىمنىڭ تۆۋەنلىكىدىن سىز كۈتكەن تەلەپكە يەتكۈزەلمىدىم. بەزىبىر ماقال - تەمسىللەرنىڭ مەنىسى چۈشىنىشلىك تۈرسىمۇ، ئۇنى بىرەر ماۋزۇغا ئىشەنچىلىك هالدا كىرگۈزگىلى بولمىدى. مەسىلەن، «هەممە يەردە قازانىنىڭ قۇلىقى تۆت» دېگەن ماقالنى تۈرلۈك تەھلىل قىلىش ئارقىلىق تۈرلۈك مەزمۇن چىقىرىش مۇمكىن. ئەمما، مۇنداق ماقال - تەمسىللەرنى قىياس بىلەن بىر تەرەپ قىلىشقا مەجبۇر بولدۇم. ماۋزۇلارنىمۇ پۈتۈنلەي مۇۋاپىق تاللاپ بېكىتتىم دېيەلمەيمەن.

خەلق ئارىسىغا ئېڭ كەڭ تارقالغان، خەلقنىڭ قىممەتلىك تەجرىبە - ساۋاقلىرىنىڭ يەكۈنى بولغان ماقال - تەمسىللەرنى توپلاش، رەتلەش ۋە نەشرگە تەييارلاش ئىشى فولكلور بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئىلمىي ئورگانىنىڭ قولىدىن كېلىدىغانلىقىنى، مەندەك بىر - ئىككى ئادەم بۇنى مۇكەممەل ئىشلىيەلمەيدىغانلىقىنى، كېيىنكى يىللاردىكى تەجرىبىلەرمىدىن هېس قىلدىم. مەن قىرىق نەچچە يىلدىن بېرى ماقال - تەمسىلدىن ئىبارەت بۇ يولۇاسقا مەنسۇپلىپ، ئاخىرىدا چۈشەلمەي ناهايىتى قېيناپ قالدىم. بۇ توپلام مېنىڭ بۇ ساهەدىكى ئىشىمنى ئاخىرلاشتۇرۇش ئۈچۈن يولۇاس ئۇستىدىن ئۆزۈمنى يەرگە تاشلىغان توپلامدۇر، يەنى ئىلگىرىكى ماقال - تەمسىللەر توپلاملىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولسىمۇ، تولۇقلانمىغان، ۋايىغا يەتمىگەن توپلامدۇر. بۇ كىتابىم مۆھتەرەم كىتابخانىلىرىمنىڭ قىممەتلىك تەنقىدىي پىكىرلىرىگە، ئۇلۇغ ئارزۇ + ئىستەكلەرگە باي ئەۋلادلىرىمنىڭ تولۇقلاپ ئىشلىشىگە موهتاج.

مۇهەممەت رەهىم

ئەل بىلەن ئۆلۈم — بەجايىكى توي.

ئەل پۈھ دېسە، بوران چىقمدۇ.

ئەل تىنچ — مەن تىنچ.

ئەل جېنى بىلەن ئاۋارە،
ئاغىچا ئېرى بىلەن.

ئەلدىن ئايرىلغۇچە، جاندىن ئايرىل.

ئەل قارغىغانىنى خۇدا قارماپتۇ.

ئەل قايان، سەن شۇ يان.

ئەل قوزغالسا، تەخت قوزغىلار.

ئەل قەرىماس،
تاش چىرىماس.

ئەلگە قوشۇلساڭ، ئەر بولسەن؛
ئەلدىن ئايرىلساڭ، يەر بولسەن.

ئەلگە كىرسەڭ ئېلىكچە،
سۇغا كىرسەڭ بېلىكچە.

ئەلگە ياققان خار ئەمەس.

ئالتۇن - كۈمۈش چىققان يەردىن،
تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرت ياخشى.

ئانا يۇرتۇڭ ئامان بولسا،
رەڭگى - رويۇڭ سامان بولماس.

ئەركىنى ئەل ئارىسىدىن ئىزدە،
يارىنى گۈل ئارىسىدىن.

ئەرنىڭ سەرخىلى ئەل ئارىسىدا،
گۈلنىڭ سەرخىلى گۈل ئارىسىدا.

ئەرنىڭ غېمى ئەلدە.

ئەقىللىك — يۇرتنىڭ ئاغىسى،
ھۈنەرۋەن — يۇرتنىڭ چاكىرى.

ئەل ئارىلىغان — سىنچى،
توقاي ئارىلىغان — ئوۋچى.

ئەل ئامان - شەھىرىڭ ئامان.

ئەل ئامانلىقنى تىلەر،
دۈشمەن ياماناڭلىقنى.

ئەل بار يەردە ئەر بار.

ئەل باسمىغان يەردە كۆپ يۈرمە.

بىجاق ــ كۆچانىڭ نانچىسى،
شايار ــ كۆچانىڭ مالچىسى،
توقسۇ ــ كۆچانىڭ باغچىسى،
باي ــ كۆچانىڭ ياغچىسى.

بىزنىڭ يەرلەر خاۋ يەرلەر،
پولا بىلەن نان يەرلەر.

پادىشاھلىق ئەل بىلەن،
تۆمۈرچىلىك يەل بىلەن.

تاغ تاغقا قوشۇلماس،
ئەل ئەلگە قوشۇلار.

تەۋرەپ كەتكەن ئەلدىن قورق،
يامراپ كەلگەن سەلدىن قورق.

تۇغۇلغان يەرنىڭ تېشى گۆھەر، سۈيى كەۋسەر.

خەلقنى ئالدايمەن دېگىنىڭ ــ ئۆزۈڭنى ئالدىغىنىڭ.

خەلق ئېيتماس، ئېيتسا خاتا ئېيتماس.

خەلق ياندۇرغان چىراغنى پۈۋلىگەننىڭ ساقلى كۆيەر.

دەريانى توسقىلى بولار،
ئەلنىڭ ئاغزىنى توسقىلى بولماس.

دىلى ئوچۇقنىڭ قولى ئوچۇق،

ئەلگە يامانلىق ئەيلىگەننى
تارىغا ئالماس ھېچ كىشى.

ئەللىك يىلدا ئەل يېڭىلىنار،
يۈز يىلدا قازان.

ئەلنىڭ جېنى چىقسا،
گالىزائىنىڭ كۆلگۈسى كېلەر.

ئەلنىڭ غېمىنى يېگەن ئەر ئۆلمەس.

ئەلنىڭ قۇلىقى ئەللىك.

ئەلنىڭ ھۆكۈمى لىللا.

ئەل ھىممىتى دەريا.

ئەل ئۈمىدىنى ئەر ئاقلار.
ئەر داڭقىنى ئەل ساقلار.

ئەل ئىچى — ئالتۇن بۆشۈك.

باتۇرنى ئۆستۈرگەن ئەل،
توپنى ئۆرلەتكەن يەل.

باغ مېۋىسى بىلەن ئاۋات،
يۇرت ئادىمى بىلەن.

ئىللەت تۇزەلمىسە، مىللەت تۇزەلمەس،

يات يۇرتتا تورغاي سايرىماس.

يات يۇرتتا ياقاڭ يىرتىلار.

ياخشى ئەر ئەلگە ئورتاق،
يامان ئەر مالغا ئورتاق.

ياخشى ۋەزىر — يۇرتقا خىزىر.

يولىدىن ئازسىمۇ، يۇرتىدىن ئازماپتۇ.

يۇرت قوغدىساڭ ئۆسەرسەن،
قوغدىمىساڭ ئۆچەرسەن.

يۇرت ئېتىكى كەڭ.

يۇرتىغا پاتمغان جاھانغا پاتماس.

يۇرتىنى تاشلاپ ئارمان يەپتۇ،
ئۆگرىنى تاشلاپ تالقان يەپتۇ.

يېتىمنىڭ ئىگىسى ئەل ـ يۇرت.

يېرى باينىڭ ئېلى باي.

ئەل سۆيگەننىڭ يولى ئوچۇق.

ساراڭ بولساڭ پىرى ئويناڭ،
ئەل - يۇرتتىن نېرى ئويناڭ.

سەن تاش سانساڭ،
خەلق قۇم سانايدۇ.

قەشقەرلىكنىڭ چىلىشىدىن،
ئىللىلىقنىڭ تۆگۈرۈشى يامان.

قولۇڭدىن كەلسە، ئەلدىن ئايىما.

كىشىنىڭ يۇرتىدا سۇلتان بولغۇچە،
ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتاڭ بول.

نەگە بارساڭ، شۇ يەرنىڭ ناخشىسىنى ئېيت.

ئۆزۈڭ ئۈچۈن كۆلەرسەن،
يۇرتۇڭ ئۈچۈن ئۆلەرسەن.

ئۆز ئېلىڭنىڭ نېنىنى يە،
كېچە - كۈندۈز غېمىنى يە.

ئۆز يۇرت — تۇغقان ئانا،
يات يۇرت — ئۆگەي ئانا.

ئىتتىپاقلىق ۋە ئىتتىپاقسىزلىق توغرىسىدا

ئاتىسى باشقىنى خۇدا قوشىدۇ،
ئۇيرى① باشقىنى نوختا.

ئاداشساڭمۇ كۆپ بىلەن ئاداش.

ئارپا ئىچىدە بىر بۇغداي.

ئارقامدىن دېگەنلەر —
تېزىكسىنى يېگەنلەر.

ئارىسالدى ئېشەكنى بۆرە يەر.

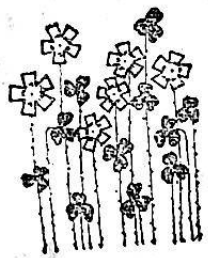
ئاۋارە بولدى يەككە،
ھوسۇلدىن يېدى دەككە.

---

① ئۇيرى — پادا، مال توپى.

يېرىدىن ئايرىلغان يەتتە يىل يىغلار،
يۇرتىدىن ئايرىلغان يەتمىش يىل.

يىگىت تۇغۇلغان يېرىگە تارتىدۇ،
ئۇلاغ تويغان يېرىگە.

دەرەخ غولىدىن سۇنماس، شېخىدىن سۇنار.

دىلى بىرنىڭ تىلى بىر.

دىلى بىرنىڭ غېمى بىر.

سېنىڭ، مېنىڭ دېگەن كۆڭۈل تارلىقى،
نېرى يات، بېرى يات دېگەن ئورۇن تارلىقى.

غەيۋەتخورنىڭ تىلىنى كەس،
ئاڭلىغۇچىنىڭ قۇلىقىنى.

غەيۋەت ـ شىكايەت ـــ جېدەلگە دالالەت.

غەيۋەت ئۆيۈمنى بۇزدى،
مۇسىبەت كۆڭلۈمنى.

قوشماق تەس، ئايرىماق ئاسان.

قوشۇلغانىنىڭ توري بار،
ئايرىلغانىنىڭ سورى (بار).

قۇم يىغىلسا تاغ بولۇر،
ئەل يىغىلسا باغ (بولۇر).

قېرىشقانىنىڭ قىزىنى ئال.

كۆپ تۆكۈرسە كۆل تولار.

ئايرىلغاننى قار باسار،
چۆلۈڭگەننى بوران.

ئايرىلغاننى ئېيىق يەر،
بۆلۈڭگەننى بۆرە.

ئەلنى كېلىشتۈرگۈچى - چاپانغا تۈگمە تاقىغۇچى.

باش قەيەردە بولسا، پۇت شۇ يەردە.

بىرلىك بولماي تىرىكلىك بولماس.

پىتىنخور تىرناقتىن تۈك ئۈندۈرەر.

پىتىنخور — شەيتاننىڭ شېرىكى.

توپ بولدۇق - توق بولدۇق.

توپ توپقا يېقىلار،
يالغۇز ئازگالغا (يېقىلار).

توپقا قاراپ تاش ئاتما.

تىرناق ئەتتىن ئايرىلماس.

تىرىك بولساق بىر يەردە بىز،
ئۆلۈك بولساق بىر گۆردە بىز.

ھەر كىشى ئۆز غېمىدە،
كور كىشى كۆز غېمىدە.

ھەر كىمنىڭ چىرىغىنىڭ يورۇقى ئۆزىگە چۈشەر.

ھەر كىمنىڭ دەردى ئۆزى ئۈچۈن تۆگىدىن يوغان.

ھەر كىم ئۆز ئاغرىقىنى سۆزلەيدۇ.

ھەر كىم ئۆز ئۆلۈكى ئۈچۈن يىغلايدۇ.

ئون باش - ئوڭلۇق باش،
بىر باش - مۇڭلۇق باش.

ئۆچ كۆرسەك ئۆچەكسىشىدۇ،
تار يەردە تىرەجىشىدۇ.

ئۆچ كۆرگەننى ئوتتۇز قېتىم كۆرۈپتۇ.

ئۆمەكلىك ئىتنىڭ قۇيرۇقى دىڭ.

ئىتنىڭ قارغىشى بۆرىگە كار قىلماس.

ئىتنىڭ قارغىشىغا پىت ئۆلمەس.

ئىچ ئات تارتسا، يانداق تارتماس،
ئايغىر تارتسا، بايتال تارتماس.

كۆپتىن توشقان قېچىپ قۇتۇلماس.

كۆپتىن ياخشى ئەقىل چىقار،

كۆپتىن يامانلاپ كۆنۈلمەي قاپتۇ.

كۆپنىڭ كۈچى تاغ كۆتۈرەر.

كۆپنىڭ كۈچى كۆپ.

كۆپنىڭ مېلىنى ئوغرى ئالماس.

كۆپ ياققان ئوت كۆككە يېتەر.

كۆپ يىلقا ئارىسىدا توكۇر قوزۇن بىلىنمەس.

كۆرەلمەسنىڭ كۆزىنى ئوي.

كۆزىنى يۇمغان پوقىنى يەر.

كۆككە باقما، كۆپكە باق.

كىشىنىڭ ئەيبىنى ماڭا دېگەن كىشى،
مېنىڭ ئەيبىمنىمۇ كىشىگە دەر.

گاس دەپ غەيۋەت قىلما،
قارىغۇ دەپ خىيانەت (قىلما).

يالغۇز يىگىت بەگ بولماس،
يالغۇز ياغاچ ئۆي (بولماس).

يەككە قولدىن چاۋاك چىقماس.

يەككە يېگانە ـ ھېلىم دىۋانە.

ئىش ئۆملۈكتە، كۈچ بىرلىكتە.

ئىككى قوشقارنىڭ بېشى بىر قازاندا قاينىماس.

ئىككى قوشقار ئۈسۈشلىكەندە،
بۆرىنىڭ قورسىقى ئاچىدۇ.

ئىككى ئۆينىڭ قۇرغۇنلۇقى بىر ئۆيگە ئاش بولار.

يالغۇز ئاتنىڭ چېكى چىقماس،
چېكى چىقسىمۇ، دېگى چىقماس.

يالغۇز چاۋاكنىڭ ئۇنى چىقماس.

يالغۇز خىش تام بولماس.

يالغۇز دەرەختىن قۇش تېزىپتۇ.

يالغۇز قىر ئاشقۇچە،
كۆپ داۋان ئاشار.

يالغۇزنىڭ سۆزى ئۆتمەس.
يالغۇزنىڭ يارى — خۇدا.

يالغۇز يۈرۈپ يول تاپقۇچە چىشىڭ تۆكۈلەر.

ئالدىدا ھى - ھى،
ئارقىدا خى - خى!...

ئاۋۋال سوقۇشۇپ، ئاندىن دوست بول.

ئايرىلغان دوست ئېگىرىڭنىڭ كەينى قېشىنى سورار.

ئايىنىپ كەتكەن دوست ئەمەس.

ئەيىبسىز دوست ئىزدىگەن دوستسىز قالار.

بۆرە ھۇۋلاپ، ئۆزىنى ئاشكارىلار.

بۆرىمۇ دوستىغا قەست قىلماس.

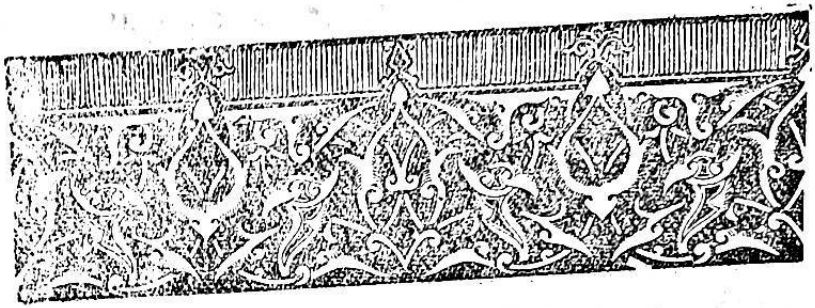
بۆرىنى قانچە باقساڭمۇ، ئىككى كۆزى جاڭگالدا.

بۆرىنىڭ بالىسى بۆرە.

بۇگۈنكى دوستلىرىڭدىن،
ئەتىكى دۈشمەنلىرىڭ زىيرەك.

بىلىكىڭ توم بولسا، دۈشمىنىڭ سالامغا كېلەر.

پادا باققاندا دوست ئىدۇق،
پاكاق چاققاندا ئايرىلدۇق.

دوستلۇق ۋە دۇشمەنلىك توغرىسىدا

ئاتا دۇشمىنىنى دوست تۇتما.

ئاتاڭ باردا دوست ئىزدە،
ئېتىڭ باردا يول (ئىزدە).

ئارقاڭدىكى — دۇشمەن،
ئالدىڭدىكى — دوست.

ئاغزىدا كۈلكە، چاقچاق،
قوينىدا پالتا، پىچاق.

ئاغزىڭ قان بىلەن تولسىمۇ،
دۇشمەن ئالدىدا تۆكۈرمە.

دوست چىللىسا قالما،
دۇشمەن چىللىسا بارما.

دوست سۆزىنى تاشلىما،
تاشلاپ بېشىڭنى قاشلىما.

دوستقا تاپا قىلما،
دۇشمەنگە كۆلكە (قىلما).

دوستقا زار، دۇشمەنگە خار، نامەردكە ئىنتىزار بولما.

دوستقا مۇھەببەت،
دۇشمەنگە نەپرەت.

دوستقا ئىناق بول،
دۇشمەندىن يىراق بول.

دوست كەينىدە ماختار،
دۇشمەن ئالدىدا.

دوست كۆپ، توغرىسى ئاز.

دوست كېڭەشتە بىلىنەر.

دوستلار ئارا ئاداۋەت —
دۇشمەن ئۈچۈن تاپاۋەت.

دوستنىڭ دوستلۇقى بېشىڭغا كۈن چۈشكەندە بىلىنەر.

پۇل بار چاغدا مىڭى دوست،
پۇل تۈگىگەندە قېنى دوست!؟

تاينى باقسا ئات بولىدۇ،
ھۆرىنى باقسا يات (بولىدۇ).

تۈگۈز قوي بولماس،
دۇشمەن ئۆز (بولماس).

تېگى دۇشمەن — دوست ئەمەس،
ئۆپكە، قېرىن گۆش (ئەمەس).

جان دوستۇڭ جېنىدىن كېچەر،
مال دوستۇڭ مېلىدىن كەچمەس.

چۈشكە ئېمە كىرمەيدۇ،
دۇشمەن ئېمە دېمەيدۇ !؟

دوست ئايرىغان دوزاخ تۈۋىدە.

دوست باشقا قارايدۇ،
دۇشمەن ئاياغقا.

دوست بول سىرىنى بىلىپ.

دوستتىن يامانلىغان ئەقلىنىڭ يوقلۇقى،
تاماقتىن يامانلىغان قورساقنىڭ توقلۇقى.

دوست ياخشى يېرىڭنى كۆرەر،
دۇشمەن يامان يېرىڭنى.

دوست يىغلىتىپ ئېيتار،
دۇشمەن كۈلدۈرۈپ.

دۇشمەن سىرىڭنى ئوغرىلايدۇ،
دوست خاتالىقىڭنى توغرىلايدۇ.

دۇشمەن قەست قىلار،
دوست قۇتۇلدۇرار.

دۇشمەنگە شەپقەت — ئۆزۈڭگە كۈلپەت.

دۇشمەننى شېكەر بىلەن ئۆلتۈر.

دۇشمەننى كۈندۈزى ئويلا، كېچىسى پايلا.

دۇشمەننىڭ قارىغايدىغىنى يوق،
قۇشنىڭ سايرىمايدىغىنى (يوق).

دۇشمىنىڭ بىلەن بەسلەشسەڭ، قارا ئاش تەر.

دۇشمىنىڭگە ھال ئېيتما، كۈلگۈسى كېلەر،
دوستۇڭدىن سىر ئايىما، بىلگۈسى كېلەر.

دۇشمىنىڭگە ئۆلۈم تىلىگۈچە،
ئۆزۈڭگە ئۆمۈر تىلە.

دوستنىڭ دوستلۇقىنى ئۇچ كۈندە بىلىمسەڭ،
ئۇچ يىلدا بىلەرسەن.

دوستنىڭ كونىسى ياخشى،
چاپانىڭ يېڭىسى.

دوستۇڭ دوست بولسۇن،
ھېسابىڭ دۇرۇس (بولسۇن).

دوستۇڭغا خار بولغۇچە،
دۈشمىنىڭگە ئارتىلىۋال.

دوستۇڭغا دەرد كەلسە،
دۈشمىنىڭنىڭ تويى بولار.

دوستۇڭنىڭ پوقى پۇرىماس.

دوستۇڭنىڭ دۈشمىنى — دۈشمىنىڭنىڭ دوستى.

دوستۇڭنىڭ كۆڭلى قالغۇچە،
دۈشمىنىڭنىڭ بويى سۇنسۇن.

دوستۇڭنىڭكىنى يە، كۆڭلى قالمىسۇن؛
دۈشمىنىڭنىڭكىنى يە، ئۆزىگە قالمىسۇن.

دوستۇڭ ئۇچۇن زەھەر يۇت.

ھېلىڭ مىڭغا يەتكۈچە،
ئۆزۈڭگە① مىڭغا يەتسۇن.

ھېسابلىق دوست ئايرىلماس.

ئورنىنى كىم كولىسا، ئۆزى چۈشەر.

ئوڭ كۆزۈڭ سول كۆزۈڭگە دۈشمەن.

ئۆزۈڭ نېمە يېسەڭ، دوستۇڭغا شۇنى قوي.

ئېشەككە باش بولساڭمۇ،
دۈشمىنىڭگە تاش بول.

ئېقىن سۇ ئۇخلار، دۈشمەن ئۇخلىماس.

ئىشەنمىگىن دوستۇڭغا،
سامان تىقار پوستۇڭغا.

ئىلپەت تاپ — قۇدرەت تاپ.

ئىلپىتىڭ قاغا بولسا، يېيىشىڭ پوق.

ياخشى دوست جاندىن ئەزىز.

ياخشى دوستۇڭ تاشلىماس،
يامان يولغا باشلىماس.

① ئۆزۈگە — دوست.

دۇشمۇنىڭنى سەرسان قىل،
مۇشكۈلۈڭنى ئاسان قىل.

دۇشمىنىڭنى قاتتىق ئۇر،
كالتىكىڭنى ئايىما.

دۇشمىنىڭنىڭ كۈلگىنى — سىرىڭنى بىلگىنى.

ساختا دوست ئاشكارا دۇشمەندىن يامان.

سىناشقان دوست مۇڭداشقىلى ياخشى،
سۆيۈشكەن يار ئويناشقىلى (ياخشى).

قەست قىلغاننى پەس قىل.

قولۇڭ ياغلانسا، دوستۇڭغا سۈرتە.

كەلگەن دوستقا تار بولساڭ،
كېلەر دوستقا زار بولسەن.

كۈلگەنىنىڭ ھەممىسى دوست ئەمەس،
ھومايغانىنىڭ ھەممىسى دۇشمەن ئەمەس.

مەيدە ئاغرىتقان ئاش ئەمەس،
كۆڭۈل ئاغرىتقان دوست ئەمەس.

باتۇرلۇق، مەردلىك ۋە قورقۇنچاقلىق توغرىسىدا

ئالۋاستى بوش كەلگەننى باسىدۇ

ئەرنىڭ ئىچىگە ئالەم سىغار.

باتۇر ئاڭقاۋۇ كېلىدۇ،
پالۋان ئۆكتەم.

باتۇر بىر قېتىم ئۆلەر،
قورقۇنچاق مىڭ قېتىم.

باتۇر جەڭدە، ھۆرۈن كاڭدا.

باتۇر چۈشىدە دۈشمەن كۆرەر.

یاخشی دوستۇڭغا یاخشی نەرسەڭنی بەر.

یۇز دوست ئاز، بىر دۇشمەن كۆپ.

یېغى یاندىن قوپار، دۇشمەن تاپاندىن.

یىراقتىكى دۇشمەندىن،
ئاینىپ كەتكەن دوست یامان.

تۇخۇنى تۆلتۇرمىگۈچە،
يولۇاسنى قورقۇتقىلى بولماس.

توشقاندەك يۈز يىل ياشىغۇچە،
يولۇاستەك بىر يىل ياشىغان ئەلا.

تۆگمەندە تۇغۇلغان چاشقان گۆلدۈرماسدىن قورقماس.

جانغا جان كەلگەندە باتۇر.

جاننى ئېلىپ قاچقان يول تاللىماس،
قورسىقى ئاچقان نان (تاللىماس).

جەڭدە ئۆلسە بىر كىشى،
ئىز باسىدۇ مىڭ كىشى.

جېنىمنى ئويلىسام ئۇيقۇم قاچىدۇ.

جىنىنىڭ گېپى چىقسا جېنى چىقار.

رودۇپاي كالتەكتىن قورقىدۇ.

ساردىن لاچىن تۇغۇلۇپتۇ.

سۇغا يىقىلغان يامغۇردىن قورقماس.

سۇ كېچىكسىدىن ئۆتكەن ئەر ئەمەس،
قان كېچىكسىدىن ئۆتكەن ئەر.

باتۇر دۇشمەنسىز بولماس.

باتۇر ساراڭدىن قورقار،
ساراڭ مۇتتەھەمدىن.

باتۇرغا بىلەك كېرەك،
يالغانغا يۈرەك.

باتۇرغا ئوق كار قىلماس.

باتۇرلۇق بىلەكتە ئەمەس، يۈرەكتە.

باتۇرنى مەيداندا سىنا،
سۆزمەننى دەۋادا.

باشقا كەلگەندە باتۇر.

بۆرىدىن قورققان قوي باقماس.

پالۋان دەرد يېيدۇ،
بالىلىرى گۆش (يەيدۇ).

پەمسىز باتۇرلۇق — قورۇلسىز مىلتىق.

پىل تۆشۈكتىن قورقىدۇ،
چاشقان مۇشۈكتىن.

قورقۇنچاق ھەسەتخور بولار،
نامەرد قەسەمخور (بولار).

قۇشقاچتىن قورققان بۇغداي تېرىماس.

قېچىپ كەتكەن چېچىپ كېتەر.

قىينىچىلىق — قورقۇنچاقنىڭ يۇكى،
باتۇر ئۇچۇن توخۇنىڭ تۇكى.

قىيىن ئىشنىڭ بېشىغا
باتۇر كېلەر قېشىغا.

كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقماس،
ئەرگە تەگكەن دەرەڭگىدىن.

كۆپ ئاتقانغا مەرگەن بولماس،
كۆپ سۆزلىگەنگە چېچەن (بولماس).

كۆز قورقاق، قول باتۇر.

كۈچ ئاتىسىنى ئايماس.

لەۋزىسىدە تۇرمىغان يىگىت ئەمەس.

مەرد باتۇر يىقىتىدۇ، ئۆلتۈرمەيدۇ.

مەرد بولساڭ مەيدانغا چىق.

شەڭگىنىڭدىن قورقمايمەن،
قوناقلىقتىن چەقمايمەن.

قاچقانمۇ خۇدا دەيدۇ، قوغلىغانمۇ.

قاچقۇنغا شەپقەت يوق،
ئازغۇنغا ھۆرمەت (يوق).

قورققان ئاۋۋال مۇشت تەڭلەر.

قورققانغا قوش كۆرۈنەر،
كۆلەڭگىسى بەش كۆرۈنەر.

قورققان مۇشۇككە چاشقاننىڭ ئۇۋىسى ساراي بوپتۇ.

قورققاننى ئەجەل قوغلار.

قورققان ئىت ئارقىسىغا قاراپ خىرقىرار.

قورققان يەردە جىن بار.

قورقۇنچاق بار يەردە شەرمەندىلىك بار.

قورقۇنچاقتا نومۇس يوق.

قورقۇنچاقنىڭ تۆمتقى بولغۇچە،
باتۇرنىڭ چومىقى بول.

ئوتتۇز يېشىدا ئەر ئاتالغان
قىرىق يېشىدا شىر ئاتىلار.

ئوتتىنىڭ تېشىدا كۆيگۈچە، ئىچىدە كۆي.

ئوك كاچىتىڭغا ئوخشاپ،
سول كاچىتىڭنى توتۇپ بەر.

ئوچقۇندىن قورققان تۆمۈرچى ئەمەس.

ئۆزى قىلغان ئەر ئۆزى يىغلىماس.

ئۆزىنىڭ سايىسىدىن ئۆزى ئوركۈپتۇ.

ئېسىلساڭ نارغا ئېسىل.
يىقىلساڭ ناردىن يىقىل.

ئىتتىن قورققان گادای ئەمەس.

ئىت گادايدىن قورقىدۇ،
گادای ئىتتىن.

يارغۇنچاقتا يارما بولغۇچە،
تۆگىمەندە ئۇن بولۇپ كەت.

يالىڭاياق سۇدىن قورقماس.

يالىتاقتىن قورققان ئوتۇنچى ئەمەس.

مەرد سۆزىدىن قايتماس،
يولۇاس ئىزىدىن.

مەرد نامىردكە باش ئەگمەس.

مەردنىڭ ئارغامچىسى ئۇزۇن.

مەردنىڭ سۆزى بىر.

مەردنى مەيداندا سىنا.

مەردنى مەيداندا كۆر،
سېخىينى جەننەتتە.

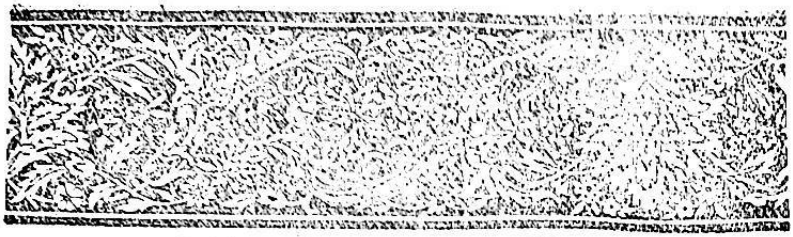
مەرد يوقلۇقنى بىلىندۇرمەس،
تۇلپار ئاچلىقنى.

مەرد يېڭىلسە مەيداندا قالار.

مۇدۇرسىمەس ئات يوق،
يېڭىلمەس ئادەم (يوق).

نامەردكە سوزساڭ بوينۇڭنى،
پۇچەك ياڭاققا تولدۇرار قوينۇڭنى.

نەمىدىن قورقساڭ، شۇنىڭغا يولۇقسەن.

بىلىم، ھۈنەر ۋە نادانلىق توغرىسىدا

ئاتاڭدىن دۇنيا قالغۇچە، ھۈنەر قالسۇن.

ئاتالمىغاننىڭ ئوقى ئالتە غۇلاچ كېتەر.

ئاتالمىغان ئوقىدىن كۆرىدۇ،
چىچالمىغان پوقىدىن.

ئاتالمىغان ئوقىدىن كۆرىدۇ،
يېنىپ كېلىپ خوتۇنىدىن.

ئادەم بالىسىنىڭ باھاسى ئىلىم بىلەن.

ئادەمنىڭ بىكىسى قورسىقتا،
ھايۋاننىڭ بىكىسى تۇياقتا.

يەڭگەن — سۇلتان،
يېڭىلگەن — ئۇلتاق.

يولۇاس بالىسىنى تۇتسەن دېسەڭ،
يولۇاس ئۇۋىسىغا كىر.

يولۇاسقا يولۇقما،
يولۇقساڭ ھەدۇقما.

يولۇاسنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس،
ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر.

يۈز قاغىغا بىر شۇڭقار كۇپايە.

يېتىپ ئۆلگۈچە، ئېتىپ ئۆل.

يېڭىلمەكنىڭ يەڭمىكى بار،
يەڭمەكنىڭ يېڭىلمىكى.

يىقىتقان پالۋان يۆلەپ قويىدۇ.

يىقىلغان چېلىشقا تويمايتۇ.

يىقىلغاننى تەپمە، قاچقاننى قوغلىما.

يىقىلغاننى يەر كۆتۈرەر.

يىلاندىن قورقۇپ كەتكەن،
ئارغامچىدىنمۇ قورقىدۇ.

بىلگەندىن ئۆگەن،
بىلمىگەنگە ئۆگەت.

بىلگەنگە ئون ئىككى،
بىلمىگەنگە ئوتتۇز ئىككى.

بىلگىنىڭنى ئەلدىن ئايىما.

بىلمەسلىك ئەيىب ئەمەس،
تىرىشماسلىق ئەيىب.

بىلمىگەننى قىلما، بىلگىنىڭنى پەملە.

بىلىكى چوڭ بىرنى يېگەر،
بىلىمى چوڭ مىڭنى.

بىلىم ئالمىغان ياش —
تام تۆۋىدىكى تاش.

بىلىم ئەقىلنىڭ چىرىغى،
يوقتۇر يولنىڭ يىرىقى.

بىلىم بىلگۈچىدە،
ئەقىل سەزگۈچىدە.

بىلىم — دۆلەت، كىيىم — سۆلەت.

بىلىمسىز ئادەم — مېۋىسىز دەرەخ.

ئادەمنىڭ تېشىغا قارىسا، ئىچىگە قارا.

ئاز كۆرگەن كۆپ تېكىرقار.

ئاغزىغا كەلگەننى دېيىش نادانلىق ئىشى،
ئالدىغا كەلگەننى يېيىش ھايۋانلىق ئىشى.

ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز.

ئالىم بولساڭ، ئالەم سېنىڭكى.

ئاۋۋال چىققان قۇلاقتىن،
كېيىن چىققان مۈگۈز ئۈزۈپتۇ.

ئەر كىشىگە يەتمىش تۈرلۈك ھۈنەر ئاز.

بەش بارمىقىم — بەش گۈل.

بۇزۇلمايدىغان قىر يوق،
ئېچىلمايدىغان سىر (يوق).

بىر ئىشىك قويۇش ئۈچۈن ئون ئىشىك كۆر.

بىلگەن بىلگىنىنى ئىشلەر،
بىلمىگەن بارمىقىنى چىشلەر.

بىلگەن بىلمىگە ئىشىنەر،
بىلمىگەن نېمىسىگە (ئىشىنەر)!؟

ئەمىنى بىلەيمەن دېسەڭ ئېتىپ كۆر،
ئۆپمىنى بىلەيمەن دېسەڭ ئېتىپ كۆر.

توخۇ بىلگىنىنى قىچقىرار.

توك ـ توك ئېتەر تۆمۈرچى،
پۇلنى ئۇسار كۆنچى.

تۆمۈرچى كۆمۈرچى بىلەن دوست.

تۆمۈرچىنىڭ بىر ئۇرغىنى ـــ
يىگىنچىنىڭ يۈز ئۇرغىنى.

تۆمۈرچىنىڭ پالتىسى يوق،
ياغاچچىنىڭ تۆشۈكى (يوق).

تۆمۈرچىنىڭ قولىدا تۆمۈر ئىمان ئېيتىدۇ.

جانلىق نادان ـــ ئۆلۈك،
جانسىز ئالىم ـــ تىرىك.

چەۋەندازلىق ئاتقا يۈگەن سېلىشتىن مەلۇم.

دۇتار تارىسى ساتاردا يوق،
بىلىمسىز كىشى قاتاردا يوق.

رەخت پۇل ئەمەس، ھۈنەر پۇل.

بىلىمسىزگە ھال ئېيتقۇچە،
ئىچىگىدە سېسىپ كەتسۇن.

بىلىمسىزگە ئىش يوق،
ئىشسىزغا ئاش يوق.

بىلىملىك — نۇر،
بىلىمسىز — خور.

بىلىملىكنىڭ باھاسى يوق،
بىلىمسىزنىڭ ساپاسى يوق.

بىلىملىك ئوزار،
بىلىمسىز توزار.

بىلىم ئۆگەنسە كىشى،
كۆككە يېتەر بېشى.

بىلىمنى ئوغرى ئالالماس.

بىلىم — يېنىپ تۇرغان چىراغ،
ھۇنەر — ئېقىپ تۇرغان بۇلاق.

پىرسىز ئۇستا بولماس،
قىرسىز تاختا (بولماس).

تاشنى سوقسا قۇم بولار،
تۆمۈرنى سوقسا قىل بولار.

قىلىچنىڭ كۆچىدىن
قەلەمنىڭ كۆچى ئارتۇق.

كاسىپ قېرىسا، ھۈنىرىمۇ قېرىيدۇ.

كۆپ بىلىمەن دەيسەن،
كۆپتىن ئارتۇق بىلمەيسەن.

كۆپ ئوقۇغان كۆپ بىلەر.

كۆپ ياشىغان نەمە بىلەر،
كۆپنى كۆرگەن شۇ بىلەر.

كۆنچىنىڭ پىرى يوق،
ئىككى تېرىنىڭ بىرى يوق.

گۆھەرلىك بولۇشتىن
ھۈنەرلىك بولۇش ئارتۇق.

گۆھەر ياتىدۇ سايدا،
تونۇمىساڭ نەمە پايدا!

مالسىزلىقتىن ئاڭسىزلىق يامان.

مۇشەققەتسىز ھۈنەر بولماس.

ساختىپەز نادانلىق تاپىدۇ،
بىلىملىكتىن قاچىدۇ.

سوراپ بىلىش ئەيىب ئەمەس.

سوراپ - سوراپ مەككىنى تېپىپتۇ.

سوردىغان بىلىم ئالار،
ئۇيالغان كېيىن قالار.

شاكىچىك تىككەن توقۇمنىڭ
ئالدى - كەينىنىڭ پەرقى يوق.

شاگىرتنىڭ ھالىغا بېقىپ ھۈنەر ئۆگەت.

قازاندا بولسا چۆمۈچكە چىقار،
بولمىسا نېمە چىقار.

قاسساپنىڭ ئۇستىسى توخۇنىڭ ئۆپكىسىنى ئالار.

قولۇمدىن كەلگىنى كۆڭلۈمگە ياقماس،
كۆڭلۈمگە ياققىنى قولۇمدىن كەلمەس.

قولى گۈل ئېتىدۇ غىزا،
قولى گال تارتىدۇ ئىزا.

قىرىق ھۈنەر — ھۈنەر ئەمەس،
ئەسلى ھۈنەر — چويلىچىلىق.

ئېمىنى بىلمىسەڭ شۇنىڭدىن قورقىسەن.

ھاكۇاقتى ئادەمگە ھارامزادە مولالا ئامراق.

ھۈنەر تۆگىمەس گۆھەر.

ھۈنەر — قىلسا ئۈنەر.

ھۈنەر كۆپكىمۇ يەتكۈزىدۇ،
كۆكتىمۇ يەتكۈزىدۇ.

ھۈنەرلىك ئادەم — مېڭىلىك دەرەخ.

ھۈنەرلىك ئەر خار بولماس،
دوست - دۈشمەنگە زار بولماس.

ھۈنەرنى بىر كىشىدىن ئۆگەن،
ئىسكەتنى مىڭ كىشىدىن.

ھۈنەرنىڭ ئالدى ياخشى سۆز.

ھۈنەرۋەن باي بولماس،
قورسىقى ئاچ قالماس.

ھۈنىرى بار قول ئۆلمەس.

ھۈنىرى يوق ئەردىن مېكىيان ياخشى.

مېۋىسىز دەرەخكە كىم باقىدۇ،
مېۋىلىك دەرەخكە ھەركىم قول ئۇزىتىدۇ.

مېۋىلىك دەرەخ ئېگىلىپ تۇرار،
مېۋىسىز دەرەخ غادىيىپ تۇرار.

نادانغا بېرىلگەن مەنسەپ ــ
كىچىك بالىغا تۇتقۇزۇلغان ئۇستىرا.

نادانغا ئېيتقان ئېسىت سۆزۈم،
ئۆلۈككە يىغلىغان ئېسىت كۆزۈم.

نادان قازانغا قارايدۇ،
تادان ئوچاققا.

نادان گۈلگە يۈگرەيدۇ،
زېرەك مېۋىگە.

نادانلىق ــ قاراڭغۇلۇقتىن يامان.

نادانلىقنىڭ ئاقىۋىتى گادايلىق.

نادانىنى تادان ئوڭلايدۇ،
ھارۇنىي كاتاك.

ناۋاينىڭ نېنى پىشقۇچە يېگى كۆيەر.

ئىچىگىدىن كۆمۈر چىقسىمۇ تۆكۈپ كەت.

ئىنسانغا بىلىم كېرەك،
ياغاچچىغا يېلىم.

يا ئەلەمدە يوق، يا قەلەمدە.

ياشلىقىدا بىلىم ئال،
قېرىغاندا ئىشقا سال.

ياغاچ كەسسەك ئۇزۇن كەس،
تۆمۈر كەسسەك قىسقا (كەس).

ھۈنىرى يوق كىشىنىڭ
مەزىسى يوق ئىشىنىڭ.

ئوقۇدۇم دېگۈچە، بىلدىم دېگىن.

ئوقۇغان ئوغۇل ـ ئاتىسىدىن ئۈلۈغ.

ئويناپ ئۆگەنمەي، ئويلاپ ئۆگەن.

ئويۇنغا بېرىلگەن ئوڭدا قالار.

ئۇستا باردا قولۇڭنى تارت،
موللا باردا تىلىڭنى.

ئۇستا كۆرمىگەن شاگىرت ھەر مۇقامدا يورغىلار.

ئۇستا ئوۋچى ئىز تونۇيدۇ،
زېرەك يىگىت قىز (تونۇيدۇ).

ئۆزۈڭدىن يۇقىرىغا قاراپ پىكىر قىل،
ئۆزۈڭدىن تۆۋەنگە قاراپ شۈكۈر قىل.

ئېشىغا قاراپ تاۋىقى،
ھۈنىرىگە قاراپ سىمكىرى.

ئېلىپنى تاياق دېيەلمەيدۇ،
مىمنى چوماق (دېيەلمەيدۇ).

ئاردەكى ئەخمەق — توغرىدەكى توقماق.

ئاسماندەكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلاپتۇ.

ئاقىل ئەل غېمىدە،
نادان گال غېمىدە.

ئاقىلغا ئىشارەت،
نادانغا جۇۋالدۇرۇز.

ئاقىلنىڭ سۆزى بۇۋىرى ئۆتكۈچە،
نادانىنىڭ سۆزى ئېشىكتىن چىققۇچە.

ئاقىل ئۆزىنى ئايايدۇ.

ئاقنى كۆككە يامغان ئوكلۇق خېنىم.

ئالتە ئۆلچەپ، بىر كەس.

ئامال تاپقاندىن ئەجەل قاچار.

ئامالىم يوق دېگۈچە، ئەقلىم يوق دېگىن.

ئانا سۈتى بىلەن كىرمىگەن ئەقىل،
كالا سۈتى بىلەن كىرمەس.

ئانامنىڭ ئۆلۈشىنى بىلسەم،
بىر تاۋاق كېپەككە سېتىپ يەرىدىم.

ئەقىل - ئىدراك ۋە ئەخمەقلىق توغرىسىدا

ئاچچىق ئالدىدا يۇرىدۇ،
ئەقىل كەينىدە.

ئاچچىق — ئەقىلنى كېسىدۇ.

ئاچچىق كەلگەندە ئەقىل قاچىدۇ.

ئاداشقانىنى ئارقىسىدىكى بىلىدۇ،
يېڭىلگەنىنى يېنىدىكى.

ئادەم بولمىسا ئەقىلىك بىلەن،
ئەخمەق بولسەن ساقلىنىڭ بىلەن.

ئادەمگە ئەقىل كېرەك،
پاتقاقتا شېغىل.

ئەخمەق كۈندۈزى چىراغ ياقىدۇ،
يېغى تۆكەپ، كېچىسى ئايغا باقىدۇ.

ئەخمەقنىڭ ئاغزىدا ئوڭاي،
پادىشاھنىڭ خەزىنىسىدە (ئوڭاي).

ئەخمەقنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن كېلەر.

ئەخمەقنىڭ ئەقلى خورجۇن.

ئەخمەقنىڭ جېنى ئازابتا.

ئەخمەقنىڭ چوڭ - كىچىكى يوق.

ئەخمەقنىڭ دوستى تولا.
پىيازنىڭ پوستى (تولا).

ئەخمەقنى ئۆلدى دېسە ئىشەن،
ئەخمەقلىقى قالدى دېسە ئىشەنمە.

ئەخمەقنى ئەيىبلىمەي ئىشقا سال.

ئەخمەق ئۆتۈكنىڭ سىرتىدىن پۇتىنى قاشلايدۇ.

ئەسلىسەڭ ئېسىڭگە قونار.

ئەقلى يوق باشتىن،
سۈيى يوق قاپاق ياخشى.

ئاي تۇنده كېرەك،
ئەقىل كۇندە.

ئەتىگەندە كېلىپ ئىشككە قارىغۇچە،
كەچتە كېلىپ ئورۇنغا قارا!.

ئەخمەق ئەلچى ئىككى تەرەپنى بۇزار.

ئەخمەق بىلەن سۆزلىشىپ ئولتۇرۇشقا ئەخمەقلىق كېرەك.

ئەخمەق بىلمەس ئېتىنىك هارغىنىنى،
كۇسا بىلمەس ئۆزىنىك قېرىغىنىنى.

ئەخمەقتىن ئەقىل سورىما.

ئەخمەق دوستتىن ئەقىللىك دۇشمەن ياخشى.

ئەخمەققە توقماق.

ئەخمەققە قىز كۆرسەتمە،
موزايغا سۈت (كۆرسەتمە).

ئەخمەققە مەنسەپ تەگسە،
قوتانغا زەردىۋال تارتار.

ئەخمەققە ناماز ئوقۇ دېسە،
پېشانىسىنى يېرىۋالار.

ئەقىللىكنىڭ قەدرى ئەخمەقنىڭ يېنىدا تۆتۈلەر.

ئەقىللىكنىڭ ئېتى هارماس، تونى توزۇماس.

ئەقىللىك ئۆزىگە ئىشىنىدۇ،
ئەخمەق چۈشىگە.

ئەقىللىك ئۆزىنى ئەيىبلەر،
نادان دوستىنى.

ئەقىللىك دوستىنى ماختار،
ئەخمەق خوتۇنىنى.

ئەقىلنىڭ خاتاسى ئىشتا تۈزىلەر.

ئەقىل ياشتا ئەمەس، باشتا.

ئەيىبنى يوشۇرغان ئەخمەق.

بارچە گۈناھ ئۆزۈمدە تۇرۇپ،
قاپ كۆتۈرۈپ نەگە باراي!

باشقا كەلگەندە باش قاشلاپتۇ.

بەل باغلىغان بىلەن ئەر ئەمەس،
چاچ تارىغان بىلەن خوتۇن (ئەمەس).

ئەقىل توزۇماس، بىلىم خورىماس.

ئەقىل — دوست،
جەھل — دۈشمەن.

ئەقىلدىن ئارتۇق بايلىق يوق.

ئەقىلسىز باش پۈتمۇ ئارام بەرمەس.

ئەقىلسىز باشنىڭ دەردىنى پۈت تارتىدۇ.

ئەقىلسىز بىلەن پولۇ يېگۈچە،
ئەقىللىك بىلەن تاش توشۇ.

ئەقىلسىزنىڭ پەمى يوق،
گەپ ـ سۆزىنىڭ تەمى يوق.

ئەقىلسىزنىڭ ئېپى يوق،
تىكىشىۋەك گېپى يوق.

ئەقىللىك خوتۇننىڭ سادىغىسى بول.

ئەقىللىك دېسە بولىدۇ ئېيتمىسا بىلگەنلىك؛
سېخىي دېسە بولىدۇ سورىمىسا بەرگەنلىك.

ئەقىللىككە گەپ قىلساڭ، ئويلاپ كۆلىدۇ؛
نادانغا گەپ قىلساڭ، ئاڭلاپ كۆلىدۇ.

پۇشايمان پايدا بەرمەس.

پۇل تاپقۇچە ئەقىل تاپ.

پۇلۇڭغا ئىشەنگىچە، ئەقلىڭگە ئىشەن.

تاغنى كۆتۈرگۈدەك كۈچۈڭ بولغۇچە،
قىلنى يارغۇدەك دانىڭ بولسۇن.

تەدبىرىڭ قانداق بولسا،
تەقدىرىڭ شۇنداق بولار.

تەقدىرگە تايىنىپ ياشمايلى،
تەدبىرگە تايىنىپ ياشا.

تەقدىرنىڭ تام سىيپىلار.

توخۇنى كۆلچەككە ھەيدەپتۇ،
ئۆردەكنى قوندۇقتا.

تووۇا قىلغانغا تۆگە بەر.

تۆگە بىلەن يانتاقتا چۆككىلى بولماس.

تۆگە مىنىپ، تۆگە ئىزدەپتۇ.

تۈگمىنى كۆرۈپ، تۆگىنى كۆرمەپتۇ.

بوي دېسەك تۆگىدە بار،
ساقال دېسەك تۆچكىدە.

بويى بارنىك ئويى يوق.

بىغەرەز پادىشاھتىن چوك.

بىغەرەزدىن دوزاخ قاچار.

بىلمىگەنگە ياخشىلىق قىلما،
تىكىشمىغانغا سۆز (قىلما).

بىلەپ ئىش قىلغاننىك بېلى ئوشتۇلماس.

پاراسەتسىز پالاكەتكە يولۇقار.

پالتىنىك چۇلدىسىدا ئوتۇن يېرىپتۇ.

پەشنى كېسىپ، يەڭنى ياماپتۇ.

پەمسىز پەلەمپەيدىن يىقىلار.

پەمسىزنىك پاراسىتى يوق،
غەمسىزنىك پاراغىتى (يوق).

پۇتۇڭنىك توغرىلىقىغا قارىما،
يولۇڭنىك توغرىلىقىغا قارا.

چېچەن يىگىت يىلاننىڭ كۆشىگىنىنى بىلىدۇ.

چىراغپايدا چاي ئىچكەن «چېچەن» نى كۆرۈڭ.

چىراغ پەللىگەن خىزمەت ئەمەس،
ئۆچۈرمىگۈچە ھېساب ئەمەس.

خۇدا ئۇرسا، ئاۋۋال ئەقىلدىن ئۇرار.

داپ داراڭلىغان، ئېشەك ھاكىرىغان يەردە يۇرۇپتۇ.

دادام قازناقتا يوق.

دانا كىشى ئاز سۆزلەپ، كۆپ ئاڭلار.

دۇنيادا ئەخمەق بولمىسا، ئەقىل ئىگىلىرى زېرىكىپ قالار.

دۆتكە نەسىھەت كار قىلماس،
قارىغا سوپۇن.

دۆڭنى كۆرۈپ تاغ دېمە،
گۈلنى كۆرۈپ باغ دېمە.

زېرەك بالا تېپىپ سۆزلەيدۇ،
كالۋا بالا كۆپۈپ (سۆزلەيدۇ).

زېرەك كىشى خۇشامەتنى دوست تۇتماس.

تۆگىدەك بويۇك بولغۇچە،
تۆگمىدەك ئەقلىك بولسىچۇ.

تېرەكتىن شاپتۇل تەمە قىلما.

جاڭگالدا يوقالغان ئېشەكنى ئۆيدىكى مومايدىن سوراپتۇ.

چاپان كۆيسىمۇ كۆيسۇن، قازان قاينىسۇن.

چاپىقىنى ئالسىمەن دەپ، كۆزىنىلى قارىغۇ قىلىپتۇ.

چارىسىز ئىش بولماس،
چارىسىز ئاش (بولماس).

چاقماقتا ئاتنى تېگىشكەن ئەخمەق.

چوڭنىڭ ئەقلىمۇ چوڭ.

چۈمۈلىنى بازغان بىلەن ئۇرۇپىتۇ.

چېچەن جۇۋانىنى ئوچاق بېشىدا سىنا.

چېچەننىڭ تىلى،
چەبدەسنىڭ قولى.

چېچەن يېگىلسە هوشىدىن كېتەر.

قەيەرگە يېقىلىشىمنى بىلسەم،
شۇ يەرگە پاخال سېلىپ قويىاتتىم.

قۇش قانىتى بىلەن ئۇچىدۇ،
پۇتى بىلەن قونىدۇ.

كۆتۈرۈشنى بىلسەڭ تاشمۇ يېنىك.

كۆرمەي تۇرۇپ ئاق دېمە،
سىنىماي تۇرۇپ ساق دېمە.

كۆز دېگەن كامار ئەمەس،
كۆرمىسە بىكار ئەمەس.

كۆز كۆرىدۇ، ئەقىل تونۇيىدۇ.

كۆز كىچىك بولسىمۇ، كۆرۈدىغىنى چوڭ.

كۆزى كەچىگىسىگە چىقىپ قاپتۇ،
ئەقلى دۈمبىسىگە.

كۆك ياڭاق بىلەن قوينۇڭنى تولدۇرما.

كۆڭۈل — قۇش، ئەقىل — ئۇۋا.

كۆڭۈل كۆرمىسە، كۆز دېگەن تامنىڭ تۆشۈكى.

كۆمسەم پىشارمۇ، پاپسام پىشارمۇ.

ساقتىن زېرەك گاچا بار،
شاختىن چىگرىاق ئاچا بار.

سايەڭگە قاراپ بويۇڭنى ئۆلچىمە.

سايغا تاش يۆدۈپ بېرىپتۇ،
جاڭگالغا ئوتۇن.

سەھراغا چىقسا ئېشىكىنى تونۇمايدۇ،
شەھەرگە كىرسە دوستىنى.

سۇغا بېرىپ، چېلەكنى ئۇنتۇپتۇ.

غەرەزدىن غەرەز تۇغۇلار،
تاز باشتىن مەرەز.

غەم قىلغۇچە، پەم قىل.

قارىغۇنىڭ كەينىگە كىرسەڭ، گودانغا يېقىلىسەن.

قارىمايلا ئېتىۋەردىم، كاللامغا تەگدى.

قازى بىلەن قالامسەن،
مۇپتى بىلەن كېتەمسەن؟

قالاشنى بىلسەڭ قارمۇ كۆيىدۇ.

ھەر كىم ئۆزىنى چاغلاپ،
ئىش قىلمىدۇ بېلىنى باغلاپ.

ھەممە ئىشقا پەم كېرەك،
ئەسكى ئۆتۈككە چەم (كېرەك).

ھويلامنىڭ تېمى يوق،
دەرۋازام قۇلۇپلاقلىق.

ئوق يەتمىگەن يەرگە قىلىچ شىلتىمە.

ئويلاۋەرسەڭ دانا بولسەن،
ئويناۋەرسەڭ بالا (بولسەن).

ئويلىماي قىلغان ئىشىڭدا،
كۈندە غوۋغا بېشىڭدا.

ئويلىماي ئىش قىلساڭ،
سانسماي تاياق يەيسەن.

ئۇماچقا زەدەك توغراپتۇ،
پولافا مەدەك.

ئۆزۈم پاتمىغان كامارغا،
غەلۋىر باغلاي قوڭۇمغا.

ئۆزۈم تاپقان بالاغا،
نەگە باراي داۋاغا!

كېرەككە تېرەك يېقىلار.

كېيىنكى پۈشايمان — ئۆزۈڭگە دۈشمەن.

كىچىك بالا ئەمەسمەن،
ئەمچەكنى «مەممە» دېگىلى.

كىرىشتىن ئاۋۋال چىقىشنى ئويلا.

گاچا چۆچۈرە يېسە، ئىچىدە ساناپ يەر.

گالۋاڭ ئېگىزنىڭ بېشى ھەمىشە زىدە.

مېنىڭ توغرا دېگەن كۆپنى كۆرمەس.

مېۋىسىز دەرەخنى قاقما.

نەپسىگە ئەگەشكەن ئەخمەق،
پالاكەت تېگىدە ياتماق.

نەپسىنىڭ تىزگىنىنى ئەقىل تۇتسۇن.

ھارماڭ دېسە، خامان باقتىم دەپتۇ.

ھاماقەتنى ھارماڭ دېمە،
ھارغاندا ئۆزى توختايدۇ.

ئىش كۆرمىگەن خام بالا،
ئەقلى ـ هوشى كەم بالا.

ئىككى تاۋۇزنى بىر قولتۇققا قىسقىلى بولماس.

يوقنى كېرەك تاپىدۇ.

يولنى بىلسەڭ، سۇ ئۆگزىگە چىقار.

ئۆزۈمدىن ئۆتكەن،
قولۇمدىن كەتكەن.

ئۆزىنى بىلگەن خار ئەمەس.

ئۆزىنى سورىغان شەھەرگە سۇلتان،
ئۆزىنى سورىمىغان ئۆتۈككە ئۇلتاق.

ئۆزىنى سورىغان قازى ئالدىغا بارماس.

ئۆزىنى سورىغان يۇرت سورار.

ئۆزىنىڭ پۇتىغا ئۆزى كەكە چېپىپتۇ.

ئۆزىنىڭ سايىسىغا ئۆزى مۇشت ئېتىپتۇ.

ئوچ ئادەم بار يەردە خىزىر بار.

ئېيتقىنى ئاغام دەپتۇ،
توڭگۇزنى تاغام.

ئىش پەم بىلەن،
ئىشىك دەم بىلەن.

ئىشتانغا چىچقان كۆڭۈلگە تايىن.

ئاش كەلسە يېگىن،
ئىش كەلسە قىلغىن.

ئاشنى باداڭدىن سورا،
ئىشنى كاداڭدىن.

ئاشنى كۆرسە ئىچىك تاز،
ئىشنى كۆرسە قىچىك تاز.

ئاشنى كۆرۈپ، ئىشنى ئۇنتۇما.

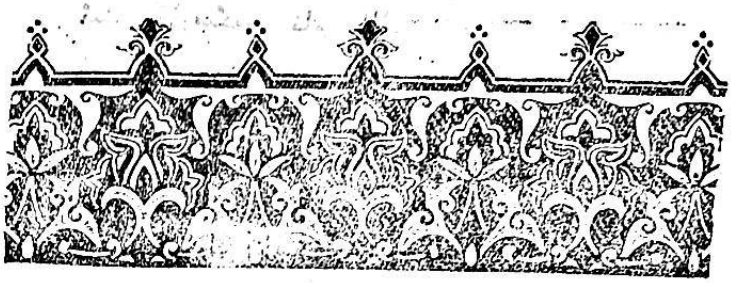
ئاش يەك دېسە، چۆپىنى تارتىدۇ،
ئىش قىلىك دېسە، ئۆزىنى (تارتىدۇ).

ئافزىك گەپتە بولسىمۇ،
قولۇك ئىشتا بولسۇن.

ئالتۇن ئوتتا بىلىنەر،
ئادەم ئەمگەكتە.

ئالتىنچى ئاينىك ئاپتىپىدا،
ئۆستەك بويىدا لۇكچەك.
ئون ئىككىنچى ئاينىك سوغۇقىدا،
سېپىل تۇۋىدە دۇمچەك.

ئاۋۋال ئىشلە، ئاندىن ئويىنا.

ئىش - ئەمگەك ۋە ھورۇنلۇق توغرىسىدا

ئاپتاپ يەرنى تاۋلايدۇ،
جاپا ئەرنى.

ئات - ھارۋاڭ كەتسىمۇ كەتسۇن،
غاڭزاڭنى چالا قاقما.

ئادەم قولى چۆلنى بوستان قىلار.

ئادەم قولى گۈل.

ئارتۇق ئۇخلىساڭ ئاچ قالىسەن.

ئاش تەڭ، نان تەڭ،
سول نېمىشقا كەڭ؟

بولۇمسزنى بولدۇرالمىدىم،
خۇرجۇن - قاچسىنى تولدۇرالمىدىم.

بوي ئىشلىمەس، قول ئىشلەر.

بۇ خېنىمنىڭ ئۇزلۇقى،
ئاپتاپتا قاپتۇ تۇزلۇقى.

بۇگۈنكى ئىشنى ئەتىگە قويما.

بىر بىكار ئوننى بىكار قىلىدۇ.

بىرنى بىر كىم بېرەر، كۆپنى ئەمگەك.

بىكار بولساڭ، كېپەك تاسقاپ يە.

بىكار تەلەتكە كۆندە ھېيت.

بىكار تۇرغىچە، بىكارغا ئىشلە.

بىكارچىدىن بىمەزە گەپ چىقار.

بىكاردىن خۇدا بىزار.

بىكارنىڭ چولىسى يوق،
قىلغىلى ئىشى يوق.

بىكار ياتقان ئېشەكنىڭ تېزىكى تورلۇق.

ئەتىگە قالغان ئىشقا قار ياغار.

ئەجىر قىلساڭ چۆلگە،
پۈركىنىسەن كۆلگە.

ئەسكىنى ئالداپ ئىشلەت،
تاسمىنى مايلاپ (ئىشلەت).

ئەمگەك بىلەن ئەر كۆكرەر،
يامغۇر بىلەن يەر (كۆكرەر).

ئەمگەك قىلساڭ ئاتىقىڭ چىقار،
قىلمىساڭ چاتىقىڭ (چىقار).

ئەمگەكنىڭ نېنى تاتلىق،
ھۇرۇننىڭ جېنى (تاتلىق).

ئەمگەك ئېتىزدا قالماس.

ئەمگىكىڭ قاتتىق بولسا،
يېگىنىڭ تاتلىق بولار.

بەرسەڭ يەيمەن،
ئۇرساڭ ئۆلىمەن.

بولۇمسىزغا بولۇپ بەردى،
پۇت ـ قولىنى قويۇپ بەردى.

ئاي تېپىرلايدۇ، ھارۋىنى ئات تارتىدۇ.

تەر بىلەن كەلگەن تەشنالىققا داۋا.

تەر ــ قىلغان، ئەتكەننى ھالاللايدۇ.

تەرلىگۈچە ئىشلە، تويغۇچە يە.

تەييار كۆشنى يېگەن يولۇاس ئەمەس.

تەييار ئىشنىڭ بېشىغا
ئاسان كېلەر قېشىغا.

تۇزلەڭلىكتە تاغ يوق،
ئېرىنچەكتە باغ يوق.

تۇگمەن بىر ئايلانغۇچە،
ئىگىسى يۈز ئايلىنار.

تۇگمەنگە بارغىنىمۇ شۇ،
تاغارنى يارغىنىمۇ شۇ.

تېجىمەل كېپەن تاپسا ئۆلۈۋالار.

تىرىشقان كامال تاپار،
ھۆرۈن زاۋال (تاپار).

بىكار يېتىپ قەنت يېسەك،
زاغرىچىلىك تەمى يوق.

بىلەككە قارىما، يۈرەككە قارا.

بىلمەسلىكتىن ئەمەس، قىلماسلىقتىن.

پالتا چۈشكۈچە كۆتەك ئارام ئاپتۇ.

پۇختا ئىشتىن كاۋاك چىقماس،
يەككە قولدىن چاۋاك چىقماس.

پۇل تاپارغا سەن تۇرساك،
يەپ ياتارغا مەن تۇراي.

پىچاق تاشتا بىلىنىدۇ،
ئادەم ئىشتا سىنىلىدۇ.

پىلانسىز ئىش — قېلىپسىز خىش.

تاغدەك ئىشىنىك تېرىقتەك تۆكۈنى بار.

تاغقا چىقماق ئاسان،
تاغ تېكىسى ئاتماق تەس.

تاغقا چىقماي دولان يوق.

سەۋەب قىلساڭ زاۋال يوق،
قىلالمىساڭ ئامال يوق.

سەۋەب قىلساڭ، سېۋەتتە سۇ توختار.

سۇدا پىشماي كىگىز بولماس،
ئوتتا چۈشمەي بىگىز (بولماس).

سۈسىز هايات بولماس،
ئەمگەكسىز راهەت (بولماس).

سىرتتا ئىشلە، ئۆيدە يە.

سىرلىساڭ سىرلىق ئاياغ،
سىرلىمىساڭ ئىتقا يالاق.

قولۇڭدىن كەلسە ياغ چاينا.

قولۇڭنى قۇل قىلىپ ئىشلەت،
پۇتۇڭنى ئۈي قىلىپ.

قوي باقماي پاقلان يەپتۇ،
ئاش تېرىماي ئاق نان (يەپتۇ).

قۇشناچىم نېمە قىلار،
تىكىپ - سۆكۈپ ئىشى قىلار.

قۇلدەك ئىشلەپ، بەگدەك يە.

تىلىۋالغان تىزغا يەتمەپتۇ.

جاپا چەكمىگۈچە ھالاۋەت يوق.

چاپسان بول دېسە،
زاغرامنى يەۋالاي دەپتۇ.

چاشقان يىغار، پاقا يەر.

چاك باسمىغان ئىشنى چېچەك باسار.

چىدىماسىنىڭ نالىسى تولا،
خوش ياقماسىنىڭ باھانىسى (تولا).

چىشىمغا قارىما، ئىشىمغا قارا.

خۇمداندا خىش تولا،
قىلاي دېسەم ئىش تولا.

دادام مازارغا شەيخ،
مەن تەييارغا (شەيخ).

سەن تارت ـ مەن تارت،
بوش تۇتۇپ، چىك تارت.

سەن سالا ـــ مەن سالا،
ئاتقا چۆپنى كىم سالار؟

كىشىنىڭ جۈۋىسىدا تەرلەپتۇ.

كىشىنىڭ ئون «ھە - ھۈ» سىدىن،
ئۆزۈڭنىڭ بىر غەيرىتى ياخشى.

كىم بىكار - سەن بىكار،
ھويلىدىكى ئىت بىكار.

گەپدان بولغۇچە، ئىشچان بول.

گەپ دېسە، بەش ئېشەككە يۈك،
ئىش دېسە، خەپشۇك.

گەپ دېسە، قاپ - قاپ،
ئىش دېسە، ساماناتلىقنى تاپ.

گەپ ساتىدىغان يۈز پوچىدىن،
ئىش قىلىدىغان بىر نوچى ياخشى.

ماڭغان پۇتقا توپا يۇقار.

مەددىھ گەپ سېتىشتىن ئۇيالماس،
ھۆرۈن پىت بېقىشتىن.

مەن ئالدىرايمەن كەتكىلى،
ئېشىكىم ئالدىرايدۇ ياتقىلى.

قىردا بار، قىرلاشتا يوق.

قىرىق ئاغىچا ئاچتىن ئۆلۈپتۇ.

قىشلىقى قايان باراي،
ياز كەلسە ساراي سالاي.

قىلسا تۆكسەيدىغان ئىش يوق،
قىلتاقتا چۈشەيدىغان قۇش يوق.

قىلغان ئىشىڭ پىلانسىز،
ئاتقان ئوقۇڭ نىشانسىز.

قىلىچ قىنىدا ياتسا، دات باسىدۇ.

كۆكتىن ئىزدىگەننى يەردىن تاپتى.

كۆز كۆرەر، قول ئىشلەر.

كىشى قولىدا قۇش تويماس.

كىشىگە ئىشەنگۈچە،
بىلەكىنىڭ كۈچىگە ئىشەن.

كىشىنىڭ ئاغزىغا قارىغان ئاچ قالار.

كىشىنىڭ تەرىتىدە نامازىڭ ئوقۇپتۇ.

ھەسەلنىڭ ھەرىسى بار،
گۈلنىڭ تىكىنى.

ھەممە ئىشنىڭ يولى بار،
ھەممە تامنىڭ ئۇلى بار.

ھۇرۇن ئادەم يەرگە يۈك.

ھۇرۇنغا ھويلىدىكى سۇ يىراق.

ھۇرۇنغا ئېتىزنىڭ قىرى تاغ كۆرۈنەر.

ھۇرۇن كۈندۈزى يۇلتۇز كۆرەر،
ئايدىڭدا پىشانىسى كۆيەر.

ھۇرۇننىڭ ئايۇان ساردىيى —
قارا سۆگەتنىڭ سايىسى.

ھۇرۇننىڭ غەيرىتى ئىش تۈگىگەندە كېلەر.

ھۇرۇننىڭ ھۈنىرى ئۇيقا.

ھۇرۇننى ئىشقا بۇيرۇساڭ،
ئاتاڭدىن ئارتۇق ئەقىل كۆرسىتەر.

ھۇرۇن ئولتۇرۇپ ئۇخلايدۇ، يېتىپ ئىشلەيدۇ.

ھۇرۇن ئېشەكنىڭ تۆت پۇتى ساق.

مۇكچەيگەننىڭ بېلىنى كەتمەن تۇزەيدۇ.

مېڭىشقا ئېرىنسەڭ، كېيىن يۈگۈرسەن.

مېڭىشنى بىلمىگەن ئۇي قىرنى بۇزىدۇ.

ئەمگەكتىن قاچما، مىننەتتىن قاچ.

ئەمگەكنىڭ تېگى راھەت.

مىڭ خىشىم بار، تېمىم يوق،
مىدىرلايمەن، جېنىم يوق،
خۇدايىم بار، غېمىم يوق.

مېۋىسىز دەرەختىن تۈت ياخشى،
ھۈرۈن ئادەمدىن بۇت ياخشى.

ناسۇال قاپاقتا پۇل بارمۇ.

نان يۇز قولدىن ئۆتۈپ ئېغىزغا كىرەر.

ھالال نانىڭ مىننىتى يوق.

ھەر كۈننىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق ئەمگىكى بار.

ھەربىكەتتە بەربىكەت،
بىكارچىلىقتىن نېرى كەت.

ئېرىنسەك ئىشىكنى كىم قىلار،
ئۇيالساك سۆزۈكنى (كىم قىلار).

ئىت مۆشۈكنى بۇيرۇسا،
مۆشۈك قۇيرۇقىنى بۇيرۇپتۇ.

ئىش ئادەمگە باغلىق.

ئىش ئاشقا تارتىدۇ،
ھۇرۇنلۇق باشقا.

ئىش بار يەردە ئاش بار.

ئىش باشقا، ھەۋەس باشقا.

ئىش بىلگەن ئىشنى ھاردۇرار،
ئىش بىلمىگەن ئۆزىنى ھاردۇرار.

ئىش تولا، كۆمۈر ئاز.

ئىشتىن قاچساك، قورساقتا تۇتۇلىسەن.

ئىشچان دوستۇك — جان دوستۇك.

ئىشچاندىن تەر چىقىپتۇ،
ھۇرۇندىن «ئۇھا...»

ھۇرۇن ئېشەك يۈكنى ئېغىر كۆتۈرەلمەس.

ھۇرۇن يىگىت دېگۈچە،
ھالسىز يىگىت دېسەكچۇ.
ئېغىر يىگىت دېگۈچە،
ئاغرىق يىگىت دېسەكچۇ.

ھۇرۇن ئىككى قېتىم چىچار.

ئوتقا قاراپ تۆمۈر سوق.

ئوڭدا ياتقان ئابدۇغوپۇر،
ئاش يەك دېسە چاچراپ قوپۇر.

ئۇچاك قىچىشسا تۆگمەنگە بار.

ئۆلۈپ يېتىپ ئۆپكە تىلەپتۇ،
چىچىپ يېتىپ كۆرپە.

ئۆلۈكنىك قولىنى ئۆتنە ئاپتۇ.

ئۆم ئەمگەكتە ئۇنۇم بار.

ئۇجمە پىش، ئاغزىمغا چۈش!

ئېرىنچەككە بۇلۇتنىك سايىسى يۈك.

ئېرىنچەكنىك ئەتىسى تۆگىمەس.

ئىشلىسەك چىشلەيسەن.

ئىشلىگەن چىلىق - چىلىق،
ئىشلىمىگەن قۇرغاقچىلىق.

ئىشلىگەننىڭ يۈزى يورۇق،
ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى چورۇق.

ئىشنىڭ ئاسىنى يوق،
قىلالىساڭ قىيىنى يوق.

ئىشنىڭ بېشىدا تاراقلايدۇ،
ئاخىرىدا پالاقلايدۇ.

ئىشنىڭ ياخشىسى كۆتۈرە،
ئاشنىڭ ياخشىسى چۆچۈرە.

ئىش ئۇستىدىن قورقار.

ئىش ۋاقتىدا ھەييار،
ئاش ۋاقتىدا تەييار.

ئىش ئېپى بىلەن،
كەتمەن سېپى بىلەن.

ئىش ئېپى بىلەن،
يىڭنە يېپى بىلەن.

ئىشچانىڭ پۇلى تۆگىمەس،
بەتخەجنىڭ قەرزى (تۆگىمەس).

ئىش چىڭغا چىققاندا قۇشقۇنغا ئولتۇرۇپتۇ.

ئىش سېنى يەڭمىسۇن،
سەن ئىشنى يەڭ.

ئىشقا بارسا قارانچۇق،
بىكار يۈرسە ياسانچۇق.

ئىش قورالىڭ ساز بولسا،
مۇشەققىتىڭ ئاز بولار.

ئىش قىلىشقا بېلى بوش،
گەپ قىلىشقا ئاغزى قوش.

ئىش قىلساڭ پۇختا قىل، خام قىلما.

ئىشلەپ يېگەن لەززەتلىك،
تىلەپ يېگەن مىننەتلىك.

ئىشلىقىنىڭ ئىشى پۈتەر،
ئىشسىزنىڭ كۈنى ئۆتەر.

ئىشلىسەڭ ئالىسەن قاپلاپ ئاش،
ئىشلىمىسەڭ قالىسەن چاينap تاش.

يازدا ئېرىنچەك بولسا ك،
قىشتا دۆمچەك بولسىمۇ.

ياساش قىيىن، بۇزۇش ئاسان.

ياماق ياماپ، يارماق① تاپ.

يوق دېسە، يېتىپ يەك.

يۇمشاقتا ماقۇل،
قاتتىقتا ياق - ياق.

يېتىپ يەپتىمەن،
تۆگەپ قالارمىنى بىلمەپتىمەن.

يىپەك ئىشكىلىك بولسا،
ئىشەك پۇتۇكلۈك.

① يارماق — تۆتىنىڭ بىرىنى ئىپادىلەيدىغان ئىستال پۇل.

ئىشى تېزنىڭ ئېشى تېز.

ئىش ئىشتەينى ئاچىدۇ.

ئىش ئىگىسى بىلەن،
قۇش مېگىسى بىلەن.

ئىشمنى ئاز دېمەك،
بېشمنى تاز دېمەك.

ئىشى يوقنىڭ ئېشى يوق.

ئىشى يوق ئىت سۇغرار.

ئىلمەكنى ئىشارەت بىلەن رۇسلىغلى بولماس.

ياتقانغا نان يوق،
قوپقانغا ئالۋان.

ياتقانغا يولۇقماس هېچنېمە،
ماڭغانغا پۇتلىشار هەر نېمە.

ياتقان ئۆكۈزگە يەم يوق.

ياز بولسا، قىش بولمسا،
ئاش بولسا، ئىش بولمسا.

يازدا ئۇخلىغان قىشتا مۇزلار.

ئالا زىرائەت ئاتقا مىندۈرەر،
قېلىن زىرائەت قىرغا.

ئالما چېچىكى ۋاقتىدا ئالتۇن بېرىپ بۇغداي سۇغار.

ئانار ئۈرۈقى بىلەن،
گۈل پۇرىقى بىلەن.

ئاۋۋال تام ئەت، ئاندىن باغ.

ئەتىيازدىكى ھەرىكەت —
كۈزدىكى بەرىكەت.

ئەجىر قىلساڭ تاشقا،
ئاغزىڭ تېگەر ئاشقا.

ئەلدىن سورىغۇچە،
يەردىن سورا.

ئەمگەك قىلساڭ، يەر سېخىي.

باشاق سانىماي، چاناق سانا.

باغ قىلساڭ چىت قىل،
مال قىلساڭ ئىت (قىل).

بالدۇر تېرىغان ئاش ئالارە،
كېيىن تېرىغان شاخ.

دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ۋە باغۋەنچىلىك توغرىسىدا

ئاتاڭ كۆكبېشى بولغۇچە،
ئۆيۈڭ سۇ بېشى بولسۇن.

ئاتاڭمۇ يەر، ئاناڭمۇ يەر.

ئادەمنىڭ ھەققىنى يەر قايتۇرار.

ئازگال يەر سۇ ئىچكۈچە،
دۆڭ يەر نەم تارتىدۇ.

ئاسمان ئەركەك، يەر چىشى.

ئاق لەيلى-بار يەرگە ئاش تېرىما.

تاشقا چاچ، بەختىگدىن كۆر.

تامچە سۇدا تال كۆكىرەر.

تامغىلىق مال يوقالماس.

تاينى ئايىغان ئات مىنەر.

تەخەيلىك ئېشەك پايخانغا يارىماس.

تەر تۆكۈپ چاچساڭ ئۇرۇق،
يەر سېنى قويماس قۇرۇق.

تەكشى چاچساڭ، تاختىدەك ئۇنەر،
ئالا چاچساڭ لەخمىدەك.

تۆگە تاپىندا خامان يۇمشىماس.

تۆگە يۈزگە يەتمەس،
يۈزگە يەتسە كۆز يەتمەس.

تېرىساڭ ئورارسەن،
ئىزدىسەڭ تاپارسەن.

تېرىغان خامان قىلار،
تېرىمىغان ئارمان (قىلار).

بەشىنچى ئايدا بېشىنى كۆردۈم،
ئالتىنچى ئايدا ئېشىنى.

بولىدىغان ئاش كۆكىدىن مەلۇم.

بۇغداي تېرىسىڭ كۈزگە تەر،
ئارپا تېرىسىڭ بوزغا.

بۇغداي قويۇقلۇقتىن بولار،
قوناق سۇيۇقلۇقتىن.

بۇيىدىن قاچ، كەكرىگە چاچ.

بېغى بارنىڭ تېغى بار.

بېغىنى سورىماي، ئۈزۈمنى يە.

بېقىپ يەي دېسەڭ مال قىل،
يېتىپ يەي دېسەڭ باغ قىل.

بىر كۈن ئاۋۋال تېرىسىڭ،
ئون كۈن ئاۋۋال يىغىسەن.

بىرنى كەسسەڭ، ئوننى تىك.

پالتاڭنى ئېلىپ تاغقا يۈر،
سېۋەتىڭنى ئېلىپ باغقا.

چىلاننى چۆلگە تىك،
ئەنجۈرنى كۆلگە.

خامان ئالماق — شەھەر ئالماق.

دان سۈيى — جان سۈيى.

دۆڭگە جىرىم تىكمە،
ئويغا ئۆي سالما.

دېھقان بولساڭ شۇدىگەر قىل؛
موللا بولساڭ تەكرار قىل.

دېھقانغا ھاشا تولا،
چاپچالدا پاشا تولا.

دېھقاننىڭ بۇرنىغا يەر پۇرايدۇ.

دېھقاننىڭ پۇلى يەردە.

زىرائەت يەرنىڭ ئۆگەي بالىسى،
ياۋا ئوت ئۆز بالىسى.

زىرائەتنىڭ كۆكىگە ئىشلىمەي، تۆۋىگە ئىشلە.

زىغىر تېرىغان يەر — كېپىنىك بولغان ئەر.

تېرىغانغا يەر قېرىماس،
ئىشلىگەنگە ئەر (قېرىماس).

تېرىغان ئوراپ يەر،
تېرىمىغان سوراپ (يەر).

تېرىغان ئۆزىدىن سورايدۇ،
تېرىمىغان كىشىدىن (سورايدۇ).

تېرىقمۇ تېرىمايمەن،
قۇشقاچمۇ قورۇمايمەن.

تېرىق ئورىماق ــ قىز قۇچاقلىماق،
ئارپا ئورىماق ــ خۇن چىقارماق.

تېرىمساك ئۇنمەيدۇ.

تېرىيدىغان يېرىك نەم بولسۇن،
كىرىدىغان يېرىك كەك بولسۇن.

چارۋا مال ــ باراك.

چارۋىچىلىق كۆچە ـ كۆچە،
دېھقانچىلىق كۈندۈز ـ كېچە.

چىلانغا چۆل ياخشى،
ياخاققا كۆل.

قوناقنی دۆگگه تهری،
بهدهنی ئویغا.

قىغسز يەر ــ پۇلسز ئەر.

كالىنىڭ گۆشى ئايدا ـ يىلدا،
سۈت، قېتىقى كۈندە ـ كۈندە.

كەتمەن دەردىنى قول بىلەر،
لەززىتىنى تىل (بىلەر).

كەتمەن ئۇڭدا ئەمەس، گەپ قوڭدا.

كەكرىنى ئاشقا سالما،
كەتمەننى تاشقا (سالما).

كۆچەت تىكسەڭ پۇتاپ تۇر،
كۆكتات تېرىساڭ ئوتاپ تۇر.

كۆچەتنى سۇندۇرغۇچە، قولۇڭنى سۇندۇر.

كۆكنى كۆرۈپ، كۆكسۈڭنى كەرمە.

گەپ يەردە ئەمەس، ئەردە.

مال سەمرىسە ياغ بولار،
يەر سەمرىسە باغ (بولار).

بازنی یەر بولمایدۇ دېمە،
تازنی ئەر بولمایدۇ (دېمە).

سۇ باشتا، قان تاياغدا.

سۇ تالاشساڭ بېشىنى تالاش.

سۇغا يېقىن سۇچى كېلەر،
چۆلگە يېقىن نوچى.

سۇ كەلگۈچە تۇغان سال.

سۇمبۇلدا سۇ تۇت، مىزاندا تېرى، سەرتالدا ئور.

سۇ — يەرنىڭ قېنى،
يەر — دېھقاننىڭ جېنى.

سۈيۈم كۆلدە، ئېشىم چۆلدە.

سۈيۈڭ غول — هوسۇلۇڭ مول.

شاپتۇلدا باغ ئەتمە،
ئۆچكىدە مال (ئەتمە).

شالاڭ ئاش باش كۆرسىتەر،
قويۇق ئاش چەش (كۆرسىتەر).

ئۇرۇقۇشنى يېگۈچە، ئۆيۈشنى يە.

ئۇستا ئوۋچى شىر ئاتار،
قاۋۇل دېھقان بوز ئاچار.

ئۆرۈك قىزىل كوس،
بۇغدايغا سۈنى توس.

ئۆلۈپ ئۆسكەن مال ياخشى،
بىلىپ ئۆسكەن جان ياخشى.

ئۆلۈشىگە چىدىساڭ مال ئەت.
كۆمۈشىگە چىدىساڭ تال ئەت.

ئۆيۈڭ ئۆستەڭ بويىدا بولسا،
قاپىقىڭ قۇرۇق قالماس.

ئېرىقنى ئويۇپ چاپ،
سۈنى ئويناپ تۇت.

ئىنەكنىڭ سۈتى يېلىنىدە ئەمەس، يېمىدە.

ياخشى دېھقان ئۇلاغنى باقىدۇ،
يامان دېھقان قامچىسىنى قاقىدۇ.

پەر ئاچچىقى - جان ئاچچىقى.

مالنی باقساق توق بولار،
بولمسا یوق بولار.

مالنی تاپقان باقسۇن،
ئوتۇننی چاپقان یاقسۇن.

مالنی کېپەككە ئال،
باققۇچنی ئالتۇنغا (ئال).

مالنىڭ بېشی توخۇ.

نېمە تېرىساڭ، شۇنی ئالسەن.

هوسۇلۇڭ كەم بولسا، هاۋادىن كۆرمە.

هوسۇلۇڭ يەتسە گۈل قىس.

ئوت، سامان، ئوزۇق، تالقان.

ئورتاقچىلىقتىن كەپسەن ياخشی.

ئورما — يېگەن نانىنی سوردىما.

ئوغۇت — يەرنىڭ يېغی.

ئوغۇت يىغساڭ تاتلاپ،
هوسۇل ئالسەن قاچىلاپ.

يەرنىڭ يېمى تۇغۇت،
ئانا غېمى تۇغۇت.

يەر ھەيدىسەڭ كۆز ھەيدە،
كۆز ھەيدىمىسەڭ يۈز ھەيدە.

يەر — ھوسۇلنىڭ ئانىسى،
ئەمگەك — ھوسۇلنىڭ ئاتىسى.

يەر يامان ئەمەس، ئەر يامان.

يېرىڭ تاش بولسىمۇ،
ئېچىڭ باش بولسۇن.

يېرىڭنىڭ قار بىلەن توڭلىغىنى —
ئىشىڭنى خۇدانىڭ ئوڭلىغىنى.

يىلتىز سۇدا بولمىسا، ھوسۇلدىن ئۈمىد كۈتمە،

يەر — ئالتۇن قوزۇق.

يەر باقاردىن يەر قورقار.

يەر تويدۇرار، ئوت كۆيدۈرەر.

يەر تويمىغۇچە ئەل تويماس.

يەر قاتتىق بولسا، ئۇ ئۆكۈز بۇ ئۆكۈزدىن كۆرەر.

يەر قوشنا تام قوشنىدىن يېقىن.

يەر كىشىنى يەيدۇ،
كىشى يەرنى (يەيدۇ).

يەرگە تەرنىك ئۆگىيى يوق،
خوتۇنغا ئەرنىك (ئۆگىيى يوق).

يەرگە قاراپ ھوسۇل،
داپقا قاراپ ئۇسسۇل.

يەرگە ئىشلە، ئايانما،
يوق ئامەتكە تايانما.

يەرنى ئالدىغان ئۆزىنى ئالدار.

يەرنىك كۆزى ئاچچىق.

ئەتىكى قۇيرۇقتىن، بۇگۈنكى ئۆپكە ئەلا.

ئەتىيازدا توخۇ تويماس.

بارات ئىيىدا قۇيماق يەپ،
سەپەر ئىيىدا كېكىرىپتۇ.

پارچە بۇلۇتتىن يامغۇر كۈتمە.

تۆمۈرنى قىزىقىدا سوق.

تاك ئاتمايدىغان كېچە يوق،
ياغ چىقمايدىغان قىچا يوق.

تەڭرىنىڭ كۈنى تېرىقتىن تولا.

توخۇ چىللىمىسمۇ تاك ئاتىدۇ.

توققۇز قىزنىڭ تولغىقى بىر كۈندە تۈتۈپتۇ.

تويدىن كېيىن ناغرا چاپتۇ.

جاننى ئاسرىساڭ، ۋاقىتنى ئاسرا.

چۆلگە يامغۇر ياخشى،
يوبدانغا چامغۇر.

چىشى چىققان بالىغا چاپىتاپ بەرگەن تاش بولماس.

ۋاقىت، مەزگىل ۋە تەبىئەت ھادىسىلىرى توغرىسىدا

ئالتىنچى ئايدا ئالتە چاپان كىيىپتۇ،
ئون ئىككىنچى ئايدا كالتە چاپان.

ئانام بارغۇچە، لەيلىقازاق توزۇپتۇ.

ئاي قوتانلىسا ئايدا ياغار،
كۈن قوتانلىسا كۈندە.

ئاي كۆردى، كۈن ئالدى.

ئاينىڭ بېشىدىن قورقۇچە،
بەشىدىن قورق.

قەدىرلىگىن ۋاقتىڭنى،
ئىشەنمىگىن ئۆمرۈڭگە.

قەشقەرنىڭ قىشى ئاز، سوغۇقى ئەتىيازغا.

قوغۇن پىشسا، ساپىقىدا تۇرماس.

قىش غېمىنى يازدا يە،
ياز غېمىنى قىشتا.

قىشنىڭ ئاپتىپى دۇشمەننىڭ كۆلگىنىچە بار.

قىشنىڭ سوغۇقىدا توڭغاندىن،
يازنىڭ ئىسسىقىدا كۆيگىن ياخشى.

قىشنىڭ قىش بولغىنى ياخشى،
يازنىڭ ياز بولغىنى.

قىشنىڭ كۆزى قارىغۇ.

قىشنىڭ كۈلى — ئوغا.

كالىنى ساتقاندا ماختا،
سۈتىنى ساقلاندا.

كەچ بولدى — ياغا،
سەھەر بولدى — كەتمە.

چىشكىنىڭ باردا گۆش يە،
كۆزۈڭنىڭ ئوچۇقدا شەھەر كۆر.

دەلۇدىنىڭ ئاپتىپىغا ئالدانما،
دۈشمەننىڭ كۈلكىسىگە (ئالدانما).

سوغۇق كۆك ماڭقىدىن قورقىدۇ.

سېرىقتال چاغدا ئەر سارغىيار.

شارقىراپ ياغقان يامغۇر ياندىن ئۆتەر،
سىمىلداپ ياغقان يامغۇر جاندىن ئۆتەر.

شامال تۆۋەندىن كېلىدۇ،
ئاپتاپ يۇقىرىدىن.

شەنبە شىكار، ئازنا بىكار.

غاز كەلدى ــ ياز كەلدى،
غاز كەتتى ــ ياز كەتتى.

قاراڭغۇنىڭ كۆزى يوق.

قارىدا پولا، ياشۇردا شورپا، بورانىدا ئۆيىڭگە ياخشى.

قارلىغاچ پەس ئۇچتى ــ يەرگە يامغۇر چۈشتى.

گاهی خۇدا بىلەن روسۇل،
گاهی دۇتار بىلەن ئۇسسۇل.

مۇزنىڭ ئۆمرى باهارغىچە.

نانتى تونۇرنىڭ قىزىقىدا ياق.

هوت ــ كەتمەن سېپىنى تۇت.

هېيتا قويمىغان ئۇسماڭنى
هېيتتىن كېيىن كاساڭغا قوي.

ئوت بىلەن سۇ ــ تىلسىز يېغى.

ئوت كۆيدۇرۇپ قورۇيدۇ،
شامال چېچىپ سورۇيدۇ.

ئۆتكەل ئۆتسەڭ ئاۋۋال ئۆت،
كېيىن ئۆتسەڭ يول تايغاق.

ئۆتكەن ۋاقىت ــ ئۆچكەن ئوت.

ئۆلگەندىن كېيىن «ياسىن» نىڭ نېمە پايدىسى!

ئۇجمە تۇغىگەندە سوپىسوپىياڭ كەپتۇ.

ۋاقىتنىڭ كەتتى ــ بەختىڭ كەتتى.

كەلكۈن سۇ ــ يىرتقۇچ ھايۋان.

كۆيدۈرسىمۇ كۈن ياخشى.

كۈزدە توي تولا،
ئەتىيازدا ئۆلۈم.

كۈزنىڭ ئاپتىپى چىرايغا ياقار.

كۈن چىقسا ھەپىرەڭ،
كۈن چىقمىسا زەپىزەڭ.

كۈن چىقمىسىمۇ كەچ بولىدۇ.

كۈندىن قالدىڭ ــ ئايدىن قالدىڭ،
ئايدىن قالدىڭ ــ يىلدىن قالدىڭ.

كۈنگە باققىنى قىزاردى،
باقمىغىنى قارايدى.

كۈنلۈك ئىش قىلساڭ سەھەردىن باشلا،
يىللىق ئىش قىلساڭ باھاردىن.

كۈننى توسۇۋالغىلى بولماس،
ۋاقىتنى سېتىۋالغىلى (بولماس).

كىلىنىڭنى كەلگەندە كۆر،
بۆكنى كىيگەندە.

یاغمغان یامغۇرغا چەكمەن يېپىنما.

یامغۇردا يەپ يات،
بوراندا دۇم يات.

یامغۇر یاغدی ــ یاغ یاغدی،
قار یاغدی ــ نان یاغدی.

يېرىم كۈننىڭ يېنىشى يوق.

ۋاقتى ئۆتكەندە قىلىچىڭنى پوقتا چاپ.

ۋاقىت ئالتۇندىن قىممەت.

ئېسىلغ باردا ئېتەك ياپ.

ئىلگىرى باغدادتىن كەلسە،
ھازىر قازناقتىن چىقار.

ياخشى كەلسە ھوت،
يامان كەلسە جۇت.

ياخشى كۈن — جەننەت،
يامان كۈن — دوزاخ.

يازدا چاناڭنى تەييارلا،
قىشتا ھارۋاڭنى.

يازدا يېپىنچاڭنى ئېلىپ يۈر،
قىشتا ئوزۇقۇڭنى.

يازدا يېيىل، قىشتا قىسىل.

ياز — دۆلەت، قىش — مەينەت.

يازنىڭ تېزىكى قىشقا دورا.

يازنىڭ كېلىشىنى باھاردىن بىل.

ئاغرىقنى يوشۇرساڭ، ئۆلۈم ئاشكارا.

ئاق بولسۇن، پاك بولسۇن.

ئالدامچىنىڭ گېپى چىرايلىق،
سىم قامچىنىڭ سېپى (چىرايلىق).

ئەر كىشى — تۆكۈلۈك ياپقۇچ.

ئەگرى كۆكۈلدە ئەگمە تولا.

ئەگرى كىشى ئازار،
توغرا كىشى ئۇزار.

ئەگرىنىڭ سايىسىمۇ ئەگرى.

بېشىڭغا قىلىچ كەلسىمۇ راست گەپ قىل.

بېلىق سازاڭغا، كەكلىك دانغا ئالدىنار.

پاكىت ئالدىدا پىل ئۇسۇرۇپتۇ.

پوقنى ئوسۇرۇق بىلمەن ياپقىلى بولماس.

توغرا ئادەم سايىسىنىڭ ئەگرىلىكىدىن قورقماس.

توغرا سۆز تاشنى يارار،
ئەگرى سۆز باشنى (يارار).

راستچىللىق، يالغانچىلىق ۋە ھىيلە - مىكىر توغرىسىدا

ئات ئايلىنىغا،
يول ساربىغا.

ئادەمنى گەپ بىلەن ئالدايدۇ،
قۇشنى يېم بىلەن.

ئادەمنىڭ ئالىسى ئىچىدە،
ھايۋاننىڭ ئالىسى تېشىدا.

ئادەمنىڭ توغرىسى ياخشى،
ئورغاقنىڭ ئەگرىسى.

ئادىل ئادەمنىڭ قولى تارازا.

راستنی کۆرسه، یالغان قاچىدۇ،
یولۇاسنی کۆرسه تایغان (قاچىدۇ).

رەھبەرنىڭ رەھمىدىن ئۆزۈكنىڭ خىيالى دۇرۇس.

سادىق دەپ ئىسىم قويسا،
تۆلكه دەپ لەقەم ئالدى.

قارغا ئۆلۈك كۆمگىلى بولماس.

قاشقا سانسىڭ كۆزگه،
كىشىگه سانسىڭ ئۆزگه.

قەسەمخورنىڭ ئۆمرى قىسقا.

قورساق گول، ئېغىز هارامزاده.

قول يەتمىگەن شاپتۇل ئاچچىق.

قۇرۇق چاقماقتىن ئوت چىقمىيدۇ.

قۇزۇلۇقتىن شۇملۇق تۇغۇلار.

قۇيرۇق كۆرسىتىپ، ئۆيىگه سىغمىغۇ.

قەيسەر ئاتىسىنى كۆرسه، كەتمەن چاپار.

توغرا سۆزنىڭ توقمىقى بار.

توغرا ئېيتقان تۇغقۇنىغا يارىماس.

تۇرغان تامغا ئۇسسەڭ بېشىڭ يېرىلار.

تۆھمەت تاشنى ياردۇ،
بايقىمىساڭ، باشنى ياردۇ.

تۆھمەتخور ئاخىرى تۆھمەت بىلەن ئۆلەر.

تۆھمەتخور تىرناق ئارىسىدىن كىر ئىزدەر.

تۆھمەتنىڭ يۈزى يوق.

تۆھمىتىڭگە تۆھمەت قىلاي،
تۆھمىتىڭ ھەيران قالسۇن.

تۈلكە بۆرىنى ئالداپتۇ.

خوتۇن كىشىنىڭ ھېلىسى قىرىق ئېشەككە يۈك.

دەججالنىڭ توقۇمى پۈتمەس.

دەللالنىڭ دەسمايىسى يالغانچىلىق.

راستلىقى تاز كىشىنىڭ دوستلۇقى تاز.

ماشۇك گۆشكە بويى يەتمسە، روزا تۇتتۇم دەپ.

مېڭىشى ئۆزگەرگەن بىلەن،
مېڭىسى ئۆزگەرمىگەن.

هارام هارامغا كېتەر،
هالالنى زايا ئېتەر.

هاللىققىنىڭ يولى بىر،
هارامليقنىڭ يولى مىڭ.

هەسەلنىڭ قىلىنى ئىلغايدۇ،
پاختەكنى يۇڭدىماي يەيدۇ.

هەق سۆز - ئاچچىق سۆز.

هەقنىڭ رىزقى نەق.

هىيلە قىلغان تۇتۇلار،
توۋا قىلغان قۇتۇلار.

هىيلىدىن هالۋا ياساپتۇ.

هىيلىگەر بۆكۈڭگە جىگدە سالار.

هىيلىگەر دەريانا ئاپىرىپ، سۇغازماي ئەكىلىدۇ.

هىيلىگەردىن تۇخۇم ئالساڭ، ئىچىدىن سېرىقى چىقماس.

قىزىڭنى ئالغۇچە قىرىڭدىن ئۆتەي،
ئالغاندىن كېيىن جېنىڭدىن ئۆتەي.

قىڭغىر ئىش قىرىق يىلدىن كېيىنمۇ بىلىنەر.

كۆرگەن ئاڭلىغاننى يېڭىپتۇ.

كۆزۈڭ بىلەن كۆردۈڭمۇ،
قۇلاق ئاڭلىغان يالغان.

كۈننى ئېتەك بىلەن ياپقىلى بولماس.

گەپ ـ سۆز قەغەزدە،
كەپتەر پەغەزدە①.

گېپىدە تۇرمىغان ئەر ئەمەس.

لايدىن ياسىغان خام كوزا سۇغا چۈشسە ساق چىقماس.

لولى قولدىن ئالىدۇ، ئوغرى يولدىن.

مەن سۆرىگەن بولاي،
سەن داقىرىغان بول.
مەن ئۇرغان بولاي،
سەن ۋارقىرىغان بول.

---

① پەغەز ـــ ئۆگزە ئوستىدىكى كەپتەر قونىدىغان ئېگىز قونداق.

يالغانچىنى سۆزىدىن بىل،
سۆزىدىن بىلەلمىسەڭ، كۆزىدىن بىل.

يالغانچىنىڭ ئەتىسى تۆگىمەس،
قەسەم بىلەن ۋەدىسى (تۆگىمەس).

يالغانچىنىڭ چىرايلىق سۆزىدىن،
گاچىنىڭ گۈزىشى ياخشى.

يالغانچىنىڭ راست سۆزىمۇ يالغان.

يالغانچىنىڭ قۇيرۇقى بىر تۇتام.

يالغانچىنىڭ گۇۋاھچىسى تەييار.

يالغانچىنىڭ ئۆيىگە ئوغرى كىرسىمۇ ھېچكىم ئىشەنمەس.

يالغانچىنىڭ يالغىنى تولا،
بەرگىنىدىن ئالغىنى تولا.

يالغانچىنىڭ يالغىنى چىققۇچە قوغلاش.

يالغانچى ئۆلۈكنىمۇ گۇۋاھلىققا تارتىدۇ.

يالغانچى يالجىماس،
ئوغرى بېيىماس.

هیلىگەر ساماننىڭ تېگىدىن سۇ يۇگۈرتىدۇ.

هیلىلىك ئىشتا خەير يوق.

ئوسۇرغاققا ئارپا نېنى باھانە.

ئۇسسۇل ئويۇنىيالمىغان قىزغا ئۆيۈنىڭ تارلىقى باھانە.

ئۆپكىسىنى ئىچىدىن قېقىپتۇ.

ئۆزۈم يالغانچى ئەمەس،
يارىقىم يالغانچى.

ئۆيۈڭگە يولاتما قېرى دەللىنى،
كىرىپ - چىقىپ بۇزىدۇ پەللىنى.

ئېشىكىم كۆۋرۈكتىن ئۆتكۈچە نەزىر.

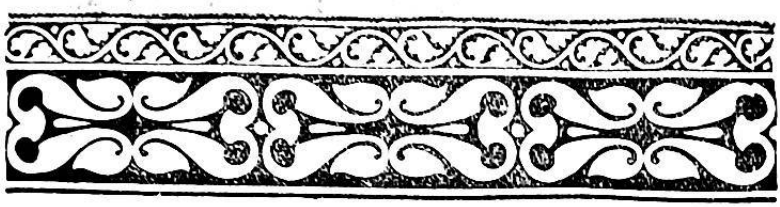
ئېغىزدا بار، ئەمەلدە يوق.

ئىتمۇ ھەپتە يالغان قاۋايدۇ.

ئىچىدە روزا تۇتۇپ، تېشىدا ھېيت ئويناپتۇ.

ياغاچ قازاندا ئاش بىر پىشار، ئىككى پىشماس.

يالغانچىلىقتىن كاچىلىق ياخشى.

كەمتەرلىك، تەكەببۇرلۇق ۋە ماختانچاقلىق توغرىسىدا

ئاتتىن چۈشسە، ئۇزەكنىدىن چۈشمەس.

ئات مىنىپ، ئاتامغا باقمىدىم.

ئاز سۆتلۈك ئىنەك كۆپ مۆرەيدۇ.

ئاسمانغا تۈكۈرسەك، يۈزۈمگە چۈشەر.

ئاشنى سىنىغاندە ماختا،
خوتۇننى ئۆلگەندە.

ئالتە تەڭگەم بار، ئات ئالسەن،
يەتتە تەڭگەم بار، نار ئالسەن.

يالغان گەپ چاپسان تارقىلار.

يالغان ئېيتساڭ تۇتۇلسەن،
راست ئېيتساڭ قۇتۇلسەن.

يول بۇيىقا، ھارۋا ئۇيىقا.

يۈتكەن پىچاقنىڭ سېپى ئالتۇن.

يۈز ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا.

توكۇر ئاتقا تۆمۈر تاقا،
ئەسكى چاپانغا سۆلەيسۇن ياقا.

تۆشۈك يىرتىقتىن كۆلەر،
چۆمۈچ قازاندىن.

تىزلەشكەننىڭ تىزىنى پۈك،
بەللەشكەننىڭ بېلىنى (پۈك).

تىلدىن كەلگەن قولدىن كەلسە، ھەر كىم پادىشاھ بولار.

چوڭ بولساڭ، كىچىك بول.

خورىكى چوڭنىڭ تۇمشۇقى ئىلمەك.

دۇمباقنىڭ ئاۋازى يوغان، ئىچى قۇرۇق،
ماختانچاقنىڭ گېپى يوغان، مېغىزى يوق.

دىمىقى ئۇستۇن ئازگالدا ئۆلەر.

زاغراڭنى يەپ، ناغراڭنى چال.

سانسىزغا سان تەگدى،
ئىشتانسىزغا ھال.

سەللە يوغان، باش كىچىك،
داستىخان يوغان، نان كىچىك.

كۆپ توشمىغۇچە ئېتىلغىنى ماختىما،
يىل توشمىغۇچە قۇدالمىنى (ماختىما).

بار ماختاڭسا ئېچىلمىدۇ،
يوق ماختانسا چېچىلمىدۇ.

بار ـ يوقنى بىلمەيدۇ،
ھەسەل تارتمىدۇ كۆكلۈم.

بەرسە يېمەس، تاپسا قويماس.

بەگگە بوۋىسىنى ماختايدۇ،
موزدۇز كوۋىسىنى.

بۇقىنى ھۆركىرەتكەن ئىككى تېشى.

بىر مىسقال دۆلەتنى كۆتۈرۈش ئۇڭچۇن
مىڭ مىسقال تەمكىنلىك كېرەك.

پاقا ئۆكۈز بىلەن تەڭ بولىمەن دەپ، يېرىلىپ كېتىپتۇ.

پۇتكەن ئىشقا ئىگە تولا،
ئۇرۇشتىن كېيىن باتۇر (تولا).

پىيالىگە ئېگىلمەيدىغان چەينەك يوق.

تاۋار داستىخان، قۇرۇق ئوستىخان.

كۈندۈزى مەندەك ئەر يوق،
كېچىسى ياتمىغان يەر يوق.

كىچىك پېئىل بولساك، كىچىكلەپ كەتمەيسەن.

كەرپە تىكىنى بىلەن ماختىنار.

لاپ ئۇرغىلى يات يەر ياخشى.

لاۋا ـ لاتقا ئەخلەتنىك ئىشى،
تەكەببۇرلۇق ئەخمەقنىك ئىشى.

ماختانچاق ـــ بىكارچىغا ئويۇنچۇق.

ماختانغاننىك ئۆيىگە بارما،
كېرىلگەننىك تويىغا (بارما).

ماختىغان قىز مالىخايغا چىچىپتۇ.

مەن كۆتۈمنى ياراتماي باسۇرۇپ ئولتۇرمەن،
كۆتۈم مېنى ياراتماي ئوسۇرۇپ ئولتۇرىدۇ.

مەنمەنلىك ـــ شەيتانلىق.

موزاي قوزۇقتا چوڭلۇق قىلار.

مېۋىلىك دەرەخنىڭ بېشى تۆۋەن.

سەللە يوغان، ئسان يوق،
دەرۋازا يوغان، بىر نان يوق.

سېمىزلىك ھايۋانغا يار،شار،
كاۋا، قاپاق باراڭغا.

شاھتەك گادايِ بار،
گادايدەك شاھ (بار).

شەھەرمۇ شەھەر، باش كۆتۈرگەن،
پۇچۇق تاۋاقتا ئاش كۆتۈرگەن.

قازاندىن چۆمۈچ چوڭ.

قازىنىڭنىڭ قاينىشىغا باق،
بالاڭنىڭ ئويناشىغا.

كەڭ ئېرىقتىن ئاتلىما،
پۇتۇم قايرىلدى دېمە.

كەلمە تەيىنى ياراتماي ئىمانسىز قاپتۇ،
چىبەرقۇتنى ياراتماي ئىشتانسىز قاپتۇ.

كەمتەر بولساڭ ئۇزارسەن،
مەغرۇرلانساڭ غۇلارسەن.

كۆلەلمىگەن ھالىڭغا ھېجايما.

ئۆزىمنى خورىمكى چوڭ.

ئۆزىنى ماختىغان بىرىنچى ئەخمەق،
خوتۇنىنى ماختىغان ئىككىنچى ئەخمەق.

ئۆيۈمدە بىر نان يوق، ئېتىم مارجان بۇۋى.

ئېتى ئۇلۇغ، سۇپرىسى قۇرۇق.

ئېشەكنى ياراتمايسىز،
ئېشەكچە بولالمايسىز.

ئېگىلگەنگە ئېگىل بېشىڭ يەرگە يەتكۈچە،
غادايغانغا غاداي بېشىڭ كۆككە يەتكۈچە.

ئېگىلمىگەنگە ئېگىشمە.

ئىت يېتىش، مىرزا قوپۇش.

ئىسمىنى ئاتسا يۇزى تاتىرار،
مەنسىپىنى ئاتسا جېنى ياشرار.

ئىشتانسىز ئىشتىنى يىرتمقتىن كۆلۈپتۇ.

ئىككى نان تاپسا، بىرىنى داپ چالىدۇ.

پوتقانغا بېقىپ پۇت ئۇزات.

نەزەری ئۇستۇن، نەرخى پەس.

هارۋىنى ئات تارتىدۇ،
كۆلەڭگىسىنى ئىت (تارتىدۇ).

هالغا بېقىپ ھەشەم،
داپقا بېقىپ سەنەم.

هالىڭغا بېقىپ هال تارت،
خالتاڭغا بېقىپ ئۇن (تارت).

ھەيدىگىنىڭ ئالتە ئۆچكە،
ئۇشت ـ ئۇشتىڭ ئالەمنى ئالدى.

ئورۇق قوينىڭ مايىقى چوڭ.

ئورۇق ئۇيغا يوغان مۇڭگۈز.

ئۇماچ ئىچىپ، چىش كولاپتۇ،
مۇز يالاپ، بۇرۇت تولغاپتۇ.

ئۆزۈڭنى ئەر چاغلىساڭ،
باشقىنى شىر چاغلا.

ئۆزۈڭنى چاغلا، ببلىڭنى باغلا.

ئۆزۈمنى چاغلىماي شىلتىڭ ئېتىپتىمەن،
پالاسقا يۆگىنىپ ھەپتە يېتىپتىمەن.

ھوشيارلىق، ئېھتىياتچانلىق ۋە بېپەرۋالىق توغرىسىدا

ئاپەت كۆرمەي دېسەڭ، ھوشيار بول.

ئارسلاندەك كۈچۈڭ بولسۇن،
تايغاندەك ھوشۇڭ (بولسۇن).

ئاسمان بېسىۋالسا، ئاستىدا يېتىپ مانتا يەر.

ئالدىڭغا بىر قارىساڭ،
كەينىڭگە ئىككى قارا.

ئەر يېڭىلىپ قولغا چۈشەر،
قۇش يېڭىلىپ تورغا.

ئەگرى تاياقنىڭ ئۇچى بۇرنۇڭنى يارار.

يوغان تەرەك — پور تەرەك،
كىچىك تەرەك — چىك تەرەك.

يوقالغان نەرسىنىڭ ماختىشى كەم.

يوق چاغدا يوغان گەپ.

يېنىدا بىر پۇلى يوق،
تۆكۈنىڭ چىشىنى سانايتۇ.

پۇل ـ مال كەتەر ھوشلۇقتىن.
پۇرسەت كەتەر خۇشلۇقتىن.

تادان توشقانىنىڭ ئۇۋىسى ئۇچ.

تادان تۈلكە تۇمشۇقىدىن ئىلىنار.

تام ياقىلساڭ تام باسار.

تاياق تەگكۈچە بېشىڭنى تارت.

تەييارلىق بار يەردە بالا ـ قازا يوق.

تولا كۈلگەندىن پەخەس بول.

تۆت پۇتلۇق ئاتمۇ پۇتلىشىپ يىقىلار.

تۆگىنىڭ مازار بىلەن ئىشى يوق.

جاڭگال ئارقىسىدىكى كۆرۈنەر،
بۇرۇن ئاستىدىكى كۆرۈنمەس.

جىنىڭ قەستى شاپتۇلدا.

خۇشال بولغاندا، كۆزگە پالاكەت كۆرۈنمەس.

دەريا تېشىپ كەتسە، ئۆردەكنىڭ نېمە ئىشى!

ئەگلەگگە چىقىپ، ئەرگە تەگمەپتۇ.

باسقان ئىزىڭنى بىلىپ باس،
ئالدى - ئارقاڭنى كۆرۈپ باس.

باش كەتسە كەتسۇن، سىر كەتمىسۇن.

بالا - قازا دەرەخ بېشىدا ئەمەس، ئادەم قېشىدا.

بالا - قازا قاش بىلەن كىرپىكىنىڭ ئارىلىقىدا.

بالا - قازا كۆرۈنۈپ كەلمەس،
پۇت - قولىنى ساڭگىلىتىپ (كەلمەس).

بالام بېشىغا چۈشمىسۇن تاختا بېشىدىكى كەكە.

بۆرە يۈڭىنى پاخپايتىپ، ئورۇقلۇقىنى بىلىندۈرمەس.

بۆرىنىڭ خىرىس قىلغىنىدىن،
تۈلكىنىڭ ھىجايغىنى ياماق.

بۇركۇت ئۆمرىدە بىر قېتىم ئازار.

بۇگۈن ئۆتسە ئەتىگە خۇدا پادىشاھ.

بىر سىرلىق بول، سەككىز قىرلىق بول.

قهری قۇشقاچ كېپەككە ئالدانماس.

قىيسىققا كەمىستىپ قارىما، كۆزۈڭگە قادىلار.

كوزا كۆندە سۇنماس، كۆنىدە سۇنار.

كۆزگە ئىلمىغان پۇتقا چوماق.

كۆزى مىدىرلىغاندىن قورق.

كۆندۈزى گەپ قىلساڭ، ئەتراپىڭغا باق،
كېچىسى گەپ قىلساڭ، قۇلاقنى قۇلاققا ياق.

كىچىككىنە تاش يارىدۇ باش.

كىشىلەر ھاكۇاقمايدۇ، سېنىڭ ئىزىڭغا باقىدۇ.

لايغا ئۆتمىگەن پىچاق قولغا ئۆتەر.

ھارۋا بۇرۇلۇشتىن ئاۋۋال غىچىرلايدۇ.

ئوت بىلەن ئويناشما.

ئويغاقنى زورلاپ ئۇخلاتقىلى بولماس.

ئويلىمىغان يەردىن تۈلكە چىقار.

ساقلىقتا خورلۇق يوق.

سەركە ھوشيار بولسا، مالغا ئاپەت كەلمەس.

سۈت ئىچىپ ئاغزى كۆيگەن
قېتىمقىسىمۇ پۈۋلەپ ئىچەر.

شەھەردە كۆز كېرەك،
جاڭگالدا قۇلاق.

شەيتاندىن ئادەم شەيتىنى يامان.

غەمسىزنىڭ پەرۋايى پەلەك.

قاتتىق ياغاچنى يۇمشاق قۇرت يەيدۇ.

قارىغۇ ھاسسىنى بىر قېتىم يوقتار.

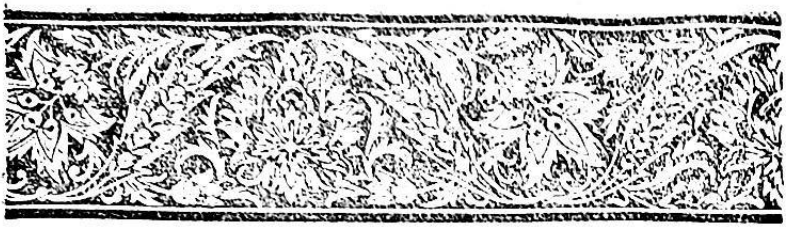
قاشا مەھكەم بولسا تۈلكە كىرەلمەس.

قاغا تۆت قاراپ، بىر چوقۇيدۇ.

قويچى كېچىك ئىزدىگۈچە،
تۆگىچى سۇدىن ئۆتۈپ بولار.

قومۇشنى قىيا تۈتساڭ، قولۇڭنى كېسەر.

قۇش قېرىپ تورغا چۈشمەس،
ئەر قېرىپ قولغا (چۈشمەس).

ئىقتىسادچىلىق ۋە ئىسراپچىلىق توغرىسىدا

ئات ئايىغان ئات مىنەر،
كىيىم ئايىغان تون كىيەر.

ئات تاپقۇچە، ئىشەك من.

ئاز بولسا ساز بولار،
كۆپ بولسا ماز (بولار).

ئاز بولسۇن، ساز بولسۇن.

ئازغا بەرىكەت قونغان.

ئاز يېگەن كۈندە يەر،
جىق يېگەن نېمە يەر؟!

ئۇ يانغا باق، بۇ يانغا باق،
ئەتسگەن تۇرۇپ قوشناڭغا باق.

ئۆتمەس پىچاق قول كېسەر.

ئۆردەك گۆشسى يېسەك، ئۇنىڭ پېيىدە بول.

ئۆزۈڭنى مەھكەم تۇت،
قوشناڭنى ئوغرى تۇتما.

ئېشەك ئۆلسە، كۆتى غېجەك چاپتۇ.

ئىتنىڭ كۆكلى سۆڭەكتە.

ئىت يەپتۇ چورۇقنى،
ئۆزى يۇرۇپتۇ چورۇقسىز.

ئىت يېنىدا سۆڭەك ياتماس،
سۆڭەك ياتسا، بىكار ياتماس.

ئىچ سىرىڭنى ئاتاڭغا ئېيتما.

بۇزغىنىنىڭ سانى يوق،
تۇزگىنىنىڭ تايىنى (يوق).

بىر تال باش — بىر قوشۇق ئاش.

پادىچى ئىككىسى بولسا، ئارىدا توقلا ئۆلەر.

پۇرۇچتىن پوستەك پۈتەر.

تاغارنى تۇڭدە ئايىغىچە، ئاغزىدا ئايا.

تاما ـ تاما كۆل تولار.

تۇتۇنى كۆپ، يالقۇنى ئاز.

جېنى ئاغرىمغانىنىڭ يېنى ئاغرىماس.

ساقلىساڭ يۈز كۈنلۈك،
ساقلىمىساڭ بىر كۈنلۈك.

سانى بار، ساپاسى يوق.

سۇ ئاتتىق يەردە توختايدۇ.

كونىنى ياماپ كىي،
يېڭىنى ئايلاپ (كىي).

كۆپ بولسا، چۆپ بولار.

ئاسرىساڭ كۈندە يېڭى كىيىم،
ئاسرىمىساڭ ساڭا قېنى كىيىم!

ئاسقىدا گۆش بولسا، بىر كۈنى مېھمانغا يارار.

ئاشنى بۇزۇپ ئۇماچ قىلدى،
نانىنى بۇزۇپ كۆمەچ (قىلدى).

ئاش قەدرىنى بىلمىسەڭ،
ئاچلىق بەرسۇن جازاڭنى.

ئالتە ئۆچكىگە يەتتە تېكە.

ئايىساڭ ئۇتسەن،
يامىساڭ پۈتسەن.

ئەسكىنى ئەپلىگۈچە ئېسىڭ كېتەر.

بار چاغدا ھەپىرەڭ،
يوق چاغدا زەپىرەڭ.

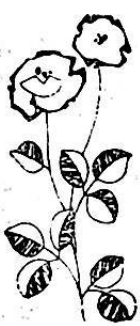
باردا پولدۇرۇڭ - پولدۇرۇڭ،
يوقتا قاراپ ئولتۇرۇڭ.

بار دەپ تۆكمە،
يوق دەپ كۆپمە.

يامساڭ يېڭى بولار،
يېڭىنىڭ تېڭى بولار.

يەپ نېمەڭ قالدى، ئىككى تال ئۈجمەڭ.

يېڭىنى ئايىغان كونا،
كىگىزنى ئايىغان بورا.

كۆپ بولسا كېتەر،
ئاز بولسا يېتەر.

كېرەكسىز نەرسە ئەرزان بولسىمۇ قىممەت.

كېرەكلىك تاشنىڭ ئېغىرى يوق.

مۇشۇكى ياخشى ئۆينىڭ تاغىرى ساق.

ئوتۇن يېغدىڭ — كۈل يېغدىڭ.
ئوت - چۆپ يېغدىڭ — پۇل يېغدىڭ.

ئوسمايلامنىڭ ئون كۆڭلىكى بار،
بىر كۆڭلەكچىلىك ۋەسلى يوق.

ئويۇپ يېسەڭ ئون كۈن يېتەر،
قىرىپ يېسەڭ قىرىق كۈن.

ۋەجىڭگە بېقىپ خەجلىك بولسۇن.

— ئىسراپچىلىق نەدە؟
— پېشانىسى تەرلىمىگەن يەردە.

ئىسراپ قىلىش — خاراب قىلىش.

ئىككى پارتا — بىر پۈتۈن.

ئەرنىڭ سۆزى ئۆلگۈچە، ئۆزى ئۆلسۇن.

ئەرنىڭ ئۇيالغىنى — ئۆلگىنى.

دەشنام يېگىنىم — بەش نان يېگىنىم.

شەھەر ئالىمەن دەپ شەرمەندە بولۇپتۇ.

كىشىدىن ھايا كەتسە، ئورنىغا بالا كېلەر.

كىشىدىن ئۇيالغۇچە، ئۆزۈڭدىن ئۇيال.

كىشىگە قىلغان ئىزا —
خانۇماندىن بىزار.

ھاقارەتلىك تۇرمۇشتىن،
ساداقەتلىك ئۆلۈم ياخشى.

ھايالىق كىشى — باھالىق كىشى.

ئۇيات تۇرغان يەردە ئىمان تۇرار.

ئۇياتسىز خوتۇن — تۇزسىز ئاش.

ئۇياتسىز مۇشۇككە قازناقنىڭ ئىشكى ئوچۇق.

ئۇياتسىزنىڭ يۈزى قىزارماس،
تەسكەينىڭ مېۋىسى (قىزارماس).

ئـار ـ نومۇس توغرىسىدا

ئابدالدا ئۇيات يوق،
كېپەكتە قۇۋۋەت (يوق).

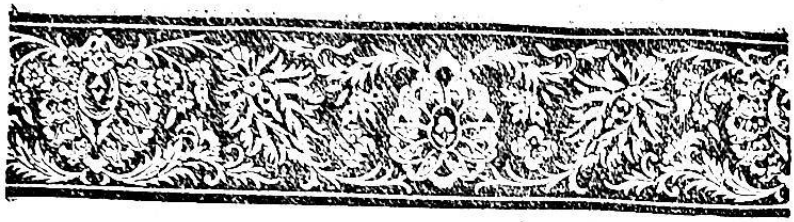
ئاتنىڭ تەپكىنى ھار ئەمەس،
ئېشەكنىڭ تەپكىنى ھار.

ئادەمنى نومۇس ئۆلتۈرەر،
توشقاننى قومۇش.

ئاسمان يىراق، يەر قاتتىق،
ئۆلەي دېسەم جان تاتلىق.

ئاغرىقنى بۇس ئۆلتۈرەر،
يىگىتنى نومۇس.

ئاغزى ماپىلانغانىنىڭ تىلى باغلىنار،

سەۋر - تاقەت ۋە ئالدىراڭغۇلۇق توغرىسىدا

ئاچچىقنىڭ دورىسى سۈكۈت.

ئاچچىقىڭ كەلسە، بارمىقىڭنى چىشلە.

ئاچچىق يۇتماق — تاغ يۇتماق.

ئادەمنىڭ ئادەملىكى ئاچچىقى كەلگەندە بىلىنەر.

ئاغزى كۆيگەن «پۇ» دەپ ئىچەر.

ئالدىراشنىڭ تۈۋى ئۆكۈنۈش.

ئالدىراڭغۇلۇق ئادەم ئۆلتۈرەر.

ئۇيات — ئۆلۈمدىن قالتىق.

ئۇيقۇدا ئۇيات يوق.

ئۆلۈشتىن قورقما،
ئۆلەرمەن بولۇپ ياشاشتىن قورق.

ئېگىز تاغدا قار بولۇر،
مەرد يىگىتتە ئار بولۇر.

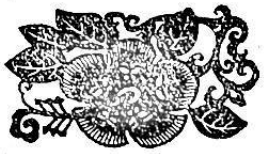
ئىتنىڭ چىشلىگىنى هارمۇ،
ئېشەكنىڭ تەپكىنىمۇ؟

ئىزا تارتقىنىم — غىزا تارتقىنىم.

ياماق ئاتاق بىلەن يۈرگەندىن،
ياخشى ئاتاق بىلەن ئۆلگەن خوپ.

يۈزۈم قېلىن، كۆڭلۈم نازۇك.

يۈزۈمنىڭ قېلىنلىقى — جېنىمنىڭ راهىتى.

ئالدىرىغان مۇرادىغا يەتمەس.

ئالدىرىغاننىڭ ئايىغى كۆيەر.

ئالدىرىغاننىڭ بۇرنى قانار،
ئالدىرىمىغان لەززەت ئالار.

ئالدىرىغاننىڭ تاپىنى قىچىشار.

ئالدىرىغاننىڭ ئوشۇقى تېپىپتۇ.

ئالدىرىغان ئۆردەك كەينىچە چۆمۈلەر.

ئالدىرىغان ئىت تامغا سەكرەر.

ئالدىرىغان ئىشقا شەيتان ئارىلىشار.

ئالدىرىغان يولدا قالار،
ماڭگىلىغان① ئۆيگە بارار.

ئالدىرىماڭ، ئاستا كېلەر،
تېگىرقىماڭ، تاڭلا كېلەر.

ئالدىرىماڭ، يارەي،
سىزگىمۇ بىر كۈن بارەي.

---

① ماڭگىلىغان — ئالدىرىمىغان ھېكەن مەنىدە.

ئالدىرىساڭ كىشى كۈلدۈرىسەن.

ئالدىرىساڭ ماڭا باق.

ئالدىرىغاندا ئاتىسىنىڭ ئىسمىنى ئۇنتۇپتۇ.

ئالدىرىغاندا بىر دەم تۇرۇۋال.

ئالدىرىغاندا دۆڭگە مۆكۈپتۇ.

ئالدىرىغاندا قارىغۇدىن يول سوراپتۇ.

ئالدىرىغاندا قولىدىكىنى ئىزدەپتۇ.

ئالدىرىغاندا لەببەي تېپىلماس.

ئالدىرىغاندا ناخشا ئېيتقان.

ئالدىرىغاندا ئېرى خوتۇنىغا تەزىم قىلىپتۇ.

ئالدىرىغاندا ئېشىكى يېتىۋاپتۇ.

ئالدىرىغانغا بىر، ئالدىرىمىغانغا ئىككى.

ئالدىرىغان قىز ئەر تاللىماس.

ئالدىرىغان قىز ئەردە يالجىماس.

پىشمىغان تويغا قارىغان ئاسقىلى بولماس.

تۈتقان يەردىن ياغاچ سۇلماس.

تېز كەتكەن تېز توختار.

تىلنى چىشلىۋالغان چىشنى يۇلۇۋەتمەس.

چۆجنى كۆزدە ساناك.

چۆچۈرنى خام ساناپتۇ.

چىققان كۆز ئورنىغا چۈشمەس.

سانسماي سەككىز دېمە.

سەۋر قىلساك، غوردىدىن هالۋا پۈتەر.

سەۋر قىلغان مۇرادىغا يېتەر.

سەۋرنىڭ تۈۋى سېرىق ئالتۇن.

سەۋر — ئەقىلنىڭ بەلگىسى.

سۇنى كۆرمەي ئۆتۈك سالما.

شەيتىنىڭغا هاي بەر.

ئالمىغان ئاتقا ئوقۇر ساپتۇ.

ئاۋايلىماي ئۇرۇۋۈددىم،
ئاغرىماي ئۆلۈپ قالدى.

ئايدا يېگەن توق، كۈندە يېگەن ئاچ.

ئەتىگەندە كۆچەت تىكىپ،
كەچتە سايىسىنى ئىزدەپتۇ.

ئەستا ــ پاختا، نوغۇچ - تاختا،
ساقلىم چىقسۇن، خەپ توختا!

بار بولسا تۇرالمايدۇ،
يوق بولسا چىدالمايدۇ.

بارمايمەن دېگەن تۈگمەنگە يەتتە قېتىم بېرىپتۇ.

بەش بارماق ئېغىزغا سىغماس.

ھۇ ئالەم ــ ئۇزۇن ئالەم.

ھۈگۈنكى ئاچچىقنى ئەتىگە قوي.

بىر كۈن ئالدىرىغاندىن قېرىق كۈن ئەقىل سورىما.

پىتىنىڭ ئاچچىقىدا چاپانىنى ئوتقا ساپتۇ.

ئارزۇ - ئۈمىد ۋە چىدام - غەيرەت توغرىسىدا

ئات كەينىگە مىنگەشمە،
مىنگەشكەندىن كېيىن ئۇندىمە.

ئاتنىڭ تەپكىنىگە ئات چىدايدۇ.

ئادەمنى ئۈمىد ياشىتىدۇ، غەم قاقشىتىدۇ.

ئادەم ئۆلمەس، رىزقى تۈگىمەس.

ئارزۇدا ئەيىب يوق.

ئارمان كۆپ، دەرمان يوق.

ئالتۇن بېشىڭ ئامان بولسا،
ئالتۇن قاچىدا سۇ ئىچەرسەن.

قازاغا رەزىل بالاغا سەۋر.

قانائەتلىك قورساق تويغۇزار،
بىتاقەتلىك كالا سويغۇزار.

قىز تەرەپتىن خەۋەر يوق،
ئوغۇل تەرەپ دۇمباق چاپتۇ.

كۆتۈرەر، كۆتۈرەر، ئۇچ كۆتۈرەر،
ئۇچتىن ئاشسا كىم كۆتۈرەر!؟

مۇسۇلمانچىلىق ئاستا ـ ئاستا.

مۇش تەڭلىگۈچە مەيدىسىنى چىقىرىپتۇ.

ھە دېسە، ھۇ دەپتىمەن،
قۇرۇق دۇمباقتا ئىگە بوپتىمەن.

ئوك قولۇڭنىڭ ئاچچىقى كەلسە،
سول قولۇڭ بىلەن تۇتۇۋال.

ئۆلگەننىڭ كەينىدىن ئۆلگىلى بولماس.

ئېغىر بولسا خىزىر بولار.

ياز بار، قىش بار،
ئالدىرىماڭ، ئىش بار.

ياكى كەن قالار،
بۇيرۇغان ئالار.

تىرىككە ئۆي تېپىلار،
ئۆلۈككە گۆر.

جان بولسا جاھان تېپىلار،
ئاش بولسا قازان.

جان تۇمشۇقتا كەلگۈچە جان بەرمەس.

چۈشلۈك ئۆمرۈك بولسا،
كەچلىك ئوزۇق تاپ.

چىدىغان بۆرە گۆش يەيدۇ،
چىدىمىغان بۆرە يۇك (يەيدۇ).

چۈشۈن قونسا غىڭشىيەن،
كالتەك تەگسە جىم.

سۇ ئاققان ئېرىقتا يەنە سۇ ئاقار.

غەيرەتلىك ئەردىن شىر قېچىپ قۇتۇلماس.

غەيرەتسىك بولسا يۇلتۇز سانايسەن.

غۇلاچقا چىداپ، غېرىچقا چىدىماپتۇ.

قېرىققا چىدىغان قېرىق بىرگىمۇ چىدايدۇ.

ئەرنى ئۇمىدكە ياراتقان،
قوينى قۇربانلىققا.

بويۇن بولسا، بويۇنتۇرۇق تېپىلار.

بېشى باش بولسۇن،
پاقالچىقى تاش (بولسۇن).

بىر ئارزۇ ئون ئارزۇنى تۇغار.

بىر قارنىم ئاچتىن ئۆلمەس.

پىچىقنىڭ بىلەپ يۈر،
خۇدايىمدىن تىلەپ يۈر.

تامچە تاشنى تېشەر.

تاي ئاتقا يەتكۈزەر،
ئات مۇرادقا (يەتكۈزەر).

توشقان تېرىسى ئۇچ كۈن چىدار.

تۇغماس خوتۇن شۇمەك يىغىپتۇ.

تۇگمەننىڭ كويلىسىدىن پۇتۇن چىقىپتۇ.

تېكىنىڭ پودىقىغا قاراپ، بۆرە ئاچ قاپتۇ.

ئوغۇل بالا ئوغا يەپ سىڭدۈرمە.

ئويۇننى چىدىغانغا چىقارغان.

ئۆچەر چىراغنىڭ يورۇقى پەس.

ئۆلمىگەن جاندا ئۈمىد بار.

ئۈمتۈلگەن ئەرگە دەريا ئوشۇقىغا كەلمەس.

ئۈمىدسىز — شەيتان.

ئىت: ئىگەم باي بولسا، دېسە،
مۈشۈك: ئىگەم قارىغۇ بولسا، دەر.

ياخشى تىلەككە ياماق چېچەك.

يېمىسەڭمۇ ھەسەلنىڭ گېپىنى قىل.

يىغلىماقنىڭ كۈلمىكى بار.

قىمىن گىش يوق ئالەمدە،
ھەيرەت بولسا ئادەمدە.

كۆرگىنىڭدىن كۆپتۇر كۆرمىگىنىڭ،
كۆرمىگەننى كۆرسەن ئۆلمىگىنىڭ.

كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس.

كۆڭلۈڭنى بۇزما،
ئۈمىدىڭنى ئۈزمە.

كۆڭۈل شادلىقنى تىلەر،
ئېغىز تاتلىقنى.

كېتىمەن دەپ ئوتۇڭنى ئۆچۈرمە.

گۈلى بارنىڭ تىكىنى بار.

ھەرنىڭ چاققىنىغا چىدىغان ئادەم ھەسەل ئالىدۇ.

ھەر كىمنىڭ نىيىتى ئۆزىگە ھەمراھ.

ھەرنىڭ ھەسلىمۇ بار، زەھىرىمۇ بار.

ئوت بار يەردە تۈتۈن بار،
سۇ بار يەردە پېتىق.

ئوتتۇز كۈن روزىنىڭ بىر كۈن ھېيتى بار.

تاج قالمىغۇچە تاشنىڭ قەدرىنى بىلمەس،
پىيادە يۈرمىگۈچە تاتنىڭ قەدرىنى (بىلمەس).

تاخىر مەن نېمە بولدۇم،
سەپسىق كۆلنىڭ سۈيى بولدۇم.

تادەمنىڭ ھۈرمىتى تۆۋزىدە،
تۇزۇكنىڭ قىممىتى كۆۋزىدە.

تادەم تۇلۇغ، يەر تۇلۇغ.

تاش قەدرىنى يېگەن بىلمەس، تاپقان بىلەر.

تالتۇن چىققان يەر قەدىرلىك.

تالتۇننىڭ پوقمۇ پارقىرايدۇ.

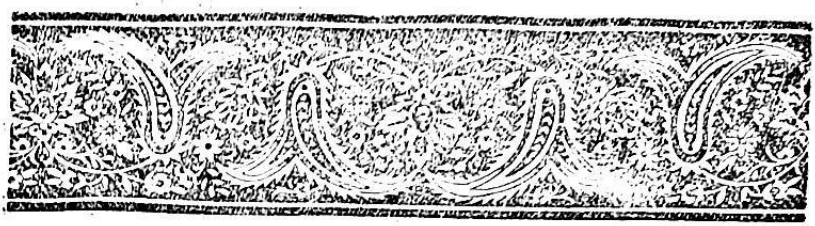
تالتۇننىڭ قەدرىنى زەرگەر بىلەر.

تاۋۋال ئىززەت، تاندىن زورلۇق.

تەتلەس — سۇغا چۆكمەس.

تەردە تەر بار، يەردە يەر.

تەر قەدرىنى تەر بىلەر،
زەر قەدرىنى زەرگەر.

ئىززەت - ئابروي ۋە قەدىر - قىممەت توغرىسىدا

ئابرويىنى ئالتۇنغا ئال،
جاننى كېپەككە سات.

ئابرويۇڭنى ياشلىقىڭدىن ساقلا.

ئابرويۇم ئالا چاپان.

ئاتام تاپقان — بىكار پۇل،
ئۆزۈم تاپقان — شېكەر پۇل.

ئات ئورنىغا ئېشەك باغلىما.

ئاتىقى يوق ئەردىن خەشكى يوق دۆڭ ياخشى.

تىرىك بولۇپ ساندا يوق،
ئۆلۈك بولۇپ گۆردە (يوق).

تىرىك تۆر تالىشار،
ئۆلۈك گۆر (تالىشار).

تىرىك ئىززەتكە تويماس،
ئۆلۈك دۇئاغا (تويماس).

تىرىكنىڭ تېزەككە تېگىشكەن،
ئۆلۈكنىڭ ئالتۇنغا.

چاپسىنغا قاردىما، ئادىمىگە قارا.

چوڭ ئىززەت قىلسا،
كىچىك خىزمەت قىلار.

چۆلدە يۈرگەن دوغداق كۆل قەدرىنى بىلمەس،
كۆلدە يۈرگەن ئۆردەك چۆل قەدرىنى بىلمەس.

خورازنىڭ تاجىسى بولغۇچە،
تۆگىنىڭ قۇيرۇقى بول.

دانا قەدرىنى ئەخمەق بىلمەس،
ئاغرىق دەردىنى ساق (بىلمەس).

زەرنىڭ دوستى تولا،
زەرگەرنىڭ دۇشمىنى (تولا).

ئەر تۆلسە ئېتى قالار،
ئات تۆلسە ئېكىرى (قالار).

ئەسكى بولسىمۇ تۆزۈكىگە ياخشى.

ئەلدە ئابرويۇك بولسا،
چۆلدە يۈكۈك قالماس.

باراڭغا چۈشكەن قاپاقنىك
تۆزىگە تۈشلۈق هالى بار.

بېشىدا بارنىك قېشىدا بار.

بىر خار بولغان بىر ئەزىز بولماي قالماس.

پۇل بېرىپ يۈرت تالاش،
ئاش بېرىپ تۆر تالاش.

تاتلىقنىك قەدرىنى بىلمىگەن هالۋىغا تۈز سالار.

تاش چۈشكەن يېرىدە ئەزىز.

تۈتسا سېپى يوق،
قىچقارسا ئېتى (يوق).

تۆشۈك مۈنچاق يەردە ياتماس،
يەردە ياتسا، توپا باسماس.

كىشىنىڭ ھۆرمىتى ئۆز قولىدا.

كىشىنىڭ ئېشىنى يېسەڭ تىلىڭ قىسقىرايدۇ.

گۆھەرنى تاشقا ئۇرما.

گۈلزاردا ئەترىنىڭ قەدرى بولماس.

ھالۋىنى كۆپ يېسەڭ، زالۇ تېتىيدۇ.

ھەسەلنى كۆپ يېسەڭ، ئەمەن تېتىيدۇ.

ھەمدەمدە بار، ھېسابدا يوق.

ھۆرمەت دوست بار يەردە،
بۈلبۈل گۈل بار يەردە.

ھۆرمەت قىلساڭ، ھۆرمەت كۆرىسەن.

ئوق ئاتما، كۆكۈل ساتما.

ئۇستاز ئۇنتۇلماس.

ئۆزۈڭنى خار قىلمىچ يۈرگۈچە، تاغ ئارىلاپ يۈر.

ئۆزى تاپمىغان مالنىڭ قەدرى بولماس.

ئۆلۈشىگە قاراپ كۆمۈش.

سۇنىڭ قەدىمنى قۇدۇق كۆلىغان بىلەر.

سۇتلۇك ئىنەك مەھەللىدىن ئاشماس.

سېرىق كۆرۈنگەنلىك ھەممىسى ئالتۇن ئەمەس.

سېمىز قوينىڭ ئۆمرى قىسقا.

قارنىم ئۇچۇن يىغلىمايمەن،
قەدىم ئۇچۇن يىغلايمەن.

قومۇش ئىكەن دەپ خارلىما،
يەرگە چۈشسە بوريا.

قوي تۇغدۇ بىرە - بىرە، يۇرىدۇ گىرە - گىرە،
ئىت تۇغدۇ گىرە - گىرە، يۇرىدۇ بىرە - بىرە.

قۇش ئۆز ئۇۋىسىنى قەدىرلەيدۇ.

قىزىل ئالما سارغايماس.

كېيىن كەلگەن تۆرگە چىقىپتۇ.

كىشى تۇغۇلغان يېرىدە ئەمەس،
گۈل ئېچىلغان يېرىدە.

كىشىگە يېلىنساڭ، ئۆزۈڭنى خار قىلىسەن،
كىشىنى يېلىندۇرساڭ، ۋابال قىلىسەن.

ئىززىتىنى بىلمىگەن ئەدىبنى يەر،

ئىگىسى ئۆلسە، بىر كىشى يىغلاپتۇ،
ئېتى ئۆلسە، مىڭ كىشى.

ئىناۋەت ئالتۇندىن قىممەت.

ياخشىنىڭ قەدرى ئۆلگەندە بىلىنەر،
يۇرتنىڭ قەدرى كۆچكەندە.

يامغۇرنىڭ قەدرىنى تاش بىلمەس.

ياندىكى كاسىپنىڭ قەدرى يوق.

يېراقتىن قارىسام ئەلدىن ئارتۇق،
يېقىندىن قارىسام، ھاشىم تارتۇق.

ئۆلۈكىنى ئىت يېمەس،
تىرىكىنى پىت (يېمەس).

ئېتىك ھارسا ئابرويۇك كېتەر،
قارىنىڭ ئاچسا قەدرىڭ (كېتەر).

ئېرىقتىكى سۇنىڭ قەدرى يوق.

ئېزى ھەسەل، تولىسى بىمەسەل.

ئېسىلنىڭ ئوقۇرى ئېگىز.

ئېشەك بىلمەس تۆشەك قەدرىنى،
مۇشۇك بىلمەس سۆڭەك قەدرىنى.

ئىت بىلەن سايە تالىشىپتۇ،
مۇشۇك بىلەن تۆر.

ئىتتىن ئاشقانىنى پىت يېمەس.

ئىرغايدەك چىۋىق بار،
لاچىندەك يىگىت (بار).

ئىززەت تاپاي دېسەڭ، خىزمەت قىل.

ئىززەت قىلساڭ ئىززەت كۆرىسەن،
چاينىپ يېسەڭ لەززەت (كۆرىسەن).

ئامەت كەلگەندە قاپمۇ تولىدۇ، خۇرجۇنمۇ.

ئامەتنىڭ شېشىسى تۆمۈرچىنىڭ سەندىلىنى سۇندۇرار.

ئامەت ئوغدىن كەلسە،
تەلەي دۆگدىن كېلەر.

ئەتە ئوغىمغان كەچ ئوغماس.

ئەر بەشىغا كۆن چۈشسە،
ئۆتۈك بىلەن سۇ كېچەر.

ئەرگە بىر ئۆۋەت،
يەرگە بىر ئۆۋەت.

ئەزمە ئويلانغۇچە،
تەۋەككۈلچى مەقسىتىگە يېتىپتۇ.

بار پۇلۇمنى ئوغرى ئالدى،
قالغىنىنى رەھمچى.

بەخت تاقنى جۇپ قىلىدۇ،
قازا جۇپنى تاق قىلىدۇ.

بەختسىز قىز تېزەك تەرگىلى چىقسا،
كالىلار سۇغا تېزەكلەپتۇ.

بەخت - تەلەي ۋە تەۋەككۇلچىلىك توغرىسىدا

ئاتامنىڭ ئۆلگىنى ئانامغا ياراشتى،
چەلپىكىنى ئىتلار تالاشتى.

ئاداشقانغا ياماشقان.

ئارزۇلاپ تېرىغان چىلگىنىڭ باش بۇرنىنى ئىت يېدى.

ئاسماندىن تاۋار ياغسا، تۇماق قېپى تەگمەپتۇ.

ئالتۇن چىقىدۇ يەردىن،
بەخت كېلىدۇ تەردىن.

ئامەت كەلسە قوش كەپتۇ، بالا كەلمىسۇن.

ئامەت كەلسە، ئىشىك، تۆشۈكتىن كىرەر.

تەلەيلىكنىڭ خوتۇنى ئۆلەر،
تەلەيسىزنىڭ ئۆيى كۆيەر.

تەلەيلىكنىڭ مېھمىنى قوش.

تەلەينىڭ تىكىشى يوق.

تەۋەككۈلچىنىڭ بىر ناخشىسى ئارتۇق.

تەۋەككۈل دەريا سىغا سال كېمە،
خاھى ئاقسۇن، خاھى چۆكسۇن، غەم يېمە.

خۇدا بەرسە، پەيغەمبەر غىڭ قىلالماس.

خۇدا كۆزدىن ئايرىسمۇ، ھاسىدىن ئايرىماس.

خۇدا ئۇرغانىنى يۆلىگىلى بولماس.

دەرد كەلسە جۇپ، دۆلەت كەلسە تاق.

دوپپامنىڭ قۇندۇزىغا قارىما،
ماڭلىيىمنىڭ يۇلتۇزىغا قارا.

دۆلەت قۇشى قونسا چىۋىدىن بېشىغا،
سۇمۇرغ كېلەر كۆندە قېشىغا.

رەختى بارنىڭ بەختى يوق،
بەختى بارنىڭ رەختى يوق.

— بەخت، نەگە بارنسەن؟
— دوقى ماڭلايغا.

بەختى بار تاپىدۇ،
بەختى يوق چاپىدۇ.

بولسا سۈلۈق، بولمسا بىنەم.

بىتەلەي بۇغداي چاچسا، قىياق ئۇنەر.

بىتەلەي تالقان يېسە، قارنىدىن بوزان چىقار.

بىتەلەيگە سۇ كەلسە، ئاللاكۇدىن① ياز كېتىپتۇ.

بىر مۇدىرىگەن ئون مۇدىرەر.

پاقىنىڭ بەختىدىن شۇڭقارنىڭ شورلۇقى ياخشى.

پەلەككە ئالدىنىپ، خەمەكسىز قاپتۇ.

پىشىكەل سۆزلەپ كەلمەس، كۆزلەپ كېلەر.

تاللاپ ـ تاللاپ، تازغا ئۇچراپتۇ.

تەلەيدە بولۇق ـ بولۇق.

① ئاللاكۇ — قەشقەر كونىشەھەرلىك بىر يېزىسى.

ئەجەپ كەلدى تېپىلىپ،
ئىلمىكىمگە سېپىلىپ.

ئوتتۇز كۈن روزا تۇتۇپ، پوقتا ئېخىز ئېچىپتۇ.

ئويلىمىغان كىشى بۇيرۇمىغان ئاشتىن ئىچەر.

ئۆلەر تورپاق ئۆلدى،
بار كېپەكنى يەپ ئۆلدى.

ئېپى كەلسە، سېپى ئۆزىدىن چىقىدۇ.

يا قاينامدىن چىقسۇن، يا سايرامدىن.

يىقىلغان تام دۇئانىنى بېسىپتۇ.

رەختىگگە ئىشەنمە، بەختىگگە ئىشەن.

سايدا تاش تېپىلماپتۇ،
ئاختامدا داڭگال.

قازا قاتراپ كەلمەس، بالا مۆڭرمەس.

قازا ئىككى، ئۆلۈم بىر.

كالا ئۆلدى، چۆپى قالدى.

كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ؟

كۆلكە بىلەن يىغا قوشكېزەك.

مازاردىن ئامەت تىلىگۈچە،
توغراقتىن ئامۇت تىلە.

ماڭا كەلگەندە ساينىڭ سۈيى توختاپتۇ.

مەن دوپپىچى بولسام، كىشىلەر باشسىز تۇغۇلاتتى.

مەن قىلارمەن ئوتتۇز،
خۇدايىم قىلار توققۇز.

مىلتىقسىز يۈرگەندە كېيىك ئۇچراپتۇ.

نۇر ئۈستىگە نۇر.

ئالدىراقما كىچىك بالا ياخشى،
خۇدا ئۇرسۇن قاقباشنى.

ئەر قېرىسا قويغىنىنى بىلمەس،
خوتۇن قېرىسا تويغىنىنى (بىلمەس).

ئەر قېرىسا كۆچىدىن قالار،
خوتۇن قېرىسا ئېسىدىن.

ئەر قېرىسا ئۆزىگە بىلىنەر،
خوتۇن قېرىسا ئۆزگىگە.

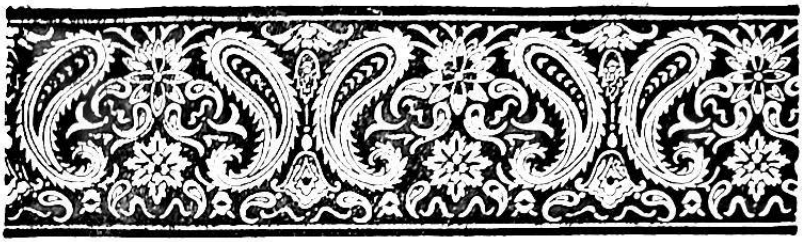
ئەرگە تەگمىسىلا قىز دېمە،
ئەگرى بولمىسىلا تۈز (دېمە).

ئەر ئوتتۇز يېشىدا يېتىلەر،
ئات توققۇز يېشىدا.

ئەللىك — سەندىن كەتتى مەنلىك،
ئاتمىشتا ئاختا، يەتمىشتە توختا،
توقسان — قاتاردا يوق سەن،
يۈز — ئۇمىدنى ئۈز.

بالا بولسا شوخ بولسا،
بولمىسا يوق بولسا.

بالا قۇچاقتىكى چاغدا سۆيدۈرەر،
ئۆسكەن چاغدا كۆيدۈرەر.

ياشلىق، قېرىلىق ۋە ئۆمۈر توغرىسىدا

ئاتمىشقا كىرگەن ئاتىدىن ئەقىل سورىما.

ئادەم ئەللىك يىلدا يېتىلىدۇ،
دەرەخ ئون يىلدا.

ئادەم قېرىسىمۇ، كۆڭلى قېرىماس،
دەرەخ قېرىسىمۇ، يىلتىزى (قېرىماس).

ئادەمنىڭ كىچىكى بولغۇچە،
ئىتنىڭ كۆچۈكى بول.

ئارمىنى يوق ياش بولماس،
ھەسرىتى يوق قېرى (بولماس).

بىر چوڭنىڭ سۆزىگە كىر، بىر كىچىكنىڭ.

پاقىنىڭ كېرىلگىنى يىلانغا ئوخشىماس،
مومايىنىڭ ياسانغىنى جۇۋانغا (ئوخشىماس).

تام تۆۋىدىن، دەرەخ ئۈچىدىن، ئادەم ئىچىدىن قېرىيدۇ.

تاي تىرىكلىغان بىلەن ئاتقا يېتەلمەس.

چوڭ بېشىنى ئاچسا،
كىچىكلەر كۆتىنى ئېچىپتۇ.

چوڭ توقاچ پىشقۇچە،
كىچىك توقاچ كۆيۈپتۇ.

چوڭغا چوڭچە، كىچىككە ئۇڭچە.

چوڭنىڭ بەرگىنى — خۇدانىڭ بەرگىنى.

چۆلدە ئېتىڭ هارمىسۇن،
قېرىغاندا خوتۇنۇڭ ئۆلمىسۇن.

خام بىلەن پىششىق تەڭ بولماس.

ساقال باسسا قېرىمىكىن دېمە،
چۈڭنى چاقسا هەرىمىكىن (دېمە).

بالا قۇش ئۇچۇشنى بىلەر، قونۇشنى بىلمەس.

بالا — قىلغان ئىشى چالا.

بالا كۆرگەننى بورايدۇ،
قېرى كۆرگەننى سورايدۇ.

بالا كىچىكىدىن مەلۇم،
تېرىق قۇلىقىدىن.

بالىلار چوڭ بولۇشنى ئويلىسا،
چوڭلار ياشىرىشنى ئويلايدۇ.

بالىنى ئىشقا بۇيرۇپ،
كەينىدىن ئۆزۈڭ يۈگۈر.

بۇرۇتقا خاپا بولسام، ساقال باستى.

بۇقا قېرىسىمۇ، بۇرنى قېرىماس.

بۆرە قېرىسا ئىتنىڭ كۆلكىسى كېلەر.

بۆرە قېرىسىنى ئالدايدۇ.

بۆشۈك بالىسى — بەك بالىسى.

بىر پۇتى يەردە، بىر پۇتى گۆردە.

قەرىغاندا قەرى تاتۇق،
قىلىقلىرى ئاندىن ئارتۇق.

قەرىغاندا قىز بولدۇم،
ئالدىرىغاندا ئۆز بولدۇم.

قەرىغاندا كۆڭۈل گادىيى بولۇپتۇ.

قەرىغاندا ئىتنىڭ تېزىنى كۆردۈم.

قەرىغاندا ياشلىق ياراشماس،
ئۇپا، ئەڭلىك، قاشلىق ياراشماس.

قەرى قۇلاق — ئۇزۇن قۇلاق.

قەرى كالا شاپاقتا ئامراق،
قەرى ئادەم ئاپئاقتا.

قەرى كەلسە ئاشقا،
ياش كەلسە ئىشقا.

قەرىلار — بۇ دۇنيانىڭ مېھمىنى.

قەرىلىق بىلەن ئۆلمەس،
ياشلىق بىلەن تۇرماس.

قەرىلىق ئىشكىنىڭ ئارقىسىدا تۇرار.

ساقلىنىڭ ئېقى بار،
باللىقنىڭ تېخى بار.

قاپاق سۈنسا قايغۇ يوق،
قېرى ئۆلسە يىغا (يوق).

قاپمۇ تەك، قاپچاقمۇ تەك.

قاراڭغۇدا قېرى خوتۇن ياش كۆرۈنەر.

قوناقلىقتا ماش بولماس،
قېرى كىشى ياش بولماس.

قۇشقاچ قېرىسا جاڭگالچى بولار،
جۈۋان قېرىسا يالغانچى (بولار).

قېرى ئات چۆنەك بۇزماس.

قېرى ئازايسا، چارەك يوغىنار.

قېرى خوتۇن ياش بولدى،
جۈۋانلارغا تەس بولدى.

قېرىسى بار ئۆيىنىڭ كىتابى بار.

قېرىغاندا ئات تېزىكى ئالتۇن كۆرۈنەر.

قېرىغاندا توڭغاق بولار، دوڭغاق بولار، پاڭغاق بولار.

گۈلۈك بار چاغدا گۈلۈڭنى قىس،
گۈلۈك توزۇغاندا كۆتۈڭنى قىس.

مەنمۇ ئىدىم سېنىڭدەك،
سەنمۇ بولارسەن مېنىڭدەك.

مەنمۇ سېيىر ساغارمەن،
تامغا تېزەك ياقارمەن.

مەنسىز ياشلىق ــ سايدىكى تاشلىق.

موزاي ساماناڭنى بوشتار،
كىچىك بالا نان ساندۇقىنى.

موماي موماينى ئاپا دەپتۇ.

ھاۋانىڭ گۈلدۈرى بار، يامغۇرى يوق،
قېرىنىڭ جۇدۇنى بار، ماغدۇرى يوق.

ھەر نەرسە كىچىكىدە تاتلىق.

ھەي ـ ھەي بالا،
ماڭغان يولۇڭغا قارا!

ئوغۇل بالا ئوتتۇزغا كىرگەندە، بىر قاناۋا ئاش توقۇغلۇق.

ئوغۇللارنى چۆرگىلەتكەنمۇ ياشلىق،
قىزلارنى ئەركىلەتكەنمۇ ياشلىق.

قۇبرنى قاپتا ساقلا،
ئۆلۈكنى هەپتە.

قەبرىنىڭ چىشى يوق، تۆشكە ئامراق،
مۇشۇكنىڭ پۇلى يوق، گۆشكە (ئامراق).

قەبرىنىڭ قېقى تۇگىمەس.

قىز ۋاقتىم — سۇلتان ۋاقتىم،
جۇۋان ۋاقتىم — شەيتان ۋاقتىم.

كالىلار سۇ ئىچسە،
موزايلار مۇز يالاپتۇ.

كۆپ قەبرىنىڭ ئىچىدىكى بالا دانا بولار،
كۆپ بالا ئىچىدىكى قېرى بالا بولار.

كۈلكە ئۆمۈرنى ئۇزارتىدۇ، يىغا قىسقارتىدۇ.

كىچىك بالا تومۇرچى كېلىدۇ.

كىچىك بالىغا تىللا بەرسەڭ،
ئېلىپ يەيدىغىنى لەگىپۇڭ.

كىچىكلەردىن گۇناھ،
چوڭلاردىن ئەپۇ.

ياشلىقىدىن ياخشى بول.

ياشلىق — يالقۇن،
قېرىلىق — تۈتۈن.

ياشنىڭ سەتى يوق،
قېرىنىڭ چىرايلىقى (يوق).

ياش ۋاقتىدا ياخشىلىق قىلمىغان،
قېرىغاندا قاتتىقلىق كۆرەر.

يان يەر يەر ئەمەس،
كىچىك بالا ئەر ئەمەس.

يەتتە يېشىنى ئەسلىشەر،
يەتمىش يېشىدىن ۋەنجىشەر.

يورغا مىنگەن يولدىشىدىن ئايرىلار،
كۆپ ياشىغان تەگتۈشىدىن.

يېشىم ئوتتۇزغا يەتتى،
ئۆمرۈمنىڭ تېڭى كەتتى.

يېشىنى يوشۇرغان ياش بولماس.

ئۆتكەن ئۆمۈر — ئاققان سۇ.

ئۆتمەيدىغان ئۆمۈر يوق،
سۈنمايدىغان تۆمۈر (يوق).

ئۆلمەسنى خۇدا يارىتماس.

ئۆمرۈڭ ئۆتەر،
ھۆسنۈڭ ئۆچەر.

ياش قوماچقا ئامراق،
قەبرى ئۇماچقا.

ياش قەبرىتماس، غەم قەبرىتار.

ياش كۆچەتنىڭ مېۋىسى سەرخىل.

ياش كېتمەن دەپ قورقۇتار،
قەبرى ئۆلمەن دەپ.

ياشلار ئويۇنغا ئامراق،
قەبرىلار ئۇيقۇغا.

ياشلىقىدا گۈل قىس،
قەبرىغاندا غەت قىس.

ياشلىقىدا ئىشلە،
قەبرىغاندا چىشلە.

ئاغرىق كۆچەيسە جېنىڭنى ئالار،
دەۋا كۆچەيسە پۇلۇڭنى.

ئاغرىق كىشى كۆلكە سۆيمەس.

ئەتىگەن تۇرساڭ، ئالدىڭدىن كۈن چىقار،
كەچ تۇرساڭ، كەينىڭدىن تۈن چىقار.

ئەجەل كەلسە، ئەقىل ئادىشار.

ئەلەڭ ـ سەلەڭ ئاغرىغاندىن،
پۇلاڭ ـ سالاڭ تۆلگەن ياخشى.

ئەل ساقلىقى ـــ يۇرت بايلىقى.

باش كىرلىسە تاز بولار،
پاختا كىرلىسە ماز.

باشنىڭ خۇۋلۇقى دوپپا بىلەن تەلۈپەك،
قورساقنىڭ خۇۋلۇقى پولا بىلەن چەلۈپەك.

بۇرنى بارنىڭ قەقىچى بار.

بېشى ئاغرىمىغانىنىڭ خۇدا بىلەن كارى يوق.

بېشىڭنى سالقىن، ئايىغىڭنى ئىسسىق تۇت.

تازلىق، سالامەتلىك ۋە ئۆلۈم - يېتىم توغرىسىدا

ئاچلىق بار يەردە ئاغرىق بار.

ئادەم سۈنى پاسكىنا قىلار،
سۇ ئادەمنى پاكىز (قىلار).

ئارزۇلىغان ئەي بولماس.

ئاز يەپ، ئاسان تىرىل.

ئاغرىپ تۇرۇڭ، ئېغىناپ تۇرۇڭ.

ئاغرىپ ساقايغان جان ئولجا،
يوقىلىپ تېپىلغان مال ئولجا.

ئىلىك كۆيسە ئۆز يالا،
ئىچىك كۆيسە ئۆز (يالا).

جان بار يەردە قازا بار.

جان راھىتى تەن بىلەن،
تەن ساقلىقى پەم بىلەن.

چاشقان دەرمىش: شاھ بار، گاداي بار،
مېنىك پوقۇمنى يېمىگەن كىم بار؟

چاينىماي يېگەن كۆشمەي ئۆلەر.

چۇش ئۇيقۇسى پادىشاھلىقتىن ياخشى.

چېچەكتە چېكىلمىگەن قىزىلدا قىزىلار.

چېچەكنىك ئېتى يامان،
قىزىلنىك يېلى (يامان).

چىش ئاغرىقى ئاغرىق ئەمەس،
چىش ئاغرىقىغا ئادەم ئۆلمەس.

چىش ئاغرىقى ئاغرىق ئەمەس،
كىشى كېلىپ ھال سورىماس.

چىش باشقىچە ئاغرىيدۇ، كۆز باشقىچە.

بىر تال مايىاق بىر قازان ئاشنى پاسكىنا قىلار.

بىرخىل تۇرساڭ، يۇز يىل ئۆمۈر كۆرمىسەن.

بىر شاتىراق موزاي پادىنى بۇلغايدۇ.

بىر كۈن يامغۇردا قالسا، ئۈچ كۈن چۈشكۈرمە.

پۇل ئەجەلگە داۋا بولماس.

تەن ساقلىق ــ تەڭدىشى يوق بايلىق.

تەنىنىڭ ساقلىقى ــ پادىشاھلىق.

تەنىنىڭ ساقلىقى ــ جانىنىڭ راھىتى.

توخۇ سەمرىسە تۇغمىقى تەس،
ئادەم سەمرىسە قوپمىقى (تەس).

تۇغۇت ئازابىنى ئانا بىلەر.

تۇغۇلغان ھېساب ئەمەس، توختىغان ھېساب.

تۇغۇلمىغان بولساڭ ئۆلمەيتتىڭ.

تېزەكنى قوزغىساڭ، سېسىقى چىقار.

تېشى پۈتۈن، ئىچى تۈتۈن.

سالامەت تەندە ساغلام ئەقىل.

ساماق — ئۇنى يېگەننىڭ تېنى ساق.

سەۋەب قىسىل، تەلەپ قىل.

سېمىزلىك — ئىككى پۇتقا يۇك.

سېمىزنىڭ پۇتى سەككىز.

غەم - قايغۇ كېسەل قىلىدۇ،
خۇشاللىق داۋالايدۇ.

قاغا جىگدىنى يېمەك،
مەيدەم ئاغرىدى دېمەك.

قان چىقتى — جان چىقتى.

قەيەر ئاغرىسا، جان شۇ يەردە.

قورساقنىڭ ئاچقىنى — ئەقىلنىڭ قاچقىنى.

قولۇڭنى يۇيۇپ، قولتۇققا ئۇر.

قولۇڭنى يۇيۇپ يۇر،
غېمىڭنى قىلىپ يۇر.

قوي ئۆز ئورنىنى پاسكىنا قىلار.

چىشنىڭ دورىسى ئامبۇر،
ئۆپكىنىڭ دورىسى چامغۇر.

چۈشن دېگەن مەينەت نېمە،
قونغان نەرسىنى يۇماي يېمە.

خېنىمنىڭ قېشىنى كۆرۈڭ،
تاۋۇقنىڭ تېشىنى (كۆرۈڭ).

دەرد قورۇقى كېتەر،
ئاچ قورۇقى كەتمەس.

دەزى يوق تۇخۇمغا چۈشن قونماس.

دەم ئېلىپ، دەرمان توپلا.

دۇنيادا نېمە تولا ــ تېۋىپ تولا.

دۇنيادا ئىككى ئۆلۈم يوق،
بىرىدىن قۇتۇلغان ھېچكىم يوق.

ساپ ھاۋا ــ تەڭگە باۋا.

ساربخان ئاچام ئۆيدە،
ئەخلەت، كۆلى تۆردە.

ساق يېرىمنىڭ ھالى يوق،
ئاغرىق يېرىمنىڭ تاينى (يوق).

گالدىن ئۆتكەن غەنىيمەت.

مىلك ئۆلۈكتىن بىر تىرىك ئەلا.

نان تۇرۇپ قالسا، سۇغا يۇگۈر،
سۇ تۇرۇپ قالسا، گۆرگە (يۇگۈر).

ھازىغا بارغان خوتۇن ئۆز يىغىسىنى يىغلار.

ئورمىنى بۆلۈم تۇگىتەر،
ئادەمنى ئۆلۈم (تۇگىتەر).

ئورۇقنىك كۆڭلى يورۇق.

ئون تۇغۇتتىن بىر چۈشۈك يامان.

ئۆلكەندە يىغلىغىچە، ئۆلمەستە سەۋەب قىل.

ئۆلمەس ئاغرىق، چىقماس جان.

ئۆلۈپ ـ ئۆلۈپ ئاز قالدى،
زادى ئىككى تاز قالدى.

ئۆلۈك چىققان ئۆيدە ئۆچ كۈنگىچە سۆز ـ چۆچەك.

ئۆلۈككە يىغلا، تىرىكنى ئاسرا.

ئۆلۈككە يىغلىغان ئىست كۆزۈم!

قۇرتنىڭ ئىلاجى قاينىق سۇ.

كەچ يات، سەھەر قوپ.

كۆپ ئاغرىغان ئەمچى بولار،
كۆپ يۇرگەن يولچى.

كۆزۈڭ ئاغرىسا، قولۇڭنى تارت،
قورسىقىڭ ئاغرىسا نەپسىڭنى.

كۆلنىڭ سېسىقى پاقىغا يارىپتۇ.

كېسەل باشقا، ئەجەل باشقا.

كېسەل پاتمانلاپ كىرىپ، مىسقاللاپ چىقار.

كېسەلگە قاراپ دورا،
كاڭا قاراپ بورا.

كېسەللىك ئېغىزدىن كىرەر.

كېسەلنى بۆلۈشۈۋالغىلى بولماس.

كېسەلنىڭ كېلىشى ئاسان، كېتىشى تەس.

كىيىمنى يامىغلى بولار،
قورساقنى يامىغلى بولماس.

تىل ۋە گەپ - سۆز توغرىسىدا

ئاتا - ئاناڭغا دېيەلمىگەن گېپىڭنى
مورا بېشىغا يېزىپ قوي.

ئاتقان ئوق يېنىپ كەلمەس.

ئاتقان يەردە ئوق قالمىدۇ،
چىچقان يەردە پوق.

ئات كىشنەشكىچە،
ئادەم سۆزلەشكىچە.

ئاتىلارنىڭ سۆزى — ئۇرۇقىنىڭ كۆزى.

ئادەم تىلىدىن كېتەر،
ھايۋان مۈڭگۈزىدىن.

— ئۆلۈك، نەگە بارىسەن؟
— بارىمىكى پۇلىنى چاچقىلى،
يوقىنىڭ ئېتىكىنى ئاچقىلى.

ئۆلۈك ئۆيدىن چىقار،
ئورنىغا سەۋر كىرەر.

ئۆلۈمنىڭ چوڭىمۇ ئۆلۈم، كىچىكىمۇ.

ئۆلۈمنىڭ كۆزى يوق.

ئىت يارىسىنى يالاپ ساقايتار،

ئىشىكنى ئاچ، تىنجىقتىن قاچ.

ئىككىگە ئۈچنى قوشسا، بەش بولىدۇ،
كۆلچەكنى چاپمىسا، لەش بولىدۇ.

ياتقانمۇ ئاغرىق،
ئۇنى باققانمۇ ئاغرىق.

يۈزۈڭ كىر بولسا، ئەينەكتىن كۆرمە.

يېغىر قەيەردە، چۈشىنى شۇ يەردە.

ئاڭلىغان سۆزنى ئوتتۇرىغا تاشلاء
ئىگىسى تونۇۋالسۇن.

ئاڭلىغان قۇلاقتا كۈناھ يوق.

ئاۋۋال ئويلا، ئاندىن سۆزلە.

ئايھاي تىلىك!
تىلىك تېگىدە بېزىك...

ئەرنىك سۆزى بىر بولار.

ئەرنىك ئۆزى ئەمەس، سۆزى.

باشتا سۆز بولسا، ئاياغدا گەپ يوق.

بېشىك نەدىن كېتەر — تىلىگىدىن.

بىردىن ئىككى ياخشى،
قۇرۇق گەپتىن جىگدە ياخشى.

بىر گېپى زەخ، بىر گېپى مېخ.

بىر ھارغانغا سۆز قىلما، بىر ئاچقانغا.

بىر ئېغىز سۆز كەم،
ئىككى ئېغىز سۆز ئارتۇق.

ئادەم قۇلاقتىن سەمرىيدۇ،
ھايۋان تۇياقتىن.

ئادەم كۆپ جايدا سۆز تولا،
قارايدىغان كۆز تولا.

ئادەمنىڭ تەمى سۆز بىلەن،
ئاشنىڭ تەمى تۇز بىلەن.

ئادەمنىڭ يۈزىگە قارىما، سۆزىگە قارا.

ئاز سۆزلە، كۆپ ئاڭلا،
ئاز يە، كۆپ چاينا.

ئاستا سۆزلىگەننىڭ ئامالى كۆپ.

ئاش كەلسە يە،
سۆز كەلسە دە.

ئاغزىمدىن چىققىچە،
ساقلىمىغا ياماشتى.

ئاغزىمغا كەلدى دەپ دەۋەرمە،
ئالدىمغا كەلدى دەپ يەۋەرمە.

ئاغزى يۇمشاق موزاي قوش ئەچەك ئېمەر.

ئاڭلىغان سۆزنىڭ ئېگىسى يوق.

تىلغا ئىختىيار بەرسەڭ،
ئەلگە ئېتىبارسىز بولسەن.

تىلى بىلەن تىكەن تېرىغان ئاغزى بىلەن ئورىدۇ.

تىلىڭ قاتتىق بولسا ياغلىۋەت،
يۇمشاق بولسا داغلىۋەت.

تىلىڭنى تارت، چىشىڭ سۇنمىسۇن.

چالا تۆكچى ئادەم ئۆلتۈرەر.

چىش تۆكۈلۈپ، تىل قالدۇ.

دېسە دېگۈچە قويدۇم،
كېسىپ يېگۈچە قويدۇم.

دېمىگەننى دېگۈچى چىقار،
يېمىگەننى يېگۈچى (چىقار).

راست گەپ بوسۇغىدىن چىققۇچە،
يالغان گەپ يەتتە تاغدىن ھالقىپتۇ.

راست گەپكە سوئال يوق.

ساتمىدا① قىلغان گەپنى سارايدا قىلغىلى بولماس.

① ساتما - كەپە.

بىر ئىلىك ئېغىزغا ئىككى ئىلىك قاپقاق كېرەك.

بىكار گەپ قىلىش ئەخمەقنىڭ ئىشى.

پۇتتىن يىقىلغان تۇرار،
تىلدىن يىقىلغان تۇرالماس.

پۇت يۈگرۈكى ئاشقا،
ئېغىز يۈگرۈكى باشقا.

تاياق گۆشتىن ئۆتىدۇ،
تىل سۆڭەكتىن.

تەگسەڭ تېرىق،
تەگمىسەڭ ئېرىق.

توغرا سۆز تۆمۈرنى تېشەر.

تۇزسىز گەپ قۇلاقتا تۇرماس،
تۇزسىز نان تونۇردا (تۇرماس).

تۆشۈك قۇلاق نېمىنى ئاڭلىماس.

تۆكۈرگەن تۆكۈرۈكنى ئېغىزغا ئالغىلى بولماس.

تۆلكىنىڭ سوئالىغا خورازنىڭ جاۋابى بار.

سۆز قېلىپىدا ياخشى،
قېلىپ غېلىپىدا.

سۆز قېل سىغار يەرگە،
سۇ سەپ سىڭەر يەرگە.

سۆز كۆركى ماقال،
ئەر كۆركى ساقال.

سۆزلىسەڭ سۆز چىقار،
چوقۇساڭ كۆز (چىقار).

سۆزلىسەم تاق ـ تاق دەيسەن،
سۆزلىمىسەم ئەخمەق دەيسەن.

سۆزلىسەم تىلىم كۆيىدۇ،
سۆزلىمىسەم دىلىم (كۆيىدۇ).

سۆزلىگەن ئەخمەق بولسىمۇ،
ئاڭلىغان ئەقىللىك بولسۇن.

سۆزلىمىگەن سۆزۈمگە مەن ئىگە،
سۆزلىگەن سۆزۈم ماڭا ئىگە.

سۆزلىيەلمىگەن ئېغىزدىن،
چاپاق باسقان كۆز ياخشى.

سۆزنى قىلىشتىن ئاۋۋال ئاغزىڭدا چاينap كۆر.

ساڭا سۆز يوق،
مۇشۇككه بەز (يوق).

سەن تاز دېگۈچە، مەن تاز دەۋالاي.

سەن دېگۈچە مەن دەۋالاي،
گۈناھىمغا مۇشت يەۋالاي.

سەنمۇ شۈك، مەنمۇ شۈك،
ئوتتۇرىدا قارا مۇشۈك.

سورىمىغانغا گەپ يوق،
ئۇچرىمىغانغا سالام (يوق).

سۆز ئانىسى قۇلاق،
سۇ ئانىسى بۇلاق.

سۆز بىلەن پولا پىشماس،
ماي بىلەن گۈرۈچ لازىم.

سۆزدىن سۆز چىقار،
شوردىن تۇز (چىقار).

سۆز قوغلىغان كاشىلىغا يولۇقار،
يول قوغلىغان خەزىنىگە.

كەلچى كېپەزنىڭ غوزىسى يوق،
تولا گەپنىڭ مەزىسى (يوق).

كونا گەپ قۇلاققا ياقماس.

كونا ئۇستىخاننى ئىت غاجىماس.

كۆپ سۆز ئادەمنى ئەخمەق قىلار.

كۆپ سۆز — چۆپ سۆز.

كۆپ سۆزلىگەن تۈتۈلار،
ئاز سۆزلىگەن قۇتۇلار.

كۆپ سۆزلىگەن — كۆكۈم،
ئاز سۆزلىگەن ئالتۇن.

كۆپ ئويلا، ئاز سۆزلە.

كۆرمىدىم دېسەڭ بىر سۆز،
كۆردۇم دېسەڭ مىڭ سۆز.

كۆزدىن كۆز تايسا، كۆكسىدىن سۆز تايدۇ.

كۆكۈلنىڭ كىرىنى ئېيتسا كېتەر،
كىيىمنىڭ كىرىنى يۇسا.

گەپ بىر، قۇلاق ئىككى.

سۆزنىڭ توغرىسى ياخشى،
تۆگىنىڭ بۇغرىسى.

سۆزنىڭ ئەزى ياخشى،
ئاشنىڭ تۇزى.

سۆز ئۇلغايسا، جەدەل كۆتۈرىلەر،
سۇ ئۇلغايسا كېمە (كۆتۈرۈلەر).

سۆزۈڭ تاتلىق بولسىمۇ تەكرارلىما.

سۆزى توغرىنىڭ ھۆرمىتى ئۇستۈن.

قاچان تىلماچ دېيىلسۇن
ئۆزۈم ئېيتقان سۆزۈمدەك.

قول يارىسى كېتەر،
تىل يارىسى كەتمەس.

قۇرۇق گەپ قۇلاققا ياقماس.

قۇرۇق گەپكە قورساق توىماس.

قۇش تىلىنى قۇش بىلەر.

— قىزىم، ساڭا ئېيتاي،
كېلىنىم، سەن ئاڭلا.

گەپنىڭ ياخشىسى خۇدايا توۋا،
ئاشنىڭ ياخشىسى قورۇما شورپا.

گەپنىڭ يامنى كۆس - كۆس،
ئوسۇرۇقنىڭ يامنى پۇس - پۇس.

گەپنى ئويلاپ دە،
نانىنى چايناپ يە.

گەپ ۋاقتىدا ياخشى،
كاۋاپ زىخىدا.

گەپ ئېغىزدىن ئېغىزغا ئۆتكەندە پىلدەك يوغىنار.

گەپ يۈزدە ياخشى،
ئۇسسۇل تۈزدە.

گېپىى گەپكە ئوخشىماس،
ئاغزى گەپتىن بوشىماس.

«ماقۇل» غا جاۋاب يوق.

مىڭ ئېغىز كاپ - كاپتىن،
بىر يۇتۇم چىپ - چاپ ياخشى.

نېمە دېسەڭ، شۇنى ئاڭلايسەن.

«ھالۋا، ھالۋا» دېگەنگە ئېغىز تاتلىق بولماس.

گەپتە گەپ بار،
قورساقتا دەرد بار.

گەپدانلىقنىڭ ئوتتۇز پۇتىقى بار.

گەپ دېگەننىڭ تۇرغۇچى بار.

گەپ قىلسا ۋالاقتەككەن دەيدۇ،
گەپ قىلمىسا مۆرسەس (دەيدۇ).

گەپكە گەپ كەلسە ئاتاڭدىن قايتما.

گەپ گەپنىڭ كۆتىنى ئاچتى.

گەپنى تىنجمەلدىن سورا،
يولنى كارۋاندىن.

گەپنى قىسقا قىل،
كۆسەينى ئۇزۇن.

گەپنىڭ ئايىغى يوق،
يەرنىڭ يامىقى (يوق).

گەپنىڭ پىششىقى ياخشى،
ئاشنىڭ ئىسسىقى.

گەپنىڭ تېگىدە گەپ بار،
ساقالنىڭ تۆۋىدە خەپ بار.

ئېغىز - ئايغاق، تىل - تايغاق.

ئېغىز — دەرۋازا، سۆز — شامال.

ئېغىزدىن بالا تۇغۇلماس،
باشقا ھەممىسى تۇغۇلار.

ئېغىزغا كەلگەن سۆز ئەرزان،
يۈرتقا كەلگەن بۆز (ئەرزان).

ئېغىزنىڭ نوقتىسى يوق،
تىلنىڭ سۆڭنىكى (يوق).

ئېغىز ئېغىزدىن قالماس.

ئېيت، ئېيت دېسە، ئاتىسى ئېسىدىن چىقىپتۇ.

ياخشى سۆز بىلەن يىلان ئىنىدىن چىقار،
يامان سۆز بىلەن قىلىچ قىنىدىن چىقار.

ياخشى سۆز دۈشمەنگە يارايتۇ.

ياخشى سۆز تاشنى يارار،
يامان سۆز باشنى.

ياخشى سۆز جان ئوزۇقى،
يامان سۆز جان قوزۇقى.

«ھەئە» دىن ئوبدان جاۋاب يوق،
جىگەردىن ئوبدان كاۋاپ يوق.

ئوتتۇز چىشىدىن چىققان سۆز،
ئوتتۇز ئەلگە تارقاپتۇ.

ئوتقا كەلگەن خوتۇننىڭ
ئوتتۇز ئېغىز گېپى بار.

ئوچۇق ئېغىز ئاچتىن ئۆلمەس.

ئويلىماي سۆزلىسەڭ، ئاغرىمايلا ئۆلىسەن.

ئويناپ دېسمۇ، كۆڭلىدىكىنى دەر.

ئويناپ گەپ قىلساڭمۇ،
ئويلاپ گەپ قىل.

ئۇزۇن گەپ ۋاقىتنى بۇزار،
ئۇزۇن چاپان رەختنى (بۇزار).

ئۆتكۈر سۆز — ئاتقان ئوق.

ئۆزۈڭ قىڭغىر بولساڭمۇ، گېپىڭ تۈز بولسۇن.

ۋالاقەككۈر گەپ بەرمەس،
سۈنۈق كەپكۈر نەپ بەرمەس.

تىنچ - ئامانلىق، خاتىرجەمسىزلىك ۋە غەم - قايغۇ توغرىسىدا

ئادەم غەمنى يەيدۇ، غەم ئادەمنى.

ئاز ئېشىم — غوغىسىز ببشىم.

ئاشىنىڭ ئالىسى قورساق ئاغرىتار،
كۆڭۈلنىڭ ئالىسى ئادەم ئۆلتۈرەر.

ئاغرىماس بېشىمغا ئالتە تاياق.

ئالتۇندىن كۆز يېشى تۆكۈلەر.

ئالتۇنلۇق ئۆيدىن كۆڭۈلنىڭ تىنچلىقى ياخشى.

ياخشى سۆز دىلنى ئېرىتىدۇ،
يامان سۆز جاننى قېرىتىدۇ.

ياخشى سۆزگە قۇلاق سال،
يامان سۆزگە ياماق سال.

ياخشى گەپ — ئىسسىتقۇ،
يامان گەپ — سوۋۇتقۇ.

يارىماس گەپنى تىلىڭدىن كۆرمە، دىلىڭدىن كۆر.

يالغان گەپنىڭ ئات - ئېگىرى توقۇغلۇق.

يەنە دېسەم، يەنە دەيدۇ،
ئاستا دېسەم بەكرەك.

يېڭى گەپ، كونا قۇلاق.

خەت، خالتا ــ تىرىكلىنكەنلىك نىشانىسى.

دەم غەنىيمەت، دىدار غەنىيمەت.

دورغا نەدە بولسا، غوغا شۇ يەردە.

رەمچى سالمىدۇ رەمنى،
كۆلگە سالمىدۇ غەمنى.

سەن تىنچ ــ قوشنالىق تىنچ.

سوقۇشنىڭ يىگىنى پۇل، ئىچكىنى قان.

سۇدا ئاققان سامانغا ئىسىلار.

شامالنىڭ ئالدى قۇيۇن،
جەدەلنىڭ ئالدى ئويۇن.

شانىياز ئۇۋغا چىقسا، كەينىدىن غوغا چىقار.

غەم باسسا، خەپلەتمۇ باسار.

غەمسىز كىشى بولماس،
ئەرسىز چىشى (بولماس).

غەم ــ قايغۇسىز ئادەم سۇ ئىچسىمۇ سەمرىيدۇ.

ئەندىشىنىڭ بىر ئېتى قورقماق.

باشتىن قۇلاق سادىغا.

ھېشىڭ قاتسا تامغا ئۇس.

بىر كۆرگە سۇ كىرسە،
مىڭ گۆردە ئەنسىزچىلىك.

پاچىقىغا پىت چۈشۈپتۇ،
ئېشىغا چۈدىن.

توپىلاڭدا توقاچ ئوغرىلاپتۇ.

«تۇر - تۇر» كۆپ بولسا، ئۇيقۇدا مەززە يوق.

تىنچ كۆڭۈلگە تۇزسىز ئۇماچ.

تىنچلىق ئەۋزەل.

جەڭنىڭ بىرى جەڭ، توققۇزى رەڭ.

جېدەل بار يەرگە بەش نان كۆتۈرۈپ بېرىپتۇ.

جېدەلخورغا گۇۋاھچى بولما.

جېدەلنى باشلىغان لاپچى،
ئۈسسۈلنى باشلىغان ذاپچى.

گۆر ئەنسىزلىكىدىن ئۆيۈ ئەنسىزلىكى يامان.

ئوت ئۈستىگە ماي چېچىپتۇ،
پاتقاق ئۈستىگە لاي.

ئون كۈلكىنىڭ بىر يىغىسى بار.

ئويدا ياتماي، دۆڭدە يات.

ئويۇننىڭ ئېيىرى ياخشى.

ئويۇننى قەيەردە ئويىنساڭ،
يىغاڭنى شۇ يەردە يىغلا.

ئۇرۇشقاق ئۆز سايىسى بىلەنمۇ ئۇرۇشار.

ئۇ ياققا تارتسام، ئات ئۆلىدۇ،
بۇ ياققا تارتسام، ھارۋا سۇنىدۇ.

ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات.

ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا.

ئېشىكى يوق موللانىڭ قۇلىقى تىنچ.

ياتقان يىلاننىڭ بېشىنى قوزغىما.

يارا ئاغرىقىدىن، كۆڭۈل ئاغرىقى يامان.

قايغۇدىن كېيىن خۇشاللىق ياخشى،
خۇشاللىقتىن كېيىن قايغۇ يامان.

قاياق سۇ ئىچ، كۆڭلۈڭ تىنچ.

قاۋىمغان ئىتقا تاش ئاتما.

قورساق ئاغرىقىك بولمىسا، تاۋۇز يېيىشتىن قورقما.

كۆڭلۈڭ رەنجىسە، كۈلۈپ ئويىنا.

كۆڭلۈڭ غەش بولسا، يېگىنىڭ لەش بولار.

كۈندەشلىك ئۆيدە كۈندە جېدەل.

كۈندۈزى ماڭغان يىلانىنىڭ ئۆمرى قىسقا،
كېچىسى ماڭغان ئەرنىڭ.

كېمىگە چۈشتۈڭ — جانىڭنى غېمىگە چۈشتۈڭ.

كىشى قايغۇسى ئېتەكتە،
ئۆز قايغۇسى يۈرەكتە.

گۈمان ئىماننى قاچۇرار،
ئۈمىد مېھماننى.

گۈناھىڭدىن غەم قىلما،
ھەممە گۈناھ شەيتاندا.

ھەمكارلىق، ئادەمگەرچىلىك ۋە نائەھلىلىك توغرىسىدا

ئاداشقانغا يول كۆرسەت.

ئادەم ئادەم بىلەن،
پىستە بادام بىلەن.

ئادەم ئەتكەنگە تەزىم ئەت.

ئادەمگەرچىلىك كىچىككىنە يەردە.

ئاش بەرگەنگە مۇشت بېرىپتۇ.

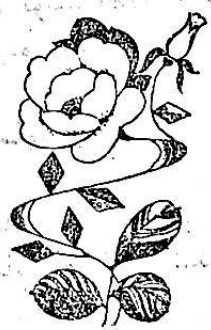
ئاشتىن يامانلىغان تاۋاق چاقىدۇ.

ئاش ــ ئۆتنە، ئىش ــ لاپقۇت.

يۈرت بولسا، ئالۋان بولمسا،
تىنچ بولسا، مالىمان بولمسا.

يېغىدىن يار بويى قاچ.

يېغىلىق كۆندە يات ياخشى.

بۇزۇق ئادەم بۇزۇپ ئارام تاپار،
تۈزۈك ئادەم تۈزەپ.

بۇغداي نېنىك بولمىسا،
بۇغداي سۆزۈك يوقمىدى؟

بۇغداينىك باھانىسىدا قارىمۇق سۇ ئىچىپتۇ.

بۇلتۇر كەلدى ئۇرغىلى،
بۇ يىل كەلدى سورىغىلى.

بېشىنى سىيلىغانىنىك قولىنى چىشلەپتۇ.

بىر قاققا بىر قاق.

بىر كىشى ياققان ئوت يۈز كىشىنى ئىسسىتار.

بىكارغا تاماق بەرسە، تۈزى كەم دەپتۇ.

پوققا چالما ئاتساك، ئۆزۈڭگە چاچرار.

پۈت پۈتقا ھەمراھ، قول قولغا.

پۈلۈك بار بېرىپ ئۆت،
پۈلۈك يوق كۆرۈپ ئۆت.

تويغان يەرگە توققۇز كۈن تەزىم.

ئاغزىدىن ھەسەل تامىدۇ،
كۆڭلىدە زەھەر.

ئاغزى قايماق، كۆڭلى مايماق.

ئالتۇننىڭ ھورىدا مىس پارقىراپتۇ.

ئالدىدا قول قىسىشار،
ئارقىدىن تاش ئېتىشار.

ئالقىش ئالغان ئامان،
قارغىش ئالغان يامان.

ئامانەتنى تۇتماڭ، يوقالسا تۆلەرسىز،
تام تۆۋىدە ئولتۇرماڭ، يېمىلسا ئۆلەرسىز.

ئايدا ئورتاق بولماپتۇ، يىلدا قوشنا.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم! — دېسە،
— بەش تەڭگەمنى بېرىڭ! — دەپتۇ.

بەدنىيەتنىڭ يولى تار.

بەرگىنىڭنى مىننەت قىلما،
ئالغىنىڭنى ئۇنتۇپ قالما.

بولۇشساڭ جانغا بولۇش.

دىلى زەھەرلىك. قولىمۇ زەھەرلى.

ساق كۆز يىغلىسا، سوقۇر كۆزدىن ياش چىقار.

ساڭا قاراپ مەن،
ئىشىككە قاراپ دەم.

سەكرىگەننى باس،
يىقىلغاننى يۆلە.

سەن ئۆل، مەن ياشاي.

سۇ ئىچكەن كۆلگە تۈكۈرمە.

سۆز بەرگەن يۈز بەرمەس،
يول كۆرسەتكەن ئۇزۇق (بەرمەس).

سۈپۈرگەن يەرگە چىچىپتۇ.

غالجىر خۇدانى بىلمەس،
ئىت هارامنى.

قاتتىق گەپ قىلساڭ قېتىۋالىدۇ،
يۇمشاق گەپ قىلساڭ يېتىۋالىدۇ.

قوشۇق بولۇپ يالىشىپتۇ،
ئىت بولۇپ تالىشىپتۇ.

تۇرغانلارغا تۆۋرۈك بول،
ماڭغانلارغا كۆۋرۈك بول.

تۇرقى ئىنسان، قىلىقى ھايۋان.

تۇزۇكنى يەپ، تۇزلۇقۇڭغا چىچاي.

تۆز يالىغان ئىت قوپارغۇ ئاستىدا ئۆلەر.

تۆگە كۆردۈڭمۇ؟ — يوق.

تۆگمەن تېشى مەن بولسام،
چېقىلدۇرۇقى سەن بولدۇڭ.

تىكەن بولۇپ پۇتقا كىرگۈچە،
چىمەن بولۇپ باشقا قادال.

جانمۇ جان — ئۆزىنىڭ جېنى،
كىشىنىڭ جېنى — ئىتنىڭ جېنى.

جاھاندا بار بولساڭ يار بول.

جاي بەرگەنگە جان بەر.

چاقماقنىڭ سۇ بەر،
مۇزلىغانغا ئوت.

چاۋاك ئىككى قولدىن چىقىدۇ.

مېنىڭ ئىشىم سەن بىلەن،
سېنىڭ ئىشىڭ كىم بىلەن؟

نائەھلىيگە قەرزدار بولما؛
ناتونۇشقا ھەمراھ (بولما).

نېيىتى ياماننىڭ قازىنى تۆشۈك.

ھارماڭ دېسە، ھاپاش بوپتۇ.

«ھە!» دېگەنمۇ مەدەت.

ھەر ئىش ئۆز يولىدا ياخشى.

ھەسەتخورلاردىن بەختىڭنى يوشۇر،
سۇخەنچىلەردىن دەردىڭنى.

ھەسەت قىلغۇچە ھەسرەت قىل.

ئون مىدە تەخەيلىسە، بىر ھاڭگىنىڭ كۆتى ئاغرىماس.

ئۇۋچىنىڭ قارچىغىسى بولسا، توشقان نەزرىسى بار.

ئۇماچىنىڭمۇ ئۆتنىسى بار.

ئۆتنە — يېرىم.

قول قولنى يۇسا، قول يۇزنى يۇيار.

قوينۇڭدىن توڭكۈلسه، قونچۇڭغا.

كالپۇك بولمسا، چىش توڭار.

كۆرسه هالى يوق،
كۆرمسه كارى (يوق).

كۆڭلى بۇزۇق باشقىلاردىن ئەيىب ئىزدەر.

كۆڭلى قارىنىڭ يۇزى قارا.

كۆڭۈلنىڭ ئالىسى — خۇدانىڭ بالاسى.

كۆلگەنگه قاراپ هىجاي.

كېپىل بولساڭ، كېپىنىڭ كۆيەر.

كېپەزنىڭ يىپ بىلەن نېمه ئىشى.

كىشىنىڭ ئىشى — بوسۇغا بېشى.

كىشىنىڭ ئىشغا تومۇزدا قول توڭار.

مەست بىلەن بىللە ماڭساڭ ماڭ،
نەس بىلەن بىللە ماڭما.

مەسلىھەتلىك ئىش بۇزۇلماس.

ئېشىنى يەپ، تاۋىقىنى چېقىپتۇ.

ئېغىز يېسە، يۈز ئۆيىلار.

ئىتتىرىپ بەرگەننى ئىت يېمەس.

ئىت قىلغاننى ئىت ئىگىسى قىلماس.

ئىچى يامانلىق كۆڭلى خۇش بولماس.

ئىچى يامانلىق ئىچىگە ئۇر.

ئىشەنگەن تاغدا كېيىك ياتماپتۇ.

ئىشى يوقنىڭ كارى يوق.

ئىككى باشنى قوشماق ساۋاب، ئايرىماق گۇناھ.

ياردەم قىلدىڭ — خوپ قىلدىڭ؛
مىننەت قىلدىڭ — يوق قىلدىڭ.

يۆلەكلىك تام يىقىلماس.

يىغلىغاندىن ھال سورا،
كۈلگەندىن پۇل (سورا).

يىقىلغانغا يۆلەك بول،
يىرتىلغانغا ياماق بول.

ئۆتنىگە لاپقۇت،
ئۆتۈككە ئاپقۇت.

ئۆز نەپسىدىن كەچمىگۈچە،
كىشىنى خۇش قىلغىلى بولماس.

ئۆز ئۆيىنى سىيرىپ سۈپۈرەر،
كىشىنىڭ ئۆيىگە قېقىرىپ تۈكۈرەر.

ئۆزۈڭدە يوق — ئالەمدە يوق.

ئۆزۈڭنى بىل، ئۆزگىنى قوى،
كۆتۈڭنى قىس، يولۇڭغا ماڭ.

ئۆزۈمنىڭ دېسەم، ئۆكۈزدەك كۈچۈم بار،
كىشىنىڭ دېسە، ئانچە - مۇنچە ئىشىم بار.

ئۆزى ئۈچۈن ئۇخلاپ،
كىشى ئۈچۈن چۈش كۆرەر.

ئۆلگەن بولسا ئېكىنىنى تاكاي،
تىرىك بولسا يارىسىنى.

ۋاپاسىز ئادەمدىن، ۋاپادار ئىت ياخشى.

— ۋاپاغا جاپا بارمۇ؟
— ئىزدىسە تېپىلار.

ئادەتنىڭ دورىسى يوق،
مەسچىتنىڭ موريسى (يوق).

ئادەم ئەپتىدىن بىلىنەر،
ئوت تەپتىدىن.

ئادەم دېگەن ھۆل نېمە.

ئادەم گۈلدىن نازۇك، تاشتىن قاتتىق.

ئادەمنىڭ ئالدى گۈل، كەينى تىكەن.

ئادەمنىڭ يۈزى ئاپتاپتىن ئىسسىق.

ئادەمنىڭ يىلتىزى يوق.

ئادەم ئوخشاش، خۇي - پەيلى ئوخشىماس.

ئادىتىم ئامىتىمنى قاچۇردى.

ئاغرىق قالسىمۇ، ئادەت قالماس.

ئاغزى ئوچۇق ئاچ قالماس.

ئاغزى ئىتتىكنىڭ دوستى ئاز.

ئاغزى يۇمشاق گۆش يەيدۇ،
ئاغزى قاتتىق مۇش (يەيدۇ).

مەجەز - خۇلق ۋە كىشى تەبىئىتى توغرىسىدا

ئات ئېشەكنىڭ خۇيىنى ئالار،
ئېشەك ئاتنىڭ خۇيىنى ئالماس.

ئاچچىق بولساڭ تۇزدەك بول،
تاتلىق بولساڭ قەندەك بول.

ئاچ كىشىنىڭ ئاچچىقى يامان.

ئاچ كىشى ئۇرۇشقاق كېلەر،
ئوروق كىشى تىرىشقاق (كېلەر).

ئاختامنىڭ چالمىسى يامان،
خوتۇن كىشىنىڭ لالمىسى (يامان).

بىجىقسم خوتۇن چاي قاينىتقۇچە،
چاققان خوتۇن ئاش پىشۇرار.

بىر ئادەمنى چۈشىنىش ئۈچۈن بىر تاغار تۇزنى
بىللە يېيىش كېرەك.

بىر پۇل بىرىپ ئۇسسۇلغا سالما،
ئون پۇل بېرىپ توختىتقىلى بولماس.

بىر پىلەكتە ئون خەمەك،
ھەربىرىنىڭ تەمى بۆلەك.

بىر جاندىن، بىر نانىدىن، بىر خانىدىن زېرىكمەس كىشى.

بىر مەستىن قورقمەن، بىر مۆرىمەستىن.

بىشەم خوتۇن بىر كۈنلۈك،
بېزەكچى خوتۇن بەش كۈنلۈك.

بىمايا كۈلكىچى بولما،
بىھىساب ئۈيقۇچى (بولما).

پادىشاھنىڭ كۆڭلى پاقىغا چۈشۈپتۇ.

تارتىنغان ئاچ قالار.

تاسما يېگەن ئىتنىڭ خۇيى ئۆلگۈچە قالماس.

ئالتۇن چىشلىق كۈلگۈنچەك،
دىلى يۇمشاق كۆڭۈلچەك.

ئالدىدا يايلىسى يوق،
كەينىدە قوۋيرۇقى (يوق).

ئانچىلىك ئاچچىق پىيازدىمۇ بار.

ئەرنىڭ كۆڭلى ئەۋرىشىم.

ئەگرى قوزۇقتا دونايى توقماق.

بۇقا بوينىغا يىغار، ئايدال قويىنىغا.

بۆرە بالىسى تاغقا قاراپ ھۇۋلار.

بۆرە قەرىسا، ئىتلىقى بار.

بەشى تازنىڭ كۆڭلى نازۇك.

بەشى قايغان، پۇتى تايغان.

بەشىگە ھەر بالا كەلسە،
ئۆزۈگىنىڭ خوي - پەيلىدىن كۆر.

بىلى بوشنىڭ گېپى بوش.

تۆگە سىيگىچە قۇيرۇقنىڭ قۇم باسار.

تۆگە ئۇسسۇل ئويناسا، يەتتە ئېتىز زەدەكنى بۇزار.

تۆكى قايانغا ياتسا، شۇ يانغا سيلا.

تېجىمەل توپاقنى چىمدىپ ئۆلتۈرەر.

تېرىككەننىڭ جېنىنى ئال.

جاڭگالدا ھاڭرىغان ئېشەك شەھەردە ھاڭرىيالماس.

جاھىللىق ــ جان ئازابى.

جىلە قىلساڭ، مۇشۇكمۇ چىشلەيدۇ.

جىمغۇرنىڭ چىشى قولتۇقىدا.

جىمغۇرنىڭ ھۇنىرى ئېچىدە.

چاقماق جۇۋاننى بۆشۈك ئاستىدا كۆرۈڭ.

چاقماقنىڭ بار، لايپاسقا يوق.

چىدىماسىڭ ئۆيى پايلىماسىڭ قېشىدا.

چىراي تاللىما، مىجەز تاللا.

تاغقا چىقسا كېيىك.
سۇغا كىرسە بېلىق.

تاماگەرنىڭ تامىقى قۇرۇق.

تەرساغا گەپ ئۆتمەس،
تاشقا مىخ (ئۆتمەس).

تەرى ياماننىڭ مېھرى ياماق.

تەلۈە تەپسە، زەنجىر ئۈزەر.

تەلۈە تۆرنى بەرمەس.

تەلۈنگە چوماق تۇتقۇزما.

تەلۈننى قورقۇتماق — ئۆلۈكنى تىرىلدۈرمەك.

تەلۈننىڭ تېرىسى قېلىن.

توخۇ داڭگال چۈشەر، ئۆچكە جاڭگال.

توخۇ قونداقتا چىققاندا ھەممىنى ئۇنتار.

توڭگۇز تېرىسى سېسىقلىقىدىن ئاش يېمەس،
ئادەم تېرىسى ئۇلۇغلۇقىدىن.

توڭگۇز دۇمبا بىلەن سەمرىيدۇ.

سۆگەتكە ئەۋرىشىملىك، قېيىنغا قاتتىقلىق يارىشار.

سۈت بىلەن كىرگەن خۇي جان بىلەن چىقار.

سىپايە سىرىنى يوشۇرالماس،
پۇچۇق بۇرنىنى (يوشۇرالماس).

سىركىسى سۇ كۆتۈرمەس.

شاپاقتا تېيىلىپ، ئۇرۇقتا زوك ئولتۇرۇپتۇ.

شەپشەك ئېرىق ئاتلار،
ئېغىر - بېسىق دەريا (ئاتلار).

قاپىقى جۇتنى قىچقىرىدۇ.
كالپۇكى يەرنى سۈپۈرىدۇ.

قارغىشچى ئېغىزغا قاغا چىچىۋن.

قاسساپقا پۇل بېرىپ، ناۋايغا قاراپتۇ.

قاغا قاقىلدىمىسا، قۇشلارنىك كۆزىنى چوقۇپ بولارىدى.

قوشناك قارىغۇ بولسا، كۆڭۈڭنى قىنس.

قېرىشقانىنىك قارنى ئاچ.

قېلىنلىق — يېرىم دۆلەت.

چىراينىڭ ئاقلىقىدىن كۆڭۈلنىڭ ئاقلىقى ئەلا.

خوتۇن كىشىنىڭ جەننى قىلىدۇ بىر.

خۇيى بار قىز ئۆي تۇتالماس.

خۇيى ياماننىڭ پەيلى يامان.

دەريادا غاز تولا،
قىز بالىدا ناز (تولا).

دورامچۇقنىڭ ئاغزى پۇچۇق.

دوزاخقا ئۆگەنگەن كۆڭۈل بېھىشكە كۆنەلمەپتۇ.

دوستۇمنىڭ كۆڭلىنى ئايالىم، بويۇمدا قالدى.

دىل ئازاردىن خۇدا بىزار.

زىددى پەسنىڭ تېگى پەس.

سايادا يۈرگەن تايادا يەر.

سەتلىكىمنى بىلىندۇرمىگەن ـ خۇش خۇيلۇقۇم.

سوقۇشقاق خوراز سەمرىمەس.

سۇس ئەردىن چۇس ئايال ياخشى.

كۆڭۈلچەكنىڭ كۆڭلى لوچۇق.

كۆڭلىمدىكى كۆڭۈل كۆمۈلگۈچە.

كۆچى يۇقنىڭ ئاچچىقى يامان.

كۆلگەك قىزغا يېگىت ئەگىشەر،
چىچقاق بالىغا ئىت.

كۆندۈزى سۆزلۈگەك،
كېچىسى جۆيلۈگەك.

كىشىنىڭ تۆگىمدەك ئەيبى كۆرۈنەر،
ئۆزىنىڭ تۆگىدەك ئەيبى كۆرۈنمەس.

كىمنىڭ ھارۋىسىنى ھەيدىسەڭ،
شۇنىڭ ناخشىسىنى ئېيت.

لالما بولغۇچە، سالما بول.

لەقەم قويۇش خىزمىتىڭ ئىشى.

مال ئىگىسىنى دورىمىسا ھارام.

مەن كۆرمىگەن يېرىڭ بارمۇ،
سىڭا يېقىڭ تارتۇق.

موللا ھوشۇرىنىڭ بېرى شۇ.

قهيىدىغان ئابدالنىڭ خۇرجۇنىغا زىيان.

قىتمىغىرنىڭ ئىچى زىدە،
سەرىق يۆگەك باسقان بىدە.

قىرىق كىشى بىر ياق،
قىڭغىر كىشى بىر ياق.

قىلىچتەك ئۆتكۈر بولما،
تاياقتەك قاتتىق بولما.

كاللا دېسە، پاقالچاق دەيدۇ،
پىشۇرۇپ بېرەي دېسە، خام يەيمەن (دەيدۇ).

كاۋا ھېچقاچان قوغۇن بولماس.

كاۋا ئىچىدە ئۆسسەك، يۇمىلاق بولسەن،
تەرخەمەك ئىچىدە ئۆسسەك، ئۇزۇنچاق (بولسەن).

كەم سۆز يىگىت — ساز يىگىت،
مەددىھ يىگىت — ماز يىگىت.

كۆز — نۇرنىڭ ئۇۋۇسى،
كۆكۈل — سىرنىڭ (ئۇۋۇسى).

كۆز ئىسسىق، يۈز توڭماس،
چىش سوغۇق، ئىغىز كۆيمەس.

ئۇرۇشقاق خوتۇن تۆل قالار.

ئۆردەك دەيدىكەن: كۆتۈم ئامان بولسا،
ھەممە كۆلنى سېغىتىمەن.

ئۆرۈك ئۆرۈكنى كۆرسە ئالا بولار.

ئۆزۈڭنىڭ كىملىكىنى بىلمەكچى بولساڭ،
كىشىنىڭ قىزىغا ئەلچى ئەۋەتىپ كۆر.

ئۆزى قوڭغۇزدەك،
گېپى توڭگۇزدەك.

ئۆزى مۇزلۇقنىڭ گېپى تۇزلۇق.

ئۆزى ياۋاش، ئاغزى بەڭباش.

ئۆكۈز ئۆلگەندىمۇ كۆزىنىڭ ئالىسى كەتمەس.

ئۆگەنگەن خوي ئۆلگۈچە قالماس.

ئۆگەنگەن كۆڭۈل ئۇجمە پىشقۇچە.

ئۆلەرمەن ئېشەك ئۆلتۈرۈپ تېپەر.

ئۆلۈكنىڭ كۆزى يامان،
ئۇرۇشقاقنىڭ سۆزى.

ماشىنىڭنى هارۋىغا قاتساڭ،
كاتتىڭ ئاستىغا سۆرىمەيدۇ.

مىلجىڭ ئادەم سۆز بۇزار،
قىڭغىر هارۋا يول (بۇزار).

مىلجىڭنى ئەزمە يېڭىدۇ،
ئەزمىنى خۇدادىن بەزمە يېڭىدۇ.

نوقانچىنىڭ كۆزى ياماق،
سۇخەنچىنىڭ سۆزى (يامان).

هەر بىر سارائ دېگەندە،
بىر چىشلەم گۆشى سارائ بولار.

هەر كاللا — بىر دۇنيا.

هەسەن ئاكام ئاچچىق،
مېغىزلىرى تاتلىق.

ئوچۇق چىراي — قاينات چاي.

ئوچۇق يۈز — نېمەت ئۇستىگە نېمەت.

ئولتۇرسا ئوچاقنى ئۆرۈپتۇ، قوپسا موراننى.

ئويماقسىز خوتۇن بولماس،
تىغسىز ئەر (بولماس).

ئىچى تارىنىڭ كۆڭلى تىنماس.
ئېشەك مىنگەننىڭ پۇتى (تىنماس).

ئېگىزنىڭ ئاچچىقى كەلگۈچە،
پاكارنىڭ جېنى چىقار.

ياغاچ قۇلاققا گەپ ئۆتمەس.

يامانلىغانغا يامان قوينىڭ كاللىسى.

يەكچەشمىنىڭ شەھرىگە بارساڭ، بىر كۆزۈڭنى قىس.

يەۋەتكۈدەك تاتلىق بولما،
تۆكۈرۈۋەتكۈدەك ئاچچىق (بولما).

يۇۋاشتىن قاپلان چىقىدۇ.

يۇۋاش ئۇينىڭ مۇڭگۈزى ئىچىدە.

يۈزى قېلىننىڭ ساقلى قاتتىق.

يېڭى كوزىنىڭ سۈيى سوغۇق.

يىراقنىڭ يېقىنى بار،
ساراڭنىڭ ماقۇلى (بار).

ئوخشىمىغان ياماقلىقلارنى ئوخشىتىدىغان ياماقلار

ئېشەكنى ئۇرغانغا ئات بولماس.

ئېغىر چامدىغۇچە، يېنىك سەكرەيدۇ.

ئېغىرلىق تاشقا يارالغان،
يېنىكلىك قامغاقتا.

ئېغىرلىق — رەھمانلىق،
يېنىكلىك — شەيتانلىق.

ئىت كاللىسى تەخسىدە توختىماس.

ئىتمىكىن دېسەم، قۇيرۇقى يوق،
كالىمىكىن دېسەم، مۈڭگۈزى (يوق).

ئىتنى قاۋايدۇ دەپ، ئاغزىنى كەسكىلى بولماس.

ئىتنىڭ ئاغزىغا سۆڭەك تاشلا.

ئىتنىڭ ساددىلىقىدىن تۈلكە تۆرگە چىقىۋاپتۇ.

ئىت ئۇرغۇچىغا ئامراق.

ئىت ئىتلىقىنى قىلمىسا كۆڭلى تىنماس،

پوقاقتا یاقا یاراشماس.

پوقاقنىڭ ئۇستىگە سۆگەل چىقىپتۇ.

پۇتى كىچىك چاققاننى كىيەر،
پۇتى يوغان تاپقاننى.

پۇلى تۆگىگەندە پوقىقنى سىيلاپتۇ.

تاز بازارغا بارسا، شۇم خەۋەر تاپار.

تاز باشقا يېشىل دوپپا.

تاز بولساڭ گەدەنگىچە بول.

تاز بىلەن تاز تارغاق تالىشىپتۇ.

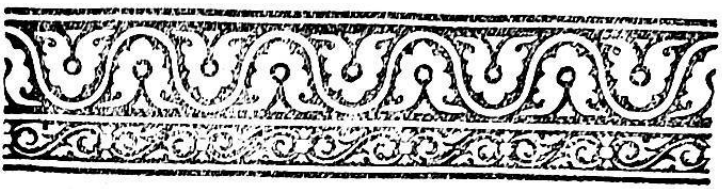
تاز تازنى كۆرسە، بېشى قىچىشار.

تاز تېكىردا①، توشقان تېتىردا.

تاز جابدۇنغۇچە، توي تارقاپتۇ.

تاز چۈننىنى قوندۇرماس،
چۈننى تازنى تىندۇرماس.

① تېكىر — تەكىي

تۈرلۈك جىسمانىي ئەيىبلەر توغرىسىدا

ئاتنىڭ ياخشىسى بوز بولىدۇ،
ئەرنىڭ ياخشىسى تاز (بولىدۇ).

ئاقساق يول تالىشار،
پىخسىق پۇل (تالىشار).

ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چارقۇيرۇق.

بۇرگىدەك ئەيىبسىم تۆگىدەك كۆرۈندى.

بىر كۆزى قاسساپتا، بىر كۆزى ناۋايدا.

پادىشاھ بىلەن تاز چىقىشالماس،
ئۆردەك بىلەن غاز (چىقىشالماس).

تازلى خوجام دەپتۇ،
پاخشەكنى خېنىم.

تازنىڭ كۆزى چاچتا،
قىزنىڭ كۆزى قاشتا.

تازنىڭ نېمىسى بار؟ — تۆمۇر تارغىقى.

توكۇرنىڭ ماڭىدىغان يولى كۆپ،
گاچىنىڭ دەيدىغان گېپى.

توكۇرنى ياردا تۇت،
توشقاننى قاردا.

توكۇر ئۇسسۇلچى، كېكەچ غەزەلچى.

چاپاق خوتۇننىڭ جىتاق ئېرى بار،
ياغاق ئاتنىڭ مايماق ئېگىرى (بار).

چاپاقنىڭ كۆزىدىن ياش قۇرۇماس،
ماڭقىنىڭ بۇرنىدىن قاقاچ (قۇرۇماس).

خانغا ياڭىغان ئېشىم تازغا يارىماپتۇ.

دوك گۆرگە كىرگەندە تۆزۈلەر.

دۇدۇق سۆزگە يارىماس،
ئوغرى كۆزەتكە.

تاز خۇش خۇي كېلمەس،
گومۇش بەتخۇي.

تازغا تارغاق بەرسەڭ، يېلىم تىلەيدۇ.

تازغا كەمچەت تۇماق ياراشماس.

تازغا مەنسەپ تەگسە، چەللىدە ئات چاپار.

تاز قىزغا ئەر تاپماق —
قىدام كەكىگە① ساپ تاپماق.

تاز كارامەتچى كېلەر،
پوقاق دارامەتچى.

تاز گۈل تاپسا، قىسقىلى جاي تاپالماس.

تازنى ئاپتاپتا قىستاپتۇ.

تازنى تاز دېسە، ئۆلگۈسى كېلەر،
ساقنى تاز دېسە، كۈلگۈسى كېلەر.

---

① قىدام كەكە — كۆزى ۋە چۈلدىسى يوق، ئەڭ قاتتىق ياغاچنىڭ ئاچىسى بىلەن ساپلىنىدىغان كەكە. بۇنداق كەكىنى شىمالىي شىنجاڭدا ھارۋا ياسايدىغان ياغاچچىلار ئىشلىتىدۇ.

قارىغۇنىڭ چاپاق ئادىتى بار.

قارىغۇنىڭ كۆزى كۆرمەسمۇ، كۆڭلى تۇيار.

قارىغۇنى يار بويىدا قىستاپتۇ.

قارىغۇ ئېشەككە تۈزلۈق سۇ،
قاتتىق نانغا مۇزلۇق سۇ.

قوتۇر كالىغا مۆڭگۈز ياراشماس.

كۆزى يوقنىڭ ئۆزى يوق.

كېكەچ سۆزلىسە، ئېغىز ئاچۇرماس.

گاچا قىزنىڭ تىلىنى ئانىسى ئۇقار.

گاس بىلەن ئورتاق بولدۇم،
گەپ ئاڭلىتالماي پورداق بولدۇم.

گاس گەپكە ئارىلاشما،
قارىغۇ پال سالار.

گاس گۈمانخور كىلەر،
ئوغرى قەسەمخور.

ساراڭغا سوت يوق.

ساراڭنىڭ ئوڭى يوق،
چالمىنىڭ قوڭى (يوق).

سوقۇرنىڭ ھىيلىسى شەيتانغا دەرس.

سوقۇر — يوقنى ئوقۇر.

سىيگەك سۇغا ئامراق.

قارىغۇ باتۇر بولار.

قارىغۇ تۇتقىنىنى قويماس،
گاس ئاڭلىغىنىنى.

قارىغۇغا چوڭ يول تار كېلەر.

قارىغۇغا كېچە - كۈندۈزنىڭ پەرقى يوق.

قارىغۇغا يول كۆرسەتسەڭ، ئۆزۈم تاپقان يول، دەر.

قارىغۇ كۆز قىسالماس،
چولاق مىشقىرالماس.

قارىغۇ ماشۇككە ئۆلۈڭ چاشقان ئوچراپتۇ.

قارىغۇنىڭ تىلىكى ئىككى كۆز.

لىگگى سەنتىن گۈلدىسە تۇغۇلار.

ياخشى ئاتتا بىر ئەيىب.

يېشىل كۆلدە غاز ئۈينايدۇ،
چۈمۈن بىلەن تاز ئۈينايدۇ.

گاس ئىككى كۆلدۇ: خەقنىڭ كۆلگىنىگە قاراپ بىر، گەپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن يەنە بىر.

مايماق توكۇرنى دوراپتۇ.

مەككىدىمۇ شۇ تاز،
مەدىنىدىمۇ شۇ تاز.

ھاسا ــ قارىغۇنىڭ كۆزى.

ھەر كاللىدا بىر خىيال،
تاز كاللىدا مىڭ خىيال.

ھۆكەر يانغا ئۆتسە، يازغا تەۋە،
تۇماق گەدەنگە چۈشسە، تازغا تەۋە.

ئون تازنىڭ توققۇزى ھەييار،
ئون سوقۇرنىڭ توققۇزى مەككار.

ئۇراي دېسەم، قولۇم چولاق،
تېپەي دېسەم، پۇتۇم توكۇر.

ئېرى تاتۇقنىڭ خوتۇنى پۇچۇق.

ئىچ مايماقنى ئېلىپ قاچ،
تاش مايماقنى تاشلاپ قاچ.

ئاتىسى تۇرۇپ، ئوغلى سۆزلىگەندىن ھېكايە

ئاتىسىنى بالىسى دوراپتۇ،
گەپ ئاڭلىتالماي ئانىسى جوراپتۇ.

ئاغزىڭنى ئۆگەتمىگىن كوت - كوتقا،
ئېتىڭنى ئۆگەتمىگىن سوك - سوكقا.

ئالداپ يەڭ، بالام،
شىلاپ يەڭ، بالام.

ئانا قۇشقاچ پاتقان كاماغا بالا قۇشقاچ پاتماپتۇ.

ئەخلاق ــ ئادەم زىننىتى.

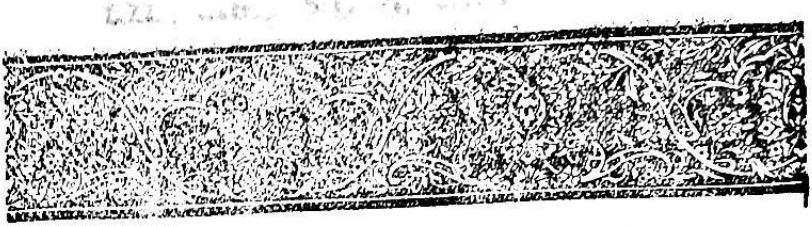
ئەدەبلىك بالا ئويۇننى ئويۇن قىلىدۇ،
ئەدەبسىز بالا ئويۇننى قۇيۇن قىلىدۇ.

ئەدەبنى ئەدەبسىزدىن ئۆگەن.

ئەركە بالا ــ جانغا جازا،
چوڭ بولغاندا بالا - قازا.

ئەركىلىتىۋەرسەڭ ئېشەككىمۇ مۈڭگۈز چىقىدۇ.

باش بويۇن بىلەن،
بالا ئويۇن بىلەن.

ئەدەب - ئەخلاق ۋە تەربىيە توغرىسىدا

ئاپتاپ تۇرۇپ يامغۇر ياغقاننى كۆردۈم،
كۈلۈپ تۇرۇپ ئۇرۇشقاننى.

ئاتا باشلىمغاننىڭ پوردىقى چوڭ،
ئانا باشلىمغاننىڭ ئەمچىكى (چوڭ).

ئاتا كۆرگەن ئوقيا ياسار،
ئانا كۆرگەن كىيىم پىچار.

ئاتىسى ئاتمىغان قوڭغۇزنى،
بالىسى ئېتىپتۇ توڭگۇزنى.

ئاتىسى بولۇشقاقنىڭ ئوغلى ئۇرۇشقاق،
ئانىسى بولۇشقاقنىڭ قىزى يىغلاڭغۇ.

تەلىم بېرىش ئۇچۇن تەلىم ئال.

توخۇنى تاخ دېمە،
مۇشۇكنى پەش (دېمە).

تىلىگەننى تىلىمەك،
مۇتتەھەمنى يوللىمەك.

چوڭۇلنىڭ پۇتىدىن ئۆگەن،
قۇشقاچنىڭ تىلىدىن.

چىراي كۆرۈپ ھال سورا.

خامنى بۇزغان شانسى،
قىزنى بۇزغان ئانسى.

خۇشامەتچى بولماي دېسەك، تەمەگەر بولما.

زېرەكلىك بولماق، تېرەكلىك بولماق،
كۆڭۈلچەك بولماق، ئېرىنچەك بولماق.

قولۇڭنى سوزغان يەرگە پۇتۇڭنى سوزما.

كالاڭغا كۆڭۈل بۆلگۈچە،
ھالاڭغا كۆڭۈل بۆل.

بالانى مەكتەپكە بەر،
بولمىسا، مەشرەپكە بەر.

بالانى مەيلىگە قويۇپ بەرسەڭ، بېشىڭغا چىقار،
چۈننى مەيلىگە قويۇپ بەرسەڭ، ئېشىڭغا چىچار.

بالىنى ئالدىدا يۈرۈپ باق،
كالىنى كەينىدە يۈرۈپ.

بالىنى ياشتىن ئۆگەت،
خوتۇننى باشتىن.

بېتى ئەدەب كۆرمىگەن،
كۆتى تاھارەت (كۆرمىگەن).

پۇتالمىغان ياغاچ پۇتاقلىق.

پۇل يىغقان باي ئەمەس،
نەپسىنى يىغقان باي.

پىرىگە قاراپ مۇرىت بولار،
ساقالغا قاراپ بۇرۇت.

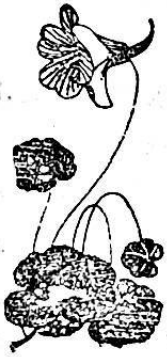
تەربىيە باشتا قاتتىق بولسا، ئاخىرى تاتلىق بولار.

تەرتىپنى سەن تاپمىساڭ،
تەرتىپ سېنى تاپىدۇ.

ئىشىك ئوچۇق بولسىمۇ سوراپ كىر.

ياخشىدىن ئۆگەن، يامانىدىن يىرگەن.

ياغاچنى رەندە تۈزەيدۇ،
ئادەمنى تەربىيە.

كۆلمه كىشىنىڭ دەردىگە،
ئۆزۈڭگە كېلەر ئەتىگە.

كىشىنىڭ ياخشىلىقىنى كىشىگە دە، ئۆزىگە دېمە،
كىشىنىڭ كەمچىلىكىنى ئۆزىگە دە، كىشىگە دېمە.

موماي باققان بالا — تامدىن سەكرىگەن كالا.

ئەسەبەت ئاچچىق، مېۋىسى تاتلىق.

هارغاندىن هال سورا، گەپ سورىما.

هايات چېغىمدا تىللىما،
ئۆلگىنىمدە يىغلىما.

ئوغلۇڭ ئۆسسە، ئۇلۇغلار بىلەن قوشنا بول،
قىزىڭ ئۆسسە، قىلىقلىقلار بىلەن.

ئۇراي دېسەم يالغۇز بالام،
ئۇرماي دېسەم ياۋۇز بالام.

ئۆلگەنىڭ ئەيىبىنى كوچىلىما.

ئېشەك تەمىنىگە ئېشەكلىكتىن باشقىنى ئۆگەنمەس.

ئېشىكى كەينىدە، تەمىسى ئالدىدا

باش كىچىك، تۇماق يوقان،
پەل كىچىك، ئىلاپ يوقان.

تاغنىڭ زىننىتى قورام تاش،
ئادەمنىڭ زىننىتى ئۇستىباش.

تېشى پال - پال، ئىچى تال - تال.

چاچنىڭ ئۇزۇنى ئۇلاق،
سۆزنىڭ سۆزۈكى بۇلاق.

خۇرۇم چاپان، بۇدۇر چاچ،
ئۇچ كۈن بولدى قورساق ئاچ.

دۆلەت كەتسىمۇ كەتسۇن،
سۆلەت كەتمىسۇن.

دۆلەتمەن بولساڭمۇ، سۆلەتمەن بولما.

رەڭمۇ رەڭ بولاي دەيمەن،
ھېچنېمە رەڭ بولالمايمەن.

سۇ كېتىدۇ، تاش قالىدۇ،
ئوسما كېتىدۇ، قاش قالىدۇ.

قاپاقنى پۇلغا ئالماي، باراڭنى پۇلغا ئالار.

قارا قىز سوپۇنغا ئامراق.

زېبۇ زىننەت ۋە ياسانچۇقلۇق توغرىسىدا

ئادەمگە كىيىم كېرەك،
شەھەرگە جىرىم.

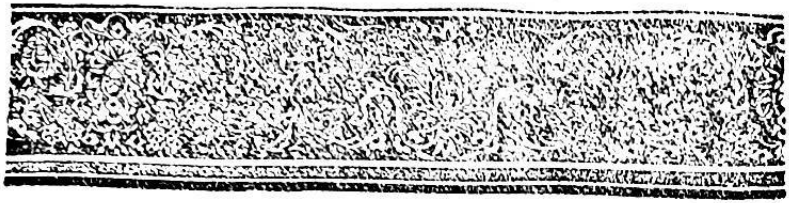
ئادەمنىڭ سۆلىتىگە قارىما، ئەمگىكىگە قارا.

ئارپا - تېرىق ئاش ئىكەن،
ئۈنچە - مارجان تاش ئىكەن.

ئاناڭنى داداڭغا پەردازسىز كۆرسەتمە.

ئايالنىڭ كىيىمى پۇتمەس،
ھارۋىنىڭ جابدۇقى (پۇتمەس).

ئىستىرىدىن پەۋزى چوڭ.

ئىشق - مۇھەببەت ۋە چىراي توغرىسىدا

ئاشىقچىلىقتا ئۆلۈم كۆزگە كۆرۈنىمەس.

ئاشىققا باغدات يىراق ئەمەس.

ئاشىقلىق ئاسان، جۇدالىق تەس.

ئاقىنىڭ سەتلىكى بىلىنىمەس،
قارىنىڭ چىرايلىقلىقى.

ئاي دېسە ئاغزى بار،
كۈن دېسە كۆزى بار.

ئايرىلغانغا ئۆلىمەيمەن،
ئەقىدەمگە يىغلايمەن.

قۇرۇق سۆلەت، ياغاچ پەشمەت.

قىزنىڭ كۆزى قىزىلدا.

قىزنىڭ كۆزى ئوسمىدا،
تازىنىڭ كۆزى پوسمىدا.

كۆلنىڭ يارىشقى تال،
قىزنىڭ يارىشقى خال.

كىيىنىڭ پەرۋانە بولماس،
ياسانچۇق مەردانە (بولماس).

كىيىنىڭ گۈلگە ئامراق،
ياسانچۇق كىيىمگە.

ئۆتمەس پىچاق ئاسقۇچە،
چىشلەپ يېگەن ياخشىراق.

ئۆزى بىر غېرىچ، ساقىلى ئىككى غېرىچ.

ئېشىكىگە يارىشا توقۇمى.

ئېشىكى ئۇچ تەڭگە،
توقۇمى بەش تەڭگە.

ياسانچۇق مۇزلىمايدۇ، تىترەيدۇ.

ياغاچ پىچاققا تۆمۈر غىلاپ.

تاشلاپ قاچىدىغان قىز بار،
ئېلىپ قاچىدىغان جۈۋان.

تالالىقى بار، ئۆيى ئىچىلىكى يوق،

تەك تېگى بىلەن،
تېزەك قېپى بىلەن.

جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتمەس.

چېچىدا ئۇلىقى يوق،
يۈزىدە يامىقى (يوق).

چېكىشمىگۈچە بېكىشمەس.

چىرايغا چاي قۇيۇپ ئىچكىلى بولماس.

چىراي كۆيدۈرەر، خۇلق سۆيدۈرەر.

چىرايلىقتا ۋاپا يوق.

چىرايلىق چىرايلىق ئەمەس، سۆيگەن چىرايلىق.

چىرايلىقنىڭ چىقىمى تولا.

چىرايلىقنىڭ ئوتى يامان،
سەتنىڭ ھالى.

ئەرنىڭ ئېزىتقۇسى خوتۇن.

ئەل ئارسىز بولماس،
يىگىت يارسىز (بولماس).

بازاردا مىڭ كىشى،
كۆڭۈلدە بىر كىشى.

باشتا ئوتتەك قىزىپتۇ،
ئاخىردا پوقتەك سوۋۇپتۇ.

بوۋاق سۆيگەننى بىلمەس،
نادان كۆيگەننى (بىلمەس).

بويىنىنى ئېگەلمىسەڭ، قولىنى سۆي.

بېشىڭنى كىم سىلىسا، ماشايىخىڭ شۇ،
يېنىڭدا كىم ئولتۇرسا، چىرايلىقىڭ شۇ.

بىر بىلەن يۈرگەن ياخشى قىز،
ئون بىلەن يۈرگەن پاخشى قىز.

بىر كەپتەردە قىرىق قىزنىڭ نازى بار.

بىر يۈرەككە ئىككى يار سىغماس.

پاختەكتە بار كۆڭۈل تورغايدا يوقمۇ؟

سۆيگەن يارىم سەن بولسالا،
كۆرگەن كۈنۈم نېمە بولار؟

سۆيمەك ئاسان، كۆيمەك تەس.

سۆيمەيدىغان خوتۇن يوق،
كۆيمەيدىغان ئوتۇن (يوق).

سۆيمىگەنگە سۈركەلمە.

شەرتى كېتىپ، پەرتى قالدى.

قاش بىلەن كۆز جايىدا بولسا، باشقىسى بازاردا بار.

قۇلاق كۆزدىن ئاۋۋال ئاشىق بولار.

قىز تارتىنچاق كېلەر،
يىگىت غەم يېمەس.

قىزدىن ئارتۇق جۈۋان بار،
ئاتتىن ئارتۇق غۇنان (بار).

قىزغا قۇچاق لازىم،
قويغا پىچاق.

قىزنىڭ سۆيگىنىگە ئىشەنمە، كۆيگىنىگە ئىشەن.

قىزنىڭ ياخشىسى كېلىن بولغاندا بىلىنەر.

چىرايلىق يۈزدە ئەمەس، سۆزدە.

چىرايىڭنىڭ سەتلىكىگە ئەينەك ئەيىبلىك ئەمەس.

چىغر،قچى چىگىت دەيدۇ،
چوكانلار يىگىت (دەيدۇ).

خوتۇن كىشى مۇھەببەتنى قىرىق يىل ساقلار.

خېرىدارىڭ بولمىسا، زىبالىقىڭ نە كېرەك.

خىل خىلىدا ياخشى،
پىچاق قىنىدا.

زاھىتلىققا سەللە نە كېرەك،
مۇھەببەتكە دەللە (نە كېرەك).

ساغاندا① سانى كۆردۈم،
يەكەندە يارنى.

سۆيدۈرگەنمۇ تىل،
بەزدۈرگەنمۇ تىل.

سۆيگەن ئوتتەك ئىسسىق،
سۆيمىگەن پوقتەك سېسىق.

---

① ساغان — گۈمىنىڭ بىر يېرى.

كىمنى سۆيسەڭ، شۇ چىرايلىق.

كىمنىڭ ياڕى كىمگە قالماس،
كىمنىڭ مېلى كىمگە.

كىيىك ئوۋلاپ تاغقا چىق،
يارنى ئىزدەپ باغقا.

گۈگۈم ۋاقتىدا قىز كۆرمە،
قاش - كۆزنىنى ئۇز كۆرمە.

ماڭا كۆيگۈچە، بالاڭغا كۆي،
مېنى سۆيگۈچە، ئېرىڭنى سۆي.

مانتىغا پىياز، سامسىغا تۇز،
ھەركىمنىڭ ياڕى ئۆزىگە ئۇز.

مەندىن ياخشىنى تاپساڭ، ئۇنىتۇپ قالارسەن؛
مەندىن يامانىنى تاپساڭ، ئەسكە ئالارسەن.

مەيلى بارغا مايىل بول.

مەيلىڭ بولسا مەيخانە،
پۇلۇڭ بولسا سەيخانە.

مۇھەببەت چىراي تاللىماس،
ئۇيقۇ جاي (تاللىماس).

كۆرسەتكۈچ كۆزگە دورا
سۆيسەتكۈچ يارەككە.

كۆرۈپ ئەسلىمەي، ئەسلەپ كۆر.

كۆز كۆردى، كۆڭۈل سۆيدى.

كۆز كۆرمەي، كۆڭۈل سۆيمەس.

كۆزگە سىغقان كۆڭۈلگە سىغار.

كۆڭۈل ئاغرىقىنى كۆڭۈل بىرىپ ئال.

كۆڭۈل دېگەن پادىشاھ،
كۆيۈپ قالسا تارتىشار.

كۆڭۈلدىن كۆڭۈلگە يول بار.

كۆڭۈلسىزگە كۆڭلەك كىيگۈزمەپتۇ.

كۆڭۈل كۆڭۈلدىن سۇ ئىچەر.

كۆيگەن جۇۋانغا ئات تېزىكى ئاي كۆرۈنەر.

كۆيگەنگە كۆي، كۆرۈنگەنگە كۆيمە.

كۈندۈزى ناخشا ئېيتقان دەردى بار كىشى،
كېچىسى ناخشا ئېيتقان يارى بار كىشى.

ئۆپكىدە غىژ - غىژ،
يۈرەكتە پىژ - پىژ.

ئۆزى كەتكەن يارەي،
ئۆزى كەلگەن يارەي.

ئۆلۈمدىن قورققان ئاشىق ئەمەس.

ئۈزۈككە كۆز كېرەك،
قىزغا سۆز.

ئىچى كۆيمىگەننىڭ كۆتى قىچىشماس.

ئىشق ئوتى پۈتۈلگەنگە ئۆچمەس.

ئىشقى يوق ئېشەك،
دەردى يوق خەشەك.

ئىشقى يوق ياردىن ئىسسىق ئوچاق ياخشى.

ياخشى يارغا ئەلچى كېرەك ئەمەس.

يارنى تاپقاندا گەپ يوق،
گەپنى تاپقاندا يار يوق.

يارنىڭ سۈرىتىگە قارىما، خۇلقىغا قارا.

يار ئوتنىڭ يارىسى يوق.

مۇھەببەت ــ كۆرۈنمەيدىغان ئوت، تۇگىمەيدىغان دەرد.

مۇھەببەتنى سېتىۋالغىلى بولماس.

مۇھەببەت ئۆلۈمنى يېڭەر.

مىڭ پىراقىڭدىن بىر ئەلىمىڭ يامان.

ناز قىزغا يارىشار،
غاز كۆلگە.

ھەپسىلى يوق ئىشىق ئوتىدىن،
جېدىلى يوق كۆڭۈل تىنچلىقى ياخشى.

ھەر كىمنىڭ ئۆزىگە،
ئاي كۆرۈنەر كۆزىگە.

ھەممە چوكان يازدا چوكان،
ئەسلى چوكان ــ قىشتا چوكان.

ئوتىغا چىدىغان ئويناپىدۇ،
پۇلىغا چىدىغان چاپىنايدۇ.

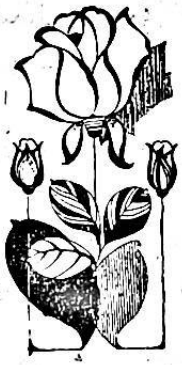
ئويىنغىلى قىز ياخشى،
تېپىلغىلى مۇز ياخشى.

ئويىنىمايدىغان جۇۋان يوق،
قاينىمايدىغان قازان (يوق).

يېڭى ئىدىشنىڭ سۈيى تاتلىق،

يېگىتلىككە ھەشەم كېرەك،
ھاجىلىققا ھەرەم.

يېگىتنىڭ مەردلىكى كەلگۈچە،
جۇۋانىنىڭ سېخىيلىقى تۈتۈپتۇ.

يار ئۇچۇن يىگەن تاياقنىڭ يارىسى يوق.

ياردىم چىقتى تالاغا،
مېنى قويدى بالاغا.

ياردىمنىڭ تىللىغىنى ــ چىللىغىنى.

ياردىم ئىشقى بىلەن كۆيدۇرىدۇ،
نازى بىلەن ئۆلتۈرىدۇ.

ياردىم يامانلىغانغا خۇش،
مەن قۇتۇلغانغا.

يالغۇزلۇقتا يار ياخشى.

يامانىنىڭ ئوتى يامان.

يامغۇر ياغمىغان ئۆگزە يوق،
قوزۇق قاقمىغان تام (يوق).

يان يەرنى شامال قاقىدۇ،
چىرايلىققا مەركىم باقىدۇ.

يۆگىمەچ ئۇنىدۇ تېرىمىسىمۇ،
كۆڭلى بار كىلىدۇ چىللىمىسىمۇ.

يۈز يۈزگە چۈشىدۇ،
مېھىر كۆزگە.

ئاتا ـ ئانا يوشۇرغانلى بالا ئاڭكارىلايدۇ.

ئاتا بولمىغۇچە ئاتا قەدرىنى بىلمەس.

ئات ئاتىدىن، ئادەم ئانىدىن.

ئاتا قارغىشى ئوق،
ئانا قارغىشى دوق.

ئاتاڭغا نېمە قىلساڭ، بالاڭدىن شۇنى كۆرىسەن.

ئاتاڭنىڭ نەسىھىتىنى بالاڭغا يەتكۈز.

ئاتاڭ ئۆلگۈچە، ئېتىڭ ئۆلسۇن.

ئات ئالساڭ، ئاي كېچە،
خوتۇن ئالساڭ يىل.

ئات ئالساڭ بويىنى كۆر،
خوتۇن ئالساڭ خۇيىنى.

ئاتامدا بولغۇچە، ئالقىنىمدا بولسۇن.

ئاتامنىڭ تاپقىنى ئانامنىڭ باركاللىسىغا يەتمەپتۇ.

ئاتا ئۆلمەي، ئاتا قەدرىنى بىلمەس.

ئائىلە، ئاتا — ئانا ۋە پەرزەنت توغرىسىدا

ئاتا - ئانا — بالىنىڭ ئەينىكى.

ئاتا - ئانا چۈمۈلىدەك يىغىدۇ،
بالىلار توخۇدەك چاچىدۇ.

ئانا - ئاناڭنى باقساڭ، بالىلىرىڭدىن خۇلۇق كۆرىسەن.

ئاتا - ئاناڭنى بېشىڭدا كۆتۈر،
بالىلىرىڭنى قولۇڭدا.

ئاتا - ئانام بولسا،
ئاغزى - بۇرنى بولمىسا.

ئاتا - ئانام يانچۇقۇمدا،
ئۇرۇق - تۇغقان ساندۇقۇمدا.

ئانا ئايىغدا جەننەت بار.

«ئانا» دىن ئۇلۇغ سۆز يوق.

ئانا كۆرۈپ قىز ئال،
قىرغاق كۆرۈپ بۆز ئال.

ئاناڭ ئۆگەي بولسا، تويۇڭ بۇزۇلار.

ئانىدىن ئالتە تۇغۇلساڭمۇ، ئۆتۈدىغىنىڭ يالغۇزلۇق.

ئانىسى پۇتمىسە، قىزى پۇتمەس.

ئانىسى تەپكەن موزاينىڭ جېنى ئاغرىماس.

ئانىغا يىغا، بالىغا كۈلكە.

ئەتىيازنىڭ ئاپتېپىغا كېلىنىڭنى سال،
كۈزنىڭ ئاپتېپىغا قىزىڭنى.

ئەردىن چىققان ئەرگە ئامراق،
يەردىن چىققان يەرگە.

ئەرسىز خوتۇن — يۇگەنسىز ئات.

ئەر قەيەردە بولسا، خوتۇن شۇ يەردە.

ئات تۇرۇقلۇقتا بۇزۇلار،
خوتۇن ئەرىلىقتا.

ئاتىسىزنى كۆيىتۇغۇل قىلما،
ئانىسىزنى كېلىن (قىلما).

ئاتىلىق ئوغۇل — خوجىلىق قۇل.

ئاتىنىڭ كۆڭلى بالىدا،
بالىنىڭ كۆڭلى دالىدا.

ئاتىنىڭ ھورى بالىنىڭ دولىسىنى ئىسىتالماس.

ئاجراشقانىنىڭ كۆتى ئېچىلار،
ئاجراشمىغانىنىڭ بەختى.

ئاچلىقتىن ئۆلسەڭمۇ، ئاتا - ئاناڭنى تاشلىما.

ئادەمنىڭ ھۈسى — بالا.

ئاشناڭغا ئىشىنىپ، ئەرسىز قالما.

ئاغىچا خوتۇن — خوتۇن ئەمەس،
مەڭگەن، خازان — ئوتۇن ئەمەس.

ئالتۇن باشلىق داداڭ بىلەن قالغۇچە،
پاخما باشلىق ئاناڭ بىلەن قال.

بالا ئانىسىنى يامان دېمەس؛
ئىت ئىگىسىنى.

بالا بار چاغدا ئاتا - ئانا ئوغرى بولار.

بالا بالا بولغۇچە، ئانىسى موما بولار.

بالا بىزنىڭ، ئەقىل ئۆزىنىڭ.

بالا تۇغۇلغۇچە، تام قۇرۇلغۇچە.

بالاڭغا بېرىپ باق،
ئارقىدىن تىلەپ باق.

بالاڭ ئۆلسە ئەركە باق،
ئېرىڭ ئۆلسە يەركە.

بالا ئۆملىگەندە، ئۆملىتەر.

بالا يىغلاپ چوڭ بولار،
قاپاق ساڭگىلاپ.

بالىدىن نەۋرە تاتلىق،
جىگدىدىن گۆلە (تاتلىق).

بالىسى بار خوتۇننىڭ بىر قولى بىلەن بىر پۇتى
ئىشىكنىڭ سىرتىدا.

ئەر كۈنلىسە، ئۆي تۈزۈلەر،
خوتۇن كۈنلىسە، ئۆي بۇزۇلار.

ئەر كىشى قازان بېشىغا ئاردىلاشسا، سۇپىدا ئۇن قالماس.

ئەر كىشى — مۇز تاغ،
خوتۇن كىشى — ئاپتاپ.

ئەرگە خوتۇننىڭ يېتى يوق،
ئوچاققا ئوتۇننىڭ (يېتى يوق).

ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن، يەر قىلغانمۇ خوتۇن.

ئەرنىڭ جەددى تۆرده ئولتۇرۇپ ئاچ چىقىدۇ،
خوتۇننىڭ جەددى مانتىدا① ئولتۇرۇپ توق چىقىدۇ.

ئەسكى چاپان يامغۇردا ياخشى،
ئەسكى خوتۇن ئۆلگەندە.

ئەگلەك كۆتۈرگۈچىلىكىڭ بولسا، ئەرگە تەگ.

بار - يوقى بىر بالام،
باش - كۆزى تاز بالام.

باغلاقتا تۇرمىغان ئىت كەسكىدە② تۇرار؛
ياخشىدا تۇرمىغان خوتۇن ئەسكىدە تۇرار.

① مانتا — ئوچاقنىڭ ئالدى.
② كەسكە — ئىتنىڭ بوينىغا باغلاپ قويۇلمىدىغان تاياق.

بىرىغا خوتۇن ئىگە، يوقىغا ئەر.

بېشىك ئىككى بولمىغۇچە،
قاچاك ئىككى بولماس.

بىر باشقا بىر بۆك لازىم.

بىر پىلەكتە يۈز خەمەك.

بىرگە تەگكەن ياخشى،
ئىككىگە تەگكەن پاخشى،
ئۈچكە تەگكەن باخشى.

پۇلسىز ئەر خوتۇنغا جىن كۆرۈنەر.

پىيازنىك كۆكىگە قارىما، بېشىغا قارا؛
ئۆگەينىك گېپىگە قارىما، بەرگەن ئېشىغا قارا.

تاز بولسىمۇ مېنىك ئاتام.

تاز دېمەي تېگىۋال،
ماز دېمەي كىيىۋال.

توي يات بىلەن ياخشى،
بەيگە ئات بىلەن.

ئۇغۇلغانىنىك رىزقى بىلله ئۇغۇلار.

بالسی بارنىڭ گېلى چويلا،
بالسی يوقنىڭ گېلى كويلا.

بالسزنىڭ مېلى هارام،
ئىمانسزنىڭ جېنى.

بالىلرىم ئۇششاق، پۇتۇمغا چۈشەك.

بالىلىق قاغىغا يەم تەگمەس.

بالىلىقنىڭ بالسنى باققۇچە، ئىشنى قىل.

بالىلىقنىڭ كۆڭلى ياش،
بالسزنىڭ باغرى تاش.

بالىلىق ئۆي بازار،
بالسز ئۆي مازار.

بالىنىڭ بېشى بايلىق.

بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر.

بەش بالامنىڭ ئانسى چوكان سېكىلەك.

بوۋاق دادىنى ئۇچ كۈندە تونۇيدىكەن،
ئانىنى قىرىق كۈندە.

بويتاقنىڭ ئەقلى ئىككى كۆزىدە.

چۈجىسى كۆپ توخۇغا ئوخشاپ تەكمەيدۇ.

چىرايلىقنى تاشلىساڭ تاشلا،
قەدىناسنى تاشلىما.

خانۇەيران قىلسا قىلسۇن،
داغى پەرزەنت قىلمىسۇن.

خوتۇن ئالساڭ يىراقتىن ئال،
ئېشەك ئالساڭ يېقىندىن.

خوتۇن ئەرگە قارايدۇ، ئەر يەرگە.

خوتۇن تاللىغان خوتۇنسىز قالار،
ئوتون تاللىغان ئوتۇنسىز.

خوتۇنغا ئامراق، بالىغا ئۆچ،
قايماقتا ئامراق، كالىغا ئۆچ.

خوتۇن قالسا ئەر تاپار،
ئەر قالسا مال تاپار.

خوتۇن قانىتى ئەر،
ئەر قانىتى ئات.

خوتۇن كىشى تىلى بىلەن تۇل بولار.

تۇغۇۋالمىغۇچە بالا بولماس،
سېتىۋالمىغۇچە كالا (بولماس).

تۇنجى تۇغۇتنى ئېرى تۇغدۇرۇپتۇ.

تۆت بۇلۇڭ، بىر كۇلۇك.

تۆت ئوغلى بارغا ئاتنىڭ نېمە كېرىكى؛
تۆت ئۆچكىسى بارغا باغنىڭ (نېمە كېرىكى).

تېپىشمىغۇچە ئېلىشماس.

تىرىكچىلىكنىڭ بەرىكىتى ياخشى خوتۇن بىلەن.

تىرىك چېغىدا ۋاي داد!
ئۆلگەندە پەريات.

جان ئوت، جان ئەر.

چوڭ ئۆينىڭ ئورتاق،
كىچىك ئۆينىڭ قورداق.

چۆگۈن ئالساڭ چەپچەكلىكنى ئال،
خوتۇن ئالساڭ ئەمچەكلىكنى (ئال).

چۈجە باققان توخۇنىڭ مەيدىسىدە تۈكى يوق.

چىمسى بار توخۇ ئۇچالماس.

خوتۇنى يوقنىڭ خۇدى يوق.

دەسلەپكى بىلەن ئۆي تۇتمىساڭ، ئۆلگۈچە پۇشايمان.

سامان — ئوتۇن بولماس،
جالاپ — خوتۇن (بولماس).

سەن تېرىيسەن، بالىلىرىڭ ئورۇدۇ.

سىيلاپ بېقىپ سىيلىغىنىڭدىن بىلدىم،
تىكىشاپ بېقىپ تىنىقىڭدىن (بىلدىم).

قاپىقى ئۇششۇق — ئۆزىگە تۇشلۇق.

قارا قازان قەيەردە بولسا، مەن شۇ يەردە.

قارا قازاننىڭ ئېشى تاتلىق.

قازان ئالساڭ، چېكىپ ئال؛
خوتۇن ئالساڭ بىلىپ ئال.

قازانغا چۆمۈچ كېرەك،
تاۋاققا قوشۇق.

قازىنى باشقىنىڭ قايغۇسى باشقا.

قاغا ئېيتار: ئاپئاق بالام،
كەرپە ئېيتار: يۇمشاق بالام.

خوتۇن كىشىنىڭ بېشى ــ
ئۆيىنىڭ ئېغىر تېشى.

خوتۇن كىشىنىڭ تۇللۇقىدىن،
ئەر كىشىنىڭ بويىتاقلىقى يامان.

خوتۇننى بەزىدە قۇشلا، بەزىدە مۇشتلا.

خوتۇننى زېرىكتۈرەي دېسەڭ، ھۆل ئوتۇن ئېلىپ بەر.

خوتۇننىڭ تاپقىنى ئىشىك بېشىدا ئېسىقلىق،
ئەرنىڭ تاپقىنى بوسۇغا تۈۋىگە تاشلاقلىق.

خوتۇننىڭ تۇغقىنى كەلسە، كۈندە گۈرۈچ،
ئەرنىڭ تۇغقىنى كەلسە، كۈندە ئۇرۇش.

خوتۇننىڭ گېپى غار بولسا،
ئەرنىڭ كۈنى خار بولار.

خوتۇننىڭ ئوبدىنى ئېرىنى باقار،
دېھقاننىڭ ئوبدىنى يېرىنى (باقار).

خوتۇنۇڭ بېشىم بولسا،
سەن بېغىم بول.

خوتۇنۇم ئۆلدى ــ قامچام سۇندى.

خوتۇنى ياخشى شۇمشەيمەس.

قىزى بارنىڭ ھۆزى بار.

قىزىمنىڭ بالىسى ــ ئۆزۈمنىڭ بالىسى،
ئوغلۇمنىڭ بالىسى ــ ۋاي، ئۇنىڭ ئانىسى!

قىزى بارىسا، ئانىسىغا قارىما،
ئېشى بارىسا، قاچىسىغا (قارىما).

كەتمەن ئەرنىڭ قولىدا بولغىنى بىلەن،
چۆمۈچ خوتۇننىڭ قولىدا.

كۆپ خوتۇن ئالغان ئەسكى ـ تۈسكى يىغار،
كۆپ ئەرگە تەككەن يوتقان ـ كۆرپە يىغار.

كۆپ خوتۇن ئالغانىنىڭ قەرزى تولا،
كۆپ ئەرگە تەككەنىنىڭ ئەرزى تولا.

كۆپ خوتۇن ئالغانىنىڭ كۈنى تەس،
كۆپ ئەرگە تەككەنىنىڭ كۆڭلى پەس.

كۆپ خوتۇن ئالغانىنىڭ ياقىسى پىت،
كۆپ ئەرگە تەككەنىنىڭ كۆڭلىكى چىت.

كېچىسى ئېيتقان سۆز خوتۇنىنىڭ راست،
كۈندۈزى ئېيتقان سۆز ئانىنىڭ راست.

كېلىن بولسىڭىز كېلىك،
بولمىسىڭىز كېتىك.

قانا تلىققا قاققۇزمايمەن،
تۇمشۇقلۇققا چوقۇتمايمەن.

قەدىناستىن ئايرىلما سەت بولسىمۇ،
قەدىم جايدىن ئايرىلما چەت بولسىمۇ.

قومۇش ئۆيۈم — كۆمۈش ئۆيۈم.

قۇش بالىسى ئۇۋدا نەمە يېسە، ئۇچقاندا شۇنى ئىزدەر.

قۇش ئۇچۇپ هارغاندا ئۇۋىسىنى تاپار.

قېرى قىز ئەر تاللىماس.

قىز بالا — سالما تەشى.

قىز بالا — ئۆينىڭ گۈلى.

قىز چوڭ بولسا، كۆز تولا،
ئوغۇل چوڭ بولسا، سۆز (تولا).

قىز قېرىسا، نازى بولار،
قېرىغىمۇ رازى بولار.

قىزلىق ئۆي — خان كۆۋرۈكى.

قىزلىق ئۆيگە قىرىق ئات باغلىتار.

ھەر كىم ھەر كويدا،
تاز خوتۇن ئەر كويدا.

ھەر كىم ئۆز ئۆيىدە پادىشاھ.

ھەر گۈلنىڭ پۈرىقى باشقىچە.

ھەر ئۆينىڭ مورىسى باشقا.

ھېيتتا خوتۇن ئالما،
قاراڭغۇدا ئوتۇن (ئالما).

ھېيتتا خوتۇن ئالما،
يامغۇردا ئات (ئالما).

ئوتتۇز ئوغلۇم بولغۇچە،
ئوسۇرغاق ئېرىم بولسۇن.

— ئوت نەدە كۆيىدۇ؟
— تۈل خوتۇننىڭ بېشىدا.

ئوتۇن ئوبدان — خوتۇن ئوبدان.

ئورغاق تۇتۇپ ئاتاڭ قالغۇچە،
ئويماق تۇتۇپ ئاناڭ قالسۇن.

ئوغلۇڭ چوڭ بولسا، يېگىتلىكىنى ئالار،
قىزىڭ چوڭ بولسا، چوكانلىقىنى.

كېلىنىڭگە نېمە قىلساڭ، قىزىڭدىن شۇنى كۆرىسەن

كېلىنىڭنى كەلگەندە كۆر،
بۆكنى كىيگەندە.

كىچىك بالىنىڭ باھانىسى لەگلەك،
خوتۇن كىشىنىڭ باھانىسى ئەگلەك.

گۆش داڭقانغا تۇشلۇق،
خېنىم سالتاڭغا (تۇشلۇق).

مەن كۆيەرمەن بالامغا،
بالام كۆيەر بالىسىغا.

مەن ئۆزۈم ئاتامچە بار،
ئاتام مېنىڭ پوتامچە بار.

مېكىيانىنىڭ ئوي - پىكرى بىر سىقىم تېرىق.

مېنىڭ ئېتىم بېگىلى،
ئەرگە تەگدىم يېگىلى.

نىكاھ غايىب، رىزىق غايىب.

نىكاھ — ئۆمۈر سودىسى.

ھاپىتىغا شاپىتى، توڭۇرلۇققا مەرەزدا.

ئوغۇلنى ئاتىسى ساقلىسۇن،
قىزنى ئانىسى.

ئوغۇل ئۆيلىگەندىن قىز ئال،
قىز چىقارغانغا قىز بەر.

ئوك قولۇم، سول قولۇم،
ئىككىلىسى ئۆز قولۇم.

ئولتۇرغان قىز لايىقىنى ئۆزى تاپار.

ئويۇن دېگەن ئەرمەك،
خوتۇن دېگەن چەمەك.

ئۇرۇشقاق خوتۇننىك ئېرى تېز قېرىيدۇ.

ئۆز ئاناك كەلمەيدۇ،
ئۆگەي ئاناك ئۆلمەيدۇ.

ئۆز ئۆيۈمنىك خۇشلۇقى،
پۈت قولۇمنىك بوشلۇقى.

ئۆزۈمنىك ئەيبى ئۆزۈمگە كۆرۈنمەس،
قىزىمنىك ئەيبى كۆزۈمگە (كۆرۈنمەس).

ئۆگەي ئانىنىك قۇشلىغىنىدىن،
ئۆز ئانىنىك مۇشتلىغىنى ياخشى.

ئوغلۇم بولسا، مۇنچاقتەك،
قىزلار كېلەر قورچاقتەك.

ئوغلۇمنىڭ بالىسى — بادامنىڭ مېغىزى،
يات قىلغان ئانىسى.

ئوغلۇم يەپ ئوۋغا كەتتى،
قىزىم يەپ قىرغا.

ئوغلى بارنىڭ ئۆزى بار،
قىزى بارنىڭ ئىزى بار.

ئوغلى بار ئوغۇلدىن كۆلمە،
قىزى بار قىزدىن (كۆلمە).

ئوغۇل ئاتىنى دورايدۇ،
قىز ئانىنى.

ئوغۇل بالا — قوش بالا،
قىز بالا — يوق بالا.

ئوغۇل — تاغقا ئوخشار،
قىز — ئالمىغا.

ئوغۇل تۇغسا، ئۆزىدىن كۆرەر،
قىز تۇغسا، خوتۇنىدىن.

ئوغۇل دادىنىڭ، قىز ئانىنىڭ.

ئۆيۈڭدىكى ئەھۋالنى قوشنالىدىن سورا.

ئۆيۈم ھەيتتىكىدەك بولسا،
ئېرىم توي كۈنىدىكىدەك بولسا.

ئېتىك يامان بولسا، سېتىپ قۇتۇلارسەن،
دوستۇڭ يامان بولسا، قېچىپ قۇتۇلارسەن؛
خوتۇنۇڭ يامان بولسا، قانداق قۇتۇلارسەن؟

ئېتىم يانداق، كالام تارتماس،
ئىككى كېلىن بىر ئۆيگە پاتماس.

ئېرىڭگە ئىشەنگۈچە،
ئىشىكىڭنىڭ ئىلغىرىغا ئىشەن.

ئېرىم سۆيمىسىمۇ، قۇچىقىمدا ياخشى،
ئوتۇنۇم كۆيمىسىمۇ، ئوچىقىمدا ياخشى.

ئېرى يەكلىگەننى ئىلى يەكلەر.

ئېيىق بولسىمۇ ئېرىم بولسۇن،
ئۆڭكۈر بولسىمۇ ئۆيۈم بولسۇن.

ئىسلىق ئۆيۈم — ئىسسىق ئۆيۈم.

ئىشچان خوتۇن سەھەر تۇرۇپ، چېچىنى تارايدۇ،
ھورۇن خوتۇن ۋاقچە تۇرۇپ، كۆلۈكىنى كولايدۇ.

ئۆگەينىڭ ئېتى قۇرۇسۇن،
ئاپتاپتا يېتىپ كۆتى (قۇرۇسۇن).

ئۆي تۈتىڭ بالاغا قالدىڭ،
تۈتمىسىڭ تالادا قالدىڭ.

ئۆي تۈتماس خوتۇننىڭ جېدىلى تولا.

ئۆي تۈتمىغاننى ئۆيۈڭگە يولاتما.

ئۆيده خوتۇن بولمىسا، بوران چىقىدۇ.

ئۆيدىن ئۆيگه كۆچىسەڭ ئوغلاقلىق ئۆچكه زىيان.

ئۆيۈڭنى گۈل قىلغانمۇ خوتۇن،
گۈل قىلغانمۇ خوتۇن.

ئۆينىڭ چوڭى بولمىسا،
ئۆچكىنىڭ ئېتى ئابدۇراخمان.

ئۆينىڭ خوۋلۇقى ئەر بىلەن خوتۇن،
قىشنىڭ خوۋلۇقى گۆش بىلەن ئوتۇن.

ئۆينىڭ گۈلى — خوتۇن، چىرىغى — ئەر.

ئۆينىڭ ئۆلچىكى بار،
ئوتتۇرىسىدا كۆلچىكى (بار).

ياخشى خوتۇن ياماڭ ئەرنى ئەر قىلار،
ياماڭ خوتۇن ياخشى ئەرنى يەر قىلار.

يالغۇز قويۇن ئىسسىماس،
يالغۇز ئوتۇن كۆيمەس.

ياماڭ خوتۇن ئالغۇچە،
بويتاق يۈرگىن ئۆلگۈچە.

ياماڭ خوتۇن ئۆزۈلمەس تاسما،
ئۇنداق تاسمىنى بوينۇڭغا ئاسما.

ياماڭ خوتۇن ياقىغا ئېسىلار،
ياماڭ ئىت پاچاققا.

يەر بۇزۇلسا، بۇدۇشقاق بولار،
خوتۇن بۇزۇلسا، ئۇرۇشقاق (بولار).

يولۇاس ئارقىسىدىن يۈرسەڭ يۈر،
خوتۇننىڭ ئارقىسىدىن يۈرمە.

يېپىشقان خوتۇندىن قاچ،
قاچقان خوتۇننى قوغلا.

يىراقتىن خوتۇن ئالساڭ، ئۇلىغىڭ تىنماس،
يېقىندىن خوتۇن ئالساڭ، قۇلىقىڭ تىنماس.

ئىشلەمچى خوتۇن — مالاي خوتۇن،
بىكارچى خوتۇن — هاي - هاي خوتۇن.

ئىشىك كۆرگەننى ئالما،
بۇشۇك كۆرگەننى ئال.

ئىناق ئەر - خوتۇن — ئامراق ئەر - خوتۇن.

ئىناق ئەر - خوتۇن پاراغەتتە،
ئۇرۇشقاق ئەر - خوتۇن مالامەتتە؛
باللىرى رەيازەتتە،
تۇغقانلىرى خىجالەتتە.

ئىنەكنى ساغىدۇ ئانىكام،
قايمىقنى يەيدۇ بالىكام.

ياخشى ئەر كىشى خوتۇن خارلىماس.

ياخشى خوتۇن ئەرگە باشپاناھ.

ياخشى خوتۇن ئەرگە دۆلەت.

ياخشى خوتۇن ئەرنىڭ ئىلكىدە.

ياخشى خوتۇن تۇل ئەمەس،
تۇل بولسىمۇ، يىل ئەمەس.

ئالدىدىكى ئۆزنى كۆرمەي،
يىراقتىكى ياتنى كۆرۈپتۇ.

ئەتىگەن تۇرۇپ قوشناڭغا باق.

باجا باجىنى كۆرسە، بەدىنى قىچىشار.

بەدەنگە چاپاندىن كۆڭلەك يېقىن.

بىر كۆرگەن تونۇش،
ئىككى كۆرگەن تۇغقان.

بىرگە، بالىسى بار پاتماس،
بىرگە، كالىسى بار (پاتماس).

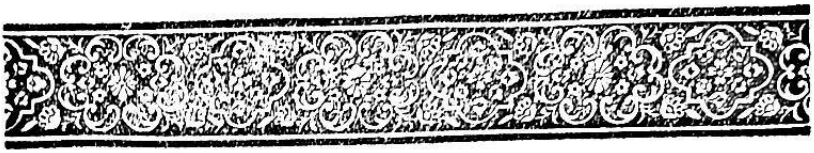
تاغامدىن تاغار ياخشى،
هامامدىن باداك (ياخشى).

تۇغقاندىن يامانلىغان ئەقىلنىك يوقلۇقى؛
تاماقتىن يامانلىغان قورساقنىك توقلۇقى.

تۇغقانىنى تاشلىساك يات بولار،
تۆمۈرنى تاشلىساك دات (بولار).

تۇغقاننىك بېغى چىك يەردە.

تۇغقانلار يىراقتا بولسا كىشىشىدۇ،
يېقىندا بولسا، چىشلىشىدۇ.

ئۇرۇق - تۇغقان ۋە قولۇم - قوشنا توغرىسىدا

ئاغدا قالدىك — ئېغىلدا قالدىك،
يەڭگىدە قالدىك — يېغدا قالدىك.

ئاكا بار يەردە ئىنى يوق،
ئىنى بار يەردە ئاكا (يوق).

ئاكاڭ بىلەن ئويناشما،
شاللى پاتاڭ يەيسەن.
ئاچاڭ بىلەن ئويناشما،
خېمىر تۇرۇچ يەيسەن.

ئاكا - ئۇكىنىڭ ئازارى بولسىمۇ، بىزارى يوق.

ئاكا - ئىنى يامان دەپ، تۇغقانىنى نەدىن تاپسەن؟

كۆلده تام بولماس،
كۆيۈمۈل بالا (بولماس).

كۆيۈمۈلۈك يامان بولسا، قەزىدىن كۆر؛
كىلىنىك يامان بولسا، ئوغلۇدىن (كۆر).

كۆيۈمۈل كەلدى ــ خان كەلدى.

كۆيۈمۈلنى ئوغلۇم دېسەك، كۆڭلى خۇش بولار،
كۆلده تام ئەتسەك، ئۆلى بوش بولار.

ھامامنىك كەلگىنى ياخشى،
تاغامنىك بەرگىنى.

ئوتنى كوچىلساك ئۆچەر،
قوشنىنى كوچىلساك كۆچەر.

ئويناشسا ئۇكىسى ئۆتار،
چىڭداشسا، ئاكىسى.

ئۇرۇق ـ تۇغقان تېپىشار،
ياتقا بالا يېپىشار.

ئۇرۇق ـ تۇغقانىنىك بېرى ياخشى؛
پېتىر مانتىنىك ھورى (ياخشى).

ئۇرۇق ـ تۇغقانىنىك ئۇرۇشى ــ
تاۋار ـ تورقىنىك يىرتىلىشى.

سەردىشىقا ئۆز ياخشى،
سۆيۈشۈشكە يات (ياخشى).

قارلىغاچ قارلىغاچقا دان بەرىدۇ،
قەرىنداش قەرىنداشقا جان بەرىدۇ.

قوشنا بولساڭ يۆلەك بول،
بولمسا بۆلەك بول.

قوشناڭ ساڭا باقمسا،
سەن قوشناڭغا باق.

قوشناڭ كەلسە ئاشقا،
چىرايىڭ بولمسۇن باشقا.

قوشناڭ يىغلىغاندا، سەن كۈلمە.

قوشنامنىڭ قوشنامغا ياخشى كۆرۈنەر.

قەرىنداشتىن قارنىم ياخشى.

قەرىنداشنى يۈرەك تونۇيدۇ.

كۆزدىن يىراق — كۆڭۈلدىن يىراق.

كۆيۈمى يوق تۇغقاندىن يات ياخشى،
ئىسسىقى يوق كاڭدىن كات ياخشى.

ياخشى قوشنا دەردكە ھەمدەم،
يامان قوشنا باشقا مىڭ غەم.

ياغ يېگەندە يات،
دەرد تارتقاندا قېرىنداش.

يان قوشنا — جان قوشنا.

يېغى ياندىن قوپار، بالا قېرىنداشتىن.

يېقىن تۇغقان خىزمەتتە،
يىراق تۇغقان ئىززەتتە.

يىراقتىكى تۇغقاندىن،
يېقىندىكى قوشنا ياخشى.

ئۇرۇق ـ تۇغقانلىق يېرىلى ياخشى،
ئوتۇن ـ ساماننىڭ يېقىنى.

ئۇرۇق ـ تۇغقان يات بولماس،
ئالتۇن ـ كۆمۈش دات بولماس.

ئۇرۇق ـ تۇغقان يامانلاشسا،
ياتنىڭ مېھرى قاچار.

ئۆزىدىن ئاشسا، ياتقا.

ئۆيدىن چىققانغا ئىت قاۋىماس.

ئۆي سېتىۋالما، قوشنا سېتىۋال.

ۋاپاسىز قېرىنداشتىن، ۋاپادار ئاشنا ياخشى.

ئىككى يەڭگە ئەپ ئەمەس،
ئۆپكە ـ قېرىن گۆش (ئەمەس).

ياتنىڭ ئوتىنى پۈۋلەپ، ساقلى كۆيۈپتۇ.

ياتنىڭ ياندىن ئۆتەر،
تۇغقانىنىڭ جاندىن.

ياتنىڭ يېغى چىقماس.

يات يېگۈچە، تۇغقان ئۆلگۈچە.

ببرىغا پەتە، يوقىغا ئەتە.

توي باھانسى بىلەن تون پۈتتى.

توي تونلۇقىنىڭ، ھېيت ئاتلىقىنىڭ.

توي تۈگىگەندە ناغرا چاپتۇ،
قېتىق تۈگىگەندە زاغرا يەپتۇ.

توي — خۇدانىڭ خەزىنىسى.

توي دېسە، قۇرۇق كاللا يۈگۈرۈپتۇ.

تويدىن ياماڭلىساڭ، توي قىلىپ باق.

تويغا بارساڭ بۇرۇن بار،
بۇرۇن بارساڭ ئورۇن بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
بەش بالاڭنى قويۇپ بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
بۆز خالتاڭنى قويۇپ بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
تاۋار ـ تورقا كىيىپ بار.

توي - تۆكۈن ۋە مېهماندوستلۇق توغرىسىدا

ئايدا كەلگەنگە ئاياغ،
كۈندە كەلگەنگە تاياق.

بارار يېرى بولمىغان باجىسىنىڭ ئۆيىگە بارار.

بارماقنىڭ كەلمىكى بار.

بارنى ئايىما، يوققا كايىما.

بالدۇر بارغان گۆش يەيدۇ،
كېيىن قالغان مۇشت (يەيدۇ).

بۈگۈن مېهمان، ئەتە خامان.

خوشمۇ خوش، داڭقاندا گۆش.

داستىخان مېھمان بىلەن ئاۋات.

سالامچى بولساڭ تۆرگە ئۆت.

سوراپ بەرگۈچە، ئۇرۇپ بەر.

سېرىقتالدا كەلگەن مېھمان،
ئوغرى كىرگەندىنمۇ يامان.

قونغۇچە مېھمان ئۆيىلار،
قونغاندىن كېيىن ئۆي ئىگىسى.

قىز بالىنىڭ يىغلىغىنى — نازلىغىنى.

قىش ئوچىقى تار،
— قوپ، ئۆيۈڭگە بار.

كەل دېمەك بار،
كەت دېمەك يوق.

كۆرپە سالسا، تىز ئۇيىلار،
داستىخان سالسا، يۈز.

كۆرپە سېلىش — ھۆرمەت،
داستىخان سېلىش — ھىممەت.

كۆتكەندە مېھمان كەلمەس،
ياسانغاندا يىغا.

توي نەغمە - ناۋا بىلەن،
ئۇلۇم يىغا - زارە بىلەن.

توينى بولغاندا كۆرۈك،
چاچبېغنى سالغاندا.

تويىنىڭ بولغىنىدىن «بولىدۇ» سى قىزدىق.

تويىنىڭ تاماشىسى ئاز، تالىشىشى كۆپ.

تويىنىڭ نىكاھ پەتىسى بار،
مېھمانىنىڭ كەلدى - كەتتىسى (بار).

تويۇڭنى چوڭ قىلغۇچە،
غېمىڭنى چوڭ قىل.

تۇرمىغان مېھمانىنىڭ كەتكىنى ياخشى،
ساقايمىغان ئاغرىقنىڭ ئۆلگىنى.

تۆرنى ئالغان ھېساب ئەمەس،
زەللە ئالغان ھېساب.

چاقىرمىغان مېھمان — تەلۈدىن يامان.

چاقىرىلمىغان مېھمان سۆپۈرۈلمىگەن يەردە ئولتۇرار.

خوش - خوش دەيسىز، موك - موك يەيسىز.

مېهمان مېهماندىن قىزغىنىدۇ،
ئۆي ئىگىسى ھەر ئىككىسىدىن.

مېهماننىڭ ئالدىغا ئاش قوي،
ئىككى قولىنى بوش قوي.

مېهماننىڭ كېتىشىنى سورىما، كېلىشىنى سورا.

مېهماننىڭ مەستلىكى ــ كەيپ،
ساھىبخاننىڭ مەستلىكى ــ ئەيىب.

مېهماننىڭ ئۆزىنى باققۇچە، ئېتىنى باق.

مېهماننىڭ ئېتى بەسى،
ھەپتىدىن ئاشسا، سېسى.

مېهماننىڭ ئىززىتى قىلدىن ئىنچىكە.

مېهمانىنى ئۆيگە سولاپ،
ئۆزى يۈرەر ئەر سوراپ.

مىلەپ يېگەن مېهماندىن قورق.

ئوۋنى ئوۋلا ئوۋچى بىلەن،
تويىنى ئويىنا تويچى بىلەن.

ئۇياتلىق مېهمان كەلگەندە نان تۇگەپتۇ.

كۆلكىسى يوق توي بولماس،
يىغىسى يوق ئۆلۈم.

كېلىش مېھماندىن، كېتىش ساھىبخاندىن.

كىيىمىڭگە قاراپ قارشى ئالىدۇ،
ئەقلىڭگە قاراپ ئۇزىتىدۇ.

گاھى ۋاقىتتا مېھمان كېلىدۇ،
مانتا ـ پولۇ ئەتكۈدەك.
گاھى ۋاقىتتا مېھمان كېلىدۇ،
يۈگۈرۈپ قوپۇپ تەپكۈدەك.

مېھمان ـــ ئاتاڭدىن ئۇلۇغ.

مېھمان ئاز ئولتۇرار، كۆپ سىنار.

مېھمان بار چاغدا مۇشۇكنى پەش دېمە.

مېھمان خۇشاللىق ئېلىپ كېلەر.

مېھمان سوراپ يېمەس.

مېھمان ـــ قويدىن ياۋاش.

مېھمانلارنى كايىتىپ،
دۆڭ تاۋاقنى يېيىتىپ.

سەپەر ۋە يولداشلىق توغرىسىدا

ئاتلىق يالغۇز ماڭغۇچە، پىيادە بىللە ماڭ.

ئات ئورۇق، يول تايغاق،
يۈك ئېغىر، مەنزىل يىراق.

ئاستا ماڭغانمۇ ماڭغان،
توختاپ قالغان يامان.

ئاستا يۈرگەن تاغ ئاشار،
يۈگۈرگەن باغ (ئاشار).

ئاق يول بولۇك،
پاك قول بولۇك.

بالا بەلدە، خوتۇن يولدا.

ئۆزى كەلسە كەلسۇن،
بۆز خالتىسى كەلمىسۇن.

ئۆزى كەلگەن مېھمان — خۇدايى مېھمان،
قىچقارغان مېھمان — بالايى مېھمان.

ئۆينىڭ تۆرىگە قارىما،
ساھىبخانىنىڭ تەرىگە قارا.

ئۆيۈڭ تار بولسىمۇ، كۆڭلۈڭ كەڭ بولسۇن.

ئۆيىدە ئۇگرە پىشۇرمىغان،
تويىدا پولۇ پىشۇرار.

— ئېتىمنى نەگە باغلايمەن؟
— ئۆيگە كىرسىلە دېگەن تىلسمغا.

ئېيتقان يەردىن قالما،
ئېيتمىغان يەرگە بارما.

ئېيتماقنىڭ ئېتى ئۇلۇغ.

ياماق قىزغا ئانىسى ئەلچى.

قامچىغا كۆچمەي، يەمگە كۆچە.

قىمىرلىغان قىر ئاشار.

كەتكەن كېلەر، كەتمەنلىگەن كەلمەس.

كۆپ بىلەن ماڭسائ، ئاۋۇيدۇ يولۇك،
يالغۇز ماڭسائ، ھاربدۇ پۇت - قولۇك.

كۈنلۈك يولغا چىقسائ، ئايلىق ئوزۇق ئال.

كىشىنىڭ ئېتى ئات ئەمەس،
ئىككى پۇتۇم يات ئەمەس.

گالۋاڭ يولۇچى قاشاڭ ئات مىنەر.

ماڭغان ــ دەريا، ياتقان ــ بوربا.

ماڭغانىنىڭ يولى تۈگەر،
ئولتۇرغانىنىڭ كۈنى ئۆتەر.

ئوت كۆرۈنگەن يەرگە بارما،
ئىت ھاۋشىغان يەرگە بار.

ئوزۇقلۇق ئات ھارماس.

ئېتىك ھارسا ھارسۇن،
ئۇلپىتىك ھارمىسۇن.

بوسۇغا — داۋان.

بىر سۆزلىشىپ مۇڭداش دېمە،
بىللە مېڭىپ يولداش دېمە.

بىر كۈنلۈك يولداشقا قىرىق كۈن سالام.

بىلگەن يولۇڭنى ئاتاڭغا بەرمە.

پىيادىنىڭ ئېتى چورۇق،
ماغدۇرى ئۇزۇق.

چۆلدە تەشنالىق يامان،
يولدا يالغۇزلۇق (يامان).

سەپەرچىنىڭ سەرەڭگىسى ئۇنتۇلار،
ھېچ بولمىسا، يېپ - يېڭنىسى.

سەپەر قىلغان يول بىلەر،
كۆپنى كۆرگەن مول بىلەر.

سېنىڭ ماڭغان يولۇڭدىن،
مېنىڭ ئۆتكەن كۆۋرۈكۈم كۆپ.

سىنالمىغان يولداشتىن يولدىكى تاش ياخشى.

قاشاڭ ئات مىنگۈچە،
پىيادە ماڭ ئۆلگۈچە.

يولدىشىغا قارىمىغان يولدا ئۆلەر.

يول سوراپ يولدىن ئازمايسەن

يول سورىماي يولغا چىقما.

يولغا چىققاندەك، ئەتىگەن چىق.

يولغا چىققانلىقىڭ غېمىنى ئۆيدە قالغان يەيدۇ.

يول ماڭغاندا يولداش ياخشى،
ئىش قىلغاندا قولداش (ياخشى).

يولمۇ تاپ، يولداشمۇ تاپ.

يولنى يۈرگەن بېكىدۇ.

يول يۈرسەڭ باشقا چىق،
سۇ ئۆزسەڭ قاشقا (چىق).

يىراق بولسىمۇ تۇز يول ياخشى،
چولاق بولسىمۇ ئۆز قول (ياخشى).

يىل يۈر، ئامان يۈر.

ئىت بىلەن يولداش بولساڭ، قولۇڭدىن تاياق چۈشمەسۇن.

ئىت قاۋىغان يەردە ئادەم بار.

ئىت ھۆرەر، كارۋان يۈرەر.

يامان بىلەن يولداش بولما،
نادان بىلەن سىرداش (بولما).

يامان بىلەن يول يۈرسەڭ،
يىرىم يولدا قالارسەن.

يامان يولداشتىن تاياق ياخشى،
يامان ئاتتىن ئايغا (ياخشى).

يامان يولداشتىن يالغۇزلۇق ياخشى.

يايلاق كىشىگە يانچۇقمۇ ئېغىر.

يورغا مىنگەن يولدا قاپتۇ.

يول ئازابى — گۆر ئازابى.

يولداش يولدا سىنىلار.

يولدا قوشۇلغان يولداش ئەمەس.

غەربىلىك ھالىغا غەرىب بېتەر.

كىشىلىك يۈرتىغا كىشى كېلىدۇ،
ئارىغا ئالمىسا، كىم كېلىدۇ!

كىم چىچتى، غەرىب چىچتى،
يىغىپ چىچماي، يېيىپ چىچتى.

مۇساپىر بولمىغۇچە، مۇسۇلمان بولماس.

مۇساپىر ئىتنىڭ قۇيرۇقى ئىچكىرى.

مۇنارنى يېتىمگە يۆلىتىڭ،
جەننىتى مۇشۇككە تۆلىتىڭ.

ھۆپۈپ دۆڭگە چىقسا، قۇش يەر؛
يېتىم تويغا بارسا، مۇشت يەر.

ئورۇقلۇققا كالا ئۆلمەس،
يېتىملىككە بالا (ئۆلمەس).

ئۆزى ئۆلۈپ، ئۆزى يىغلاپتۇ.

يېتىم بۇلۇڭدا، تېرىق تۇلۇمدا.

يېتىم تايدىن يورغا چىقار،
يېتىم بالدىن دورغا.

غېرىب، مۇساپىر ۋە يېتىملىك توغرىسىدا

ئاتىسى ئۆلگەنلىك ياقىسى يىرتىق.

ئاتىلىق يېتىم — كۆل يېتىم،
ئانىلىق يېتىم — گۆل يېتىم.

بۆدۈنەمنىڭ ماكانى يوق،
نەگە بارسا ئىتئالاق.

دۆ غېرىبنى ئوراپتۇ،
ئۆمچۈك مۇساپىرنى.

غېرىبسىنساق، ئوت سەن.

غېرىبنىڭ تەلىپى ئىجابەت.

تاماق ۋە يېمەك - ئىچمەك توغرىسىدا

تاچ قورساقتا تاپچىقىسۇ.

تاچ قورساقتا يېسە، مېغىز تېتىيدۇ،
توق قورساقتا يېسە سېغىز (تېتىيدۇ).

تارتۇق تۇزلاش تازدىن ياخشان.

تاسماندىن ۋەلى چۈشۈپتۇ،
ۋەلىدىن تاۋۇال گېلى (چۈشۈپتۇ).

تاش كەلسە تاغزىڭنى تاچ،
سۇ كەلسە سۈڭگۈچۈڭنى.

تاش كەلسە ئىمان قېچىپتۇ.

تاش نەرقى تاسمان.

يهتم — خۇداغمۇ ئۆگەي.

يهتمگه ئاق كۆڭلەك كىيگەن كۈنى هېيت بولار.

يهتمنىڭ ئاتىسى بول،
غېرىبنىڭ پوتىسى (بول).

يهتمنىڭ ئاتىسى يەتتە.

يهتمنىڭ ئاتىسى يوق،
بهلىده پوتىسى (يوق).

يهتمنىڭ ئاغزى ئاشقا تەگكەندە،
بهشى تاشقا تېگمدۇ.

يهتمنىڭ زارى يامان،
قازانىڭ هورى (يامان).

يهتمنىڭ كۈنى قانچىدۇر،
چۈننگه مۇنارنى يۆلەتكۈنچىدۇر.

يهتم ئۆز رىزقىنى يەيدۇ،
كىشىنىڭ مىننىتىنى تارتمدۇ.

زاهرا نان زەردەنی قاینىتار،
بىر كۈن بولمىسا كۆزنى ئويىنىتار.

زاهرا نان قېتىققا ياخشى،
قېرى كالا پېتىققا.

سىكمىكەن پولاددىن سىكگەن ئۇماچ ياخشى.

شاپاق - شالتاقنى يە، كۆتۈرمە.

شەيتاننى: توپا يەمسەن دېسە،
يېغى بارمۇ، دەپتۇ.

قورساق ئاچقاندا خام كۆمەچمۇ تاتلىق.

قورساقنىڭ مەيلىچە بولسا، ئابرويۇڭنى قوشۇپ يەر.

قۇرۇق چايدىن كاچات ياخشى.

قۇشناچمىنىڭ ئېشىنى ئوخشاتقان موللامنىڭ ئوتىيېشى.

كاللا يېسەڭ تۈك يەيسەن،
قېرىنى يېسەڭ پوق (يەيسەن).

كۆزنىڭ قېتىقىنى كۆيئوغلۇڭ كەلسىمۇ بەرمە.

گال — تۆۋى يوق غار.

[illegible]

[illegible]

ئۇنىڭ يوق — ئىشتەي يوق.

ئاۋۇال ئائام، ئاندىن كالام.

ئەتكەن ئېشىڭ شۇ بولسا،
ئىستەقىنىڭ نېمە بولار!

بۇغداي نېنى ياخشى،
ئېيتقۇزىدۇ ناخشى.

پولا قورۇشتىن، شورپا سورۇشتىن.

پىشمىغان ئاشتىن خام كاۋا ياخشى.

جېنى بارنىڭ گېپى بار.

چاينىماي يېگەن تاماقنىڭ تەمى يوق.

چۆچۈرە چۆرۈلگىچە،
ئۆگرە ئۆرۈلگىچە.

چۆچۈرە كۆلدە پىشار،
مانتا چۆلدە.

چۆچۈرە يېمەكتىن مەقسەت گۆش يېمەك.

ياغ يەپ، يالىڭاچ يات.

يەپ تۇر، بەك تۇر.

يېگەن كۆرۈنمەس، كىيگەن كۆرۈنەر.

يېگەننىڭ يېلى بار،
پىمىگەننىڭ دەردى.

گۆشىمۇ گۆش، تۆپكىمۇ گۆش.

گۆشنى داڭقاندا پىشۇر،
مانتىنى قاسقاندا.

گۆشنى يېسەڭ، چىشقا كىرىدۇ،
يېمىسەڭ چوشكە (كىرىدۇ).

نان — ئىمان، نانىنىڭ يوقى يامان.

نەشپۈتنى نەۋرەڭگە قوي،
شاپتۇلنى مېھمانغا.

ئۇماچ ئىچتىم توق،
ئۆرە قوپسام يوق.

ئۇن، ماي ھەر ئۆيدە بار،
ياخشى تاماق بىر ئۆيدە (بار).

ئۇگرە ئەتسەڭ، تۇزۇك ئەت؛
ئېتەلمىسەڭ ئۇزۇپ ئەت.

ياتار قورساق — كېتەر قورساق.

ياخشى تاماقنىڭ ئىشتاھا بىلەن كارى يوق.

ياشلىققىمۇ ئاشلىق كېرەك.

ئات — بىر قىلمقى يات.

ئات تاپقۇچە ئېشەك مىن.

ئات تاپقۇچە ئېگەر تاپ.

ئاتتىن ئايرىلساڭمۇ، ئېگەر — توقۇمدىن ئايرىلما.

ئات — مىنگەننىك،
قىلىچ — ئاسقانلىق.

ئاتنى ئات ساقلايدۇ،
ئاچنى ئاچ.

ئاتنى تەپمەيدۇ دېمە،
ئىتنى چىشلىمەيدۇ (دېمە).

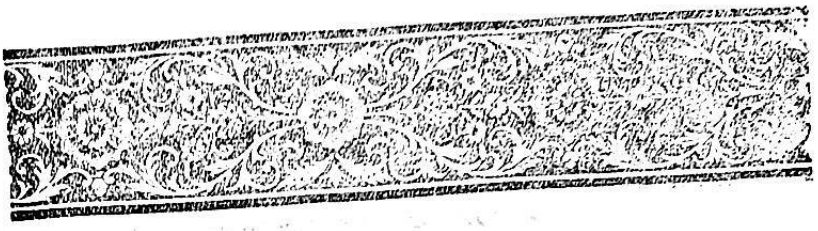
ئاتنى توختىتىپ چىچارغا ئۆگەتمە.

ئاتنىڭ ئاقسىشى تاقىدىن،
چاپانىنىڭ ئەسكىشى ياقىدىن.

ئاتنى ئوقۇردا باق،
ئاننى تونۇرغا ياق.

ئاتنىڭ خۇيىنى ئىگىسى بىلەر.

ئاتنىڭ زىننىتى ئېگەر توقۇم.

ھايۋانات ۋە نەرسىلەر توغرىسىدا

ئات ئاتالغۇ ئەمەس.

ئات ئاتاشمۇ كىشەنىڭ قىلغىلى،
قاق قوزۇقنى، باغلىغۇمەت.

ئات ئازغۇنى تايغا ئەگىشەر.

ئات ئالساڭ، مىنىپ كۆر،
چىنە ئالساڭ، چېكىپ (كۆر).

ئات ئايلىنىپ قوزۇقنى تاپار.

ئات ئايىغىنى تاي باسىدۇ.

ئات — ئەر كىشىگە قانات.

ئاساۋ ئات ئادەم ئۆلتۈرەر.

ئاق قۇشقاچ چېقىمچى،
قارا قۇشقاچ بېقىمچى.

باش — تۇماقنىڭ قېلىپى.

بايتال بەيگىگە يارىماس.

بوغۇزنى پۈتۈن يېسە، كەينىدىن تۈتۈن چىقار.

بوينى ئۇزۇندىن سوريىدىغان، تۆگىدىن سورا،
ساقلى ئۇزۇندىن سوريىدىغان، ئۆچكىدىن سورا.

بۇلبۇلغا باغ ياخشى،
كەكلىككە تاغ.

بۇركۈتنى تۈلكىگە قويۇپ بەر،
قارچىغىنى ئۆردەككە.

بېلىق بېشىدىن سېسىيدۇ.

بېلىقنىڭ ئۆزى سۇدا، كۆزى سىرتتا.

بىر ئىت شەپىگە قاۋىسا،
ئون ئىت ئەگىشىپ قاۋار.

پاكار تاغ يايلاققا يارىماس،
قىسقا يىپ كىلەككە.

ئاتنىڭ سۆلىتى يايلىسىدا،
خورازنىڭ سۆلىتى تاجىسىدا.

ئاتنىڭ نوختىسى ئېشەككە توغرا كەلمەس.

ئات ھېرىپ قالسا، بىر پېچاق؛
ئېشەك ھېرىپ قالسا بىر چۆچەك قوناق.

ئات ئورۇق بولسىمۇ، يېغىر بولمىسۇن،
گۆش سۆڭەك بولسىمۇ يېغىر بولمىسۇن.

ئات ياتقا كىشىنمەس.

ئات ياخشى تۆگىدىن،
تۆگە ياخشى بىيىدىن،
بىيە ياخشى پىيادىدىن.

ئات يوق يەردە ئېشەكمۇ ئات.

ئات يۆتەلسە ئوقۇر سال،
كالا يۆتەلسە، پېچاق (سال).

ئاچ ئېتىم — بار ئېتىم،
توق ئېتىم — يوق ئېتىم.

ئادەم زىننىتى كىيىم،
يەر زىننىتى دەرەخ،
دەرەخ زىننىتى يوپۇرماق.

تۆگەك نار بولسا، يۈكۈك يولدا قالماس.

تۆگىمۇ تۆگە، مايىقىمۇ تۆگە.

تۆگىنىڭ بۇرغىسى تۇتسا، خۇدىنى بىلمەس.

تۆمۈرنى كۆيە يېمەس.

تۈلكىنىڭ تېرىسى ئۆزىگە دۈشمەن.

جانلىقتىن بېلىق يوغان،
جانسىزدىن قومۇش.

جۈۋاز ئات بىلەن ياخشى،
تۆگىمەن سۇ بىلەن.

چاپان ياقىدىن، تۆگىمەن پاقىدىن، ئۇلاغ تاقىدىن تۈزۈلەر.

چۈجىنىڭ شۇملۇقىدىن توخۇنىڭ ئەچىكى يوق.

چېلەك ئالساڭ بالداق لازىم.

خۇيىنى بىلمىگەن ئاتقا يېقىن بارما.

قېچىرنىڭ بىگىسىنى سايدا كۆر،
تاماشىسىنى لايدا كۆر.

پىل بىلەن دوست بولساڭ، پىلخاناڭنى راسلا.

تاۋار - دۇردۇن ئاشار، لاي ئاشماس.

تاۋاقنىڭ سىرى كەتسىمۇ، سىنى كەتمەس.

تاي ئات بولغۇچە، ئەر مىسات بولار.

توخۇ بىر كېچە ياتقان يېرىگە ئۇگىنەر.

توخۇ - توشقان مال ئەمەس،
كاۋا - قاپاق تال ئەمەس.

توخۇ توڭغانسېرى دەرەخنىڭ ئۇچىغا چىقار.

توخۇ تويماس، كۆرگەننى قويماس.

توخۇنى پۇتىدىن تۇت،غازنى بويىنىدىن، توشقاننىقۇلىقىدىن.

توخۇ ئۇچسا، تامغا قونار،
لاچىن ئۇچسا، تاغقا.

تونۇرى سېغىز — نېنى مېغىز.

تۇخۇمنىڭ پۇتى يوق، چۈجىنىڭ بار.

تۆشۈك يانچۇقتىن دوپپا ياخشى.

قۇرۇق ياغاچ ئېگىلمەس.

قۇش بالىسى كۆككە قارايدۇ،
قوي بالىسى يەرگە.

قۇشقاچ باسقان يەردىن قاچ.

كالا ئالساڭ تونۇۋال،
تونالمىساڭ تاغىل ئال.

كەكلىك باغقا كۆنمەس،
بۇلبۇل تاغقا (كۆنمەس).

كەڭ كېيىم سۆرىلىپ يىرتىلار،
تار كېيىم تارتىشىپ.

كۆلنى سېسىتقان ئۆردەكنىڭ كۆتى.

كۆيگەن ئوتنىڭ تۈتۈنى يوق.

گال پىچاقتىن قول ياخشى.

لاچىن قاراپ تاپىدۇ، تۈلكە ماراپ، بۆرە پۇراپ.

ماڭقا ئوقۇردىن بولار،
يېغىر توقۇمدىن.

ماي قاچىسى سىرتىدىن مەلۇم.

رەختتىكى ياخشىسى تاۋار،
تونۇنىكى ياخشىسى جۇۋا.

زەھەرلىك يىلاننىڭ قاسرىقى ئالا.

سەھەر ھۆۋلىغان ئىتتىن قورق.

سەۋزە كۆتىنى بېخىل ئالسۇن،
پىياز كۆتىنى سېخىي.

سۇ تۆۋەنگە ماڭىدۇ،
تۆتۈن يۇقىرىغا.

سۆلەت تۆگىدە، ھىممەت قويدا.

سىنىمىغان ئاتقا يۈك ئارتما.

سىيىرنى كۆندۈرسەك، ئۇستى ئۇلاغ، ئاستى بۇلاق.

قاپاق بېغى بىلەن،
تاسما يېغى بىلەن.

قارا توخۇمۇ ئاق تۇخۇم تۇغىدۇ.

قوغۇننىڭ ئوبدىنى ئۈزۈن پېلەكتە،
چىشنىڭ ئوبدىنى تۆۋەن ئېچەكتە.

قۇرۇق توغرا ئاتنى ئوسۇرغاق قىلار.

ئۆتۈكۈڭ تار بولسا،
جاھانىڭ كەڭلىكىنىڭ نېمە پايدىسى!

ئۆچكە تاغدا پۈل،
ئۈزۈم باغدا.

ئېشەك ئالدىغا چۈشۈۋالسا، ئاتنىڭ مېڭىشى بۇزۇلار.

ئېشەك سەمرىسە، ئوقۇرىغا چىچار.

ئېشەك كۆل تاپسا ئېغىنار.

ئېشەكنىڭ ھۈنىرى ھاڭراش.

ئېشەكنىڭ ئۆزى ھارام، كۆچى ھالال.

ئېشىكسم ئوبدان ئېشەك،
كۆتۈرىشى تۆت تال كېسەك.

ئىت تويغان يېرىدە ئۇخلار،
قۇش قونغان يېرىدە.

ئىتقا گۆش بەرسەڭ، توپىغا مىلەپ يەر.

ئىت قوغلىسا، سۇغا قاچ،
يىلان قوغلىسا، قۇمغا قاچ،
تۆگە قوغلىسا تاغقا قاچ.

ئىت ھاۋشىپ ـ ھاۋشىپ، سەھەر ئۇخلار.

مورا دېگەن ئەجدىھا.

موزاينىڭ يۈگۈرۈشى سامانلىقچە،

مۇشۇك چۈشىدە چاشقان كۆرەر.

ملتىقنىڭ ئىچى مورا،
ئۇنى ئېتىلدۇرغان دورا.

ملتىق — ئىچىگە پۇل تىق.

ھارغان ئېشەك يېتىپ ھاكرايدۇ.

ھارۋاڭ سۇنسا، ئوتۇن بولار،
كالاڭ ئۆلسە گۆش.

ھۆپۈپنىڭ تۇمشۇقى ئۇزۇن،
سېغىزخانىنىڭ قۇيرۇقى.

ئوبدىنى كالا، يامىنى توڭگۇز.

ئوچقىمنىڭ چىشى يوق.
ھۆل - قۇرۇق بىلەن ئىشى يوق.

ئون تال يىڭنىنى سوقسا، بىر تۆمۈنە بولماس.

ئۇچماس توخۇ، كۆچمەس تام.

تورلوك ئىجتىمائىي ئەھۋاللار توغرىسىدا

ئاپتاپنىك چىقىشىغا باق،
سۇنىڭ ئېقىشىغا.

ئاتا قىساسى بالىغا مىراس.

ئات ئېگىسىنى ئات كەينىگە مىنگەشتۈرمەپتۇ.

ئاچ بۆرە ئالدىدا قوي ھامان گۇناھكار.

ئاچچىق - تاتلىقنى تېتىغان بىلىدۇ؛
يىراق - يېقىننى يۈرگەن (بىلىدۇ).

ئاچلىقتا تۇتقان قاچاڭنى توقلۇقتا ئۇنتۇما.

ئاچنىڭ خۇداسى يوق.

ئىنەك سىنلىق ئۆكۈزنىڭ كۈچى بولماس،
ئۆكۈز سىنلىق ئىنەكنىڭ سۈتى (بولماس).

ياخشى ئىت — يېرىم مال.

يۈگەنسىز ئاتنى پالۋان مىنسۇن.

يېيىشلىك ئات هارماس.

يىلاننىڭ بېشىغا ئۇر،
ئىتنىڭ پۇتىغا.

ئاھ دېسە، ئۆپكىسى كۆرۈنەر.

ئاۋۋالقىسىنى خوجا ئالدى،
كېيىنكىسىنى دورغا.

ئاينىڭ ئون بەشى ئايدىڭ، ئون بەشى قاراڭغۇ.

ئەتە كېلىڭ، ئۆگۈن كېلىڭ،
ھەل بولمىسا، سەۋر قىلىڭ.

ئەجەبمۇ ئەتىۋار تايلاق،
ساڭا تار ئىكەن يايلاق.

ئەجىلى پۈتكەن قۇزغۇن قارچىغا بىلەن ئوينىشار.

ئەسكى تامدا قۇشقاچ تولا،
نامراتقا پۇتلاش تولا.

ئەسكى چاپان ئىچىدە ئادەم بار.

ئەمەلدارغا ھەجايغان پۇقراغا ھۇمىيار.

ئەسلىدىن قورقما، ئەسلىدىن قورق.

ئەيسامۇ ئۆز يولىدا،
مۇسامۇ ئۆز يولىدا.

ئەيسانىڭ ئەلىمنى مۇسادىن ئېلىپتۇ.

ئارتۇقىنى ئەل ئالسۇن،
قالغىنىنى سەل.

ئاردا قاۋشار بولمىسا، ئىككى كۆز بىر - بىرىنى يەر.

ئاستىدىكىنى تالايدۇ،
ئۈستىدىكىنى سىلايدۇ.

ئاشقان - تاشقان بارات تازىلىق.

ئاشلىق كەتسە، چاك قالدى،
ماغدۇر كەتسە، جان قالدى.

ئاق ئىت كەتسە، قارا ئىت كېلەر.

ئالەم — دەريا، سىياسەت — كېمە،
كېمىسىز دەريادىن ئۆتىمەن دېمە.

ئالدى ئىشىكتىن ئادەم پاتمايدۇ،
ئارقا ئىشىكتىن پويىز قاتنايدۇ.

ئالۋانغا گالۋاڭنى تۈتۈپ بېرىپتۇ.

ئالتە ئاي ئاتقان پاختام بىر چاپانغا يەتمىدى،

ئانىت ئىچكۈچىگە كۆنمىسەك،
قان ئىچكۈچى كېلەر.

بۇ دۆلەت سەندە تۇرماس،
بۇ مەينەت مەندە (تۇرماس).

بۇرۇن تاغ ئايلىنىپ كەلسە،
ئەمدى باغ ئايلىنىپ كېلەر.

بۆرە بار يەردە قان بار.

بۆرە قويغا، تۈلكە توخۇغا، مۈشۈك چاشقانغا
ياخشى مەسلىھەت كۆرسەتمەس.

بۇگۈن ماڭا كەلدى،
ئەتە ساڭا كېلەر.

بۇگۈنى توق، ئەتىگە يوق.

بېرىشتە سانىقى توققۇز،
ئېلىشتا سانىقى ئوتتۇز.

بېشى يوغان بەگ بولار،
پۇتى يوغان قۇل.

بېگى بولمىسا، دورغىسى بار؛
كۆشى بولمىسا، شورپىسى (بار).

بېگىگە يەتكۈچە بېلىك ئۈشتۈلار.

باش يېرىلسا، بـۆك ئـىچىدە؛
قول سۇنسا، يەك ئىچىدە.

بالا ئۆز زامانىغا ئوخشاپ تـۇغۇلار.

بەش بارماق تەك ئەمـەس.

بەش بارماقنىڭ قايسىسىنى چىشلىسەك ئاغرىيدۇ.

بەگ بىلەن ئېلىشىپ بولماس،
دەرەخ بىلەن چېلىشىپ (بولماس).

بەيگە قېچىرغا قـالدى،
ئۇسسۇل توكۇرغا.

بورانىنىڭ گۈركىرىشىگە تاغ تەۋرىمەس.

بوزەكنى بوزەك ئەتمىسەك، قىيامەت كۈنى سورىقى بار.

بوزەكنى تـاپسام،
بۇرنىغا يىپ سـاپسام.

بوش كەلگەننىڭ بـويىنىغا مـىنىۋال.

بوغۇزلايدىغان چاغدا قويمۇ تېپىرلايدۇ.

بولغانسېرى بولغۇسى كېلەر.

پاتقاق كۆلده لايخورمك① پادىشاه.

پادىشاه ئادىل بولسا، پۇقرا مايىل بولار.

پادىشاه بىلەن پادىشاه،
ئۆز ئالدىغا تارتىشار.

پادىشاه قەلەندەر بولسا، پادىشاهلىقنى قويماس؛
قەلەندەر پادىشاه بولسا، قەلەندەرلىكنى قويماس.

پادىشاهلىق ئەل بىلەن،
تۆمۈرچىلىك يەل بىلەن.

پادىشاهنىڭ ئەمرى ۋاجىپ.

پادىشاهنىڭ قۇيرۇقى ئۆزۈن، قولتۇقى كەڭ.

پادىشاهنىڭ كۆزىدە بولغۇچە، كۆڭلىدە بول.

پاقىنىمۇ دەسسىسە ۋاق دەيدۇ.

پاكار ئېشەككە ھەركىم مىنىدۇ.

پالتا بار يەردە كەكە تور يېمەس.

پولا بىلەن ياغلاپتۇ،
لەڭمەن بىلەن باغلاپتۇ،

① لايخورمك — كۆلده ياشايدىغان قۇش.

بېگىم چىقتى ئوردىسىدىن،
قورقۇپ كەتتىم دورغىسىدىن.

بېگىمدىن گۇمان بولدى.
ماڭا ئۆۋال بولدى.

بېگىمگە قوشنا بولساڭ، ئەركىن قۇل بولىسەن.

بېگىم مانتا يېسە، مەن پىياز كېكەردىم.

بېگىمنىڭ خوتۇنى خېنىم بولار.

بېگىمنىڭ كەينىدىن ئالمىيۇالاي.

بېگىم ئۇچۇن خىزمەت،
ئۆزۈم ئۇچۇن ئوقەت.

بېلى ئاغرىماسنىڭ نان يېيىشگە باق.

بېلىق دەريادا سۈغا تەشنا.

بېھىشتىن چىققان كۆك تاياق،
يۈگۈرتمدۇ يالىڭاياق.

بىر تاغلار ياڭاقنى ياڭاقچىلىك تاش چاقمدۇ.

بىرىگە جاۋاب مىڭغا ئاگاھ.

تاغدا كىيىك، يايلاقتا قوي،
بىر جايدا يىغا، بىر جايدا توي.

تالا مۇشۇكى ئۆي مۇشۇكىنى قوغلاپتۇ.

تاماق بېرىپ، تامشىقىدىن ئىلىپتۇ.

تاۋار - تورغا چاپىنىم،
جانغا جازا چاپىنىم.

تەگرىدىن تالىما، بەندىدىن رەنجىمە.

تەكشەلمىگەن ئالىم.

تورپىقىمنى كىچىك دېسەڭ، يوغان تاغار
ئارتىپ كۆر.

توشقان ئۆلسە، تۈلكە هازا تۇتۇپتۇ.

توققۇزى تولۇق،
پۇت - قولى بوغۇق.

توقۇناق بالا، ئىلمەك قازا.

توق ئىت ئاچ ئىتنىڭ قۇيرۇقىنى چىشلەپتۇ.

تولا سايرىغان بۇلبۇل قەپەسكە چۈشەر.

ھاراق بىلەن جايلاپتۇ.

پۇقرا يۇمشاق بولسا، ئۇلۇغ يەيدۇ،
ياغاچ يۇمشاق بولسا، قۇرت (يەيدۇ).

پۇل ئالدىدا ئېزىلمىغا،
مەنسەپ دېسە قىزىلمىغا.

پۇلنى يىغار مېنىڭ ئاتام،
سىرقىرايدۇ ئىككى يوتام.

پۇلى بارنىڭ گېپى ئوڭ،
پۇلى يوقنىڭ گېپى توڭ.

پىچاق دەستىسىنى كەسمەس.

پىچاقنى ئاۋۋال ئۆزۈڭگە سال،
ئاغرىمىسا، كىشىگە (سال).

تاپقىنىم ناماقۇللۇقتىن ئاشمىدى.

تاختا تىلدىم ئەگرى - توقاي،
چېچىمدىن تولا خوجايىن،
قايسى بىرىدىن قورقاي.

تاش بىلەن ياڭاق تەڭ بولالماس.

[illegible]

چەسەل ئەدەن كېلەر ــ تالاشتىن.
ياللا ئەدەن كېلەر ــ قاياشتىن.

چېنىدىن تويغان چاھانغا ــ غماس.

جىم ئولتۇرساڭ مۆڭ دەيدۇ،
ئېگىز ئولتۇرساڭ دۆڭ دەيدۇ.

چاپىنى بارغا مۇشت ئاتاي،
جۇۋىسى بارغا تور كەتسۇن.

چاشقان ئەرز يازسا، مۇشۇك تەستەقلىماپتۇ.

چەككىنىم جەبر ـ جاپا،
ئاڭلىغىنىم تەنە ـ تاپا.

چوڭ بېلىق يېنىدا كىچىك بېلىققا كۆن يوق.

چۆگۈن تاشسا، ئۆز بويىنىغا تاشىدۇ.

چۆلنىڭ باغرى يامغۇرغا تەشنا.

چىراغ تۇۋى قاراڭغۇ.

تۇل بولسىڭىز، قۇل بولما.

تۇمىقىنى تال دېسە، بېشىنى كېسىپتۇ.

تۆردىكى بىلمەن چېقىشقۇچە،
پەسكەشكى بىلەن چىقىش.

تۆرنى مۇشۇك تالدى، بوسۇغىنى ئىت؛
چېقىشنى بۇرگە چاقتى، تۇتۇلدى پىت.

تۆگە ئېتىز بۇزسا، ھېچ گەپ يوق،
توخۇ پالاقلىسا، ۋاراڭ - چۇرۇك.

تۆگىنى شامال ئۇچۇرسا،
ئۆچكىنى ئاسماندا كۆرۈك.

تۆمۈرنى دات يەيدۇ،
يۇرەكنى ھەسرەت.

تۇتۇننىڭ ئاچچىقىنى مورا بىلەر.

تۇلكىنى كۆرەڭلەتكەن يولۇاسنىڭ ھەيۋىسى.

تېرىمغاننىڭ چارىكى چوڭ.

تېرىكسىم بىسرنى ئۆلتۈرەر،
ئۆلۈكۈم مىڭنى.

خۇشامەتچىنىڭ چىشى بولمىسىمۇ، سۆگەك ئاجىلايدۇ.

داپچىنىڭ دېپى يېرىلسا، كەردىشى مايمۇنغا
ئويۇنچۇق بولۇپتۇ.

داپمىدى داپلىغىلى،
كەتمەنمىدى ساپلىغىلى؟

دەرد بار، دەرمان يوق.

دەرد سۆزلىتەر، ئەلەم ئۆلتۈرمەس.

دەرد كەلگەندە، دەرمان كېتەر.

دەردەمەن كىشى ــ سۆزمەن كىشى.

دەردى يوق ئالەمدە يوق.

دەردى يوققا ۋاي چىشىم دېمە.

دەۋا قېرىماس، ئالتۇن چىرىماس.

دەۋاگەر دەۋا قىلماس،
دەۋا قىلسا قورۇق قالماس.

دەۋاگەر سۇس كەلسە، قازى مۇتتەھەم بولار.

دوپپىغا پاتقان بېشىم جاھانغا پاتمىدى.

خان بىلەن ئېلىشماق، بېشىنى كېتەر؛
باي بىلەن ئېلىشماق، مېلىنى كېتەر.

خان — قوزۇق، پۇقرا — ئوزۇق.

خانىنىڭ تاماقى مايمۇن.

خانىنىڭ ھاجىتى پۇقرانى چۆشەر.

خوپ دېسەڭ ئۆتمەن،
ھوپ دېسەڭ يۆتمەن.

خوجامنىڭ خوجىسى بار،
چامغۇرنىڭ ئورنىسى.

خوجامنىڭ قورسىقى توق،
قۇلى بىلەن ئىشى يوق.

خۇپتەندىن قېچىپ، تەرەۋىگە يولۇقۇپتۇ.

خۇدادىن كەلسە كەلسۇن،
خوجىلاردىن كەلمىسۇن.

خۇدانىڭ بەزى كۈنلىرى بار: يەمسەن، دېسە ـ ياق.
بەزى كۈنلىرى بار: يەيمەن، دېسە ـ يوق.

خۇدا ئۇرغاننى خۇدابەردى قوشۇپ ئۇرۇپتۇ.

زىغىر تېرىمىغان يەر قالماپتۇ،
بەگ بولمىغان ئەر (قالماپتۇ).

سار چۈجىنىڭ چۈكۈلدىشىغا خۇش،

سارنىڭ چۈجىگە ئىچى ئاغرىماس.

سوراقچىدىن تۈكچى يامان.

سۇ ئەكەلگەن خار،
كوزا سۇندۇرغان ئەزىز.

سۇ باشتىن لاي.

سۇلتان كۈندۈزنى كېچە دېسە،
كۈننى ئاي دېگۈلۈك.

سۇنىڭ ئېقىشىغا باق،
تۆگىنىڭ يېتىشىغا.

سۆزگە دەردەمەن ياخشى،
لايغا كەتمەن.

سۆزلىسەڭ، تىلىڭنى كېسىمەن دەيدۇ،
قارىساڭ، كۆزۈڭنى تېشىمەن.

سىمىز كالا ئوزۇق كالىنىڭ كۆتىنى يالاپتۇ.

خوتەي بولمسا، پوتەي بولمايتتى،
پوتەي بولمسا، قاغا قونمايتتى؛
قاغا قونمسا، ئېتىم ھۇركىمەيتتى،
ئېتىم ھۇركمسە، دادام ئۆلمەيتتى.

ئېسە — لەت، دېمسە — دەرد.

رەھىمسزنىڭ قولى قان.

روزىدا گۇناھ يوق،
ھەممە گۇناھ باراتتا.

روزىنى مەن تۇتسام، ھېيت ئويندى باشقىسى.

زالىم بار، زومۇم بوق.

زالىمنىڭ زۇلمىدىن ساقلا،
پادىشاھنىڭ ھۆكمىدىن.

زامانە زورنىڭ، تاماشا كورنىڭ.

زامان تۇزەلسە، يامانمۇ تۇزۇلەر.

زامان ساڭا باقمسا، سەن زامانغا باق.

زورلۇقنىڭ ئاقىۋىتى خورلۇق.

قەرزدارىڭ پادىشاھ بولسا،
ئەرزىڭنى خۇدا ئاڭلىسۇن.

قورساقتا نان بولسا، بىلەكتە جان.

قوشتا يوق، ماشاقتا يوق، خاماندا بار.

قولنى كەسمىگۈچە قان چىقماس.

قول ئىچىگە ئېگىلەر.

قولى سۇنۇقنىڭ دەردىنى قولى سۇنۇق بىلەر.

قوينى سەركە باشلايدۇ،
ئويۇننى ئەركە.

قوي ئۆلەمدۇ، قوزىمۇ؟
كۆپ سۇنامدۇ، كوزىمۇ؟

قۇرت ياغاچنى ئىچىدىن يەر.

قۇلنى باربكاللا ئۆلتۈرەر.

قۇلنىڭ قۇلى ــ قۇلاقنىڭ تۈۋى.

قېتىق ئىچكەن قۇتۇلدى،
تاۋاق يالىغان تۇتۇلدى.

شاهلىقتىن يىقىلساڭ ناۋاي بول.

شەھەر تالاشقۇچە، يەر تالاش.

قاپ قوپۇپ تاغارنى يۆلەپتۇ،
ئاغرىق قوپۇپ ساقنى.

قاراڭغۇ دەپ ھاڭۋاقما،
يورۇقلۇقنى ئىزدەپ تاپ.

قارىغۇ ياپىلاقنى تاشقا ئۇرسىمۇ ئۆلىدۇ،
تاش بىلەن ئۇرسىمۇ ئۆلىدۇ.

قازانىنىڭ گۈۋاھچىسى چۆمۈچ.

قازىدىن قېچىپ، پادىشاھقا ئۇچراپتۇ.

قاغا چوقۇپ بەردى،
بۈركۈت يەپ بەردى.

قاغىلار قاق ئېتىدۇ،
ئۆز كۆڭلىنىڭ شاد ئېتىدۇ.

قاغىنىڭ كۆزىنى قاغا چوقۇماس.

قانىنى قان بىلەن يۇغىلى بولماس.

كېلىپ - كېتىدۇ جاھاننىڭ ئىشى،
ھەممە بولدۇڭ دېمەيدۇ كىشى.

كىشىگە قىلغان كىشىدە قالماس،

كىشىگە قىلغان ئۆزىگە يانار.

كىشىنىڭ يېرىگە ئىشلەپ،
قالدى لەۋزىنى چىشلەپ.

كىم چاپانىنى يېڭى كىيدى،
ھېكىم بەگنىڭ ئوغلى شۇ.
كىم چاپانىنى كونا كىيدى،
تامنى تەشكەن ئوغرى شۇ.

گۆش بىلەن ياغ بىر تۇغقان،
پىيازنىڭ كۆيگىنى كۆيگەن.

گىلەمدىن ئۆتكىنى غەنىيمەت،
ئاغزىمغا گۈمانىم بار.

ماڭا قاراپ كۈلەرسەن،
سەنمۇ بىر كۈن بىلەرسەن.

ماڭا قىلدىم دەمسەن، ئۆزۈڭگە قىلىسەن.

ماۋۇت بېگىم ئوڭدا يېتىپ بۇغداي يېدى،
توختى مۆمىن بۇغداي تېرىپ، دۇمبا يېدى.

قىرىق ئاشچىدىن بىر باشچى يامشى.

قىسىماقنىڭ كۆچى بولمىسا، قۇشقاچنىمۇ تۇتالماس.

قىلدەك ھوقۇقنىڭ يىلدەك كۆچى بار.

كاللا ئۆكلەپ، قۇلاق يەپتۇ؛
پاقالچاق ئۆكلەپ، تۆياق (يەپتۇ).

كەتمىننى مەن چاپسام،
يەتتىپ يەيدۇ خان - خوجام.

كەڭگە كەڭ دۇنيا،
تارغا تار دۇنيا.

كۆتۈرەلمىسەڭ، ساڭگىلىتمۇال.

كۆرگەن كۈنۈڭنى ئۇنتۇما،
شىرى چورۇقۇڭنى قۇرۇتما.

كۆرگىنىم كۆپ، يېگىنىم چۆپ.

كېتەر جاھانىنىڭ كارى،
تۇگەر غەم - قايغۇنىڭ بارى.

كېرىمى كېرىپ بەردى،
رېھىمى يېرىپ بەردى.

هالی یەتمەگەن خۇداغا یېلىنار.

ھەقىقەت ئېگىلەر، سۇنماس.

ھەممە ئىشنى ئوڭ قول قىلسا.
ئالتۇن ئۈزۈكنى سول قول سالار.

ھەممىنى كۆرگەن كۆز ئۆزىنى كۆرمەس.

ھۆكۈمنىڭ قاتتىقلىقىدىن يېكەن قۇزۇق يەرگە كىرىپتۇ.

ھېيتاخۇن روزا تۇتۇپ، روزاخۇن ھېيت ئويناپتۇ.

ئوت قويسا ئامبال، يوق سوراق؛
پۇقرا ياقالمامدۇ چىراغ؟

ئوتنى كىم تۇتسا، شۇنىڭ قولى كۆيەر.

ئوتۇن يارغان پالتا ئىشكىنىڭ سىرتىدا قاپتۇ.

ئوڭ ئاياغ، سول ئاياغ.
بىزنى قىلدىڭ توم تاياق.

ئوڭدا ياتقان گىرده يەر،
كەتمەن چاپقان جىگدە.

ئون تونۇشتۇرۇشتىن بىر تونۇش ئەلا.

مۇھۇككە ئويۇن، چاشقانغا قىيىن.

مېنىڭ ئىدى، سېنىڭ بولدى،
تىلىۋىدىم، دورا بولدى.

مىننەتلىك ئېشىڭدىن قارنىمنىڭ ئېچى ياخشى.

مىڭلىققا بۆرە تەگسە،
بىرلىككە پىچاق ئېلىپ يۈگۈرەر.

مىڭلىققا كەلمەي، بىرلىككە كېلىپتۇ.

نادان ھاكىم يۇرت بۇزار.

نامازدىگەردە ئىش تۈگەر،
ئىش تۈگىمىسە، مۇشت تېگەر.

نەشتىرىنىڭ ئۇزۇۋالساڭ، يىلان دېگەن يېرىم غۇلاچ كۆلا.

ھاكىرمىغان ئېشەكتىن ئالۋان ئاپتۇ.

ھالالنى خۇدا بەرمىسە. ھارام يېمەي ئۆلەيمۇ!

ھالۋىنى ھېكىم يەر،
تاياقنى يېتىم.

ھالىم پەرىشان، گىيگىنىم تېرە ئىشتان.

ئۆچكىنىڭ ئوچۇق تۇرسا، ھېچ گەپ يوق،
قوينىڭ بىر قېتىم ئېچىلىپ قالسا، ھۇيت - ھۇيت.

ئۆچكىنى ئۆز ئايىغى بىلەن ئاسار.

ئۆزلىرى بولالمايدۇ، بولغانىنى كۆرەلمەيدۇ.

ئۆزۈڭ يېمىسەڭ غېمىڭنى،
قاغا چوقۇر تېنىڭنى.

ئۆكۈزنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن ھوزايىنىڭ بېشىغمۇ كېلىدۇ.

ئۆلەر ئىت پالتىدىن قورقماس.

ئۆلمەكنىڭ ئۇستىگە تەپمەك.

ئۆلۈمگە تۇتۇدىغانمۇ پۇل،
ئۆلۈمدىن قۇتقۇزىدىغانمۇ پۇل.

ئۆلىمەن دېسە، مىنىمەن دەيدۇ.

ئۆمۈچۈك ئۆمىلەيدۇ،
ئۆمىلىگەننى كۆرەلمەيدۇ.

ۋاپا — تاق، جاپا — جۇپ.

ۋاقتى كەلگەندە، خانمۇ تەختتىن چۈشىدۇ.

ئون خوجايىنىدىن بىر يالاقچى يامان.

ئون ئىتقا يېگۈزگەنىدىن بىر بۆرىگە يېگۈزگەن خوپ.

ئويلىسام دىلىم كۆيىدۇ،
سۆزلىسەم تىلىم.

ئويناشمىغىن ئەرباپ بىلەن،
ئەپلەپ ئۇرار ھەر باب بىلەن.

ئۇ تۆشۈكتىن چىقىپ، بۇ تۆشۈككە كىرگۈچە
كۆرمىگەنىنى كۆرىسەن.

ئۇرغىلى بولماس خوجىنى،
خۇدا ئۇرسۇن خوجىنى.

ئۇرغىنىڭدىن ئىقتىغىنىڭ ئۆتۈپ كەتتى.

ئۇزۇننىڭ قويۇپ، قىسقىنى كەس.

ئۇن يوق دېسەم، زاڭ دەيدۇ،
ھاردىم دېسەم، ماڭ دەيدۇ.

ئۇينىڭ مۇڭگۈزىگە ئۇرسا، ئۇۋىقىنى سىرقىرار.

ئۆچكىگە جان قايغۇسى،
قاسساپقا ماي قايغۇسى.

ياخشىغا كۈن يوق،
يامانغا ئۆلۈم (يوق).

ياخشى ،ۇلۇك ھېكسىنىك،
بۇزۇلغاندا ھېچكىمنىك.

ياردىنىك ئۇستىگە تۈز سېپىپتۇ.

ياش تۆككىچە، مۇشت تۈگ.

ياغ ئالسىمۇ ياغلىق قاپاق،
ئالمىسىمۇ ياغلىق قاپاق.

ياقىلار ئېتەك بولدى،
ئېتەكلەر ياقا.

يالاقچى يالاپ تويماس،
غالچا غاجىلاپ (تويماس).

يالاقچى يالاق بىلەن ماڭىدۇ،
تېجىمەل تاياق بىلەن.

يامان بولسىڭ ئاسىدۇ،
ياۋاش بولسىڭ باسىدۇ.

يامان كۆرگەن ياغاچ سارايغا تۈۋرۈك بولۇپتۇ.

يامغۇرىدىن قېچىپ، مۆلدۈرگە ئۇچراپتۇ.

ئېسىلساڭ دارىسىڭ ئېگىزىگە ئېسىل،
پۇتۇڭ يەرگە تەگمىسۇن.

ئېغىزنى ساقلىغان جاننى ساقلار.

ئېگىز بۇرۇننى كۆرە - كۆرە،
پۇچۇق بۇرۇن كىرىپ كېتىپتۇ.

ئىتنىڭ قاۋۇشى بىلەن پىلنىڭ نېمە ئىشى.

ئىتنىڭ كۆزى بار، خانغىمۇ قارايدۇ.

ئىتنىڭ ئىگىسى بولسا،
بۆرىنىڭ خۇداسى بار.

ئىت ئىگىسى بىلەن كۇچلۇك.

ئىچى توشمىسا، تېشىغا چىقماس.

ئىككى ئات تېپىشسە، ئارىدا قالغان ئېشەككە ئۇۋال.

ئىگىسىنى ياخشى كۆرسەڭ، ئىتىغا سۆڭەك تاشلا.

ئىممەتسىز پەيغەمبەر يوق،
مۇرىتسىز پىر (يوق).

ئىنساپ قالمىدى چوڭدا،
ئىشتان قالمىدى قوڭدا.

پىمەك ـ ئىچمەك ئۆزۈكىدىن،
ئايلىنىمىك ئوتتۇز كۈن.

يىگىنە قاياققا ماڭسا، يىپ شۇ ياققا ماڭار.

يىلان چاقسا، پىلمۇ چىرقىرايدۇ.

يىلاننىڭ تۆشۈكى تۇز، ئۆزى ئەگرى.

يىلاننىڭ تېشى سىيلىق، ئىچى زەھەر.

يىلاننىڭ يامان كۆرگەن ئوتنى ئاغزىغا چۈشۈپتۇ.

يىلان: ئۆزۈم تۇز، يولۇم ئەگرى، دەيدۇ.

یامۇلنىڭ ئىشىكى يوچۇن،
كىرەلمەيسەن پۇلۇڭ يوق ئۇچۇن.

يايلاقتا پاتمىخان ئۆچكە قازانغا پاتار.

يەرسىز ئىدىم، يەرلەندىم،
توقماق ئىدىم، پەملەندىم.

يوق ئىدى ھېچىبىر غۇۋغا،
نەدىن كەلدى بۇ دوغا؟

يولدىن چىقما، خاندىن قورقما.

يولسىزنىڭ تىلى قىسقا.

يولى باشقا، مەنزىلى بىر.

يولى باشقىنىڭ نىيىتى باشقا.

يۇۋاش بولسا، بوش دېمەڭ؛
يۇمشاق بولسا، گۆش دېمەڭ.

يۇز كۆن يەلپىگەن غالچا،
بىر كۆن يەلپىگەن ئاغچا.

يېڭى بايغا قەرزدار بولما،
ئەمەلدار بىلەن دوست - يار (بولما).

ئاچنىك دەردىنى توق بىلمەس.

ئاچ ئوسۇرار، توق كېكىرەر.

ئاچ ئۆيده قېتىق ئۈيۈماس.

ئاچ ئېيىق ئوينىماس.

ئادەم ئەسكىسى ئەمەس، كىيىم ئەسكىسى.

ئاسمان يېپىنچا، يەر سېلىنچا.

ئالتۇللۇق ئۆيده جان دەركار.

ئالتۇننى كۆرسه، پەرىشتىمۇ يولدىن ئازار.

ئەركىشى نامرات بولسا بولسۇن،
قەرزدار بولمىسۇن.

بار — بارى بىلەن، — يوق هالى بىلەن.

بار چاغدا هورى چېقىدۇ،
يوق چاغدا شورى.

بارلىق بەزدۇرىدۇ، يوقلۇق ئۆگىتىدۇ.

بارلىق بولساڭ، بېشىڭنى سىيلايدۇ؛
يوقلۇق بولساڭ، بېشىڭ سىغمايدۇ.

بايلىق ۋە كەمبەغەللىك توغرىسىدا

ئاتا كەمچىلىكى يوق، لاتا كەمچىلىكى.

ئاتلىق پىيادىنىڭ ھارغىنىنى بىلمەس.

ئاتمىشنىڭ پۇتەر، ئالتىنىڭ قالار.

ئات ئېغىنىغان يەردە تۇڭ قالمدۇ.

ئاچقا قازان ئاستۇرما،
مۇزلىغانغا ئوت ياقتۇرما.

ئاچ قالغان تاماق تاللىماس.

ئاچلىقنى ياستۇق كۆتۈرەر.

ئاچ نەمنى يېمەس،
توق نەمنى دېمەس.

باي بارنى بەرمەس،
كەمبەغەل قاراپ تۇرماس.

باي بالىسى ئون بەشكە كىرسە باش،
كەمبەغەل بالىسى ئوتتۇزغا كىرسىمۇ ياش.

باي بايغا باقار،
سۇ سايغا ئاقار.

باي بولسا بۆلۈپ بەرمەس،
كەمبەغەل ئۆلۈپ بەرمەس.

باي تالقان يېگەندە ياغۇر ياغار،
كەمبەغەل تالقان يېگەندە بوران چىقار.

باي تولا يېسە، خوردان دەيدۇ،
نامرات تولا يېسە، ئوپقان (دەپدۇ).

باي تۇرىدۇ باشتا،
كەمبەغەل تۇرىدۇ ئاياغدا.

بايدا ئارغامچا، كەمبەغەلدە كۆلا؛
باي بولاي دېسەڭ، كەمبەغەلنى بۇلا.

بايدىن ئەمەلدار چىقسا،
كەمبەغەلدىن دانا چىقار.

بايدىن بالا ـ قازا قورقار.

بارلىق ھەر نەمىنى دېگۈزەر،
يوقلۇق ھەر نەمىنى يېگۈزەر.

بارلىق ئوخشىتار،
يوقلۇق قاقشىتار.

بارلىق ياراشتۇرىدۇ،
يوقلۇق تالاشتۇرىدۇ.

بارلىك خىجالەتتىدىن يوقلىك خىجالىتى يامان.

بارلىك مايىقى تېگەر،
يوقلىك تايىقى.

بارلىك ئىشى پەرمان بىلەن،
يوقلىك ئىشى ئارمان بىلەن.

باش تىققۇدەك ئۆيى يوق،
چاك چىققۇدەك پادىسى (يوق).

بالا بەش، نان ئۈچ،
بىرىدىن بەرسەم يەتمەيدۇ،
يېرىمىدىن بەرسەم تويمايدۇ.

بالا - قازا باينىك مىلىغا كىلەرمۇ
كەمبەغەلنىك جېنىغا مىلىنىپ قالسا يېقىلغۇ

باینك ئارغامچىسى بولسا،
كەمبەغەلنىڭ كىۋلىسى بار.

باینك ئالدى تار، كەينى كەڭ.

باینك بالىسى كەتمەنگە يارىماس.

باینك بالىسىمۇ ئەركە، كالىسىمۇ ئەركە.

باینك پۇلى ــ ئوچاقنىڭ كۈلى

باینك تۆردە ئولتۇرغۇچە،
گاداینىڭ مانتىسىدا ئولتۇر.

باینك تۆگىچىسى بولساڭ، قۇۋ بولسەن؛
قويچىسى بولساڭ، قۇل بولسەن.

باینك خەزىنىسى نامرات.

باینك قىزى كۆنۈڭ،
كەمبەغەلنىڭ ئېتى.

باینك كۆشۈكىدە سۇ توختايدۇ.

باینك كېلىنى بولغۇچە،
كەمبەغەلنىڭ قىزى بول.

باینك گۆشىدىن كەمبەغەلنىڭ مۇشتى ياخشى.

باي سېغىنغانىنى يەر،
كەمبەغەل تاپقانىنى.

بايغا باققان قۇل بولار،
كەمبەغەلگە باققان گۇل (بولار).

بايغا تەڭلىك يوق،
چىرايلىققا ئەڭلىك (يوق).

بايغا كۆندە بايرام، كۆندە توي؛
كەمبەغەلگە كۆندە قايغۇ، كۈندە ئوي.

باي قەيەردە بولسا، ۋاي شۇ يەردە.

باي كېسەل، مۇبارەك بولسۇن!
كەمبەغەل كېسەل، نەدىن ئالدىڭ؟

باي گۆش يېسە، قارنىغا كىرەر؛
كەمبەغەل گۆش يېسە، چىشىغا.

بايلىق بىلەن پېقىرلىق — ئىككى ئات.

بايلىق — قاچقان كىشىنى قوغلايدۇ،
قوغلىغان كىشىدىن قاچىدۇ.

بايلىق — كىشىنى مەست قىلار.

باي مېلىنى سۆزلەر،
كەمبەغەل مۇڭىنى.

بىرى تويۇپ سەكرەيدۇ،
بىرى توڭۇپ.

بىرى يوق، ئۇچنى كۆرۈڭ،
ئۇيقۇ يوق، چۈشنى كۆرۈڭ.

بىر يولۇاسنىڭ ئۆلۈكى يۈز ئولكىنى تويدۇرار.

پايدىسى يوق بايدىن سۈيى يوق ساي ياخشى.

پۇتقا تاپسا، باشقا يوق؛
باشقا تاپسا، پۇتقا (يوق).

پۇل بولسا جاڭگالدا شورپا.

پۇل — پۇلى چىقلارغا تاتلىق.

پۇلى ئازنىڭ غېمى ئاز.

پۇلى بار كاۋاپ يەيدۇ،
پۇلى يوق كاۋاپ تۇتۇنى.

پۇلى بارنىڭ يولى بار.

پېقىرلىق تىلەچىلىككە تارتىدۇ.

تاپقىنى گۈل كەلتۈرەر،
تاپمىغىنى بىر باش پىياز.

باينىڭ مېلى — كەمبەغەللىڭ كۆز يېشى.

باينىڭ ئىشىكىدىنمۇ كىرىدۇ، تۆشۈكۈمدىنمۇ.

باينىڭ مال باسىدۇ،
كەمبەغەلنى بالا.

باي ھەر نەرسىگە بار ئەمەسمۇ؛
كەمبەغەل ناسۇالغا زار ئەمەسمۇ.

باي يوقالغىنىغا قايغۇرىدۇ،
بۆرە قالغىنىغا.

بەرمىسمۇ باي ياخشى،
يېمىسمۇ ماي ياخشى.

بولسا، ھەر نېمە ئوخشايدۇ.

بۇلۇتنىڭ قەدرى يوق ئاي يېغىدا،
پېقىرنىڭ قەدرى يوق باي يېنىدا.

بۆرىنىڭ قازىنى يوق،
خام يەپ ئۆلگىنى يوق.

بىرى ئالتۇن تاۋاقتا ئاش يەر،
بىرى ئاش ئۈچۈن جان بېرەر.

بىرى پۇل يىغسا، بىرى خالتا تىكەر.

ساقالدىكى ئاشقا قورساق توپىماس.

شامال يەپ، بوران كېكىرىپتۇ.

قازانمۇ ياغ، چۆمۈچمۇ ياغ.

قازىنىم بولسا، پوشكال ئېتىپ يەيتتىم،
ئۇن تاپالمىدىم، ياغ يوق.

قورساق توق، كۆڭۈل شوخ.

قورسىقى ئاچنىڭ كۆزى ئاشتا،
قورسىقى توقنىڭ ئۇستىباشتا.

قولى قىسقىنىڭ يولى قىسقا.

قۇدۇق چوڭقۇر، ئارغامچا قىسقا.

قۇرۇق تاغار ئۆرە تۇرماس.

قېتىق نانغا ئۇلگۈرمىدى،
نان قېتىققا.

كانايغا يوق، سۇنايغا نەدە!

كەمبەغەل بالىسىنى ئويلايدۇ،
پاي مېلىنى.

تاپقىنى قوي تۆلتۇرەر،
تاپمىغىنى چۈجە خورازى.

توق بالا ئاچنى ئويلىمايدۇ.
ئاچ بالا توق بىلەن ئويىنمايدۇ.

توقلۇقتىن شوخلۇق چىقار.

توقنىڭ كۆزىگە ئاچ كېكىرگەنىدەك كۆرۈنەر.

تونلۇققا كۆپ سوغۇق،
تونسىزغا ئاز سوغۇق.

تۇغان بېشىدا دەرەخ ئوڭماس،
باينىڭ قېشىدا گادايى (ئوڭماس).

تۆگە سالكىنسە، ئېشەككە يۈك چىقار.

جايى يوقنىڭ جېنى يوق.

چاپىنىمدا تۆت يانچۇق،
خەجلەي دېسەم بىر پۇل يوق.

چوڭ دەرەخنىڭ سايىسى چوڭ.

دادامغا يوق پۇرچاق ئانامغا نەدە!

دۆلەت يۈزى ئاق،
مەينەت يۈزى قارا.

گۆش كۆرمىگەنگە تۆپكە تاتىسۇق.

مال باينىك، جان خۇدانىك.

مال بولسا، مومام باقار.

مېلى بارنىك مېلىغا،
مېلى يوقنىك جېنىغا.

نامرات بولساك شەھەر قوغلاش.

نامراتنىك بىر تويغىنى — بىر باي بولغىنى.

نامراتنىك نېنى يانچۇقىدا.

ھالاللىققا توخۇسى يوق،
ھارامليققا مۇشۇكى (يوق).

ھەسەل ئالغان قاچىنىك يۇقىنى بار.

ھورى تۆگەپ، شورى قالدى.

ئوشۇق دۆلەت باشقا تاج.

ئوشۇق دۆلەت باشنى يارماس.

ئۇنى يوقنىك خۇنى يوق.

كەمبەغەل بولساڭ، شالاڭ ئەگلەكنىڭ ئۇلىنى يە.

كەمبەغەل بولساڭ، كۆچۈپ باق.

كەمبەغەل تۆگە منىسىمۇ ئىت چىشلەر.

كەمبەغەل گۈل قىسا، تىكىنى بايقا سانچىلار.

كەمبەغەلنىڭ ھايىنى يوق،
تاپقان پۇلىنىڭ تايىنى يوق.

كەمبەغەلنىڭ چېيى چىشقا دورا.

كەمبەغەلنىڭ مۇشۇكى چاشقان تۇتسا،
باينىڭ مۇشۇكى توشقان تۇتار.

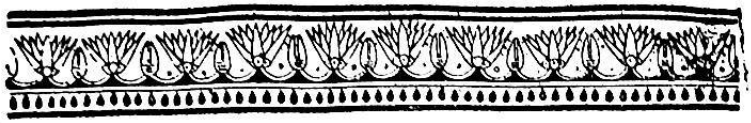
كەمبەغەل ئىشلەپ ھارىماس،
باي چىشلەپ (ھارىماس).

كۆسەي ئۇزۇن بولسا، قول كۆيمەس.

كېكەچ بولسىمۇ باينىڭ بالىسى سۆزلىسۇن.

گادانىڭ بالىسى — باينىڭ كالىسى.

گۆشىنىڭ يوقىدىن ئىت بولدۇم،
كىيىمنىڭ يوقىدىن پىت بولدۇم.

ياخشى – يامان ۋە باخشىلىق – يامانلىق توغرىسىدا

ئات كۆتۈرسەڭ ياخشى بىلەن كۆتۈر،
سۇ كۆتۈرسەڭ بالداق بىلەن.

ئادەمنىڭ يامنى ئۇكچەك،
ئىنەكنىڭ يامنى تەپكەك.

ئاغزى يامان دەپ تويماس،
نەپسى يامان يەپ تويماس.

ئالتۇن يەردە ياتماس،
ياخشىلىق يولدا (ياتماس).

ئاددىن قاچقان، مۇددىن قاچقان،
يامانلىق بىلەن كۆزدىن ئاچقان.

ئۆتۈكى يىرتىق تۆرگە چىقالماس؛
يېڭى يىرتىق ئاش يېيەلمەس.

ئېشەك باينىك، تاغار باينىك،
يىقىلسا يۆلىمەيمەن، ئۆلسە تۆلىمەيمەن.

ئىتتىن سۆڭەككە قەرزدار،
چاشقاندىن كېپەكتە.

يوغان سوزۇلار، ئىنچىكە ئۈزۈلەر.

يوقسۇللۇق ــ تاشتىن قاتتىق.

يوقسۇللۇق مەردنىك قولىنى باغلار.

يوقنىك بىر دەردى بار،
بارنىك مىڭ دەردى (بار).

يېرىم باينىك ياتقۇسى كەلمەس،
كىيىمى يېلىڭنىك قوپقۇسى (كەلمەس).

يېرىم تاغار يالۇۋرتىدۇ.

ئۆزۈڭگە ياخشىلىق تىلىسەڭ،
كىشىگە يامانلىق قىلما.

ئىككى ياخشى ئارىسىدا قىل ئۈزۈلمەس؛
تۆمۈر زەنجىرنى ئۈزىدۇ ئىككى بىلمەس.

ئىككى ياخشى بىر بولسا، تىنچلىق تىلەيدۇ،
ئىككى يامان بىر بولسا، پىچاق بىلەيدۇ.

ياخشى ئاتقا بىر قامچا،
يامان ئاتقا يۈز قامچا.

ياخشى ئاتقا قامچا لازىم ئەمەس.

ياخشى ئاتقا قوڭغۇراق.

ياخشى ئاتنىڭ تۇيىقىدىن چاڭ چىقماس.

ياخشى ئاتنىڭ تېرىسى قېيىش بولار، كۆن بولماس.

ياخشى ئادەم ئامانلىشىپ كۆچەر،
يامان ئادەم يامانلىشىپ.

ياخشى ئاز، يامان كۆپ،
بۇغداي ئاز، سامان كۆپ.

ياخشى ئاش ئۈستىگە كېلەر،
يامان گەپ ئۈستىگە.

بارچه ياخشى، مەن يامان،
بارچه بۇغداي، مەن سامان.

بىر ياخشىغا بىر يامان ھەر يەردە بار،
ئىككى ياخشى بىر بولغان قەيەردە بار؟

بىر ياخشىلىق مىڭ بالادىن قۇتقۇزار.

بىر ياخشىلىق ئۇنتۇلماس، بىر يامانلىق.

پۇل تاپتىم ياخشى بىلەن يېيىشكىلى،
يامان بىلەن دېيىشكىلى.

تاش ئاتقانغا ئاش ئات.

سەن ياخشى — مەن ياخشى،
تونۇر قىزىق، نان ياخشى.

قاغىغا ئوق ئاتما،
يامانغا سۆز قاتما.

كىشىگە قىلساڭ يامانلىق،
ساڭىمۇ يوقتۇر ئامانلىق.

ھارۋا ماڭغان يول تار بولماس،
يامانغا گەپ قىلساڭ، ھار بولماس.

ھاۋانىڭ يامىنى كېتەر،
ئادەمنىڭ يامىنى كەتمەس.

ياخشىدىن يامان چىقىدۇ،
يامانىدىن ياخشى.

ياخشىغا بەرسەڭ، نېپى تېگەر،
يامانغا بەرسەڭ گېپى.

ياخشىغا بىر سۆز،
يامانغا مىڭ سۆز.

ياخشىغا مەدەت،
يامانغا نەپرەت.

ياخشىغا ياغ، يامانغا داغ.

ياخشىغا يانداش، يامانىدىن قاچ.

ياخشىغا يېتىشمەك تەس،
يامانىدىن قۇتۇلماق (تەس).

ياخشىغا يىپەك يېپىشار،
يامانغا تىكەن.

ياخشى كۆرگىنىنى ئېيتار،
يامان يېگىنىنى.

ياخشى كېلىپ ھالىڭغا يېتەر،
يامان كېلىپ ئوتۇڭنى ئۆچۈرەر.

ياخشى بولساڭ، تويۇڭغا بارارسەن،
يامان بولساڭ، ئۆلۈمىڭگە.

ياخشى بولساڭ، ئېشىڭنى يەيسەن،
يامان بولساڭ، بېشىڭنى.

ياخشى بولسا، ئۆزۈڭگە بالا،
يامان بولسا، بېشىڭغا بالا.

ياخشى بولسا، ئۆزىدىن كۆرىدۇ،
يامان بولسا، ئۆزىگىدىن.

ياخشى بىلەن دوست بولساڭ،
ئېچىلار چېچەكلىرىڭ.
يامان بىلەن دوست بولساڭ،
يېرىلار يۈرەكلىرىڭ.

ياخشى بىلەن سۆھبەت،
يامان بىلەن ماجىرا.

ياخشى بىلەن يۈرسەڭ، يېتىسەن مۇرادقا؛
يامان بىلەن يۈرسەڭ، قالىسەن ئۈياتقا.

ياخشىدىن ئات قالىدۇ،
ياماندىن دات.

ياخشىدىن جاپا كەلمەس،
ياماندىن ۋاپا (كەلمەس).

ياخشىنىڭ خۇلقى ئارتۇق،
يامانىنىڭ يېقىسى يىرتىق.

ياخشىنىڭ سۆزى، يامانىنىڭ كۆزى.

ياخشىنىڭ شاراپتى، يامانىنىڭ كاساپتى.

ياخشىنىڭ قەدىرىنى يامان بىلمەس.

ياخشىنىڭ قولىتۇقىدىن يۆلەپ ئۆرە قىل،
يامانىنىڭ ئاغزىغا ئۇرۇپ پۆرە قىل.

ياخشىنىڭ ئىزى قالىدۇ،
يامانىنىڭ مەزى.

ياخشىنىڭ ياخشىلىقى تېگىدىن چىقىدۇ،
يامانىنىڭ يامانلىقى تېگىدىن تارىيىدۇ.

ياخشىنىڭ ياخشىلىقىنى چىقار، كۆككە يەتسۇن؛
يامانىنىڭ يامانلىقىنى چىقار، توزۇپ كەتسۇن.

ياخشىنىڭ يولى يەتتە.

ياخشىنى ماختىساڭ، ياردىشىدۇ؛
يامانىنى ماختىساڭ، ئادىشىدۇ.

ياخشىنى يات ئىكەن دېمە،
يامانىنى ئۆز ئىكەن (دېمە).

ياخشى گۆشتىن ياخشى شورپا.

ياخشىلار تېپىشار ھەر يەردىن كېلىپ،
يامانلار تېپىشەر بىز يەردە تۇرۇپ.

ياخشىلىق تۆرگە باشلايدۇ،
يامانلىق گۆرگە.

ياخشىلىق قالار، يامانلىق تۈگەر.

ياخشىلىقنا ياخشىلىق
ھەر كىشىنىڭ ئىشىدۇر.
يامانلىققا ياخشىلىق
ئەر كىشىنىڭ ئىشىدۇر.

ياخشىلىق قىل، يامانلىق كۆت.

ياخشىلىقنى ئۇنتۇما،
يامانلىقنى كۆڭلۈڭدە تۇتما.

ياخشىلىق يەردە ياتماس،
يامانلىق ئۆزىدىن ئاشماس.

ياخشىلىق — يېنىپ تۇرغان چىراغ.

ياخشىنىڭ ئايىغىدا قۇرت ئۆلمەس.

يامانغا كاتا بولمۇچە،
ياخشىغا ھاسا بولە.

يامانغا ئاختامىدىكى داڭگال.

يامانغا قىلغىنىڭ — ۋۇمغا سىڭگىنىڭ.

يامانغا گۆردىمۇ قوشنا بولما.

يامانغا ياغ ياراشماس؛
ئۆچكىگە يۇمغاقسۇت.

يامانغا يانتاياق بولما.

يامانغا يولۇقساڭ، يالىسى يۇقار،
قازانغا يولۇقساڭ، قارىسى.

يامانغا يېلىن، ئاغزىغا نېرىن.

يامان كالا يار بويىدا موزايلاپتۇ.

يامان كۈنلەر ياخشى بولاز،
يامان ئادەم ياخشى بولماس.

يامان كىشى سىيلىغانغىنى بىلمەس.

يامانلىق — بىر دەملىك،
ياخشىلىق — ئۆمۈرلۈك.

ياخشىنى ياندىشتۇر،
يامانىنى ئاداشتۇر.

ياخشى نىيەت ئاشقا،
يامان نىيەت باشقا.

ياخشى ئۇرۇشسا، بەرگىلى نەرسە تاپالماس؛
يامان ئۇرۇشسا، ئالغىلى (نەرسە تاپالماس).

ياخشى ئۆلسە، ھەممىگە غەم؛
يامان ئۆلسە، نېمە غەم.

ياخشى ئىت ئۆلۈكىنى كۆرسەتمەس.

ياخشى ئىشقا قولى بارماس،
يامان ئىشتىن كۆڭلى قالماس.

يامان ئاتنى يال باسار.

يامان ئادەم يۇرت بۇزار،
يامان ھارۋا يول (بۇزار).

يامانىدىن ئاشقان يېرىم قوشۇق.

يامانىدىن جىن قورقىدۇ.

يامانىدىن قاراڭغۇ قويسا، ئوغرىغا يول ئوچۇق.

يامانـنىڭ ياخشىلىقى يوق،
يامان سۆزنىڭ تاتـلىقى (يـوق).

ياماننىڭ يامانلىقى بار،
كىشى بىلمەس ھېلىسى (بار).

يامانـنى ئېشىكـغا يولاتساڭ يـولات،
قېشىكـغا يولاتـما.

يامان ئۇرۇقـتىن ياخشى مېۋە بولماس.

يامان ئۆزىـنى بىلمەس،
ياخشىنى كۆزىـگە ئىلماس.

يامان ئىشنى يـامان تاپار،
سېسىق گۆشنى چۈمۈن (تاپار).

يامان ئىنىڭ ئۆلگۈچە سۈتـلۈك ئاتالماس.

يـامان يـاماندىن قورقىدۇ،
كەتمەن ساماندىن.

يامىنىنى ئېيتـماي، ياخشىلىق يـوق.

يامانلىقنىڭ يولى يېنىك،
ياخشىلىقنىڭ يولى ئېغىر.

يامانلىق ئايىسالا، ياخشىلىق يوق.

يامانلىق قويۇپ بەرسەڭ ئەركىگە،
كۈندە چىچىدۇ بۆكسىگە.

يامانلىقنى كۆرمەي ياخشىلىقنى قەدىرلىگە يەتمەس.

يامانلىقنىڭ توقمىقى يېنىدا.

يامانلىقنىڭ تۈزغا بارغىنى ــ قىزغا بارغىنى.

يامانلىقنىڭ تېزلىنى ياپىسالا، بېزى چىقار.

يامانلىقنىڭ سۈيىنى ئىچكۈچە، قاپىقىنى چېقىۋەت.

يامانلىقنىڭ قويىندا ياتقۇچە،
ياخشىلىقنىڭ ئايىغىدا ئۆل.

يامانلىقنىڭ گېپى يامان،
ئەسكى چاپانلىقنىڭ پىتى (يامان).

يامانلىقنىڭ ياخشىسى بولغۇچە،
ياخشىلىقنىڭ يامىنى بول.
قارىمۇقنىڭ دانىسى بولغۇچە،
بۇغداينىڭ سامىنى بول.

تاز بولسا، كۆپكه تاۋاپ قىل.

تاز يېغسا‌ڭمۇ، هالال يېغ،

تاقچىنى تالساڭ، كۆكچىنى قوي؛
سويمىنى تالساڭ، پېلىكنى قوي.

تاكامنىڭ ئېقىپ تۆلگىنىگه يىغلمايمەن،
كۆڭ ئېشه‌كنىڭ كه‌تكىنىگه يىغلايمەن.

تالغىنىڭنى كۆچكه سالما،
به‌رگىنىڭنى تازغا.

تامانه‌تكه خىيانه‌ت.

تاڭسى تاڭنى ئېچىز ياقىدۇ،
بالىسى تويماي، قوشلاپ يه‌يدۇ.

تايمايمەن سېنىڭدىن،
تارتىۋالما مېنىڭدىن.

ئه‌زران گۆشنىڭ شورپىسى تېتىماس.

بارنى كۆرسه كۆزه‌لمه‌يدۇ،
يوقنى كۆرسه بېره‌لمه‌يدۇ.

به‌رمه‌سنىڭ ئېشى پىشماس،
ئوچاق بېشىدىن چۈشمه‌س.

سېخىيلىق، بېخىللىق، ئىنساپ ۋە مەنپەئەت توغرىسىدا

ئابدالغا كەپسەن بەرسە، تېشىك توغرىمۇ، دەپتۇ.

ئاچ بەچچىغەردىن قاچ بەچچىغەر.

ئاچكۆز تويماس، بېخىل بېيماس.

ئاچ ئىتقا بەرسەك، توق ئىت خىرقىرار.

ئادەم قىچقارسا بارمايمەن،
ئاش قىچقارسا قالمايمەن.

ئادەم ئۆلىدۇ، دۇنيا قالىدۇ.

ئارپا تېرىپ، بوغداي ئالمەن دېمە.

بېخىل جېنىدىن كېچەر، مېلىدىن كەچمەس،

بېخىللىدىن نان سورىغىنىڭ ــ جان سورىغىنىڭ.

بېخىل سەمىمىنىڭ ئىچىنى ئايايدۇ، تېشىنى يالايدۇ.

بېخىلغا قول بىلەن يانچۇقنىڭ ئارىسى قىرىق كۇنلۇك.

بېخىلغا «نان» دېسە، «جان» دەپ ئاڭلىنار.

بېخىلغا ھاجەتنىڭ چۈشىسە، يوق دەيدۇ؛
سېخىيغا ھاجەتنىڭ چۈشسە، خوپ دەيدۇ.

بېخىل كىشى خۇدانىڭ سېخىيلىقىدىن قىزغىنار.

بېخىلنىڭ باغرى قاتتىق.

بېخىلنىڭ بېغى كۆكەرمەس.

بېخىلنىڭ تېزىكىگە بىنگىز ئۆتمەس.

بېخىلنىڭ شامى ئاقسا، كۆزىنىڭ يېشى ئاقار.

بېخىلنىڭ ئۆلۈكىنى ئىت يېمەس،
تىرىكىنى پىت (يېمەس).

بېخىلنىڭ ئۆيىدە نان بار، ھىممەت يوق؛
ھۇرۇننىڭ تېنىدە جان بار، غەيرەت يوق.

بەرمەسكەن قوناقنى يېمىگەن قوتۇر.

بۇغداي پاتمىغان ئاغزىمغا،
قوي كاللىسى بوش كەلدى.

بۇرە تاپسا، تەڭ ئورتاق؛
قاغا تاپسا، دەرەخ ئۇچىدا.

بېخىل ئاتقانغىنى ئۇنتۇيدۇ،
سېخىي بەرگىنىنى.

بېخىل باي بولسا، ئاتىسىنى تونۇمايدۇ.

بېخىل بايدىن سېخىي گادايي ياخشى.

بېخىل بايدىن نان چىقماس؛
ئۆلگەن مالدىن قان چىقماس.

بېخىل بەختلىك ئەمەس،
سېخىي بەختلىك.

بېخىل بىر يارەقلىك تۆشۈكىدىن 40 قېتىم ئۆتەر.

بېخىل تاپسا يېپىپ يەيدۇ،
سېخىي تاپسا، ئېچىپ.

پالتامنى بېرەي دېمەم، سېپىغا موزاي چىچىپ قويۇپتۇ.

پايدىسى يوق ئوغرىدىن گۇندىنىك ① بىكار تۇرغىنى ياخشى.

پايدىنى كۆرسە، بۇرگىدەك چاققان؛
زىيانىنى كۆرسە، كىرپىدەك ياتقان.

پەرىشتىنىك ئېشىدىن شەيتان قىزغىنىپتۇ.

پۇلى بولسا قوللايدۇ،
بولمىسا قوغلايدۇ.

پىتىنىك ئۇچىيىگە ھېسىپ قۇيۇپتۇ.

پىچاق گۆشكە ئۆتەر، سۆزەككە ئۆتمەس.

پىخسىقنىك پوقىنى چوقىغان قاغىنىك قورسىقى تاغرىيدۇ.

پىشماس ئاشنىك ئوتى كۆيمەس.

تەك يېگەن تەلگە سىغمىغە
يالغۇز يېگەن يەرگە.

تورپاق ئۆلۈشىدى، ئورتاق ئايرىلدى.

---

① گۇندا — تورمە.

بەخىلنىڭ ئۆيىدە ئاش پادىشاھ، نان ئەۋلىيا.

بەخىلنىڭ ئۆيىدە ئىت توختىماس؛
تازىنىڭ بېشىدا پىت (توختىماس).

بەخىلنىڭ ئېشىنى ئالماق — كۆزىنىڭ يېشىنى ئالماق.

بەخىلنىڭ ئېشىنى ئىت يەر،
تېنىنى پىت (يەر).

بەخىلنىڭ يۈزى يوق،
پۇلنىڭ كۆزى (يوق).

بىر تاۋاق ئاش كەلدى دەپ جېنىم سۆيۈندى،
تۆت قوشۇق ئالماي تۇرۇپ تۇڭى كۆرۈندى.

بىر كۈنگە ئۆكۈز ئۆلمەس،
ئىككى كۈنگە ئىگىسى بەرمەس.

بىر ھاپ، بىر ھوم.

بىزنىڭكىگە كەلسەڭ، يەپلا؛
سېنىڭكىگە بارسام، گەپلا.

بىكارغا مۇشۇك ئاپتاپقا چىقماس.

بىكار ئېشەك بولسا، بۇخارادىن مۇز توشۇيدۇ.

جىقنى دەپ، ئازدىن قۇرۇق قاپتۇ.

چاشقانغا كېپەك ئالدۇرماس،
قوڭغۇزغا تېزەك (ئالدۇرماس).

رازى بولمىغان ئاش قورساق ئاغرىتار.

ساقالغا قاراپ بۇرۇت،
پوشكالغا قاراپ دۇرۇت.

سامان كىشىنىڭ بولسىمۇ، سامانلىق مېنىڭ.

سەن كەلسەڭ، نېمە ئېلىپ كېلىسەن؟
مەن بارسام، نېمە ئېتىپ بېرىسەن؟

سېخىي ئادەمنىڭ كۆڭلى دەريا.

سېخىي خەير قىلسا، بېخىل قان چىچار.

سېخىينىڭ بەرگۈسى كەلسە،
بېخىلنىڭ جېنى چىقار.

سېخىينىڭ كۆلكىسى بېخىلنى يىغلىتار.

سېخىينىڭ ئىشكى ئېچىلىپ تۇرار،
بېخىلنىڭ ئىشكى يېپىلىپ تۇرار.

تۆگكۆزنىڭ بىر تال تۆكنى يۇلغىنىم يۇلغان.

تولا يېگەن بۆرىنىڭ كۆتى كاۋاك.

تويماس كۆزنى گۆرنىڭ توپىسى تويدۇرار.

تويمىساڭ، تويۇڭدا تويارسەن.

تۇرۇپ تۇرغاننى توختاپ يە،
كېتىپ بارغاننى قوغلاپ يە.

تۆگىدەك قىز بېرىپ، تۆگىمدەك گۆش يېدىم.

تۇتۇنىنى بۇلۇت كۆرمەس،
يۇندىسىنى ئىت (كۆرمەس).

تۇڭلۇكىدىن شامال كىرمەس،
ئىشكىدىن ئادەم (كىرمەس).

تېكە بولسىمۇ سۈت بەرسۇن.

تىلەمچىنىڭ خالتىسى تولسىمۇ، كۆزى تولماس.

چاغدا قوغۇن چېنىكمىدى؟

چىنىم يۇلۇم، خىنىم يۇلۇم،
ماڭا تېگىمۇ يېقىن تۇرۇڭ.

گەستمە، پىچاق ئۆتمەس،
چەكسە، قان چىقماس.

كەك بولساك، كەم بولمايسەن.

كۆپنى بىلمىگەن ئازنى ھېچ بىلمەس.

كۆزى توقنىك ئۆزى توق.

كۆزى تويماسنىك غېمى تۈگىمەس.

كۆڭلۈمنى تاپ، پۇلۇمنى يە.

كىشىنىك قولى بىلەن يىلان تۇت.

كىشىنىڭكىنى بۇلاپ ـ تالاپتۇ؛
ئۆزىنىڭكىنى سېقىپ يالاپتۇ.

گۆش نەدە بولسا، چۆۋۈچ شۇ يەردە.

مانتا كۆرسىگەن قاسقانغا دۇم چۈشۈپتۇ.

مەقسەت يېمەك ـ ئىچمەك ئەمەس، قورساق توپغۇزماق.

مەن پىچاق بولاي، سەن لوق گۆش بول.

موللىغا مەسە ياخشى،
ھەسىگە بەرسە ياخشى.

سېنىڭ نەپسىڭ بالادۇر،
ئاخىر ئوتقا سالادۇر.

قارنى يامان ھېيتتا ئۆلەر.

قانائەت — تۈگىمەس خەزىنە.

قانائەتلىك كىشىنىڭ قارنى توق.

قورساق ئاج دەپ خامنى يەپتۇ،
چوكا ياغ دەپ شامنى (يەپتۇ).

قولۇم ئوچۇق، يۈزۈم ئاق.

قولى ئوچۇقنىڭ يولى ئوچۇق.

قۇرۇق دۇنايى سالامغا توكۇر بارمكاللا.

قۇرۇق سۆڭەكتىن ياغ چىقماس.

قۇرۇق قوشۇق ئېغىز پىرتار.

قېتىق ئىچكەندە ئاكا،
دوغ ئىچكەندە ئۇكا.

قىزغانچۇقنىڭ ئىشىنى بېسىپ يە.

قىشتا ئوچاقمۇ ئۆزىگە تارتىدۇ.

ئۆزۈمنىڭ دەرمەن، ئويغۇچە يەرمەن!
كىشىنىڭ دەرمەن، بەرگەننى يەرمەن.

ئۆزۈمنىڭ دەرمەن،
ئولتۇرۇپ — قوپۇپ يەرمەن.

ئۆزۈم يېسەم، سېسىق ئېشىم،
كىشىگە بەرسەم، ئېسىت ئېشىم.

ئۆزى تويسىمۇ، كۆزى تويماس.

ئۆلگەندىن ئۆپكە سوراپتۇ،
ئەسكى تامدىن قوقاق.

ئۆي تارلىقىدىن كۆڭۈل تارلىقى يامان.

ئۆيگە كىرگەن قۇرۇق چىقماس،
گۆرگە كىرگەن تىرىك (چىقماس).

ئۆيىدە بار — ئويدا بار.

ئۆيىنى ئىجارىگە بېرىپ، بۇرنىنى ئۇشتۇتكەن قېرى.

ئېشەك مۇتتىن بولسا، قولۇق چويۇندىن.

مۇت ــ زەھەر بولسىمۇ يۇت،

مۇمسىق ئايالنى① جەننەتكە تەكلىپ قىلسا‌ق،
قوتۇر ئۆچكىسىنى يېتىلەپ ماڭار.

مىخنى ئايىسا‌ق، تاقىدىن ئايرىلىسەن.

مىراستىن مۇشتەك تەگسىمۇ ئال.

نەپسى يامان خامغا ئامراق.

نەپسى يوق سۇلتان بولماس،
ياقىسى يوق چاپان (بولماس).

ھامما ئاچام كەلدى، دېسە،
قولتۇقى دومباقمىكەن، دەپتۇ.

ھەرىمۇ شىرنىسى بار يەرگە قونىدۇ.

ئۇ قوشنامنى‌ڭ توخۇسى بۇ قوشنامغا غاز كۆرۈنەر.

ئۇمىچى يوق مازاردىن شەيخ زىيارەتكىپتۇ.

ئۆتسۇن ـ ئۆتمىسۇن، بىلەپ بېقى‌ڭ؛
بەرسۇن ـ بەرمىسۇن، تىلەپ بېقى‌ڭ.

---

① مۇمسىق ــ پىخسىق

يوغاننى يوناپ يه،
كىچىكنى شىلىپ.

يوققا نېمه يوق؟
ئېرىقتىكى سۇمۇ يوق.

يېغى تۆگىسه، دۇغى بار.

يېمەيمەن دەپ تۇرۇپ، يەتمىش قۇيماق يەپتۇ.

يېمەي ـ ئىچمەي بول بېخىل،
باي بولمىساڭ مەن كېپىل.

يېمەي يىغقانىنىڭ يېگۈچىسى چىقار،
كىيمەي يىغقانىنىڭ كىيگۈچىسى.

ئېشكىڭنىڭ دۇمبىسىگە ئاپتاپ چۈشسە، قولۇڭنى ئىسسىتە.

ئىشقا ھاجىتىڭ چۈشسە، ئۆكام دە.

ئىچى تارنىڭ گۆرى تار.

ئىچىڭدىن يىلان چىقسا، بېلىڭگە ئورا.

ئىككى كىمنىڭ قۇيرۇقىنى تۇتقان سۇغا چۆكەر.

ئىنساپسىز قوشۇق سالسا، يەتتە ئوتلايدۇ.

ئىنساپلىقنىڭ دىلى ساپ.

ئىنساپ — ئىماندىن ئۇلۇغ.

ياتقان يېرىڭنى قاتتىق دېمە،
ئىچكەن سۈيۈڭنى ئاچچىق (دېمە).

ياخشى ئاش ئېشىپ قالغۇچە،
يامان قورساق يېرىلىپ كەتسۇن.

يا ئېشەك ئۆلمىدى،
ياكى ئىت نېرى كەتمىدى.

يەپ تويمىغان يالاپ تويماس.

يەي دېسە، چىشى ئاغرىيدۇ؛
بېرەي دېسە، ئىچى (ئاغرىيدۇ).

ئاكسى پۇل، چىمەندە كۆل.

ئالا قاغىدا ئېلىشىك بولسا، بىر كۈنى ئالارسەن.

ئالاي دېسە، ئالىيىپتۇ،
بېرەي دېسە، ھەجىيىپتۇ.

ئالتىگە ئېلىپ، بەشكە سات،
ئېتىك چىقسۇن، سودىگەر.

ئال دېگەن مالدا پايدا بار.

ئالدىك ـ پۇتتى، ساتتىك ـ يىتتى.

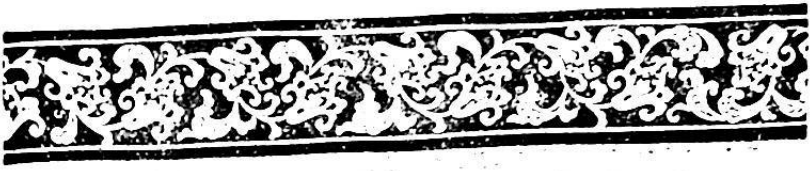
ئالسا بازارى، ئالمىسا سازايى.

ئالغانىنىك قولى يۇمشاق،
بېگەنىنىك تىلى.

ئالغۇچى ئارسلان،
بەرگۈچى چاشقان.

ئالغۇچە ئالمان،
بەرگۈچە بەزگەك.

ئالغۇچە «بىسمىللا»،
بەرگۈچە «ئەستەغپۇرۇللا».

كەسىپ، تىجارەت ۋە ئىلىش - بىرىش مۇناسىۋەتلىرى توغرىسىدا

ئاتا كەسپى بالىغا مىراس.

ئاتا كەسپىڭنى تاشلىما.

ئاتا كەسپىنى تاشلىغان،
گەجگىسىنى قاشلىغان.

ئاتاڭمۇ بازار، ئاناڭمۇ بازار،

ئاتىسىغا پول قويغان سودىگەر پايدا تاپالماس،

ئارقامچاڭنىڭ پۇلى تۇرۇپ تۇرسۇن، كۆلەڭنىڭ پۇلىنى بەر،

ئەسكى تۇماقتا سەپسەق كاللا خېرىدار.

بار تاۋنقىم، يان تاۋنقىم،
بولمىسا، ئاردا سۇن تاۋنقىم.

بار دېسە، بېرىدۇ، يوق دېسە، قەسەم.

بازار — چاققانلىق،
ئۆچكە — باققانلىق.

بازاردا سالام يوق،
نامازدا تەكلىپ (يوق).

بازارغا چىق، بەختكدىن كۆر.

بازارنى ئاۋات قىلغان مال؛
هويلىنى ئاۋات قىلغان تال.

بازىرى چىققاندا يۇندىسىمۇ پۇل.

باققالنىڭ ئالدى ياخشى،
قاسساپنىڭ كەينى.

بەرسە، قولىدىن ئالار؛
بەرمىسە، يولىدىن.

بەرگەن ئالغانغا يېقىپتۇ،
بەرمىگەن دەريادا ئېقىپتۇ.

ئالغۇچە سۆزىنى كۆرۈك،
بەرگۈچە كۆزىنى (كۆرۈك).

ئالغۇچە قوغۇن پىچاي،
ئالغاندىن كېيىن ئاغزىڭغا چىچاي.

ئالغۇچە ياپىر،
بەرگۈچە كاپىر.

ئالماقتا بار، بەرمەككە يوق.

ئالماقلىق — زېرەكلىك،
بەرمەكلىك — نادانلىق.

ئالماقنىڭ بەرمىكى بار،
چىقماقنىڭ چۈشمىكى.

ئالىمەن دەپ، قوشلاپ بەرمەپتۇ.

ئامبالنىڭ ئېتىنى سۈيار، پۇلىنى تالار.

ئاۋۋال ئىدىم مۇستاپا،
ئەمدى بولدۇم پۇل تاپار.

ئەتىگەنكى مۇشتتىن يالما.

ئەرزان نەرسە ئىللەتسىز ئەمەس،
قىممەت نەرسە ھېكمەتسىز (ئەمەس).

پایدا بىلمەن زىمان بىر تۇغقان.

پۇل بار چاغدا «ئەسسالام!»
پۇل يوق چاغدا ۋەسسالام.

پۇل تاپقۇچە، ھېساب تاپ.

پۇل تېپىۋالساڭ سانىۋال.

پۇل دۇشمەننى دوست قىلار.
دوستنى دۇشمەن قىلار.

پۇل دېگەن پىششىق تاماق.

پۇل دېگەن قولنىڭ كىرى.

پۇلسىزنى بازار تونۇماس.

پۇلنى پۇل تاپار.

پۇلنىڭ بىر ئۇچى بىلەكتە،
بىر ئۇچى يۈرەكتە.

پۇلنىڭ تىلى يوق.

پۇلۇڭنىڭ كەتكىنىگە قارىما،
ئىشىكنىڭ پۈتكىنىگە قارا.

بەرگەن باتۇر ئەمەس، سوردىغان باتۇر.

بەرگەن بەككە ياراپتۇ،
بەرمىگەن كىمگە؟!

بەرگەن خۇداغا يېقىن،
بەرمىگەن گۇناھقا (يېقىن).

بەرمەككە بىرنىمۇ كۆپ،
ئالماققا ئونىمۇ ئاز.

بەرمىگەننى بېرىپ ئۇيالتۇر.

بورىچى غەلۋىرچى بولسا، كۆزدىنى چاپاق باسار.

بولسا بولار، بولمىسا، ئىز پۇلى.

بويىقچىنى «بويىقچى» دەۋەرسە، ساقلىنى بويىار.

بۇيرۇغان ئاشتىن بۇرۇلۇپ كەتمە.

بېرەرمەننىڭ بېشىنى ئالارمەن ئوڭلاپتۇ.

بېرىپ يامان بولغۇچە، بەرمەي يامان بول.

بىلىقچىنىڭ كۆنى سۇدا.

بىكار بولساڭ، بازارغا بار؛
شوخ بولساڭ، مازارغا (بار).

دەريادىكى بېلىقنىڭ باھاسى يوق،

دەسمايە غالتەككە چىلتى،
توخۇ قوندۇقتا.

دوغچى ئاپتاپ تىلسە، تاڭگاچنىڭ ئاچچىقى كەپتۇ.

دۇتار چالدىم يۇسۇپ ئەھمەتكە،
ھېچنېمە كەلمەس قۇرۇق رەھمەتكە.

زىيان ئاچچىق، پايدا تاتلىق.

ساتىراش باشقا قارايدۇ،
ياماقچى ئاياغقا.

سودا ساقال سىيپىغۇچە.

سودا - سېتىق پۇلدىن باشقىنى تونۇماس.

سودىدا دوست يوق.

سودىگەرگە بوش كۆرۈندۇڭ ــ
يەيدىغان گۆش كۆرۈندۇڭ.

سودىگەرنىڭ پۇلى بىر، رىزقى باشقا.

سودىگەرنىڭ پۇلى، دېھقاننىڭ داڭگىلى.

پۇلۇك يوق بازارغا بارما،
مەشۇقۇك يوق مەشرەپكە (بارما).

پۇلى بارغا بازار،
پۇلى يوققا جازا.

پۇل يوق — ھېساب يوق،
نان يوق — قورساق توق.

پۇتمىگەن قەرزگە پوق ئال.

تاپالىساڭ ھالال يە،
تاپالمىساڭ شامال يە.

تاپقىنىم پاك، قۇلىقىم ساق.

تۆگە تالغا تويماس،
سودىگەر مالغا (تويماس).

تىجارەتنىڭ يېلىمى يالغانچىلىق.

جىڭنىڭ گۆشى — جىننىڭ گۆشى.

خېرىدارنىڭ كۆزى بولسا، كاسىپ ئاچتىن ئۆلەر.

خېمىر ئۇچىدىن پېتىر.

قەرزدارنىڭ قەيىرسى يوق.

قەرز ئېلىپ بەرمىگىنىگنى كۆرمەي.
تۆھۈلۈپ تۆلىمىگىنىگنى.

قەرزى بار كىشىنىڭ يۈرىكىدە دەزى بار.

قولدىن تۆتكۈچە، تۆيىگە يەتكۈچە.

قۇل قولنى تونۇيدۇ،
شەرىئەت يولنى.

قولى بىلەن ئېلىپ، پۇتى بىلەن بېرىپتۇ.

قوينى قوتاندا سات،
ئاشنى باداڭدا.

قۇشقاچ بولسىمۇ قاساپ سويسۇن.

قۇشقاچ بولسىمۇ گۆش.

قۇشقاچلار قىلىدۇ چىرىك ـ چىرىك،
ئادەملەر يۈرىدۇ ـــ تىرىكچىلىك.

قۇلاقنى نەدىن چىقارسا، قازانچىنىڭ ئىختىيارى.

قىممەتچىلىك بولسا، ساتقۇچىدا ئىنساپ يوق؛
ئەرزانچىلىق بولسا، ئالغۇچىدا (ئىنساپ يوق).

سودىگەرزادىن زەھەرلىمەك،
دورمىدارغا تەھەرلىمەك.

سۆنمەك سۆزنى كەتتى،
قالدى قىيتقىنمەك پۈلى.

سۆزەلمە پايدىدىن ئەپچىل زىيان ياخشى.

قاساپ «تۆت سەركەم» دەپ ئۆلەر،
جۇۋىدار «ئىمشەك كەم» دەپ (ئۆلەر).

قاساپ دوستىغا ئۇستىخان بېرەر.

قاساپ ماي چاينايدۇ،
ئاشپەز گۆش.

قاساپنىڭ پىچىقى نوچى،
ئاشپەزنىڭ چۆمۈچى.

قاغىنىڭ بارغىنىنى سورىما، يانغىنىنى سورا.

قەرزدار بولساڭ، بېرىپ قۇتۇل؛
كېسەل بولساڭ، ئۆلۈپ (قۇتۇل).

قەرزداردىن پۇتكەننى ئال،
تۇغمەندىن چىققانىنى.

قەرزدارنىڭ تىلى قىسقا.

ئەسىدىن ئەلىيەم يوق.

ئەسىنى ساتقانىنىڭ ھالى خاراپ.
قالىدۇ قۇرۇق دەپتەرگە قاراپ.

ئەسىنى يىغىمەن دەپ، ئەقتىن قۇرۇق قاپتۇ.

ئەسى ئۆلىشتا: ھاي ـ ھاي،
پۇلنى بەرىشتە: ۋاي ـ ۋاي.

ئەسى يەمەك گۆشنى،
ئاغرىتىدۇ تۆشنى.

«ھاپ» تىن كەلگەن «ھوپ» قا كەتتى.

ھارۇنكەش ــ ئاۋارىكەش.

ھايان ماڭا بولسۇن،
زىيان ساڭا.

ھەپتىنىڭ ئالتىسى «بەر»، بىرى «مە».

ھەرىكىتى كېتىپ، بەرىكىتى قالار.

ھەممە يەردە قازانىنىڭ قۇلىقى تۆت.

ھېسابنىڭ سىرتىدا ئىش يوق،
كالپۇكنىڭ سىرتىدا چىش (يوق).

كاجنى بازار ئوخلار،
سارانغنى مازار.

كانـايچىدىن يەل كەتسۇ،
ھارۋىكەشتىن «تەرت، ۋو - ۋو».

كاۋاپمۇ كۆيمىسۇن، زىخمۇ.

كەمبەغەل بولاي دېسەڭ، نەق ئېلىپ، نېسى سات؛
ئاغرىماي ئۆلەي دېسەڭ، ئەسكى تامىنىڭ تۈۋىدە يات.

كۈنۈڭ ئۆتمىسە، بازار چۆگىلە.

كىشىدىكى پۇل — چۈشىدىكى پۇل.

كىشىدىكى نەرسە — خۇدادىكى نەرسە.

مال بەرمەك جان - بەرمەك.

مەن كۆرسىگەن يەركەن ئەمەس،
پۇل بەرمىسە نان بەرگەن ئەمەس.

مىڭ سەرنى يوقاتقان بىر سەر.

نەختىن ھەسەل چىقتى،
نېسىدىن كېسەل.

ئش بىلمەس كەشتىچى بولۇپتۇ،
تاش بىلمەس ئۆگرىچى.

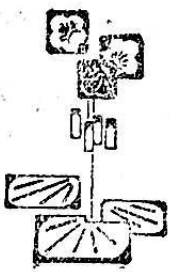
ياخشى مال ئۆزىنى ئۆزى ماختار،

يالجىمساق يەر يۆتكەل.

يانچۇقتا پۇلۇم — چىمەندە گۈلۈم.

يىغلىغاندىن سورسا، كۈلگەندىن سوراڭ.

يىگىت قەرز كۆتۈرمەس،
ئۆلۈك توپا (كۆتۈرمەس).

ھېيلىگەر.كاسىپىنىڭ تىلىكى قارىغۇ خېرىدار.

ئوقەت قىلغان ئەيىب ئەمەس.

ئۇنچى ھاكچىنى كۆرەلمەس.

ئۆتمەس ماتار، زورلاپ ساتار.

ئۆزىنىڭ ئۆزىگە، توپىسى كۆزىگە.

ئۆيدىكى گەپ بازارغا توغرا كەلمەيتۇ.

ئۇچ قوي سويغان قاساپ بولۇۋاپتۇ.

ئېسىلنى ئالساڭ خاتا يوق،
ئەسكىنى ئالساڭ ۋاپا يوق.

ئېلىپ ئالتە بولماپتۇ، يەپ يەتتە.

ئېلىپ باقتىم، سېتىپ باقتىم،
ھەممە ئىشنى قىلىپ باقتىم.

«ئېلىپ» نىڭ ئەنسى «بە».

«ئېلىپ» نى ئوقۇپ، «بە» نى ئوقۇماپتۇ.

ئىتنىڭ قاۋغىنى بىكار، ھايان دېۋانىنىڭ.

باي — دەريا، ئوغرى — قوشۇق.

بەگنى جىلى بولسا، ناسۇال يەيدۇ؛
مەست جىلە بولسا، دەسمال (يەيدۇ).

بەگنى قەلەندەر، ئوغرى قىمارۋاز.

بەگنىگە ئېرىقتىكى سۇ دەريا كۆرۈنەر.

بەگنىنى بالام دېمە،
بۇقىنى كالام (دېمە).

بەگنىنىڭ خۇيى ئىتتىن يامان.

بويندا ئىللىتى بارنىڭ ئايىغى سىرقىراز.

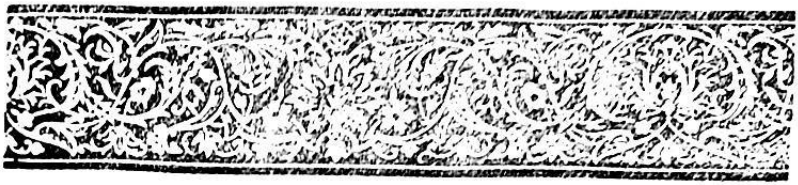
بۇ يەردە ئوغرى يوق،
ھېلى قويغان ھېلى يوق.

بۆرىنىڭ ئاغزى يېمىسمۇ قان، يېمىسمۇ قان.

توخۇنى ئوغرىلىغانمۇ ئوغرى،
تۇخۇمنى يېگەنمۇ (ئوغرى).

خوتۇنى يوقنىڭ خوتۇنى جىق.

داچەن ئوينا تاۋكادا،
پۇلنى خەجلە ھېيتگاھتا.

يامان كەسىپ ۋە يامان ھەۋەسلەر توغرىسىدا

ئادەم ئۆلتۈرگەن ئادەم قولىدا ئۆلەر.

ئالتۇننى دەسسەپ، توقۇم ئوغرىلاپتۇ.

ئالدۇرغاندا مىڭ گۇمان،
ئالغاندا بىر (گۇمان).

ئاي يورۇقى ئوغرىغا ياقماس.

ئەسكىلىك قىلاي دېسە، ئېشەك تېزىكى دالدا بولار.

باشتا ئۇتقان كۆل ئۇتار،
ئاخىرىدا ئۇتقان پۇل (ئۇتار).

ھارام — پاجىدا ھەمدۇر. مۇسەللەس — ئۈچبۇر.
بوزا — پاسسىدا ئۇر. ئەشە — بەنزەش.

ئوغرى ئاسمانغا كۆتەر.
مالغا ھەيۋەتتىن.

ئوغرى ئالتان مالغا ئىگىسى سەۋەبكار.

ئوغرى بولسالغ، ئىنساپ بىلەن بول،
تاۋۇقنى ئالسالغ، قوشۇقنى قوي.

ئوغرى بېيىماس،
جاغدا قەرىماس.

ئوغرى بىلەن ئوغرى قاراڭغۇدا ئۇچرىشار.

ئوغرى تۇتسالغ، چوڭنى تۇت.

ئوغرى تۇتۇلار،
قىمارۋاز ئۇتۇلار.

ئوغرى تۇتۇلسا، يەرگە قارايدۇ،
جالاپ تۇتۇلسا، كۆككە.

ئوغرى تۇن يېرىمدا،
پىتنىخور كۈپكۈندۈزدە.

قاتىلدىن ئىمان كەپتۇ،
پالتىدىن زۇۋان.

قاراقچى خالىي يەردە تالار،
پانچۇقچى توپ ئىچىدە.

قاراڭغۇ يولنى قاراقچى بىلەر.

قوغۇلغا ئوغرى كەلسە، خام - پىشىقىنى تاللىماس.

قوغۇن ئوغرىلىغانىنىڭ قولىنى كەس،
شاپتۇل ئوغرىلىغانىنىڭ كۆتىگە تەپ.

قوينۇم ئوغرى، قونچۇم ئوغرى.

قىمار ئويىنىغۇچە، قاتار ئويىنا.

كۆرسە ئويۇن، كۆرمىسە قويۇن.

مال ئىگىسىدىن ئوغرى كۈچلۈك.

مەستلىك — پەستلىك.

نەخشۇەنىڭ بىرى مەن،
ھويلا قويماي كىرىمەن.

نەشە چەككەنىنىڭ تۈتۈن بىلەن قارنى توق.

ئوغرىنى قاراقچى سوقۇپتۇ.

ئوغرىنىڭ بېشىدا ئوت كۆيمەس.

ئوغرىنىڭ دوستى يانچۇقچى.

ئوغرىنىڭ كۆزى كېچىسى كۆرمەس.

ئوغرىنىڭ يۈرىكى پوك - پوك.

ئوغرىنى ئوغرى تاپار.

ئوغرى ئوغرى بىلەن تۇتۇلار.

ئوغرى ئوق يەيدۇ،
ھالىلىرى پوق (يەيدۇ).

ئوغرى ئۇيالماس،
ئوغرىنى تۇتقان ئۇيىلار.

ئوغرى ئۆز گۆشىنى يەيدۇ.

ئوغرى ئولگۈچە «مەن ئاق» دەپ تۇرار.

ئۆيگە ئوغرى كىرگەندە، ئىتنىڭ تەرىتى قىستاپتۇ.

ئوغرى دەۋالماق ئۇرۇقى،
چېچەن دەۋالماق قۇيرۇقى.

ئوغرىدىن ۋاپا كۈتمە،
ئوغىدىن شىپا (كۈتمە).

ئوغرى ساقچىدىن قورقىدۇ،
جىن باخشىدىن.

ئوغرىسى يوق يۇرت بولماس،
بۆرىسى يوق جاڭگال (بولماس).

ئوغرىغا مال كەم ئەمەس.

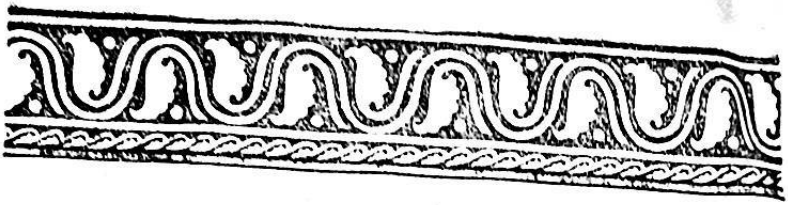
ئوغرى قېرىسا، سوپى بولار،
جالاپ قېرىسا، بۈۋى.

ئوغرى كۈن ئاشقۇچە،
بۆرە قىر ئاشقۇچە.

ئوغرىلىق قىلسام، تۈتۈۋالىدۇ،
قىمار ئويناسام، ئۇتۇۋالىدۇ.

ئوغرى مال كويىدا،
قۇشناچىم گال كويىدا.

ئوغرىمۇ توۋلايدۇ، ئۆيۈ ئىگىسىمۇ.

دىنىي ئېتىقاد ۋە موللا توغرىسىدا

ئاتا ـ ئانا دۇئاسى ئوتقا، سۇغا پاتمايدۇ.

ئاخىرەت ئىززىتى كېرەك بولسا،
پېقىرلار بىلەن كېچەش قىل.

ئادەمنىڭ سالتىنى موللا بولار،
ئاتنىڭ سالتىنى يورغا.

ئاران باققان كالامنى ئۆلتۈرۈپ يېگەن ئاخۇنۇم.

ئالتۇن ئالماي، دۇئا ئال.

ئاللا بەرمىگەننى موللا بەرمەس.

ئاللا ئىگەم، دوست،
كەلگەن بالانى توس!

ئىتنى ئۆتتۈرۈپ، يايداق قالدى؛
خوتۇننى ئۆتتۈرۈپ، بويتاق قالدى.

ئىچتىم شاراپ، بولدۇم خاراب.

يېغنى يان باسدۇ،
ئوغرىنى دام (باسدۇ).

خۇدا كەچ قويسا قويار، ئاچ قويماس.

خۇدايىم بار دەپ ئاچ قاپتۇ،
ئېشىكىم بار دەپ كەچ (قاپتۇ).

دەرد يامانمۇ، ئەلەممۇ،
موللا يامانمۇ، قەلەممۇ؟

دۇنيا ئىشنى ئاخىرەتكە قالدۇرما.

دىنسىزنىڭ ئەدىبىنى ئىمانسىز بېرەر.

دىنىم ئۇچۇن ئەمەس،
كۇنۇم ئۇچۇن ئوقۇيمەن.

سەدىقە بالانى يەر،
تـوۋا گۇناهنى.

سەللە دېگەن يۇك،
ساقال دېگەن تۇك.

سەللىسى مۇسۇلمان، ئۆزى كاپىر.

سوپى سوۋۇغانىنى يەر،
تاپسا يوغانىنى.

سوپىغا باغاق كەتمەس،
كوسىغا تارغاق (كەتمەس).

ئەسلى يوق سوپىدىن
تۇخۇمى يوق توخۇ ياخشى.

بالاغا قالغان قۇلھۇۋەللاھۇ ئەھەت.

بۇ دۇنيادا جان كۆرەك،
ئۇ دۇنيادا ئىمان.

بىر موللىنىڭ كەينىدە قىرىق شەيتان بار.

بىسمىللا دېسەڭ تېشىڭدا دەم،
دېمىسەڭلەر دېسۇن.
ئۆكرە دېسەڭ ئىچىڭدە دەم
يېمىسەڭلەر يېسۇن.

بىسمىللادىن ھايان تاپتىم،
بىر چىنە ئاشنى ئاران تاپتىم.

تەقۋادا ھالال يوق،
پەتىۋادا ھارام (يوق).

چالا موللا دىن بۇزار.

چالا موللا ۋاراقلايدۇ،
ئەگرى نوغۇچ تاراقلايدۇ.

خۇدا ساقلىغان يەردە بالا يوق،
شال تېرىغان يەردە پولا (يوق).

موللا كۆپ بولسا، قوي هارام ئۆلەر.

موللا كىشىدىن پۇل ئالماق —
پېتىر ئاندىن قىل ئالماق.

موللا كىشى — يېرىم كىشى،
ئىككى موللا — بىر كىشى.

موللا مەنۇ موللا مەن،
موللا كۆرسەم يولدا مەن.

موللام، دۇئاغا زورلاڭ.

موللام سەللىسىگە ئىشىنىدۇ،
قۇشناچىم زەللىسىگە.

موللام: كىتابتا بار، دەپ قورساق تويغۇزار،
ئايەتتە يوق، دەپ ئادەم قورقىتار.

موللامنىڭ ئاغزى دۇئادا، كۆزى پولادا.

موللا ئوقۇپ يەر،
قاغا چوقۇپ يەر.

موللا ئېلىشنى بىلەر، بېرىشنى بىلمەس.

موللىغا ئون تاياق،
نادانغا بىر تاياق.

سۇ يەتتە يۇمىلسا ھالال.

شەرىئەتنىڭ مىڭ بىر پۇتىقى بار.

قولۇڭدا قارچىغا تۇرۇپ،
«قۇ - قۇ» نىڭ نېمە ئىشى؟
دىلىڭدا ئاللا تۇرۇپ،
«ھۇ - ھۇ» نىڭ نېمە ئىشى؟

قولى قاشاڭ موللىدىن،
ئايىغى ئىلدام بالا ياخشى.

قۇلياغا قۇيماق، ياسىنغا پولا.

موللا بولماق ئاسان،
ئادەم بولماق قىيىن.

موللا بىلگىنىنى ئوقۇيدۇ،
توخۇ كۆرگىنىنى چوقۇيدۇ.

موللا پەتىۋاچى،
باپكار شاتىۋارچى.

موللا پۇلنى دوست تۇتمايدۇ،
قولىغا كىرسە، بوشۇ تۇتمايدۇ.

موللا تەمەخور كېلىدۇ،
ئوغرى گۆمانخور.

ھۆپۈپ كامادا،
موللام تامادا.

ئوقۇماي موللا بولغان،
چوقۇماي قاغا (بولغان).

ئۇ ئالما، بۇ ئۆرۈك،
سەن موللا، مەن تۇرۇك①.

ئۆزى بەرگەن خۇدايىم،
ئۆزى ئالغان خۇدايىم.

ئىشاننى دەپ، ئېشەكتىن ئايرىلدىم

ئىشىنىڭ بېشى بىسمىللا.

ئىماملىقتىن قاچ،
مەزىنلىكنى تالاش.

ئىمامنىڭ ئۆمرىنى تىلە،
مەزىننىڭ ئۆلۈمىنى.

ياردىتىش خۇدادىن، ياردىلىش ئۆزۈڭدىن.

ياش ۋاقىتتا قىلغان ئىبادەت تاشقا مۆھۈر باسقاندەك،

---

① تورۇك — ساۋاتسىز مەنىسىدە.

موللىلىقمۇ بىر ھۈنەر،
جاپا چەكمەي پۇل تۇنەر.

موللىنىڭ دېگىنىنى قىل، قىلغىنىنى قىلما.

موللىنىڭ قارنى بەشتۇر،
بىرى ھەمشە بوشتۇر.

موللىنىڭ مۇددىئاسىنى بىسمىللىسىدىن بىل.

موللىنىڭ ئېشىنى، چۈمۈلىنىڭ كۆزىنى،
يىلانىنىڭ پۇتىنى ھېچكىم كۆرمىگەن.

موللىنىڭ ياخشىسى تەمەگەر ئەمەس؛
مۇساپىرنىڭ ياخشىسى قەلەندەر ئەمەس.

موللىنىڭ يامىنى ۋاراقچى،
ئوغرىنىڭ يامىنى قاراقچى.

مۇسۇلمانچىلىق مەسچىتتە ئەمەس، ئەل ئىچىدە.

نادان ئەلدە موللا تولا.

ھاجى مىنگەن ئېشەكمۇ ھەرەمگە بېرىپتۇ.

ھەممە ئىشنى موللا بىلەر،
موللا قوپۇپ كۆلگە سىيەر.

يۇقىرى تەبىقىنىڭ ماقال - تەمسىللىرى

ئاتاڭ كىم بولسا، سەن شۇنىڭ ئوغلى.

ئاتاڭنى ئۆلتۈرگەنگە ئاناڭنى بەر.

ئاچسام ئالىقىنىمدا سەن،
يۇمسام سىقىمىمدا.

ئادەم بالىسى باقسا،
ئېغىز - بۇرنۇڭنى قان ئېتەر،
ھايۋان بالىسى باقسا،
ئېغىز - بۇرنۇڭنى ماي ئېتەر.

ئاكاڭ كىمنى ئالسا، يەڭگەڭ شۇ.

ئانىمنى تاپسام،
شاللىسىگە مىنىپ چاپسام.

قەبرىغاندا قىلغان ئىبادەت قۇمغا مۆھۈر باسقاندەك.

ياندىكى موللام — بارموللام،
يىراقتىكى موللام — دامموللام.

يىلان، چايان ئىزدىسەك، قازىنىڭ گۆرىنى ئاچ.

خوتۇنغا ئىشەنمە،
قومۇشقا يۆلەنمە،

خوتۇن كىشى — تۆت تامنىڭ قۇلى.

خوتۇن كىشى لاپ بىلەن يۇرىدۇ،
ئۇستىرا كاپ بىلەن.

خوتۇن كىشىنىڭ چېچى ئۇزۇن، ئەقلى قىسقا.

خوتۇن كىشىنىڭ موللىسى —
بايتال ئاتنىڭ يورغىسى.

خوتۇن كىشى ئوۋغا يارىماس،
جىگدە ياغچى نوغا (يارىماس).

خۇدا بىلىپ پاقىغا قۇيرۇق، ئېشەككە مۈڭگۈز
بەرمىگەن.

قۇم يىغىلىپ تاش بولماس،
قۇل يىغىلىپ باش (بولماس).

قىز بالا ئەردە ياخشى،
ئەردە بولمىسا، يەردە ياخشى.

قىز ساقلىغۇچە، تۇز ساقلا.

كەمبەغەلنى ئىززەت قىلساڭ،
چورۇقى بىلەن تۆرگە چىقار.

ئانىسىنى ئۇرمىسا، ئۇۋالى بار.

ئەر — ئات، خوتۇن — ھارۋا.

ئەر — باش، خوتۇن — بويۇن.

ئەر قەرىسا، قىز ئالار،
قىز قەرىسا، كىم ئالار.

بالاڭنى چوڭ قىلىپ موللىغا بەر،
موللىدىن ئېلىپ ئوردىغا بەر.

باي بىلەن دەۋالاشما،
باتۇر بىلەن چېلىشما.

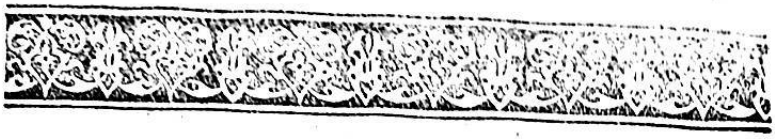
تاياق ئېيىقنىمۇ موللا قىلار.

تۇز ھەققى — خۇدا ھەققى.

تېرەكدە داپ ئېتىمەن،
سۆكمىكتىكى ساپ.

خوتۇن ئالدىڭ — ئۇچاڭغا ئوتۇن ئالدىڭ.

خوتۇن ئالساڭ بايدىن ئال،
پۇلۇڭغا پۇل قوشۇلار.
يەر ئالساڭ سايدىن ئال،
يېرىڭگە يەر قوشۇلار.

ماۋزۇسىز ماقال - تەمسىللەر

ئاتام ئېيتقان بايىقى.

ئاتتىن چۈشتۈك — ئېتەككە چۈشتۈك.

ئاتقا كۆچى يەتمىگەن چاكاندا ئۇۋىتار.

ئات ئېگەردىن پەس ئەمەس.

ئاچا ساقال ئاچ قالماس،
كەكە ساقال كەچ قالماس.

ئاچا قوزۇق يەرگە كىرمەس.

ئاچلىقتىن خۇمارلىق يامان.

ئاققا قارا يوق،
قارىغا چارە يوق.

مېلىڭ يېيىشلىك بولسا، بەردى خۇدا؛
خوتۇنۇڭ يېيىشلىك بولسا، ئۇردى خۇدا.

ئوغلۇڭ ئاشىقچىلىق قىلسا، كۆككە باق؛
قىزىڭ ئاشىقچىلىق قىلسا، يەرگە.

ئۆزى ئۆيگە كىرگۈچە،
كەشى تۆرگە چىقىپتۇ.

ئىت سەمرىسە، ئىگىسىنى چىشلەر.

ئىتنى ئەركىلەتسەڭ، ئاغزىڭنى يالايدۇ.

ئىتنى سۆڭەك بىلەن ئۇرساڭ ھاۋشىماس.

ئىتنىڭ ئاغزى تەگكەنگە دەريا سۈيى بۇلغانماس.

ئىت — ۋاپا، خوتۇن جاپا.

ئىت ئېتەكتىن ئالار،
خوتۇن ياقىدىن.

ئىشلەتسەم — قۇلۇم،
ساتسام — پۇلۇم.

يېتىمنى يېتىپ ئۇر،
پۇتىدىن تۇتۇپ ئۇر.

بوداق بوداقتا كەلگەندە ئېغىز قۇلاقتا يېتىپتۇ.

بويىندىن باغلىغان ئىت ئۆڭا يارىماس.

بۇغداينىڭ بارار يېرى تۆكمەن.

بېشى بارنىڭ بۆكى بار.

بىر خىش تاراشلاقلىق،
بىر خىش تاراشلاقسىز.

بىر سۆز بىلەن ئەر ئۆلمەس.

بىر قولۇڭغا ئوت ئېلىپ يۈر،
بىر قولۇڭغا سۇ.

بىرنىڭ ئاكىسى ئىككى.

بىرنىڭ كاساپىتى مىڭگە.

بىرىنىڭ يۈزىگە قارىدىم،
بىرىنىڭ سۆزىگە.

بىلمىگەن يەرنىڭ ئوي - چوڭقۇرى تولا.

پاتمە قوپۇر، زوھرا ياتۇر.

پادىدىن ئىلگىرى چاڭ - توپا كۆرۈنەر.

پاقا بىر سەكرەر، ئىككى سەكرەر، ئاندىن ئورنىغا چۈشەر.

ئاق كۆرۈنگەننىڭ ھەممىسى قارا ئەمەس.

ئاڭلىغان بىلەن كۆرگەن بىر ئەمەس.

ئالدىغا بار، كەينىگە يوق،
ئاتلىققا بار، پىيادىگە يوق.

ئالما ئۆز دەرىخىدىن يىراققا چۈشمەس.

ئانچىلىك ئىش قانچىلىك ئىش.

ئانىسى غورا يېسە، قىزىنىڭ چىشى قاماپتۇ.

ئاۋۋال يول قوي،
كېيىن قول قوي.

ئاياغ ئاتلىمىسا، باش يۇگۈرمەيدۇ.

ئاياغقا چىقماي، باشقا يوق.

ئەلچىگە ئۆلۈم يوق،
جارچىغا كۆرۈم (يوق).

ئەمەلىكتە ئەر ئۆلمەس،
ئىرەلىكتە ئات (ئۆلمەس).

بالا يىغلىمىغۇچە، ئانا ئەمچەك سالمايدۇ.

جەينەك يېقىن بولسىمۇ، چىشلىگىلى بولماس.

چاسا ئۆلچەك يۇمىلاق مۇجۇققا چاشمەس.

چۈجىنى سانايمەن دەپ، توخۇنى كۆرمەكچى.

چۈشمەك ئاسان، چىقماق تەس.

چىرىغنىڭ قانچە بولسا، سايەڭ شۇنچە.

خويمۇ سەنەم سالغۇم بار،
پۈتۈم قوپال، قولۇم گال.

زارلىغانغا كەلمەيدۇ،
قارىغانغا بەرمەيدۇ.

زورلىغانىنىڭ زورى بار،
ئىسسىق نانىنىڭ هورى بار.

ساقىي بولساڭ ساق بول.

سالاغا كەتكەن قېرىندىشىم.

سەھرانىڭ بېگى بولغۇچە،
شەھەرنىڭ ئىتى بول.

سەۋەبسىز ئىش بولماس.

پالسز یۈرمه، پالغا تىشەنمە.

پىچاق ئىتتىك بولسا، غىلىپىنى كېسەر.

پىچاق ئىتتىك بولسا، ياغاچنىڭ قاتتىقى يوق.

پىرنىڭ ھاسىسى ئۇنىڭ ئورنىغا.

تار يەردە ئاش يېگۈچە،
كەڭ يەردە مۇشت يە.

تاشنى تاياقتا تاڭغىلى بولماس.

تالقان يەۋېتىپ، ئوتنى پۈۈلىگىلى بولماس.

تاماكىغا شەيتان كېپىل.

توپا ئالساڭ، دۆڭدىن ئال.

تۇغۇلمىغان تاينى مىنمەي تۇرۇپ يېغىر قىلىپتۇ.

تۇمشۇقىغا يېمەي، بۇرنىغا سۈ كىرمەس.

تۆگە قۇيرۇقى يەرگە يەتمەس.

تۆگىنىڭ مەيلى بولسا، يانتاققا بويۇن ئۇزىتار.

تېرە بولمىسا، تۈك نەدىن چىقسۇن!

قولنى چىشلىمە ئاچچىق،
قوغنى چىشلىمە سەسىق.

قوناقلىققا چالما ئاتسام،
كېپەزلىك شالدىرلاپ كەتتى.

قۇش ئاسماندا ئۇچسا، سايىسى يەرگە چۈشەر.

قۇلاق ئاڭلىغانىنى كۆز كۆرمەر.

قۇيرۇقىنى كۆتۈرگەن كالا تېزەكلىمەي قالماس.

قىرىق يىلدا بىر ئېشەك ئۇيۇنى.

قىزىق ئوچاققا تۈتۈرۈق لازىم ئەمەس.

كاككۇك ئۆز ئىسمىنى قىچقىرار.

كۆزدىن قۇلاق سادىغا.

كۆز ئۇيقۇغا كەتكەندە، قوك پۇخادىن چىقىپتۇ.

كۆڭلىدە يوقنىك كۆزىدە يوق.

گۆش ئەمەس، يا بەز ئەمەس.

گۈل سەھەردە ئېچىلار،
خىيال كېچىدە.

سۇ تاشسا، دۆڭگە چاپە.

سۇنغان توقاچ يېپىشماس.

سۇ يوق يەردە تەيەممۇم.

سېپى بولمىسا، ئېپى بولماس.

سىنالمىغان قايماقتىن سىنالغان قېتىق ياخشى.

شامال چىقمىسا، دەرەخ لىڭشىماس.

شام ئۆز يېپىنى كۆيدۈرمەس.

شەيتاننىڭ شاپتۇل يېگىنىگە مەن ھەيران.

قورا بولماي مېغىز بولماس.

قاچان بولغان ئۆزۈمدەك،
قاراپ تۇرغان كۆزۈمدەك.

قارنىم — خالتام، قوڭۇم بوغچام.

قەشقەرلىقنى قۇرۇتقان سەيلىسى،
يەكەنلىكنى قۇرۇتقان مەيلىسى.

قوپ، توختىمەت، ئورنۇڭغا ئۆت.

ئوتى بار يەرنىڭ سۇيى يوق،
سۇيى بار يەرنىڭ ئوتى يوق.

ئورمىدا بولسا، ئوت ئۆرمىدۇ.

ئولتۇرۇۋەرسەڭ تاشمۇ ئىسسىيدۇ.

ئويۇندىن ئويماق چىقتى،
قازاندىن قۇيماق.

ئۇزۇننىڭ ئارىسىدا قىسقا بار،
قىسقىنىڭ ئارىسىدا ئۇزۇن.

ئۇسسىڭ تالقانىنى كاپ ئەت.

ئۇمۇ يوق، بۇمۇ يوق،
ئىپرىقتىكى سۇمۇ يوق.

ئۇنداق قازانغا مۇنداق چۆمۈچ.

ئۆپكىسى تۇگەپ، كانىيى قالدى.

ئۆتكەمدىن ئۆتۈپ، غەلۋىرده توختاپتۇ.

ئۆتمەس پىچاققا غىلتاڭ بىلەي.

ئۆچ بولماڭ، مۇپتىلا بولارسىز،
ئامراق بولماڭ، جۇدا بولارسىز.

لەپسى يوق ساراي.
مەن قايان بارايى.

ماجنۇسى كەلسەمەن ئۆي بويۇللاشنى سۇندۇرار.

مانتا قاسقاندا ئۇرسەڭ، ئوتتا پىشىدۇ.

مايىقى دورا بولمىسىڭ تايىقى دورا.

مەن كۆلۈپ بولغۇچە، سەن تېلىقىپ تۇر.

مۇزلىساڭ مۇز يە.

ناغرا، سۇناي ئاۋازى يىراقتىن ياخشى.

ھاڭگا ئېشەك بالىسىغا ئىگە ئەمەس.

ھەركىم بارغا باتۇر.

ھەركىمنىڭ ئېغىرىنى ئىككى پۇتى كۆتۈرىدۇ.

ھەر مەرتەم ئۈچ مەرتەم.

ھەممە كىشى ئانىدىن يالىڭاچ تۇغۇلغان.

ھېيتنى ھېيت قىلغان ــ ناغرا.

ئوتۇن ئۇششىقى بىلەن كۆيەر.

ئىتنىڭ چىش ئاغرىقىغا ئېشەك كۆشى دورا.

ئىككى سەككىز — ئون ئالتە.

ئىككى قىلىچ بىر غىلاپقا سىغماس.

ياتقان ئورنۇڭدىن تاينىسپ قوپما.

يارنى چىم بېكىتمىدۇ،
دەۋانى قىز.

يېگەن ئېغىز، كۆرگەن كۆز.

يېمىگەننىڭ چىشىغا تاش.

يىتكەن پىچاقنى ئاتقان پىچاق تاپار.

يىراقتىكى سۇدا ئۇسسۇلۇق قالماس.

يىراق يەرنىڭ گېپى ھەر ياڭزا.

يىڭنە كىچىك بولسىمۇ يۇتقىلى بولماس.

ئۆردەككە سۇ يۇقماس.

ئۆزىگە يارىغان ئۆزگىگە يارار.

ئۆكۈزنى كاردىن چىقارغان بويۇنتۇرۇق.

ئۆمىلەپ كىرگەن دومىلاپ چىقار.

ئۇچنىڭ بىرى خانغا يارايتۇ.

ئېتىڭ ھارسا، دۆڭگە چاپ.

ئېتىمنى شاخقا باغلىدىم،
ئۆزۈمنى ھەققە.

ئېشەككە كۇچۇڭ يەتمىسە، ئۇر توقۇمنى.

ئېشەككە مىنگەننىڭ پۇتى تىنچىماس.

ئېشەككە ئوڭ - سولدىن مىنگەننىڭ پەرقى يوق.

ئېشەك ئېشەكتىن قالسا، قۇلىقىنى كەس.

ئېشىمدا يوق پۇرچاق پوقۇمدا نېمىش قىلار!؟

ئېكەككە دوقاقنى كەلتۈرۈپتۇ،
ھۇررەككە پوقاقنى.

责任编辑：阿不都外力·哈力法托夫
责任校对：阿斯亚
封面设计：热孜万·吐尔地

维吾尔民间谚语 （维吾尔文）
买买提·热衣木 编

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐市建中路54号）
新疆维吾尔自治区发行 新疆新华印刷二厂印刷
850×1168毫米 32开本 13.375 印张 5 插页
1990年1月第1版 1990年5月第1次印刷
印数：1—4,500

ISBN7—228—01210—X/I·417 定价：5.00元

